

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**SAİNT ANTOİNE KİLİSESİ' NİN BEYOĞLU
KİLİSELERİ İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ**

İç Mimar Taylan AŞILIPINAR

**FBE Mimarlık Anabilim Dalı Mimarlık Tarihi ve Kuramı Programında
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nur URFALIOĞLU (YTÜ)

İSTANBUL, 2008

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KISALTMA LİSTESİ	iv
TABLO LİSTESİ.....	iv
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
KATALOG LİSTESİ.....	xiv
ÖNSÖZ	xv
ÖZET	xvii
ABSTRACT.....	xviii
1. GİRİŞ	1
2. OSMANLI BAŞKENTİ İSTANBUL' DA BEYOĞLU' NUN MİMARİ, KENTSEL ve KÜLTÜREL GELİŞİMİ	3
2.1. Beyoğlu'nun Kültürel Gelişimi.....	10
2.2. Beyoğlu'nda Mimari	13
3. BEYOĞLU KİLİSELERİ.....	23
3.1. Beyoğlu Kiliseleri Kataloğu	28
3.2. Beyoğlu Kiliseleri'nin Oluşum Süreci.....	50
3.3. Beyoğlu'nda Kültürel Yaşamda Kilisenin Yeri	43
4. SAİNT ANTOİNE KİLİSESİ.....	54
4.1. Tarihsel Gelişim.....	54
4.2. Plan Özellikleri	72
4.3. Cephe Özellikleri	74
4.4. Bezeme Özellikleri.....	82
5. SONUÇ: SAİNT ANTOİNE KİLİSESİ' NİN BEYOĞLU KİLİSELERİ İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ	111
KAYNAKLAR	126

EKLER	sayfa
Ek 1	Saint Antoine Kilisesi'nin Doğu cephesi 129
Ek 2	Saint Antoine Kilisesi'nin Cephe etüdü 130
Ek 3	Saint Antoine Kilisesi'nin Cephe etüdü 131
Ek 4	Saint Antoine Kilisesi'nin Temel planı ve kesit 132
Ek 5	Saint Antoine Kilisesi'nin Temel planı 133
Ek 6	Saint Antoine Kilisesi'nin Küçük neflerin demir pencereleri 134
Ek 7	Saint Antoine Kilisesi'nin Vitray tasarımı, 135
Ek 8	Saint Antoine Kilisesi'nin Padovalı Aziz Antonio'yu betimleyen vitray tasarımı 136
Ek 9	Saint Antoine Kilisesi'nin Vaftiz çeşmesi tasarımı 137
Ek 10	Saint Antoine Kilisesi'nin Apartmanlar tesisat projesi, güney bloğu asma kat planı 138
Ek 11	Saint Antoine Kilisesi'nin Büyük şamdanlı haç tasarımı..... 139
Ek 12	Saint Antoine Kilisesi'nin Cadde tarafındaki İtalyan deniz şehirlerini simgeleyen armalar (Gênes, Venise, Amalfi ve Pise) 140
Ek 13	Saint Antoine Kilisesi'nin avlu tarafındaki İtalyan deniz şehirlerini simgeleyen armalar 140
Ek 24	Saint Antoine Kilisesi'nin içinde Haç Yolu'nu betimleyen rölyef kabartmalar .. 141
Ek 15	Suat Nirven'in hazırladığı 1950 tarihli haritada Saint Antoine Kilisesi'nin yeri.. 142
ÖZGEÇMİŞ	143

KISALTMA LİSTESİ

BSKA Beyoğlu Saint Antonio Kilisesi Arşivi

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 5.1. Beyoğlu Kiliseleri'nin yapım yüzyıllarına göre dağılımını gösteren tablo.	111
Tablo 5.2. Beyoğlu Kiliseleri'nin cemaat özelliklerine göre dağılımını gösteren tablo.	112
Tablo 5.3. Beyoğlu Kiliseleri'nin üslup özelliklerine göre dağılımını gösteren tablo.	113
Tablo 5.4. Beyoğlu Kiliseleri'nin strüktür sistemine göre dağılımını gösteren tablo.	114
Tablo 5.5. Beyoğlu Kiliseleri'nin narteks sayılarına göre dağılımını gösteren tablo.	115
Tablo 5.6. Beyoğlu Kiliseleri'nin çan kulelerinin sayı ve konumlarına göre dağılımını gösteren tablo	115
Tablo 5.7. Beyoğlu Kiliseleri'nin apsid sayılarına göre dağılımını gösteren tablo.	116
Tablo 5.8. Beyoğlu Kiliseleri'nin örtü sistemlerine göre dağılımını gösteren tablo.	117
Tablo 5.9. Beyoğlu Kiliseleri'nin nef sayılarına göre dağılımını gösteren tablo.	119
Tablo 5.10. Beyoğlu Kiliseleri'nin plan şekillerine göre dağılımını gösteren tablo.	120
Tablo 5.11. Beyoğlu Kiliseleri'nin vitray olup olmadığına göre dağılımını gösteren tablo.	121
Tablo 5.12. Beyoğlu Kiliseleri'nin yapım yüzyıllarına, cemaat ve üslup özelliklerine, strüktür sistemine, narteks sayılarına, çan kulelerinin sayı ve konumlarına, apsid sayılarına, örtü sistemlerine, nef sayılarına, plan şekillerine ve vitray olup olmadığına göre dağılımlarını gösteren tablo.	125

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1.	XVI. yüzyılın sonlarında Galata surları dışındaki yerleşimi gösteren harita.....	4
Şekil 2.2.	İstanbul ve Galata haritası.	7
Şekil 2.3.	XVI. yüzyıl sonlarında yapılmış İstanbul ve Galata haritası.....	7
Şekil 2.4.	Tahminen 1800–1810 yılları arasında İstanbul ve Galata haritası	8
Şekil 2.5.	Tahminen 1820–1830 yıllarında yapılmış İstanbul ve Galata haritası.	8
Şekil 2.6.	1918'de Galata-Beyoğlu. haritası	9
Şekil 2.7.	Celal Esat Arseven'in 1329 (1913) tarihinde yayınlanan Eski Galata ve Binaları adlı eserinde yer alan Galata haritası.	9
Şekil 2.2.1.	Merian'ın 1635 tarihli İstanbul görünüşü, ön planda Galata Kulesi ve surların dışındaki yerleşmeler.	13
Şekil 2.2.2	Valide bendi.....	14
Şekil 2.2.3	XVIII. yüzyılda Karaağaç ve Sütlüce.....	16
Şekil 2.2.4	Cezayirli Hasan Paşa tarafından yaptırılan Kalyoncular Kışlası	17
Şekil 2.2.5	1792 tarihinde Halıcıoğlu'nda yapılan Humbarahane	17
Şekil 2.2.6	6 Nisan 1845 tarihli İstanbul Haritasında Beyoğlu ve Çevresi.....	20
Şekil 2.2.7	Galata İskam ve Eski Köprü Abdullah Freres 1880.	21
Şekil 2.2.8	Botter Apartmanı, İstiklal cad. no: 475-479 Raimondo D'Aranco (1900).....	22
Şekil 2.2.9	Botter Apartmanı, giriş kapısı.....	22
Şekil 3.1.	Beyoğlu Kiliseleri'nin Beyoğlu bölgesindeki dağılımlarını gösteren harita	27
Şekil 3.1.1.	Beyoğlu Ayios Konstantinos ve Ayia Eleni Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı	28
Şekil 3.1.2.	Beyoğlu Hagîos Konstantinos Ve Hagia Helene Kilisesi Güney Cephesi	28
Şekil 3.1.3.	Beyoğlu Ayios Konstantinos ve Ayia Eleni Kilisesi, naosun doğusu	28
Şekil 3.1.4.	Beyoğlu Ayios Konstantinos ve Ayia Eleni Kilisesi, narteks Kuzeybatıdan	28
Şekil 3.1.5.	Beyoğlu Hagîos Konstantinos ve Hagia Helene Kilisesi Batı Cephesi	28
Şekil 3.1.6.	Taksim Ayia Trias kilisesi 'nin yerini gösteren vaziyet planı.	29
Şekil 3.1.7.	Taksim Ayia Trias Kilisesi planı	29
Şekil 3.1.8.	Taksim Ayia Trias Kilisesi güney cephesi görünüşü.	29

Şekil 3.1.9. Taksim Ayia Trias Kilisesi batı cephesi (solda) ve AA kesiti (sağda).	29
Şekil 3.1.10. Taksim Ayia Trias Kilisesi'nin iç mekânın batıdan görünümü.	29
Şekil 3.1.11. Taksim Ayia Trias Kilisesi batı cephesi.	29
Şekil 3.1.12. Taksim Ayia Trias Kilisesi güneydoğudan bakış.	29
Şekil 3.1.13. Galatasaray Panayia Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı.	30
Şekil 3.1.14. Galatasaray Panayia kilisesi planı.	30
Şekil 3.1.15. Galatasaray Panayia kilisesi kesiti.	30
Şekil 3.1.16. Galatasaray Panayia kilisesi batı cephesi görünüş	30
Şekil 3.1.17. Galatasaray Panayia Kilisesi naos kuzeybatıdan.....	30
Şekil 3.1.18. Galatasaray Panayia Kilisesi, naos kuzeydoğudan	30
Şekil 3.1.19. Galatasaray Panayia Kilisesi, İstiklal Caddesinden bakış.	30
Şekil 3.1.20. Galata Ayios Nikolaos Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı	31
Şekil 3.1.21. Galata Ayios Nikolaos Kilisesi, giriş kapısı.....	31
Şekil 3.1.22. Galata Ayios Nikolaos Kilisesi, narteks güneybatıdan.....	31
Şekil 3.1.23. Galata Ayios Nikolaos Kilisesi, naos batıdan.....	31
Şekil 3.1.24. Galata Ayios Nikolaos Kilisesi, avizesi.....	31
Şekil 3.1.25. Galata Ayios Nikolaos Kilisesi, güney cephe.....	31
Şekil 3.1.26. Galata Panayia Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı	32
Şekil 3.1.27. Galata Panayia Kilisesi- avluya giriş kapısı	32
Şekil 3.1.28. Galata Panayia Kilisesi, Doğu Cephesi.	32
Şekil 3.1.29. Galata Panayia Kilisesi, naos batıdan.....	32
Şekil 3.1.30. Galata Panayia Kilisesi, naos güneydoğudan	32
Şekil 3.1.31. Galata Panayia Kilisesi, batı cephe kuzeyden	32
Şekil 3.1.32. Galata İoannis Prodromos Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı.	33
Şekil 3.1.33. Galata İoannis Prodromos Necatibey caddesinden.....	33
Şekil 3.1.34. Galata İoannis Prodromos Kilisesi, narteks kuzeybatıdan	33
Şekil 3.1.35. Galata İoannis Prodromos Kilisesi, naos doğudan	33
Şekil 3.1.36. Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı	34
Şekil 3.1.45. Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi'nin yerini gösteren vaziyet planı	34
Şekil 3.1.37. Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi, planı.....	34
Şekil 3.1.38. Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi, kesiti	34

Şekil 3.1.38. Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi, kuzey cephesi görünüşü.	34
Şekil 3.1.39. Galata Sırp Krikor Lusavoriç Kilisesi - iç mekânın doğudan görünümü	34
Şekil 3.1.39. Galata Sırp Krikor Lusavoriç Kilisesi - iç mekânın doğudan görünümü	34
Şekil 3.1.40. Galata Sırp Krikor Lusavoriç Kilisesi - iç mekânın batıdan görünümü	34
Şekil 3.1.41. Galata Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi	34
Şekil 3.1.42. Galata Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi Giriş cephesinden detay	34
Şekil 3.1.43. Galata Sırp Krikor Lusavoriç Kilisesi - Vaftiz Şapeli	34
Şekil 3.1.44. Galata Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi-Surp Pırgıç Şapeli	34
Şekil 3.1.45. Galata Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi'nin yerini gösteren vaziyet planı.....	34
Şekil 3.1.46. Beyoğlu Surp Yerrortutyun Kilisesi, planı.	35
Şekil 3.1.47. Beyoğlu Surp Yerrortutyun Kilisesi, kesiti.	35
Şekil 3.1.48. Beyoğlu Surp Yerrortutyun Kilisesi batı cephesi görünüşü	35
Şekil 3.1.49. Beyoğlu Surp Yerrortutyun Kilisesi, kuzeyden.....	35
Şekil 3.1.50. Beyoğlu Surp Yerrortutyun Kilisesi, iç mekândan detay	35
Şekil 3.1.51. Beyoğlu Surp Yerrortutyun (Üçhoran) Kilisesi - Vaftiz Şapeli Meryem Ana Sunağı	35
Şekil 3.1.52. Beyoğlu Surp Yerrortutyun (Üçhoran) Kilisesi Vaftiz Teknesi.....	35
Şekil 3.1.53. Taksim Surp Harutyun Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı.....	36
Şekil 3.1.54. Taksim Surp Harutyun Kilisesi, planı	36
Şekil 3.1.55. Taksim Surp Harutyun Kilisesi, boyuna kesit.	36
Şekil 3.1.56. Taksim Surp Harutyun Kilisesi, batı cephesi	36
Şekil 3.1.57. Taksim Surp Harutyun Kilisesi, ön cephe	36
Şekil 3.1.58. Taksim Surp Harutyun Kilisesi - iç mekânın batıdan görünümü	36
Şekil 3.1.59. Taksim Surp Harutyun Kilisesi , Vaftiz Teknesi.....	36
Şekil 3.1.60. Taksim Surp Harutyun Kilisesi - İç mekân -Sunak	36
Şekil 3.1.61. Sakızağacı Sırp Asdvadzadzin Patrikhane Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı..	37
Şekil 3.1.62. Sakızağacı Sırp Asdvadzadzin Patrikhane Kilisesi'nin Sakızağacı Caddesi'nden Avluya giriş kapısı ve apsidin üstündeki çan kulesi.....	37
Şekil 3.1.63. Sakızağacı Sırp Asdvadzadzin Patrikhane Kilisesi - Ana giriş ve Mısırlı Ailesine ait Lahitler.....	37

Şekil 3.1.65. Sakızağacı Surp Asdvadzadzin Patrikhane Kilisesi Fransa İmparatoriçesi Eugenie'nin armağanı olan goblen tablo.....	37
Şekil 3.1.66. Sakızağacı Sırp Asdvadzadzin Patrikhane Kilisesi'nin narteksinin üstündeki saçak kornişini	37
Şekil 3.1.67. Sakızağacı Sırp Asdvadzadzin Patrikhane Kilisesi İç mekânın Batıdan görünümü.....	37
Şekil 3.1.68. Sakızağacı Surp Asdvadzadzin Patrikhane Kilisesi, apsidin batıdan görünümü.....	37
Şekil 3.1.69. Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı.	38
Şekil 3.1.70. Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi	38
Şekil 3.1.71. Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi - iç mekânın doğudan görünümü.	38
Şekil 3.1.72. Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi - İç mekân - Ana Sunak	38
Şekil 3.1.73. Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi iç mekânın batıdan görünümü	38
Şekil 3.1.74. Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi - İç mekân - kubbeden detay.	38
Şekil 3.1.75. Beyoğlu Surp Yerrortutyun (Saint Trinite) Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı.	39
Şekil 3.1.76. Beyoğlu Surp Yerrortutyun (Saint Trinite) Kilisesi, doğu cepesi (istiklal caddesinden).	39
Şekil 3.1.77. Beyoğlu Surp Yerrortutyun kilisesi (Saint Trinite) İç mekânın güney.batıdan görünümü.....	39
Şekil 3.1.78. Beyoğlu Surp Yerrortutyun Kilisesi (Saint Trinite)- Habsburg Hanedanının İmparatorluk Armasının eski görünümü.....	39
Şekil 3.1.79. Beyoğlu Surp Yerrortutyun Kilisesi (Saint Trinite) iç mekân - tonozdan,	39
Şekil 3.1.80. Galata Surp Pırgıç Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı.	40
Şekil 3.1.81. Galata Surp Pırgıç Kilisesi vaziyet planı	40
Şekil 3.1.82. Galata Surp Pırgıç Kilisesi, Sainte kemeraltı caddesinden.....	40
Şekil 3.1.83. Galata Surp Pırgıç Kilisesi - Payeli ana giriş.....	40
Şekil 3.1.83. Galata Surp Pırgıç Kilisesi - Payeli ana giriş.....	40
Şekil 3.1.85. Galata Surp Pırgıç Kilisesi - Meryem Ana Sunağı.....	40
Şekil 3.1.86. Aynalıçeşme, Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı. .	41

Şekil 3.1.87. Aynalıçeşme, Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi'nin ön (solda) ve arka (sağda) görünüşü.	41
Şekil 3.1.88. Aynalıçeşme, Amenasurp Yerrortutyun Protestan Ermeni Kilisesi, yan görünüş.	41
Şekil 3.1.89. Aynalıçeşme, Amenasurp Yerrortutyun Protestan Ermeni Kilisesi'nin, cephe çizimleri.	41
Şekil 3.1.90. Aynalıçeşme, Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi'nin vitray projesi detayı.....	41
Şekil 3.1.91. Aynalıçeşme Avedaranagan Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi iç mekânın doğudan görünümü ve galeri katındaki tarihi org.	41
Şekil 3.1.92. Aynalıçeşme Avedaranagan Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi iç mekânın batıdan görünümü.....	41
Şekil 3.1.93. Aynalıçeşme Avedaranagan Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi'nin Apsis ve Ahşap Kürsü	41
Şekil 3.1.94. Aynalıçeşme, Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi'nin görünüşü.	41
Şekil 3.1.95. Aynalıçeşme, Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi'nin görünüşü.	31
Şekil 3.1.96. Galata Saint Benoit Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı.	42
Şekil 3.1.97. Galata Saint Benoit Kilisesi planı.....	42
Şekil 3.1.98. Galata Saint Benoit Kilisesi ve kiliseye bağlı yapılar.	42
Şekil 3.1.99. Galata Saint Benoit Kilisesi, üstten görünüş.....	42
Şekil 3.1.100. Galata Saint Benoit Kilisesi, Kemeraltı caddesi cephesi.	42
Şekil 3.1.101. Saint Esprit Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı.	43
Şekil 3.1.102. Saint Esprit Kilisesi'ni planı.	43
Şekil 3.1.103. Saint Esprit Kilisesi'ni, avludan ön cephe	43
Şekil 3.1.104. Saint Esprit Kilisesi'ni, ana sunak	43
Şekil 3.1.105. Saint Esprit Kilisesi'ni, iç mekân doğudan.	43
Şekil 3.1.106. Saint Antoine Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı	44
Şekil 3.1.107. Saint Antoine Kilisesi planı	44
Şekil 3.1.108. Saint Antoine Kilisesi, batı cephesi.	44
Şekil 3.1.109. Saint Antoine Kilisesi, iç mekân batıdan.....	44
Şekil 3.1.110. Saint Mary Kilisesi, gösteren vaziyet planı.	44

Şekil 3.1.111. Saint Mary Kilisesi, planı.	45
Şekil 3.1.112. Saint Mary Kilisesi, batı cephesi.	45
Şekil 3.1.113. Saint Mary Kilisesi, iç mekân batıdan.....	45
Şekil 3.1.114. Galata Saint Pierre ve Saint Paul Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı.....	46
Şekil 3.1.115. Galata Saint Pierre ve Saint Paul Kilisesi Rölevesi	46
Şekil 3.1.116. Galata Saint Pierre ve Saint Paul Kilisesi, girişi	46
Şekil 3.1.117. Galata Saint Pierre ve Saint Paul Kilisesi, Apsis.	46
Şekil 3.1.118. Galata, Saint Pierre ve Saint Paul Kilisesi, ana sunak.	46
Şekil 3.1.119. Kırım Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı.....	47
Şekil 3.1.120. Kırım Kilisesi'nin giriş kapısı(solda), Kırım Kilisesi'nin Kule çıkışı(sağda)	47
Şekil 3.1.121. Kırım Kilisesi'nin vaftiz şapeli ve Vaaz kürsüsü (solda) ve üst pencere detayı (sağda)	47
Şekil 3.1.122. Kırım Kilisesi, batı cephesi ,avlunun dışından	47
Şekil 3.1.123. Kırım Kilisesi, ,kuzeyden.....	47
Şekil 3.1.124. Kırım Kilisesi, ,apsid.	47
Şekil 3.1.125. Kırım Kilisesi, naos.	47
Şekil 3.1.126. Kırım Kilisesi, iç mekân naostan.	47
Şekil 3.1.127. Alman Protestan Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı.....	48
Şekil 3.1.128. Alman Protestan kilisesi	48
Şekil 3.1.129. Alman Protestan kilisesi, naos.....	48
Şekil 3.1.130. Alman Protestan kilisesi, giriş (naostan)	48
Şekil 3.1.131. Alman Protestan kilisesi, kürsüsü.....	48
Şekil 3.1.132. Alman Protestan kilisesi, yan cepe penceresi vitray detayı.....	48
Şekil 3.1.133. Saint Louis des Français Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı	49
Şekil 3.1.134. 1922 tarihli Saint Louis des Français Kilisesi yenileme projesi	49
Şekil 3.1.135. Beyoğlu Saint Louis des Français Kilisesi, avludan görünüş.....	49
Şekil 3.1.137. Beyoğlu Saint Louis des Français Kilisesi, pencere detayı	49
Şekil 3.1.138. Beyoğlu Saint Louis des Français Kilisesi, iç mekân, batıdan	49
Şekil 3.1.139. Beyoğlu Saint Louis des Français Kilisesi, Bema	49
Şekil 3.1.140. Beyoğlu Saint Louis des Français Kilisesi, giriş kapısı.....	49

Şekil 3.2.1.	Beyoğlu 19- yy sonu–20. yy başlan Taksim'den Galatasaray'a (solda) ve Galatasaray'dan Tünel'e (sağda)	53
Şekil 4.1.1.	Saint Antoine Kilisesi'nin yerini gösteren hava fotoğrafı	54
Şekil 4.1.2.	Saint Antoine Kilisesi'nin yerini gösteren vaziyet planı	55
Şekil 4.1.3.	Eski kilise rekonstrüksiyon planı	57
Şekil 4.1.4.	Eski kilise yıkılacak bölüm rölövesi, plan, kesit, görünüş	58
Şekil 4.1.5.	Eski kilise arsasında beş katlı yeni kilise ve rahip evi tasarımı	58
Şekil 4.1.6.	Kilise ve rahip evi tasarımı, cephe.....	59
Şekil 4.1.7.	Kilise ve apartmanlar avan projesi, kesit-görünüş.....	61
Şekil 4.1.8.	Kilise avan projesi, cephe	62
Şekil 4.1.9.	Saint Antoine Kilisesi, Temel atma töreni 23 Ağustos 1906	63
Şekil 4.1.10.	Cephe etüdü	64
Şekil 4.1.11.	Cephe profilleri ve merkezi baldaken planı.....	65
Şekil 4.1.12.	Temel duvarları detayları	65
Şekil 4.1.13.	Giriş cephesi, kısmi plan ve kesitler	66
Şekil 4.1.14.	Küçük neflerin betonarme tavan döşemesi planı.....	66
Şekil 4.1.15.	Giriş cephesine bakan enine kesit.....	68
Şekil 4.1.16.	Büyük nef, apsid ve transeptin betonarme tavan döşeme planları.....	69
Şekil 4.1.17.	Kilise ana girişi planı	69
Şekil 4.1.18.	Ana giriş mekânı	71
Şekil 4.2.1.	Saint Antoine Kilisesi'nin Planı	72
Şekil 4.2.2.	Saint Antoine Kilisesi, Keldanilerin ibadet ettiği salona giriş kapısı.	73
Şekil 4.3.1.	Saint Antoine Kilisesi'nin Batı cephesi	74
Şekil 4.3.2.	Saint Antoine Kilisesi'nin Güney Cephesi	75
Şekil 4.2.3.	Saint Antoine Kilisesi'nin Kuzey cephesi	75
Şekil 4.2.4.	Saint Antoine Kilisesi'nin doğu cephesi.....	75
Şekil 4.3.5.	Saint Antoine Kilisesi Balkondan Avluya Bakış	76
Şekil 4.3.6.	Saint Antoine Kilisesi batıdan, Avluya Bakış	77
Şekil 4.3.7.	Saint Antoine Kilisesi "loggia" şeklindeki balkonları	77
Şekil 4.3.8.	Saint Antoine Kilisesi "loggia" şeklindeki balkonları	77
Şekil 4.3.9.	Saint Antoine Kilisesi'ne İstiklal Caddesi'nden bakış	78

Şekil 4.3.10. Vitray	79
Şekil 4.3.11. Mansard	79
Şekil 4.3.12. Saint Antoine Kilisesi, İç Mekân batıdan	80
Şekil 4.3.13. Saint Antoine Kilisesi, İç Mekân Batıdan	81
Şekil 4.4.1. Saint Antoine Kilisesi'nin ana giriş kapısı üzerindeki mozaik	82
Şekil 4.4.2. Saint Antoine Kilisesi'nin sol kapının üzerinde yer alan mozaik.....	84
Şekil 4.4.3. Saint Antoine Kilisesi'nin sağ kapının üzerinde yer alan mozaik.	84
Şekil 4.4.4. Gül Pencere	85
Şekil 4.4.5 İşlemeli Tablo	85
Şekil 4.4.6. Kilise çanı	85
Şekil 4.4.7. Saint Antoine Kilisesi'nin çan kulesi	86
Şekil 4.4.8. Ana Giriş	86
Şekil 4.4.9. Mermer haç.....	86
Şekil 4.4.10. Saint Antoine Kilisesi'nin yer karosu ve mozaikleri.....	87
Şekil 4.4.11. Saint Antoine Kilisesi'nin Her iki yan nef boyuncan sıralanmış ayaklar üzerindeki rölyef örneği (solda), ve detayı.(sağda)	88
Şekil 4.4.12. Kutsal Su Mermerleri	88
Şekil 4.4.13. Mumlar	89
Şekil 4.4.14. Padova'lı Aziz Antuan'ın heykeli	89
Şekil 4.4.15. İsa'nın Kutsal Kalbi heykeli.....	90
Şekil 4.4.16. Günah Çıkarma Birimleri	90
Şekil 4.4.17. Aziz Yusuf Atları.....	91
Şekil 4.4.18. Aziz Yusuf.....	93
Şekil 4.4.19. Aziz Yuhanna Krisostomos	93
Şekil 4.4.20. Aziz Gregorius-Magnus.....	93
Şekil 4.4.21. Meryem Ana Atları	94
Şekil 4.4.22. Meryem Ana	94
Şekil 4.4.23. Aziz Fransua (1182–1226)	95
Şekil 4.4.24. Aziz Bonaventura (1221–1274)	97
Şekil 4.4.25. Ana Atlar	98
Şekil 4.4.26. Sağ Absidiol	99

Şekil 4.4.27. Kutsal Efkaristiya Dolabı	100
Şekil 4.4.28. İsa'nın Vaftizi mozaiği	100
Şekil 4.4.29. Emmaus mozaiği	101
Şekil 4.4.30. Vaftiz Havuzu	101
Şekil 4.4.31. Aziz Basilius'un betimlendiği tablo	102
Şekil 4.4.32. Aziz Antuan'ın çevresinde meleklerle betimlendiği tablo	103
Şekil 4.4.33. Azize Çeçilya'nın betimlendiği tablo	103
Şekil 4.4.34. Pietâ (Merhamet) isimli tablo	104
Şekil 4.4.35. Kürsü (Bemah)	105
Şekil 4.4.36. Kürsünün çevresinde bulunan dört İncil yazarının sembolleri.	105
Şekil 4.4.37. Konuşan Haç	106
Şekil 4.4.38. Aziz Antuan Heykeli	107
Şekil 4.4.39. Ahşap lamba.	108
Şekil 4.4.40. Oymalı bank.	108
Şekil 4.4.41. Oymalı bankta bulunan İsa'nın monogramı.....	108
Şekil 4.4.42. Rieger marka eski org.....	109
Şekil 4.4.43. Üç bölümlü yeni org	109
Şekil 4.4.44. İsa'nın haçtan alınma sahnesini betimleyen rölyef pano	110

KATALOG LİSTESİ

Sayfa

Katalog no:1	Beyoğlu Hagios Konstantinos ve Hagia Halene Kilisesi (<i>Ayios Konstantinos ve Ayia Eleni Kilisesi</i>)	18
Katalog no:2	Taksim Hagias Trias Kilisesi (<i>Ayia Trias Kilisesi</i>)	19
Katalog no:3	Galata Panagia Kilisesi (<i>Galata Panaya Kilisesi</i>)	20
Katalog no:4	Galata Hagios Nikolaos Kilisesi (<i>Galata Ayios Nikolaos / Aya Nikola Kilisesi</i>)	21
Katalog no:5	Galata Panagia Kafatiani Kilisesi.....	22
Katalog no:6	Galata İoannes Prodromos Kilisesi(<i>Galata Aya Yani Kilisesi</i>).....	23
Katalog no:7	Karaköy Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi.....	24
Katalog no:8	Surp Yerrortutyun Kilisesi(<i>Üçhoran Kilisesi</i>)	25
Katalog no:9	Taksim Surp Harutyun Kilisesi	26
Katalog no:10	Sakızağacı Surp Asdvadzadzin (<i>Meryemana</i>) Katedrali	27
Katalog no:11	Surp Hovhan Vosgeperan Kilisesi	28
Katalog no:12	Surp Yerrortutyun Kilisesi (<i>Saint Trinite Kilisesi</i>)	29
Katalog no:13	Surp Hisus Pırgiç Kilisesi (<i>Başpiskoposluk Kilisesi /Patrikhane Kilisesi</i>) .	30
Katalog no:14	Aynalıçeşme Avedaranagan Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi	31
Katalog no:15	Saint Benoit Kilisesi ve Manastırı.....	32
Katalog no:16	Saint Esprît Kilisesi.....	33
Katalog no:17	Saint Antoine Kilisesi (<i>St Antonio Kilisesi/ St. Antuvan</i>)	34
Katalog no:18	Santa Maria Kilisesi (<i>St. Mary Draperis Kilisesi</i>)	35
Katalog no:19	Saint Pierre ve Saint Paul Kilisesi(<i>Sen Piyer ve Sen Paul Kilisesi</i>)	36
Katalog no:20	Kırım Kilisesi (<i>Anglikan Kilisesi</i>)	37
Katalog no:21	Alman Protestan Kilisesi.....	38
Katalog no:22	Beyoğlu Saint Louis Des Français Kilisesi	39

ÖNSÖZ

Osmanlı İmparatorluğu'nun son başkenti İstanbul'un en önemli merkez bölgelerinden biri olan Beyoğlu'nda bulunan, etnik kökenli azınlığa ait olan Kiliselerin mimari oluşumlarını yönlendiren ana kararların, sosyo-ekonomik ve kültürel faktörler ile ilişkilendirilmesi ve değerlendirilmesinin yapılması Osmanlı düşün hayatının ve din merkezli bakış açısının daha detaylı bir biçimde anlaşılmasını sağlayacaktır. Ayrıca, bu bölgede bulunan farklı cemaatlere ait kiliselerin taşıdıkları özelliklere göre sınıflandırılmasının yapılması, bu Kiliselerin mimari kimliklerinin ortaya detaylı bir biçimde konulması adına önemli gözükmetedir. Bu bağlamda tez içinde, bölge içerisinde bulunan Kiliselerin arasında tek betonarme strüktüre sahip ve tek bir ana mimari üslubun özelliklerini içererek planlanmış olarak öne çıkan St.Antonio Kilisesi'nin taşıdığı özelliklerin vurgulanması merkezli bir okuma yapmıştır.

Tezimin yönetimini yapan, değerli öneri ve kritikleriyle gelişmesine imkan tanıyan danışmanım sayın Doç. Dr. Nur URFALIOĞLU'na, araştırmam süresince maddi ve manevi olarak desteklerini veren aileme, tez araştırmalarımnda beni yalnız bırakmayan Arş. Gör. Dr. Zafer SAĞDIÇ, Arş. Gör. Aysun AYDIN ve Duygu TONG'a, ayrıca Saint Antoine Kilisesi kaynaklarını benimle paylaşan ve bu konuda bana sağlamış olduğu sınırsız desteği ile peder Anton BULAI'e, Beyoğlu Kiliseleri hakkında yaptıkları muhtelif çalışmalarından yararlanmamı sağlayan ve çıkarttıkları rölövelerini benimle paylaşan Mimar Alen GÜNBERK ve Dr. Mimar Hamit PİLEHVARIAN'a teşekkür ederim.

İç Mimar Taylan AŞILIPINAR

SAİNT ANTOİNE KİLİSESİ' NİN BEYOĞLU KİLİSELERİ İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

ÖZET

Bu tezde, Osmanlı başkenti İstanbul'unun en önemli merkezlerinden biri olan ve tez kapsamında araştırma alanı olarak seçilen Beyoğlu bölgesinde bulunan kiliselerin, bu bölgenin mimari, kentsel ve kültürel gelişimi göz önünde bulundurularak, ait oldukları cemaat özellikleri, tarihçeleri, yapıldıkları yüzyıla ait mimari üslup özelliklerinin incelenmesi, plan analizlerinin, içerdikleri bezeme, resim ve heykellerin özelliklerinin incelenmesi ve bu bağlamda da Saint Antoine Kilisesi'nin (*St Antonio Kilisesi/ Sait Antuvan*) bu bölgede bulunan kiliseler arasında ki yerinin ve öneminin saptanması öngörülmüştür.

Girişte tezin problem tanımlanması yapılmış, araştırılmak istenen noktalar ele alınmış ve tezin sınırları belirlenmiştir.

İkinci bölümde, Beyoğlu'nun mimari, kentsel ve kültürel gelişimi incelenmiştir.

Üçüncü bölümde pilot bölge olarak seçilen Beyoğlu'nda bulunan kiliselerin Beyoğlu kiliseleri oluşum süreci ve bu kiliselerin kültürel yaşamda yeri incelenmiş, ayrıca sözü geçen kiliselere ait bir de katalog yapılmıştır.

Dördüncü bölümde Saint Antoine Kilisesi'nin (*St Antonio Kilisesi/ Sait Antuvan*) sırası ile tarihsel gelişimi, plan özellikleri, cephe özellikleri ve bezeme özellikleri incelenmiştir.

Değerlendirme bölümü olan beşinci bölümde ise Saint Antoine Kilisesi'nin (*St Antonio Kilisesi/ Sait Antuvan*) Beyoğlu kiliseleri içindeki yeri ve önemine değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Galata, Beyoğlu, kilise, Saint Antoine Kilisesi.

WHERE THE PLACE AND THE IMPORTANCE OF ST. ANTONIO CHURCH AMONG BEYOGLU CHURCHES IS TOUCHED ON.

ABSTRACT

Beyoglu, where was one of the most important centers of Istanbul, the capital city of Ottoman Empire, is chosen as the target zone and the churches around this district are chosen as the target churches of this thesis. Observing the specialities of these churches' communities, histories, architectural peculiarities according to the century that they were built in, making plan analysis and observing peculiarities of ornaments, canvas colours and statues parallel to the architectural, urbanistic and cultural development of this district and thus understanding the place and the importance of St. Antonio Church among churches of Beyoglu is predict to determine within this thesis.

Introduction chapter has the definition of the main problem and points that will be observed on the thesis and simply the defined outborders of the thesis.

The architectural, urbanistic and cultural metamorphosis of Beyoglu is observed in the second chapter.

The process of existance and the place of churches around Beyoglu, where is chosen as the target zone, in cultural life is observed on the third chapter. Also, this chapter has a catalog of Beyoglu churches.

Respectively the fourth chapter has historical changings, peculiarities of plans, facades and ornaments of Beyoglu churches.

Finally the fifth chapter is the interpretation chapter, where the place and the importance of St. Antonio Church among Beyoglu churches is touched on.

Key words: Galata, Beyoglu, church, St Antonio Church.

1. GİRİŞ

Beyoğlu bölgesinde bulunan kiliseler hakkında günümüze dek detaylı çalışmaların tasnifli bir biçimde yapılmamış olması, bu kiliselerin bir kısmının rölövelerinin eksiksiz bir biçimde alınmamış olması, bazı kiliselerin rölövelerinin yapılmamış olması ve bu kiliselerin bir kısmının arşivinin olmaması konu hakkında karşılaşılan araştırma engelleridir. Ayrıca sözü geçen kiliselerden bazılarının içine dahi girilme yasağına sahip olmaları da karşılaşılan bir diğer sosyal engel olmaktadır. Kaynaklarda farklı kiliselerin aynı isimlerle anılması, hatta bazılarının birbirlerinin yerine isimlendirilmesi, yani karıştırılarak okuyuculara/ araştırmacılara aktarılması ise günümüze kadar, bu bölge kiliseleri hakkında yapılan çalışmalarda yanlışlığa düşülmesine yol açmaktadır.

Bu bağlamda, tez kapsamında Beyoğlu'nda bulunan kiliseler öncelikle cemaatlerine göre gruplandırılacaktır. Daha önce de değinildiği gibi, günümüze dek bu kiliselerin taşıdıkları özellikler, detaylı çalışmaların tasnifli bir biçimde yapılmaması sonucunda bu tez kapsamına kadar aslında çok da incelenmemiş bir durumda bulunmaktadır. Ayrıca bu kiliselerin isimlendirilmelerine yönelik düzenli herhangi bir çalışmanın yapılmamış olması da kiliselerin birbirlerine karıştırılmasına neden olmaktadır. Tez kapsamında kiliselerin isimlendirilmesinin de bir netliğe bağlanması temel amaçlardan biri olarak hedeflenmiştir.

Beyoğlu bölgesi ve bu bölgenin mimari, kentsel ve kültürel gelişimi genel olarak ele alınacaktır. Bu çalışmanın amacı içinde öncelikle burada bulunan kiliselerin, ait oldukları cemaat özellikleri ve tarihçeleri, yapıldıkları yüzyıla ait mimari üslup özellikleri, plan analizleri, bu kiliselerde bulunan bezeme, resim ve heykellerin özellikleri tanınan ve kabul görmüş kaynaklardan yararlanılarak ve kimi kiliselerdeki arşiv belgeleri taranarak bir araya getirilmeye çalışılacaktır. Sözü geçen kiliselerle ilgili görsel malzemelerin ise, bu kiliselerin gerek fotoğraflarının çekilmesi, gerekse de plan, kesit ve görünüş çizimlerinin kaynaklardan ya da kilise arşivlerinden bulunması sonucunda oluşturulması hedef alınmıştır.

Beyoğlu'nda bulunan kiliselerin mimari oluşumlarını yönlendiren ana kararların sosyo-ekonomik ve kültürel faktörler ile ilişkilendirilip değerlendirilmesi, bu bölgede bulunan ve farklı cemaatlere ait kiliselerin taşıdıkları özelliklere göre ayrımlanmalarının yapılması ve

mimari kimliklerinin ortaya detaylı bir biçimde konulmasını içermektedir. Ancak tezin asıl amacı Beyoğlu, İstiklal Caddesi üzerinde bulunan Saint Antonio Kilisesi'nin -taşıdığı mimari kimlik özellikleri ile oluşum sürecindeki sosyo-ekonomik ve kültürel arka planın etkileri sonucunda- Beyoğlu bölgesinde bulunan kiliselerin arasındaki yeri ve önemini vurgulanmasını sağlamak olacaktır. Ayrıca bu kilisenin bölgede bulunan diğer kiliselere oranla daha fazla ziyaretçi talebi alması da bu seçimde etkili bir kriter olmuştur.

2. OSMANLI BAŞKENTİ İSTANBUL'DA BEYOĞLU'NUN MİMARİ, KENTSEL ve KÜLTÜREL GELİŞİMİ.

Beyoğlu, sınırları kesin çizgilerle belli bir semt mi, yoksa kendi tarihselliğini yaratan, kimliğin bitimsiz değişimini içinde barındıran bir fiziksellik midir? Sanırız, nce Beyoğlu sözcüğünden ne anlaŐıldığının gözden geçirilmesi ve fiziksel tanımının açıklığa kavuŐturulması gerekmektedir.

Beyoğlu sözcüğü, zihinlerde, öncelikle semt adı, bununla beraber de kültürel evre çađrıŐımı yapmaktadır diyebiliriz. Bazılarına göre Beyoğlu, Karaköy'den Taksim'e kadar uzanan sahadır. Bazılarına göre de, Tünel Meydanı'ndan Taksim'e uzanan bölümden ibarettir. Ancak ne var ki, ikinci Mahmud dönemine kadar gerilere giden arşiv belgelerinde: "*Beyoğlu'ndaki Tatavla nam yerde*", "*Beyoğlu'nun Tatavla nam köyünde*", "*Beyoğlu'nun Maçka nam mevkiinde*", "*Beyoğlu'ndaki Şişli nam yerde*" gibi tanıtımlara rastlanması, XIX. yüzyılın ilk yarısında bile, Beyoğlu adlandırmasının epeyce geniş alanı kapsadığımı ortaya koyar. Geçen yüzyılda, özellikle yabancılar, Beyoğlu yerine "Pera" adını kullanmıŐlardır. Pera, Yunanca "karşı, karşı yaka", "te, ötesi" anlamındadır. Türkler Pera'yı Beyoğlu Şeklinde adlandırdığına göre; Beyoğlu isminden oldukça geniş bir alanın anlaŐılması, Pera sözcüğünün sözlük anlamı ve tarihsel gelişim çizgisine de uygun düşer gibidir(Cezar, 1991).

Beyoğlu adının ortaya çıkıŐına ilişkin iki rivayet vardır. Bunlardan birisine göre: Beyoğlu adı, Fatih Sultan Mehmed zamanında Pontus prenslerinden Aleksios Komnenos'un İŐlamiyeti kabul ederek burada oturmasından kaynaklanır. İkincesine göre ise; burada oturan Pontus prensi değil, Kanuni zamanındaki Venedik elçisi Andre Giritti'nin oğlu Luigi Giritti'dir. Türklerin "Bey Oğlu" diye andıkları bu adam, elçinin bir Rum kadınla evlenmesinden dünyaya gelmiştir. Oturduğu konak da Taksim yakınında bir yerdedir (Cezar, 1991).

Galata dâhil olmak üzere, İstiklâl Caddesi evresinin asıl Beyoğlu sayılması görüŐü XIX. yüzyıl ortalarından itibaren kuvvet kazanır. Böyle bir görüŐün ne çıkmasında en büyük etken, kuşkusuz, kozmopolit yapının asıl bu bölümde egemen durumda oluŐunda ve buralarda aşağı yukarı Batılı bir havanın esmesindedir. Kozmopolitlik yönünden Galata ile

İstiklâl Caddesi (Grand Rue de Pera) çevresi aynı hizaya gelmekte ve bunlar arasında kaynaşma kendiliğinden gerçekleşmekteyken, acayip bir nedenle, iki semt arasındaki maddî ayırım çizgisini oluşturan Galata Surları ortadan kaldırılır(Şekil 2.1.). Surların kaldırılması Galata ile İstiklâl Caddesi çevresinin bütünleşmesini maddî açıdan da kolaylaştırır.

Pera adı, 1925'de resmî yazışmalardan çıkarıldıktan sonra gittikçe unutulur hale gelmiş, buna karşılık Beyoğlu adı güç kazanıp alan olarak da genişlemiştir. Ancak son yıllarda, nostaljik nedenlere bağlı bir davranışla "Pera" deyimini diriltme yönünde bir eğilim seçilmektedir. Beyoğlu'nun kesin olarak sınırlarını çizmek kolay değildir. Bu güne kadar kesin ve belirgin bir sınır çizildiği de söylenemez. Yönetimsel sınırlar bile kesinlik göstermez. Nitekim Haliç'in doğu tarafındaki ilçelerin sayısı zamanla artarken ilçelerin sınırlarında da değişimler görülür. Örneğin, Haliç'in doğusundaki kaymakamlıkların en eskisi olan Beyoğlu ilçesinin sınırları yeni kaymakamlıklar kuruldukça küçülmüştür (Cezar, 1991).

Şekil 2.1. XVI. yüzyılın sonlarında Galata surları dışındaki yerleşimi gösteren harita. (Hünername Minyatürleri* ve Sanatçıları,1969)

* 1969 yılında yayınlanan "Hünername Minyatürleri ve Sanatçıları" adlı eserde Veli Çan'a ait olduğu belirtilen ancak, yeni araştırmalara göre Nakkaş Osman ekibine dahil biri tarafından yapıldığı anlaşılan bu İstanbul minyatüründe, XVI. yüzyılın sonlarında Galata surları dışında henüz yaygın ve sık bir yerleşme görülmemektedir.

Beyoğlu, tarihsel süreci içerisinde, sahip olduğu doğu öğeleriyle batıya ait özelliklerin etkileşimi sonucu oluşan ve toplum yaşamında belirginlik kazanan mimari ürünler dikkate alındığında, Beyoğlu'nun fiziksel sınırları büyümekte ve kozmopolit kültürün yoğunluğundan söz edilebilmektedir.

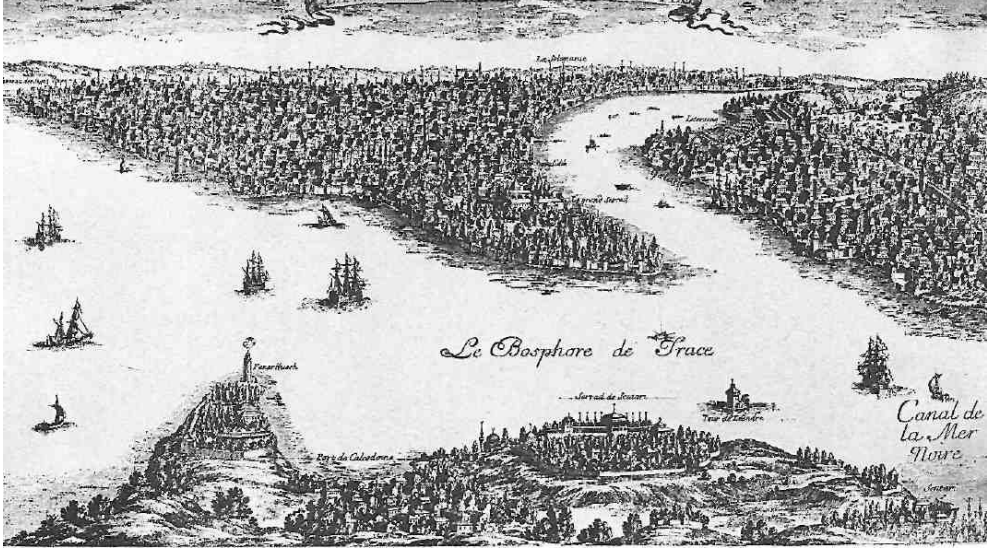
Cezar'a göre (1991), Beyoğlu'nun gelişim döneminin kapısını açan iki önemli anahtar vardır. Bunlardan biri; su, diğeri de Batıya Açılış Hareketi'dir. Beyoğlu'na yeterli ölçüde su getirilmesi, en önemli alt yapı sorununun çözümü demektir. En hayati ihtiyacı oluşturan suya kavuşulması, Beyoğlu'nun daha geniş çapta iskânına olanak sağlamıştır. Batı'ya açılış olgusu, Beyoğlu'na, bir taraftan bol su getirilmesinin itici gücü yerine geçerken, diğer yandan da, kendi dinamiği içinde, buranın nüfuslanması ve yeni binalarla donanmasını hazırlamıştır. Bilindiği gibi, Beyoğlu XIX. yüzyılda hızlı bir büyüme dönemi yaşar. Aynı yüzyılda Boğaziçi de önem kazanır.

Beyoğlu'nun, XIX. yüzyılda İstanbul'dan farklı bir gelişme sürecine girmesinde, reformlar sorununun payı büyüktür. Gerçi, Üçüncü Selim ve İkinci Mahmud'un ıslahatları (reform), özellikle de Tanzimat hareketi olmasa da Beyoğlu XIX. yüzyılda bir ölçüde nüfus ve yeni binalar kazanacaktı ama bunların esas İstanbul bölümündekinden farkları fazla olmayacaktı. XVIII. yüzyıl sonlarına kadar Galata surunun dışına pek taşınmış değildi. Nitekim fetihten yüzyıl kadar sonra yapılmış Matrakçı Nasuh'un (Yurdaydın, 1976) ve Hünername'nin (1969) I. cildindeki İstanbul minyatürlerinde, Şekil 2.1.'de de görüldüğü gibi Galata surları (Bkz. Şekil.2.1, 2.2., 2.3.) dışında fazla bina görülmez. Bilindiği gibi, Bizans'ın son döneminde Galata'nın ticarî hayatına Latin kökenliler hâkimdi. Öyle ki, çoğunluğunu Cenovalılar'ın oluşturduğu Latin kökenlilerin miktarı Rumlardan daha fazlaydı. Galata, Türk yönetimine geçince de Ceneviz artığı bu Latin kökenlilerin tamamı Galata'yı bırakıp gitmedi. Kalanlar Türk döneminin Levantenlerinin kökenini oluşturdu. XIX yüzyıla ulaşıncaya kadar, ne Levantenlerin ne de özellikle Beyoğlu'ndaki Osmanlı uyruklu gayrimüslimlerin dikkat çeken bir tarafları pek olmadı(Cezar, 1991).

Fetihten sonra İstanbul'a olduğu gibi Galata'ya da bir hayli Türk yerleşti. Fetihten yirmi yıl kadar sonrasına ait 1476 tarihli bir belgeye göre, (Meriç, 1957) Galata'da 592 Rum, 535 Müslüman, 332 Frenk ve 62 Ermeni evi vardı. Daha sonraki yüzyıllarda Türk nüfusu diğerlerini fazlasıyla geride bırakır duruma da gelmedi. XVII. yüzyılda Galata'nın sur içi bölümünde Türkler çoğunlukta değildi, ama Tophane, Fındıklı, Ayaspaşa, Kabataş,

Galatasaray'dan Tophane'ye inen yolun çevresi, Beşiktaş, Haliç kıyılarında ise Azapkapı Sokollu Camii çevresi ve onun biraz daha ilerisindeki Kasımpaşa Türk evleriyle doluydu (Kömürciyan, 1952). Oysa XIX. yüzyılda durum değişti, özellikle yüzyılın ikinci yarısında hem hız hem de hacim bakımından değişimin ölçüsü gayrimüslim gruplar lehine büyüdü. Galata'nın önemli bir bölümü ile Galata Kulesi çevresinden Galatasaray'a kadar uzanan sahada Rum, Ermeni, Yahudilerden meydana gelen gayrimüslimler ile Levantenler ve yabancı uyruklular kesin çoğunluğu oluşturdular. Yabancılar, çoğu Tünel önlerinden Galatasaray'a kadar uzanan bölümde yer alan yabancı elçiliklerin mensupları ile çoğu ticarî amaçla gelmiş ve yine aynı çevrede barınan kimselerden meydana geliyordu. Levantenler, İtalyan kökenlilerden başka Fransız, hatta başka Avrupa asıllılardan oluşuyordu. Bunların bir kısmı yerli Rum ve Ermenilerle evlilik bağları kurarak melez bir nesil oluşturdular halde kendilerini Avrupalı sayardı. Kendilerini böyle görmede haklıydılar. Zira düşünce yapıları da buradaki yaşam tarzları da batılıydı. Çoğu İstanbul'da doğup büyüdüğü halde Fransızca, İtalyanca ya da başka bir Batı dili konuşurdu. Genellikle Türkçeyi de bilen bu insanlar, Türkler için, Batı kültürüne kolaylıkla ulaşılmasına yarayabilen bir köprü ve aracı öge durumundaydı. Ancak bunlardaki Batı kültürüne bir miktar Doğululuğun karışmış olduğu da bir gerçektir(Cezar, 1991).

XIX. yüzyılda İstanbul'da nüfusça artış, şehir olarak da büyüme dikkat çeker. (Şekil 2.4.) Bu artışta, Rumeli ve Anadolu'dan göçerek gelenlerin miktarı, doğumla çoğalmadan daha fazla ağırlığa sahipti. Ancak ne var ki, bu artış, zamanımızdaki artışla kıyaslanmayacak kadar küçük ölçüdeydi. Eski yüzyıllarda da göç yoluyla İstanbul'a yerleşmek isteyenler eksik değildi. Fakat devlet bunlarla mücadele eder, gelenlerin çoğunu zorla geldikleri yere geri gönderirdi (Cezar, 1965). XIX. yüzyılda zorla geri gönderme usulünün terk edilmiş olması bir yana, İstanbul'a gelenlerin durumunda bu defa etnik bakımdan fark görülüyordu. (Şekil 2.5.) Göç şeklinde gelme olaylarında gayrimüslim azınlıklarda ve yabancı uyruklularda çok belirgin bir artış vardı. Sömürücü Batı için ticarî imkânların gelişmiş olması da, yabancı tüccar gruplarının İstanbul'da köprübaşları tutmak üzere Beyoğlu'na koşmalarına yol açıyordu. İstanbul'a göçen Rumlar için en çok Ege Adaları, Yahudiler için Selanik, Ermeniler için ise Anadolu'nun şehir ve kasabaları kaynaklık ediyordu(Cezar, 1991).

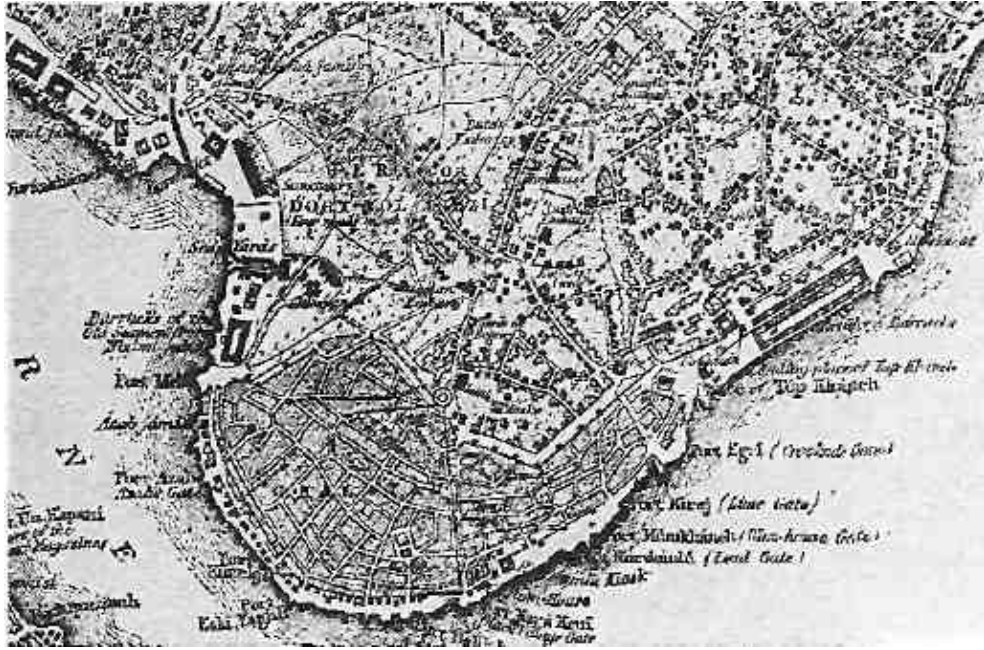
Şekil 2.2. İstanbul ve Galata haritası(Cezar, 1991).

Şekil 2.3. XVI. yüzyıl sonlarında yapılmış İstanbul ve Galata haritası.(Meriç,1957)

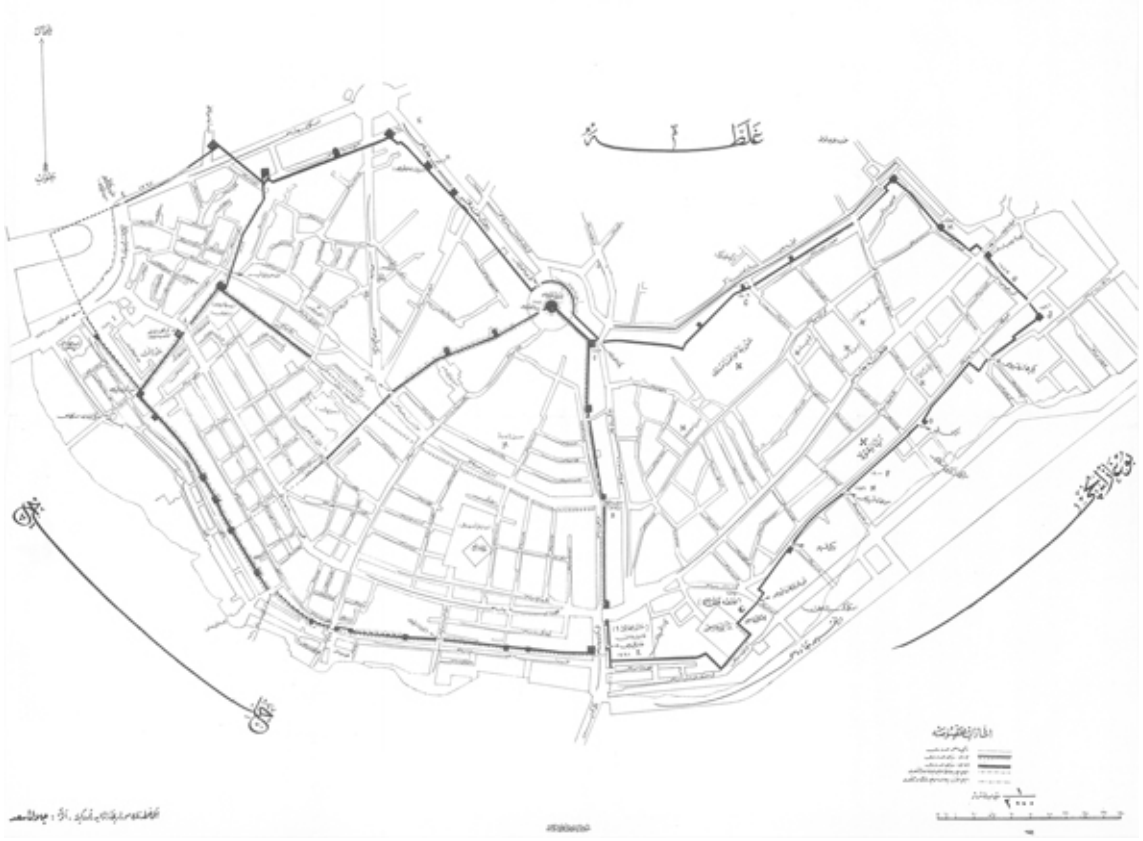
Şekil 2.4. Tahminen 1800–1810 yılları arasında İstanbul ve Galata haritası*.
(Kömürçyan, 1952)

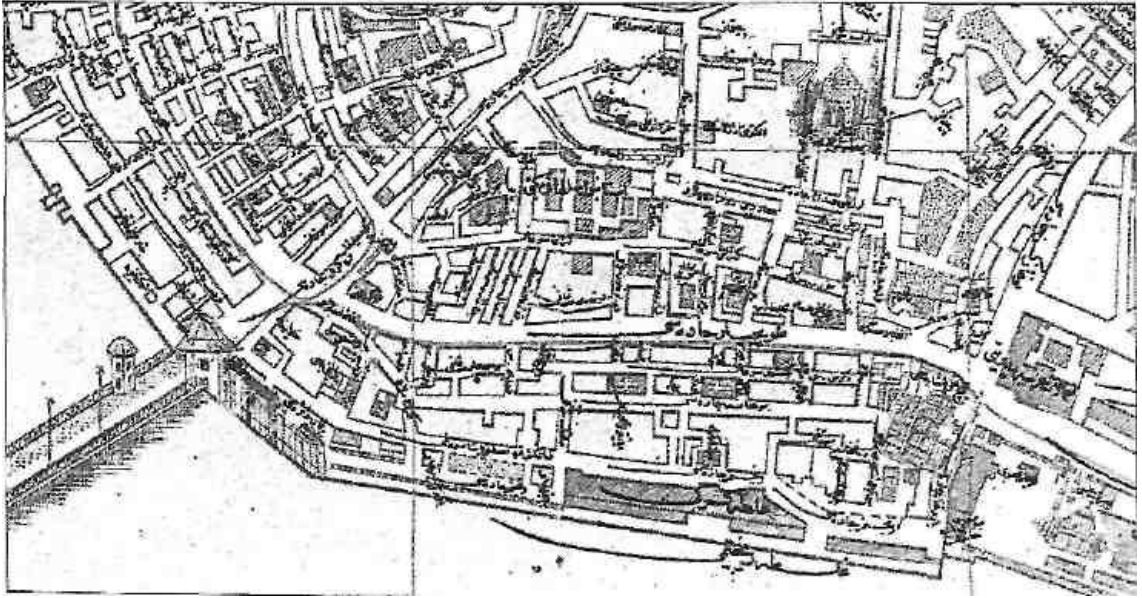
Şekil 2.5. Tahminen 1820–1830 yıllarında yapılmış İstanbul ve Galata haritası**.(Cezar,1965)

*Tahminen 1800–1810 yılları arasında İstanbul ve Galata. Galata surları içindeki yerleşme yoğunluğu tarihî yarımadaadaki yoğunlukla eşdeğer görülüyor.

** Tahminen 1820–1830 yıllarında yapılmış bir Fransız haritasında Galata'da, sur içindeki bina yoğunluğuna karşılık surun dışındaki yerleşmenin oldukça seyrek oluşu dikkat çekicidir.

Şekil 2.6 1918'de Galata-Beyoğlu haritası. (Arseven, 1989)

Şekil 2.7 Celal Esat Arseven'in 1329 (1913) tarihinde yayınlanan Eski Galata ve Binaları adlı eserinde yer alan Galata haritası(Cezar, 1991).

2.1. Beyoğlu'nun Kültürel Gelişimi

XVIII. yüzyıl sonlarına kadar تنها bir alan olan Beyoğlu sırtlarına, insanlar artık ilgi göstermeye başlamıştı. Bu dönemde Beyoğlu'nun yalnız sırtlarına değil, Boğaz ve Haliç'e bakan kıyılara da eskisinden farklı gözlerle bakılıyordu. Cezar'a (1991) göre, Beyoğlu'na dikkatlerin çevrilmesine neden olan etken, devletti. Zira Beyoğlu'nun sırtlarına da, kıyı bölgelerine de el uzatan öncelikle devletti. Devlet buralarda yeni kurumlar kurma yönünde varlığını gösteriyordu. Hem de öyle kurumlar ki, bunlar, hem etki alanları, hem de imar güçleri bakımından önde gelen kurumlardı. Aralarında devletin en yüksek yaptırım gücü ve potansiyelini kendinde toplamış olanları bile vardı. Bunlar: Saray, modern okullar, kışlalar, hastaneler, yönetim birimleri gibi şeylerdi. Bu arada dikkat edilecek nokta, bu kurumların, yeniliklerle bağlantılı kurumlar oluşuydu.

Beyoğlu'nun oluşumunu hazırlanmasında devletin kurumsal etkinliğinin yanı sıra altyapısal reformlar da, Beyoğlu'nun Galata'nın uzantısı halinde gelişip büyümesini sağlamıştır. Başka bir deyişle, Beyoğlu'nun gelişmesinde kurumsal çözümlerin yanı sıra fiziksel reformlar da önem kazanır ki, fiziksel reformlar içerisinde su sorununun çözümü en önemli yeri tutmaktadır. İnciciyan,(1956) Beyoğlu'nun su sorununu şöyle dile getirmiştir, *'Beyoğlu denilen sırtın eteğinde kurulmuş olan Galata'nın birkaç yerinde kuyu kazılmış ise de çıkan su acıdır. Eski devirlerde dışarıdan su gelmediği ve sarnıçlarda biriktirilen su da yeterli olmadığından Galatalılar İstanbul'dan fiçilerle su getirmeye mecbur olmuşlardır. Bundan dolayı sultan Mahmud buraya su getirmiş ileri gelen kimseler tarafından çeşmeler yaptırılmıştır.'*

Osmanlı Devleti'nin çağdaşlaşma çaba ve çarpınışlarının ifadesi olan reform hareketleri, Batı örnek alınarak bir şeyler yapılmak istendiğinden, bir Batılılaşma Hareketi manzarası olarak görülebilmektedir. Reformlar, Osmanlı toplumunun, tarihsel gelişim çizgisi üzerinde, kendi bünyesinden kaynaklanan olguları hızlandırma eylemi değil de, Batı bilim ve teknolojisinden yararlanarak, hatta doğrudan doğruya ondan bir şeyler alarak kendi toplumunda düzenlemelere gitme hareketi olduğundan, Batı'ya yönelik yenilikler niteliği taşımaktaydı. İşin ilginç yönü reformlarla ilgili kurum ve binaların genellikle batının Osmanlıdaki yüzü olan Beyoğlu'nda idi.

Reformlar döneminin yeni kurumları ile yenileştirmeye çalışılan tarihî kurumlar, Beyoğlu'nda yaşama geçirilir ya da Beyoğlu'na nakledilirken, bir plân ve program

dâhilinde hareket edildiği söylenemez. Ancak, ne var ki, bir defa Beyoğlu'na gözler çevrildikten sonra arkasının sürekli geldiği de bir gerçektir. XVIII. yüzyılın ortalarına ulaşıldığında, yeniliklerle ilgili kurum ve tesislerin yerleri için, genellikle Beyoğlu tarafına bakmak yetecektir. XVIII. yüzyılın son çeyreğine girilmek üzereyken, Beyoğlu yakası, reformlarla ilgili uygulamalar için daha da belirginlik kazanan bir semt halini alır. Nitekim 1768'de Türkiye'ye ikinci defa gelmiş olan Baron Dö Tott, askerî alanda ikinci bir reform hareketi olarak Sürat Topçuları'nı kurar. Bunlar haftada üç gün Beyoğlu ve Kâğıthane'de talim yaparlar. Baron Dö Tott'un yenilikleri arasında bir de Hasköy'de Top Dökümhanesi'nin kuruluşunu hatırlatmak gerekir (Cezar, 1991).

Reformlar dönemi, Üçüncü Selimle daha açık bir şekilde henüz başlamadan önce ilk modern kışla binası da 1783'te Cezayirli Gazi Hasan Paşa tarafından Kasımpaşa'da yaptırılır(Cezar, 1991). Reformlarla bağlantılı olarak Beyoğlu tarafına ilgi gösterilişinde Üçüncü Selim zamanı bir dönüm noktası oluşturur. 1792'de Halıcıoğlu'da Humbaracı Kışlası yaptırılır. Aynı yıl içinde, tarihî Haliç Tersanesi'nde ve Galata'nın hemen yanmasında Tophane'de yenilemeler gerçekleştirilir. 1795'te de Mühendisha ne-i Berri-i Hümayun Halıcıoğlu'daki binasında eğitime başlar. Mühendis-hane-i Berri-i Hümayun yenileşme tarihimizde en önemli eğitim kurumlarımızdan biri olarak gelişme gösterir. Üçüncü Selim'in, Beyoğlu'nun gelişmesini etkileyen kurumsal inşaatlarının en başında Beyoğlu Kışlasını saymak gerekir. Ancak Beyoğlu Kışlası onun zamanında henüz tam kullanılabilir hale gelemez. Bilindiği gibi, Üçüncü Selim'in bundan başka en önemli kışla yapılan Nizam-ı Cedid askeri için yaptırdığı kışlalardır. Beyoğlu Kışlası topçu askerleri için hazırlanır. Nizam-ı Cedid'in piyade sınıfı kışlaları ise Levent Çiftliği ve Üsküdar'da yer alır.

Osmanlı Devleti'nin, özellikle Üçüncü Selim reformlarıyla yeni bir döneme girişi açıklık kazanmak üzereyken, Beyoğlu yakası epeyce yeni şeyler kazanmış duruma girer. Üçüncü Selim zamanı, Batılı devletlerle ilişkiler bakımından da bir dönüm noktası oluşturur. Kısacası bu padişah zamanında politik açıdan da Batı'ya Açılış başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin Batılılara karşı tutumundaki bu değişme Osmanlılarla yeni ilişki kuran devletlerin de Beyoğlu'nda arsalar edinerek binalar yaptırmalarına ve geniş kadrolu personelle buralara yerleşmelerine yol açar (Cezar, 1991).

Kısacası, Avrupa devletleri Beyoğlu'nda yer edinip elçilik binalarını buralara kondururken Beyoğlu'nun bina dokusu zenginleşir. Bu arada elçilikler yöresine dikkatler daha yoğun şekilde çevrilir. Bunun sonucu olarak da elçiliklerin yakınında yeni yeni binalar yükselir. Bilindiği gibi, reformlar ve Batı'ya Açılış konusunda İkinci Mahmud da Üçüncü Selim'in yolunu izler. Beyoğlu'nun yıldızının parlaması asıl bu padişah zamanında açıklık ve hız kazanır. İmparatorluğun kaderinde söz sahibi olacak kimseler yetiştirecek modern okullar olan Tıbbiye (Tıp Okulu) ve Harbiye (Harb Okulu)'nin, Beyoğlu'nun en merkezî yerlerine yerleştirilmeleri, şehircilik açısından, Beyoğlu'nun asıl gelişme sahasının nereler olacağını vurgulayan işaretler yerine geçer. Haliç üzerine 1836'da kurulan köprü, modern okullar ve kışlalar gibi reformların doğrudan somut ürünü değildir ama, İstanbul halkının, şehrin reformlara bağlı olarak gelişen bölümüne kolaylıkla ulaşılmasını sağlayacak araçtır da. Padişah sarayının İstanbul'dan Beyoğlu yakasına geçmesi, saltanat makamınca Beyoğlu'nun İstanbul'a tercih edildiğini ortaya koyar. Beyoğlu yakasında yerleşen saray, reformları bizzat uygulayanların sarayıdır. Demek ki, yeniliklerin uygulayıcıları, kendi saraylarının bu yenilikten mevkice de pay almasını istemektedir. Zaten yapılan saraylar da yeni mimarî anlayışa ve yeni yaşam tarzına göre inşa edilmişlerdir(Cezar, 1991).

Yıllar ilerledikçe, Beyoğlu'nun tercihli alan haline gelişi, daha başka noktalardan da açıklığa kavuşur. Nitekim 1858'de Beyoğlu'nda örnek belediyeçilik uygulamasına geçilmesi, tercihin yönetim alanına kadar uzanışına tam anlamıyla açıklık getirir. Sözü daha fazla uzatmadan bir sonuca bağlamak gerekirse, Beyoğlu'nun gelişip büyümesinin temelinde reformların itici gücünün yattığını söylemek yetecektir. Zaten Beyoğlu'nun Batı havalı bir yer halinde gelişmesi de bundandır(Cezar, 1991).

2.2. Beyoğlu' nda Mimari

Sur içindeki Galata ile sur güzergâhının yüksek bölümünden Taksim'e kadar uzanan geniş alanda, aşağı yukarı üç yüz yıl boyunca, şehircilik açısından fazla bir gelişme olmamıştı. İstanbul içinde birçok anıtsal yapı yapıldığı halde Galata'ya dikkat çekecek bir eser kazandırılmamış, ancak ufak tefek yapılarla yetinilmişti. Galata'daki en önemli Osmanlı eseri olarak tanınan Sokollu Mehmed Paşa'nın yaptırdığı Azapkapı Camii bile aslında sur kapılarından Âzapkapı'nın önünde ve surun dışındaydı. Mehmed Paşa Hamamı diye tanınan hamam ise surun iç tarafındaydı (Evliya Çelebi, 1966).

Azapkapı Sokollu Camii'nin sekiz dizelik kapı kitabesinin üçüncü dizesindeki "*Sahil-i deryada yapmış iken bu zîba camii*" ifadesinden de anlaşılacağı gibi, cami deniz kıyısında yer almaktaydı. Topografyayı iyi etüt eden ve binalarını buna göre yapan Mimar Sinan burada da ona göre bir plân uygulamıştı. Cami yapılmasından sonra kıyıdaki konutların sayısı artmıştır. Hatta bazı kısımlarda deniz doldurularak kazanılan yerlere binalar yapılmıştır (İnciciyan, 1956).

Şekil 2.2.1. Merian'ın 1635 tarihli İstanbul görünüşü, ön planda Galata Kulesi ve surların dışındaki yerleşmeler (Genim, 2004)

Galata'da canlı bir ticaret hayatı olduğu halde, buraya büyük çaplı camiler yapılmamış, medreseler inşa edilmemiştir. Galata Kulesi'nden Taksim'e uzanan saha da İstanbul'un yedi tepesinin sıralandığı sırta benzediği halde, orası gibi çeşitli İslâmî eserlerle taçlandırılmamıştır. Cezar'a (1991) göre bunun en büyük nedeni, Galata ve Beyoğlu'nda yeterli suyun olmamasıydı. Buraya bol suyun getirilmesi ikinci bir İstanbul'un oluşumunu hazırlayabilirdi. Nitekim az çok suya kavuşturulmuş bölgeler, bol miktarda Türk yerleşimine sahne olmuştu. Galata'nın iki yanında Tophane ve Kasımpaşa buna iyi bir

örnekti. Kısacası; Galata ve Beyoğlu'na getirilecek bol su, burada büyük bir şehir bölümünün oluşmasını sağlamıştır. XIX. yüzyılda ulaşım sorununun çözümü yönünde atılan ileri adımlar ile devletin reformlar dönemine girmesiyle beliren yeni hareketlerin ve anlayışların, fiziksel çevrenin oluşumuna önemli katkıları olmuştur.

Beyoğlu'nun en eski akarsu tesisatı olan, kaynağı Levend Çiftliği bölgesinde bulunan ve halkın istifadesine sunulmuş bir miktar akarsu bulunmaktadır.(Nirven, 1953) Beyoğlu tarafındaki bu tesisat genellikle "Galata Sarayı Suları" diye tanınırdı. Galata Sarayı'na su veren bu tesisat İkinci Bayezid tarafından yaptırılmıştı Nitekim su, Beyoğlu yakasında iskân alanlarının hızla büyümesine yol açmıştır. Beyoğlu'nun su sorunu üzerine, ciddi şekilde ancak XVIII. yüzyıl ortalarında eğilinmiştir. 1732'de Birinci Mahmud tarafından Bahçeköy su şebekesinin yapılmasıyla Beyoğlu bol suya kavuşmuştur.*

Şekil 2.2.2 Valide Bendi**(Nirven, 1953)

İstanbul'un haliç ile ayrılan iki kısmı, tarihi yarımada ve karşısındaki Galata bölgesi, başından beri iki farklı ortamın temsilcileri olarak gelişmişlerdir. 19.yüzyıl başlarına dek Galata sur içinde bir yerleşim sergilemiş, uzantısı Pera ise, 18.yüzyıl ve büyük ölçüde de 19. Yüzyılda gelişmiştir. Dönemin yapı faaliyetlerinde önemli bir adım 1831'de, Tanzimat'ın ilanından bir süre önce atılmış ve mimarlık etkinliklerini daha düzenli bir

*18. Yüzyıl olaylarını işleyen vakanüvis tarihlerinden Suphi tarihinde Galata ve Beyoğlu'nun su konusuna epeyce değinilmiş, Galata kazasında eskiden beri suyun olmadığı, halkın bu yüzden çok sıkıntı çektiği, Galata'nın çok yerinde sarnıç ve su kuyusuyla idare edildiği belirtilmektedir.

**Beyoğlu'nu besleyen suların kaynaklarından biri olan ve 1796–1797 yıllarında Üçüncü Selim'in annesi Mihrimah Valide Sultan tarafından yaptırılan ve Valide Bendi adıyla bent.

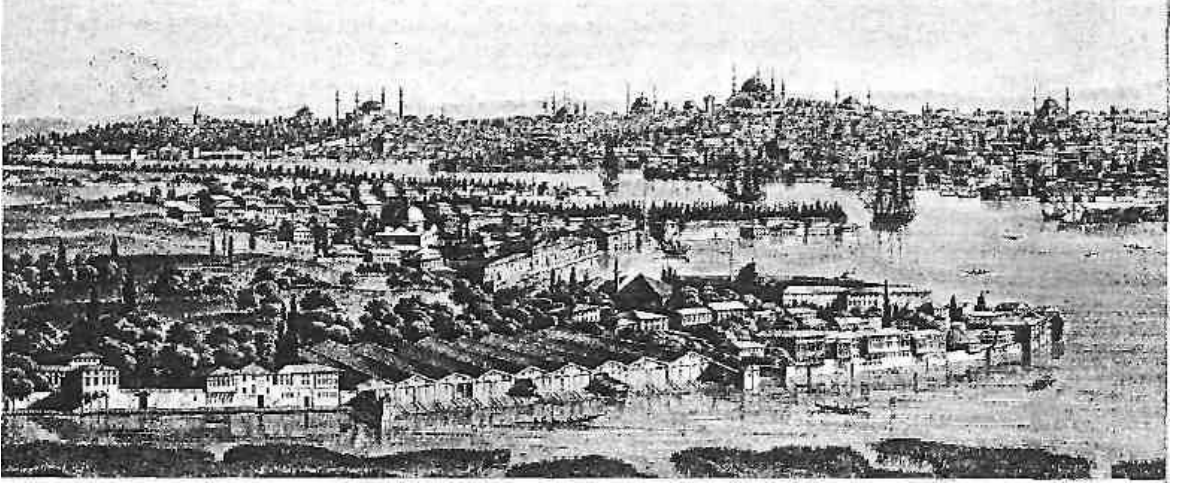
hale getirmek amacıyla, yapım ve onarım işleriyle görevli mimarbaşılık, bu işlerin mali yönüyle ilgilenen şehreminliği ile birleştirilerek, 'Ebniye-İ Hassa Müdürlüğü kurulmuştur (Akın, 2002)

1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra oluşturulan yeni düzen ve buna bağlı olarak da giderek gelişen yasa, yönetmelik ve kurallarla, kentte çok farklı bir fiziksel yapı ortaya çıkmaya başlamıştır. 1848 tarihli I. Ebniye Nizamnamesi ve hemen ardından ertesi yıl çıkarılan II. Nizamnameyle 19. Yüzyılın ikinci yarısı İstanbul'unu yaratan yapı kuralları uygulanmaya başlanmıştır. Bilindiği gibi Tanzimat ile getirilen en büyük yeniliklerden biri, daha önceleri kentin oluşumu ve dolayısıyla da görünümünü büyük ölçüde etkileyen Müslüman-gayrimüslim ayrımının ortadan kaldırılmasıdır. Bu hem sosyal, ekonomik, politik vb. konularda önemli bir değişim getirmekte, hem de fiziksel çevre açısından yeni bir düzene olanak tanımaktadır (Akın, 2002).

1857'de yeni düzen içinde çeşitli idari bölgelere ayrılan İstanbul'da, bu idari birimler içinde Ebniye nizamnamelerinin getirdiği kuralları en fazla uygulamaya çalışan belediye 1858'de Galata ve Pera bölgesinin düzenlenmesi için kurulan VI. Daire* olmuştur. 1856 İslahat Fermanı'nın sağladığı olanaklarla, devletten hemen her gün yeni bir kilise, ya da dinsel yapı için izin alındığı gözlenmektedir. 19.yy. sonuna doğru bu imar çalışmaları, kent içinde belirli noktaların, batı kentlerinin etkili meydanları gibi, daha özenli bir biçime getirilmesine dek varmaktadır. Örneğin kentteki bazı alanlara saat kuleleri dikilmesine, ya da özel sektöre kiralanacak büfeler koyulmasına çalışılmaktadır (Akın, 2002).

Günümüz Beyoğlu ilçesindeki iskan faaliyetleri gerek sanayi gerekse askeri tesisler ve okulların yapımı dolayısıyla XVIII. yüzyılın sonlarına doğru yeni bir hız kazanır. İstanbul'un fethi ile birlikte kurulan ilk sanayi tesisleri olan Tersane ve Tophane bölge sınırları içersindedir. Ancak zaman içinde gelişimlerini tamamlamış ve yenilikleri takip edemez olmuşlardır. Her ne kadar Sultan I. Mahmud Ekim 1744'te Kebir Top Kârhanesi'ni tamamlar ve Tophane Meydanı'nı denize doğru kazıklar çakarak büyütürse

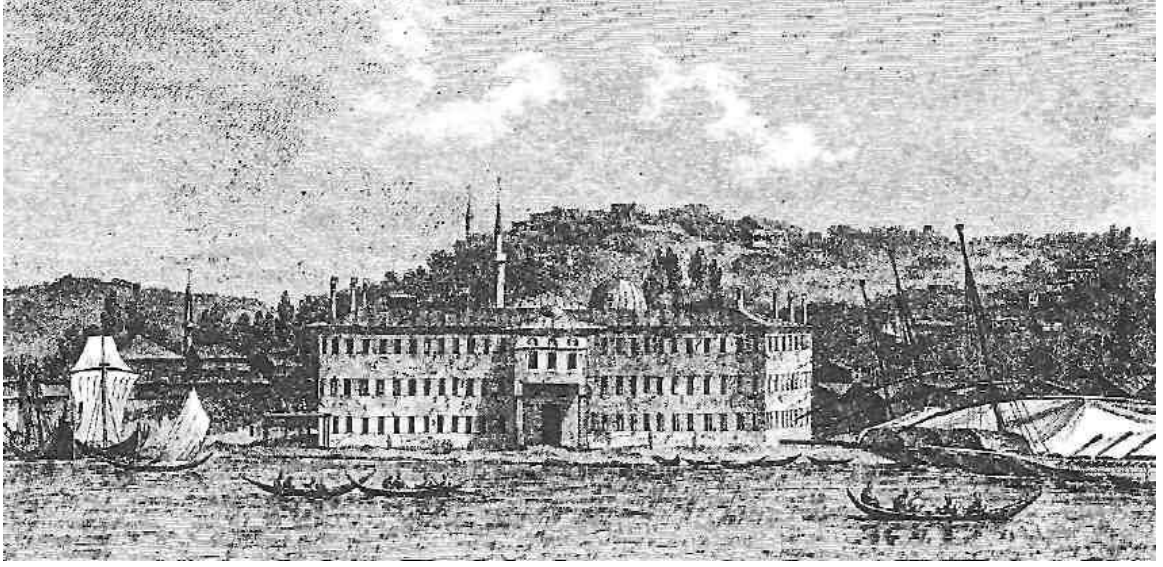
*28 Aralık 1857 tarihli "6. Daire-i Belediye Nizamı" ve 7 Haziran 1858 tarihli "Devair-i Belediyeden 6. Daire İtibar olunan Beyoğlu ve Galata Dairesinin Nizam-ı Umumi" nizamnameleriyle başladı. İstanbul, 14 belediye dairesine ayrıldı. Beyoğlu, ilk uygulama olmasına rağmen buraya "6. Daire" denildi. Bu adı almasının nedeni, Paris'te "Sixeme arrondissement" (6. Bölge) diye bilinen Belediye biriminin kentin en mamur bölgesi olmasıydı[1].

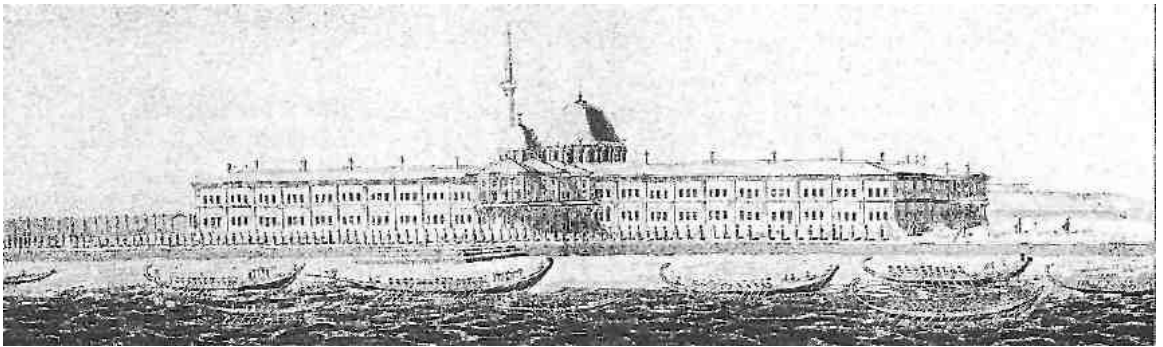
Şekil 2.2.3. XVIII. yüzyılda Karaağaç ve Söğütözü İskânı (Genim, 2004)

de, XVIII. yüzyılın sonlarına doğru yeni bir düzenleme daha yapılacaktır. 1783'de Cezayirli Gazi Hasan Paşa Kasımpaşa'da bir Kalyoncu Kışlası inşa ettirerek deniz askerlerini bir çatı altında toplamaya çalışır (Cezar, 1991). Reform dönemi diyebileceğimiz bu atılımın ilk örneklerinin Beyoğlu bölgesinde olması da dikkat çekicidir. Bölgedeki büyük boyutlu yapı inşaatları Sultan III. Selim (1789–1807) döneminde hızlanır. Nizam-ı Cedid askerinin oluşturulması sırasında 1795'de Ortaköy vadisinin üst bölümünde kısa süre sonra ortadan kalkacak olan Levent Kışlası inşa edilir.(Beydilli, Şahin, 2001) Nizam-ı Cedid'in yanı sıra Kapıkulu askerinin bir bölümünü teşkil eden Humbaracı, Lağımcı ve Topçu Ocakları için de yeni yapılar yapılacaktır. Kapıkulu'nun teknik bölümünü oluşturan Topçu ve Topçu Arabacıları için Tophane'deki eski kışlalar yıktırılarak, varlığını 1950'lere kadar sürdüren yenileri yapılır. Topçu sınıfı için yapılan bir diğer kışla ise Taksim Kışlası adı ile anılan yapıdır. 1804'de yapımına başlanan bu kışla "Beyoğlu Kışlası" ve "Topçu Numune Kışlası" adı ile de anılmaktadır(Cezar, 1991). 1940'lı yıllarda yıktırılan bu yapının yerine Taksim Gezi Parkı düzenlenmiştir. Tophane ve Taksim çevresinde yapılan bu yapıların yanı sıra Halıcıoğlu'nda da bir bölümü günümüze ulaşan Humbaracı Kışlası ile Mühendishane-i Berri-i Hümayun Binası yapılacaktır(Cezar, 1991). Benzer bir girişim Kâğıthane civarında Sultan III, Mustafa (1757 -1774) döneminde de yapılmıştır. Baron de Tott'dan yararlanılarak bölgede yapılan bir kışlada seçme askerlere modern atış ve savaş eğitimi verilmiş ve Süratçıyan Ocağı denilen bir hafif topçu birliği kurulmuştur(Sakaoğlu, 1999). Sadabat Kasrı'nın yeniden yapılması, derenin geçtiği vadinin temizlenmesi, elçilere resmi ziyafetlerin yine burada verilmesi için gereken düzenlemelerin yapılması ve askeri eğitimler için bir de meydan inşası, Kâğıthane'nin imanı bakımından Kağıthane'de Lale Devri'ndeki düzeni geri

getirmeye çalışan III. Selim'in önemli projeleri arasında yer almaktadır (Sakaoğlu, 1999). XIX. yüzyıl başından itibaren Galata Kapısı Taksim aksında hızla gelişmeye başlayan ve giderek Tatavla köyüne doğru büyüyen Beyoğlu iskanı artık tümüyle yerli gayrimüslim nüfustan çok levanten ağırlıklı bir yerleşmedir (Hovhannesyan, 1997). Günümüzde üç beş kişi dışında tamamen yok olan levantenler, başta İtalyan ağırlıklı olmak üzere, Fransız ve başka Avrupalılardan oluşmaktadır (Tancogine, 2003). Bunların bir kısmı yerli Rum ve Ermenilerle evlenerek melez bir yapı oluşturdukları halde kendilerini Avrupalı sayarlar ve çoğunlukla yüzyılın ikinci yansından itibaren yabancı devlet pasaportu taşırlardı(Genim,2004)

Şekil 2.2.4. Cezayirli Hasan Paşa tarafından yaptırılan Kalyoncular Kışlası Choiseul - Gouffier 1782 (Genim, 2004)

Şekil 2.2.5. 1792'da Halıçioğlu'nda yapılan Humbarahane (Beydilli, Şahin, 2001)

XIX. yüzyıl başında Beyoğlu'nda Fransız, Venedik, İngiltere, Hollanda, Polonya, İsveç, Danimarka ve 1808'de ortadan kalkıncaya kadar Ragusa Cumhuriyeti elçilikleri bulunmaktadır. Elçilik sayısının artması ile birlikte gerek ülke dışından gelerek şehre yerleşenlerin gerekse Rum ve Ermeni nüfusun bölgeye yerleşme hızı artmaktadır. Kısa bir süre içinde İspanya, Rusya ve Almanya da bölgede elçilik açacaktır. XIX. yüzyılda teşekkül eden devletlerin elçilikleri ise yoğun yerleşme nedeni ile ancak Galatasaray'dan öteye Taksim'e doğru kendilerine yer bulabileceklerdir. Yunanistan, Belçika, Romanya, vb. elçiliklerin Galata kapısı ile Taksim'e doğru yerleşme noktaları bize aynı zamanda Beyoğlu'nun gelişim çizgisini göstermektedir. 1811'de Girit'teki elçilik görevine gitmeden önce bir süre Pera'daki Fransız elçiliğinde kalan Tancoigne, " ...Pera semti, bir düzlüğü taçlandırır ve buradan bakınca bütün kent, liman, Asya kıyısı, Marmara Denizi ve Adalar ayakların altındadır..." demektedir.(Tancogine, 2003). Bu tarihte iki-üç küçük sokak, pis ve dar tek bir cadde, dönemin Fransız Büyükelçisi'nin Avrupa'nın lağımu dediği Frenk Mahallesini oluşturmaktadır. Bölge yoğun bir biçimde iki katlı ve Türk usulü yani ahşap ve kilin saman ile karıştırıldığı bir toprakla (hımış) yapılan evlerden oluşmaktadır. Bu yapılar sık sık yangın tehlikesi ile karşılaşmaktadırlar. 1810' da meydana gelen bir yangın birkaç saat içinde bu evlerin yüzlercesinin yok olmasına yol açmıştır. 1811'deki yangın ise bir önceki yılın felaketinden kurtulmuş olan bölgeleri yok eder. Bu yangınlar öylesine büyüktür ki 1811'in sonlarına doğru artık Pera yepyeni bir mahalle olmuştur. Yine de çoğunluk eski usül yapı yapmaya devam etmektedir, az sayıda yapı taştan, ağır ve yangına karşı dayanıklı malzeme ile inşa edilmektedir. 1800'lerin başlarında Pera'nın belli başlı yapıları Fransız Sarayı, Hollanda Sarayı ve İngiliz Sarayı'dır. Baştan aşağı ahşaptan yapılmış olan Hollanda Sarayı sanki bütünüyle yok olmak için adeta ilk yangını bekler gibidir. Anlaşılan odur ki, Beyoğlu'nun kâgir yapı oluşumu için 1870 yangını beklemek gerekecektir (Genim, 2004).

Tancoigne "Galata Sarayı"ndan da söz eder, bu okula ulaşmak için kasap, balıkçı, manavların oluşturduğu Pera pazarının içinden geçmek gerekmektedir. Ayrıca haftanın belirli günleri burada bir "çiçek pazarı" kurulduğundan da söz eder. Görüldüğü gibi, günümüz balık pazarı ve çiçek pasajının geçmişi XIX. yüzyıl başlarına kadar uzanmaktadır. Pera, XIX. yüzyıl başlarında yalnızca yabancı devletlerin büyükelçilikleriyle, diplomasi görevlilerinin ve onlara bağlı memurların mahallesidir. Avrupalı tüccarlar deniz ve limana yakınlığı sebebiyle Galata'da oturmayı tercih etmektedirler. Kısa bir süre sonra 1820'li yıllarda İstanbul'da bir dönem İsveç Elçisi olarak bulunan Cari Gustaf Löwenhielm, Tancoigne tarafından anlatılanları bize görsel

olarak sunacaktır(Yenal, 2003). Sultan II. Mahmud döneminde XVI. yüzyıldan beri ilk defa, üç yüz yıla yakın bir süre sonra Beyoğlu bölgesinde bir anıtsal dini yapı inşa edilir. 18 Nisan 1826 günü açılışı yapılan Tophane Nusretiye Camii uzun bir süreden beri ihmal edilen bölgenin yenilenmesine yol açacaktır(Ayvansarayıl, 2001). Sultan II. Mahmud (1808-1839) döneminde Yeniçeriliğin kaldırılmasıyla (1826) birlikte reform çalışmaları hızlanır. Tarih boyunca, Galata'nın önemli sorunlarından birisi de İstanbul ile olan bağlantısının sağlanması olmuştur. Galata ile İstanbul yarımadasını birleştirme çabaları Sultan II. Bayezid dönemine kadar uzanmaktadır. 1502–1503 yılları arasında Leonardo da Vinci bir köprü yapması için İstanbul'a davet edilmiştir. Kısa süre sonra 1504–1506 yılları arasında bu kere aynı iş Michelangelo'ya teklif edilir (Eyice, 1968). Ancak her iki girişim de sonuçsuz kalmıştır. Üç yüz yılı aşan bir süre sonra Haliç üzerinde bir köprü yapılır. Geçiş parası alınmadığı için Hayrâtiye adı ile anılan Cısr-i Atik, 6 Ekim 1836 günü hizmete açılır. Kapudan-ı Derya vekili Fevzi Ahmed Paşa'nın denetiminde Tersane-i Amire'de inşa edilen ahşap köprü Azapkapı ile Unkapanı'nı birbirine bağlamaktadır(Pamukçuyan, 2003). Bu köprüyü takiben 1845'de Bezmi Âlem Valide Sultan tarafından yaptırılan Valide Köprüsü veya Cısr-i Cedid (Yeni Köprü) adıyla anılan ikinci bir köprü bu kere Karaköy ile Eminönü arasında ulaşımı sağlayacaktır (Genim, 2004)

On yıl içinde Haliç'in her iki yakası birbirine iki köprü ile bağlanmıştır. Bu köprülerin yapılış noktaları bize Haliç'in iç bölümlerinin gelişimlerini oldukça yavaş sürdürmelerine karşı, Boğaz'a doğru yer alan ve özellikle Batı ile irtibatlı olan Galata bölümünün hızla büyüdüğünü ve İstanbul ile organik bir bağ kurulması mecburiyetinin ortaya çıktığını göstermektedir. Günümüze kadar işlevini sürdürecektir olan Tersane iki köprünün gerisinde kalmıştır, bu nedenle köprülerin açılır kapanır olması mecburiyeti devrinin teknolojik olanaklarını zorlar bir durumda yapılmalarına yol açacaktır. Ulaşımın kolaylaşması muhafazakâr İstanbul'a nazaran yüzyıllardır bir eğlence ve gezi alanı olan Beyoğlu'nun hızla yeni fonksiyonlar kazanmasına neden olur. İlk oteller, restoranlar, tiyatrolar, eğlence merkezleri, kulüpler ve hatta opera hızla yaygınlaşır(Akın, 2002).

İlk Gazhane tesisi 1853'de Beşiktaş Sahil Saray-ı Hümayun'unu aydınlatmak üzere Has Ahırların bulunduğu Gümüşsuyu yönündeki yamaca inşa edilir. Bu tesis, 1856'da İstanbul'un ışıklandırılan tek yolu olan Grand Rue de Pera'nın düzenli olarak aydınlatılmasını da sağlayacaktır. 1856'da Beyoğlu Naum Tiyatrosu'nun da Sultan Abdülmecid'in arzusu üzerine bu tesisten alınan gazla aydınlatıldığı söylenir. Uzun süre

Şekil 2.2.6. 6 Nisan 1845 tarihli İstanbul Haritasında Beyoğlu ve Çevresi (M. Sinan Genim Arşivi)

Hazine-i Hassa tarafından işletilen Dolmabahçe Gazhanesi 1874'de Şehremaneti'ne devredilir. 1960'lı yılların başında İnönü Stadı'nın genişletilmesi sırasında yıkılan bu gazhanenin yerine 1961'de Kâğıthane Poligon mevkiinde 1984'e kadar kullanılacak yeni bir gazhane kurulur. Dolmabahçe Gazhanesi 1961'deki yeni gazhane inşaatına kadar Beyoğlu bölgesinin tek işletmesidir(Akbulut, Sorguç, 1994).

Haliç'te vapur seferlerine başlanması için 1855'de Ahmed Fethi Paşa önderliğinde Haliç-i Dersaadet Şirket-i Hayriyesi adı ile bir şirket kurulur. Üç yıl sonra getirilen yandan çarklı üç adet küçük vapur ile Eyüp ve Hasköy arasında yolcu taşımacılığına başlanır. Daha sonra ise yapılan öteki iskelelerle seferler Haliç kıyısında yaygınlaştırılır ve yolcular Karaköy Köprüsü'ne kadar götürülmeye başlanır(Tutel, 1985). 1864'de Galata Surları yıkılır, hendekler doldurulur ve surlar içine sıkışan Galata iskânı hızla Şişhane, Tünel ve Tophane yönüne doğru gelişmeye başlar. Kasımpaşa yönüne doğru gelişim için biraz daha zaman lazımdır. Çünkü bu alan hala mezarlıklar ile kaplıdır.

Şekil 2.2.7. Galata İskânı ve Eski Köprü Abdullah Freres 1880. (M. Sinan Genim Arşivi)

Kırım Harbi sonrası şehirde sayıları giderek artan Fransız, İngiliz ve İtalyanların hükümetten düzenli kent hizmeti talep etmeleri sonucu, 1855'de şehir yönetiminin yeniden düzenlenmesi gündeme gelir. 15 Ağustos 1855 günü Dersaadet ve Bilad-ı Selâse de denen Galata, Eyüp ve Üsküdar Şehremaneti kurulur.(Çelik, 1986) Oniki üyeli bir meclisi olan bu kurumun Şehremini adı ile anılan bir de başkanı bulunmaktadır. 1857'de Şehremaneti şehri on dört daireye ayıran bir nizamname hazırlar. Pera, Galata ve Tophane'yi kapsayan Altıncı Daire pilot bölge olarak seçilir ve buradan edinilecek tecrübelerin giderek diğer on üç bölgede de uygulanmasına karar verilir. Bölgedeki Müslüman nüfusun yoğun olarak bulunduğu Kasımpaşa ve ötesindeki Haliç sahil yerleşmeleri ise bu bölünmede 5. Daire sınırları içinde yer almaktadır. Altıncı Daire'yi sadrazamın atadığı bir müdür ve hükümetin atadığı yedi üyeden oluşan bir meclis yönetecektir. İşbaşı yapan Altıncı Daire'nin ilk yaptığı uygulama yetki bölgesinin kadastro çalışmalarını yapmak olmuştur. Ana arterlerin genişletilmesi, su ve kanalizasyon sisteminin kurulması, sokakların havagazı ile aydınlatılması hemen ele alınan başlıca işlerdir. Bu arada, 1864 yılındaki en önemli uygulama gündeme gelir. Bölgenin yeniden düzenlenmesi sırasında girişilen bu çalışma, bin yıla yakındır ayakta kalmış olan surların, Server Efendi başkanlığındaki 6.Daire Belediye Meclisi kararıyla yıkılmaya başlanmasıdır. Dönemin tarihçisi Ahmed Lütfi Efendi'nin şiddetli muhalefetine rağmen

bu yıkım 1868 yılına kadar devam eder(Ahmet Lütfi, 1988).1870 Pera yangınından sonra yeni yapılacak binaların kâgir olarak inşa edilmesi zorunluluğu da bu arada alınan kararlardan biridir. Taksim ve Tepebaşı'na iki park yapılır ve bu alanlardaki gayrimüslim mezarlıklarının Şişli'ye taşınması sağlanır. 1877'ye kadar bağımsız olarak çalışan Altıncı Daire o tarihte yürürlüğe giren Dersaadet Belediye Kanunu'yla şehrin yirmi Daire'ye bölünmesi sonucu bu ayrıcalığını yitirir, ancak bu arada halen Beyoğlu Belediye Başkanlığı olarak kullanılan "Hotel de Ville" yani Belediye Sarayı da inşa edilmiş olur. Yeni kurulan yirmi belediye dairesinin beşi bugünkü Beyoğlu sınırları içindedir. 8. Daire (Eyüp ve Hasköy), 9. Daire (Kasımpaşa), 10. Daire (Beyoğlu), 11. Daire (Galata ve Tophane), 12. Daire (Fındıklı ve Kabataş), 1877 tarihli düzenleme sonrası hazırlanan bir cetvele göre daha sonra Altıncı Daire içinde toplanacak olan bölgede 88 mahalle ve 16.325 hane bulunmaktadır(İşli, 2002). Bu mahalleler arasında bulunan Ta-tavla ve Hüseyin Ağa (Beyoğlu) 1250'şer hane ile İstanbul'un en büyük mahalleleridir(Genim, 2004).

Kısa bir süre sonra daire sayısının çokluğunun getirdiği bürokrasi ve ihtiyaç duyulan memur sayısının artması sonucu daire sayısı 10'a indirilecektir. H. 1296/1879 tarihli bu bölünme sonrası kıyı kesimlerine hizmet veren Beşiktaş ve Yeniköy Daireleri dışında şehrin bu bölümü tek bir belediye dairesi altında toplanır; Altıncı Daire. 1 Haziran 1954 tarihinde Şişli'nin ilçe olmasına kadar Beyoğlu Dairesi Kâğıthane'den Mecidiyeköy'e kadar çok büyük bir alana hizmet vermeye çalışacaktır. İstanbul'un ve banliyölerinin 1844'deki nüfusu yaklaşık 391.000 iken 1856'da 430.000'e, 1878'de 547.437'ye ve 1886'da 851.527'ye ulaşır. Yaklaşık kırk yıllık bir süre içinde şehrin nüfusu ikiye katlanmıştır. 1840 ilâ 1900 yılları arasında kente gelen yabancı gayrimüslimlerin yaklaşık 100.000 civarında olduğu belirtilmektedir(Çelik, 1986). Yeni gelen bu nüfusun büyük bir kısmının Beyoğlu bölgesine yerleştiği ve buradaki yoğunluğu büyük oranda arttırdığı bir gerçektir.

XIX. yüzyıl boyunca ve XX.yüzyıl'ın ilk üç çeyreği içinde Haliç sahillerinin sanayi ve büyük ölçekli hizmet yapıları ile dolduğunu görmekteyiz. 1950'li yıllara kadar İstanbul'a ulaşım nerede ise yalnızca deniz ve demiryolu ile mümkündür. Avrupa'yı İstanbul'a, İstanbul'u Anadolu'ya bağlayan tek bir kara yolu vardır ve bu yol gidiş geliş birer şeritlidir, Bu nedenle nüfusu milyona yaklaşan bir şehrin ihtiyacını karşılayacak tesisler mecburen her şartta deniz ulaşımına elverişli olan Haliç kıyılarına yapılmıştır. İlk sanayi tesisi 1833'de işletmeye alınan Feshane Fabrikası'dır. Defterdar'da eski Beyhan Sultan

Yalı'sının bulunduğu alana yapılan bu fabrika 1980'li yıllara kadar Sümerbank Defterdar Yünlü Sanayii Müessesesi adı ile faaliyetine devam eder. Sayıları giderek azalsa da XX. yüzyıl başlarına kadar Eyüp, Bahariye, Karaağaç ve Sütlice kıyılarında yalılar bulunmakta ve konut yaşamı devam etmektedir. Örneğin 1622'de kurulan Beşiktaş Mevlevihanesi Çırağan Sarayı'nın yapımı sırasında yıkılır ve bir müddet çeşitli yapılarda faaliyetini sürdürdüktan sonra 1877'de Eyüp Bahariye'de yeni yapılan binalarına taşınır. 30 Kasım 1925 günü çıkarılan "Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması Hakkındaki Kanun" uyarınca faaliyetten men edilen Bahariye Mevlevihanesi 1930'lu yılların sonuna kadar mevcudiyetini devam ettirmiştir. Haliç'in kuzey bölümünde Kâğıthane ile Alibeyköy dereleri arasındaki arazi üzerine yapılan Türkiye'nin ve İstanbul'un ilk termik santrali Şubat 1914'de üretime geçerek tramvay, şebeke ve abonelere enerji vermeye başlar. Macar Ganz Firması tarafından inşa edilen tesis Osmanlı Türk Elektrik Anonim Şirketi adı ile 1937'e kadar faaliyetini sürdürür. 1937'deki millileştirmeyi takiben İETT idaresine devredilen bu santral 1952'ye kadar İstanbul ve çevresinin tek üretim merkezi olmaya devam edecektir.(Kara, 1994)

İstanbul'da Art-nouveau* örneklerinin ilk ve en çok uygulandığı bölge olan Beyoğlu'nda, Botther apartmanı bu örnekler arasında ilk sırada yer alır. Ayrıca bu apartman II. Abdülhamit'in baş mimarı olan D'aronco'nun en önemli yapılarından biridir. Beyoğlu'nda bu tarzda inşa edilmiş olan birçok han, apartman ve pasaj bulunmaktadır. Pera'da Art Nouveau binaların sıklıkla görüldüğü yerlerden biri, Asmalımescit Sokağı'dır; ancak oradaki dört Art Nouveau binadan bugün sadece biri ayakta. İstiklal Caddesi'nde de bulunan Art Nouveau binalardan biri de, Kamondo ailesine ait bir konaktır. Bu binada geleneksel bir malzeme olan sırlı tuğla yeni bir dekorasyon konsepti içinde kullanılmıştır. Günümüzde Fem Dershanelerinin kullandığı bina, Mis Sok. 28, yine bir Art Nouveau örneğidir. Botter Avi'ndekinden biraz farklı olarak, dekorasyonun belirli yerlerde lokalize edildiği bu yapı farklılaşan bir konsepti de işaret eder. İstiklal Cad. 403 numaralı bina bir diğer örnektir. Stilize Antik Mısır motiflerini kullanarak bir Art Nouveau dekorasyon yaratan yetenekli bir tasarımcıyı işaret eder. Binanın Neo-Gotik çizgiler de taşıyan zemin katı tamamen korunmuş nadir örneklerden biridir.

*'Art Nouveau' terimi, Fransızca bir tamlama olarak 'Yeni Sanat' anlamına gelmektedir. Söz konusu akımın ilk filizlenmesi İngiltere'de dergi illüstratörlerinin çalışmalarıyla başlar Kısmen İngiltere'nin Gotik geleneğinden veya Rönesans resmi öncesinden destek alan bu akım, endüstrinin getirdiği sıradanlıklara karşı daha seçkin bir sanat yaratmak amacıyla başlatıldı. Gelişerek yüzyıl sonunda Art Nouveau adını alan yeni bir akım olarak tüm dünyaya yayıldı.

Şekil 2.2.8. Botter Apartmanı, İstiklal cad. no: 475–479
Raimondo D'Aranco (1900) [5]

Şekil 2.2.9. Botter Apartmanı, giriş kapısı [5]

3. BEYOĞLU KİLİSELERİ

Aşağıdaki listede görüldüğü üzere tez kapsamında Beyoğlu bölgesinde 22 kilise tespit edilmiştir(şekil 3.1). Bu kiliselerin katalog sırası cemaatlerine göre yapılmıştır. Bu cemaatler;

Rum Ortodoks

Türk Ortodoks

Ermeni Gregoryan

Ermeni Katolik

Ermeni Protestan (Evangelist) cemaatleridir. Ayrıca İstanbul'da hiçbir cemaate ait olmayan kiliseler de mevcuttur bu kiliseleri "öteki kiliseler" olarak adlandırabiliriz .

3.1. Beyoğlu Kiliseleri Kataloğu

Katalog kapsamında incelenen 22 kilise cemaatlerine göre aşağıdaki sırada incelenmiştir:

Rum Ortodoks Kiliseleri

Beyoğlu Hagîos Konstantinos ve Hagia Helene Kilisesi (*Ayios Konstantinos ve Ayia Eleni Kilisesi*)

Taksim Hagias Trias Kilisesi (*Ayia Trias Kilisesi*)

Galata Panagia Kilisesi (*Galata Panaya Kilisesi*)

Türk Ortodoks Kiliseleri

Galata Panagia Kafatiani Kilisesi

Galata Hagios Nikolaos Kilisesi (*Galata Ayios Nikolaos / Aya Nikola Kilisesi*)

Galata İoannes Prodromos Kilisesi (*Galata Aya Yani Kilisesi*)

Ermeni Gregoryan Kiliseleri

Galata Surp Krikor Lusavoriç

Surp Yerrortutyun Kilisesi (*Üçhoran Kilisesi*)

Taksim Surp Harutyun Kilisesi

Ermeni Katolik Kiliseleri

Sakızağacı Surp Asdvadzadzin Kilisesi

Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi

Surp Yerrortutyun Kilisesi (*Saint Trinite Kilisesi*)

Surp Hisus Pırgıç Kilisesi (*Başpiskoposluk Kilisesi /Patrikhane Kilisesi*)

Ermeni Protestan (Evangelist) Kiliseleri

Avedaranagan Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi(*Üçhoron Kilisesi*)

Öteki Kiliseler

Saint Benoit Kilisesi ve Manastırı

Saint Esprît Kilisesi

Saint Antoine Kilisesi (*St. Antonio Kilisesi /St. Antuvan Kilisesi*)

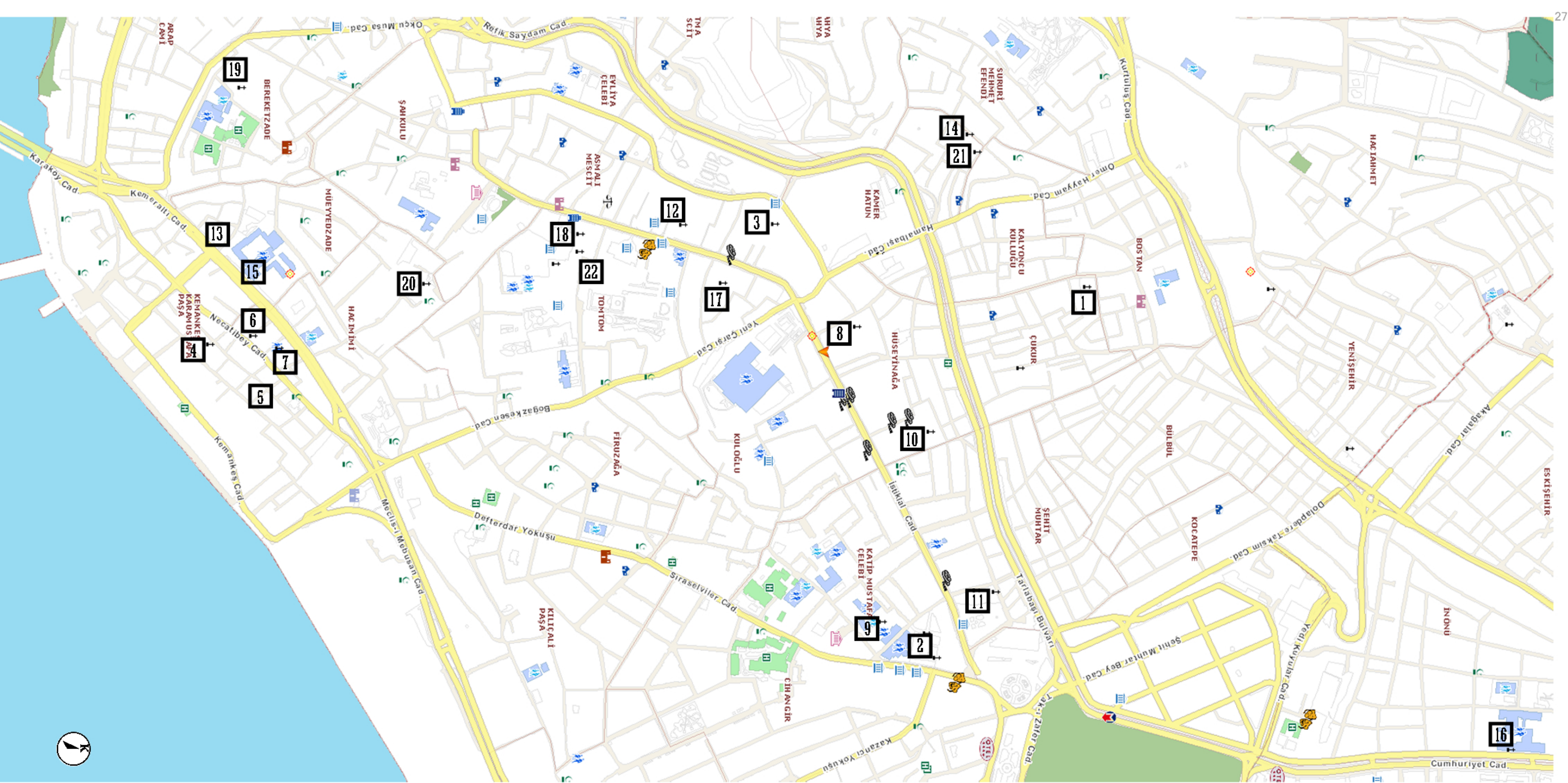
Santa Maria Kilisesi

Saint Pierre ve Saint Paul Kilisesi

Kırım Kilisesi (*Angilikan Kilisesi*)

Alman Protestan Kilisesi

Beyoğlu Saint Louis Des Français Kilisesi

Şekil 3.1. Beyoğlu Kiliseleri'nin Beyoğlu bölgesindeki dağılımlarını gösteren harita

ADI: BEYOĞLU HAGİOS KONSTANTİNOS VE HAGİA HELENE KİLİSESİ (BEYOĞLU AYIOS KONSTANTİNOS VE AYİA ELENİ KİLİSESİ)

Adresi

Beyoğlu ilçesinde, Tarlabası Bostan mevkiinde yer alır. Kuzeyinde Kemerbostanı Sokağı bulunan kilise, batısındaki Kalyoncukulluğu Caddesi üzerindedir. (Şekil 3.1.1.)

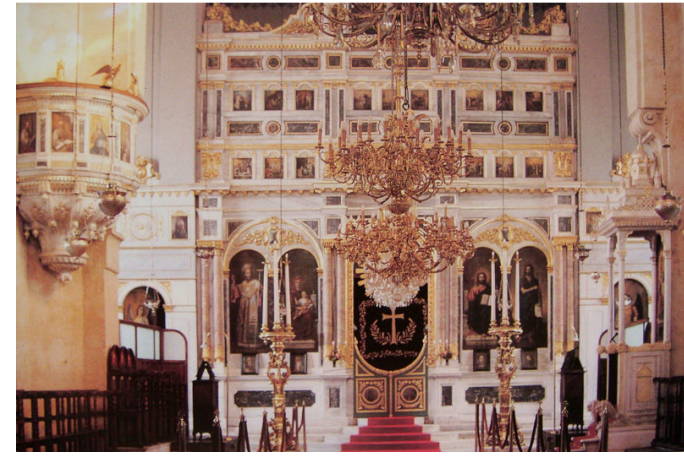

Şekil 3.1.1. Beyoğlu Ayios Konstantinos ve Ayia Eleni kilisesini gösteren vaziyet planı[2].

PLAN BULUNAMAMIŞTIR

Şekil 3.1.2. Beyoğlu Hagios Konstantinos Ve Hagia Helene Kilisesi Güney Cephesi

Şekil 3.1.3. Beyoğlu Ayios Konstantinos ve Ayia Eleni Kilisesi, naosun doğusu (Karaca, 1995)

Şekil 3.1.4. Beyoğlu Ayios Konstantinos ve Ayia Eleni Kilisesi, narteks kuzeybatıdan (Karaca, 1995)

Şekil 3.1.5. Beyoğlu Hagios Konstantinos ve Hagia Helene Kilisesi Batı Cephesi (Karaca, 1995)

AÇIKLAMALAR

Tarihçe

Kilise, Osmanlı döneminde Tanzimat ve Islahat Fermanları ile sağlanan yeni kilise inşa edebilme hakkı doğrultusunda, Tanzimat Dönemi sonrasında inşa edilmiştir. Kilisenin batısında, nartekste naosa açılan eksendeki giriş üstünde, Yunanca kitabe yer alır. Kitabede, kilisenin temelini 25 Mart 1856'da atıldığı ve inşaatın mütevelli heyetinin gözetiminde gerçekleştirildiği ifade edilir. Kitabeye göre, kilisenin mütevelli heyetinin onursal başkanı Harioupolis Metropoliti Dorotheos; üyeleri ise Y. Zarifi, K. A. Ayelastos, Y. Mameleci, K. Rossopoulos, İ. Kaplanoğlu ve A. Pappoudof tur, Mimarı K. Karacas olan kilise, 9 Nisan 1861'de Patrik II. İoakim (1860–1863) tarafından ibadete açılmıştır. Ayrıca, söz konusu kitabenin, kilise mütevelli heyetinin girişimiyle ve olayların kronolojik anısına düzenlenerek, 1891 yılında yazıldığı da kaydedilmiştir. (Karaca, 1994)

Kilisenin ithaf edildiği Aziz Konstantinos ve Azize Eleni, Hıristiyanlığı kabul eden ilk Roma İmparatoru ve onunla birlikte anılan annesidir. İmparator Konstantinos (306–337), Hıristiyanlara sağladığı haklarla bu dinin etkinliğini ve güçlenmesini sağlamış; Kilise'nin birliğini savunmuştur. Bitinya'da doğan Eleni, Hıristiyanlığı kabul ettikten sonra, kiliselere ve yoksullara yaptığı yardımlar ve Kutsal Yerler'e yaptığı gezi ile ünlenmiş; ölümünde Roma'da gömülerek, azize mertebesine yükseltilmiştir. İmparator Konstantinos'un, 312 yılında Roma'da imparatorluğunu ilan eden Maxentius'a karşı yaptığı savaş sırasında, gökyüzünde hale ile çevrelenmiş Kutsal Haç'ın belirdiği ve onun yol göstericiliği sayesinde başarı kazanıldığına inanılmıştır. Bu olaydan sonra, şükran borcu nedeniyle Kudüs'e giden Eleni, orada "İsa'nın Hacı"nın bularak İstanbul'a getirir. Bu nedenle, tasvirlerde Kutsal Haç simgesi ile gösterilir. Kilise günü, 21 Mayıs'tır. (Karaca, 1994)

Plan Özellikleri

Yapı, kubbeli bazilika plan tipindedir. Merkezi mekan hizasında yanlarda dışa çıkıntılı ve haç biçiminde düzenlenmiş olan yapıda plan tipi farklılaştırılmıştır. Üç nefli naos, doğusunda nefler hizasındaki apsisler, batısında kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı narteks ile sınırlanır. Naosun doğusunda, apsis önünde bema bulunur. (Şekil 3.1.3.)

Narteks, avluda İyon tipi sütunlar ve üstte arşitravlı arkad düzenlemesi ile sınırlanmıştır. Narteks üzerinde yer alan galeri, yan nefler üzerinde çıkıntı yaparak naosa uzanır ve "U" biçimi plan oluşturur. Merkezi mekan hizasında, mekan bütünlüğü sağlamak amacıyla içbükey biçimde daralma gösteren galeri, naosta kare kesitli sütunceler ve yuvarlak kemerler ile sınırlanır.

Cephe Özellikleri

Beyoğlu Ayios Konstantinos ve Ayia Eleni Kilisesi, yüksek duvarların çevrelediği avlunun ortasında yer alır. Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı kilise, kuzey ve güneyde yapının orta bölümündeki kademelenme ile dışa çıkıntı yapar. (Şekil 3.1.5.) Doğuda ekseninde yarım yuvarlak üç apsis, batıda kuzey ve güney köşelerde baldaken tipinde iki çan kulesi dışa çıkıntılıdır. Yapının örtü sistemi, orta nefi örten tonoz ve orta bölümdeki kubbe ile vurgulanarak dışa yansıtılmıştır. (Şekil 3.1.2.) İçte ve dışta sıvalı olan yapıda, açıklıklar arasındaki dörtgen biçimi plasterler ve bunları bağlayan kör kemerler, yapının içteki mekan düzenlemesini cephelere yansıtır. Saçak altında ve açıklıkların alt hizasında silmeler ile hareketlendirilen cepheler, doğuda ve batıda üstte, örtü hizasında yuvarlak alınlıklıdır. Naosta merkezi mekan, haç paye biçimindeki dört taşıyıcı ve bunları bağlayan kemer sistemi ile belirlenmiştir. Haç payeler hizasında doğuya doğru birer paye, batıya doğru üçer sütunlu taşıyıcı sıraları bulunur. Yuvarlak kemerlerle bağlanan ve porfir taklidi yeşil renkte boyalı sütunlar, İyon tipinde başlıklıdır. Yan neflerin kuzey ve güneyinde sütunlar hizasında ve aynı yükseklikte dörtgen biçimi plasterler vardır.

Beyoğlu Ayios Konstantinos ve Ayia Eleni Kilisesi'nde, naosta merkezi mekanın örtüsü, pantantiflerle geçilen kasnak üzerindeki kubbe, yanlardaki çıkıntılarının örtüsü beşik tonozdur. Orta nefi örten doğu-batı doğrultusundaki beşik tonoz, beş takviye kemeri ile dilimlenmiştir. Yan nefler, takviye kemerleri hizasındaki kubbemsi tonozlar ile örtülüdür. Apsislerin örtüsü, içte yarım kubbedir. Narteksi örten beşik tonozun iki ucunda, birer kubbemsi tonoz bulunur.

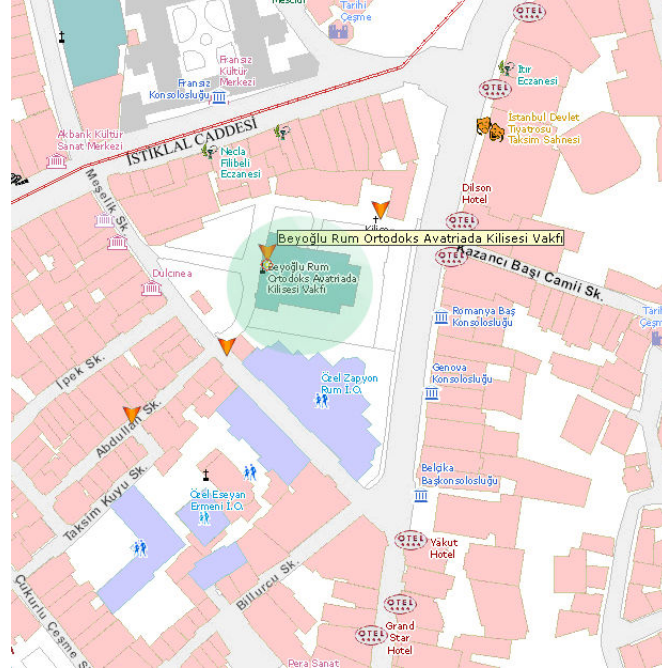
Kilisede, naosa açılan ve nefler hizasında nartekste yer alan üç giriş vardır. Girişler, yuvarlak kemerli açıklıktır.(Şekil 3.1.4.) Kuzey ve güneydeki çıkıntıların ekseninde, yuvarlak kemerli dikdörtgen birer giriş vardır. Yapının kuzey ve güneyinde, iki sıra halindeki yuvarlak kemerli pencerelerden alttakiler büyük, üsttekiler küçüktür. Altta pencere sırası apsislerde de devam eder. Doğu ve batıda üstte orta nef hizasında üçlü pencere düzenlemesi, alınlıklar üzerinde dekoratif pencereler ve kubbe kasnağında yuvarlak kemerli sekiz pencere bulunur.

Bezeme özellikleri

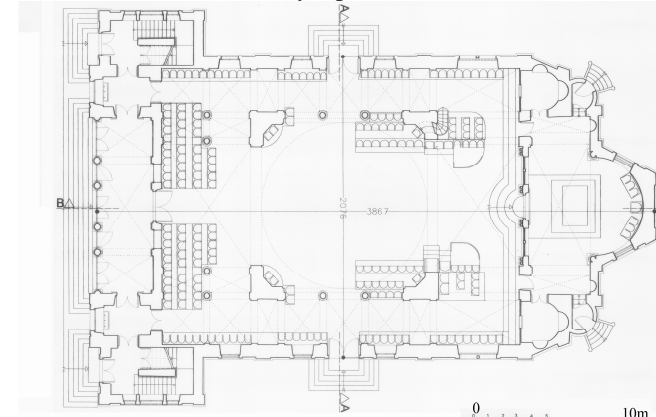
Beyoğlu Ayios Konstantinos ve Ayia Eleni Kilisesi'nde, naosta, doğuda üç nefi kapsayan ikonostasion, kuzeybatıdaki haç payeye oturan ambon ve güneydeki haç payeler arasında yer alan despot koltuğu mermerden yapılmış; oyma ve kabartma tekniğinde bitkisel ve geometrik motiflerle bezenmiştir. İkonostasion ve ambon yüzlerindeki ikonlarda, yan duvarlardaki ikona levhalarında, taşıyıcıların başlıkları arasındaki madalyonlarda ve kubbe kasnağındaki pencere aralarında dini portreler yer alır. Örtüde, pantantiflerde İncil Yazarları, kubbeye Pantokrator İsa tasviri görülür.(Şekil 3.1.3.) (Karaca, 2004)

TAKSİM HAGİAS TRİAS KİLİSESİ (TAKSİM AYİA TRİAS KİLİSESİ)

Adres
Beyoğlu ilçesinde, Taksim'de yer alır. Doğuda Sıraselviler Caddesi ve kuzeyde İstiklal Caddesi arasında bulunan kilise, batısı ve güneyini çevreleyen Meşelik Sokağı üzerindeki 11 numaralı yapıdır. (Şekil 3.1.6.)

Şekil 3.1.6. Taksim Ayia Trias kilisesi'nin yerini gösteren vaziyet planı.[2]

Şekil 3.1.7. Taksim Ayia Trias Kilisesi planı. (Pilehvarian)

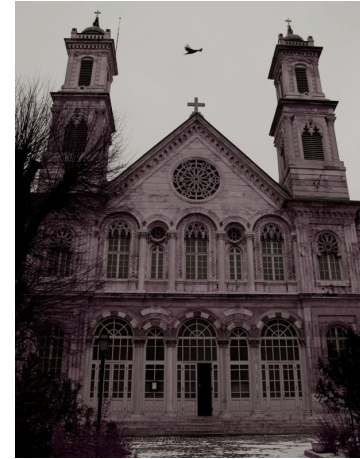
Şekil 3.1.8. Taksim Ayia Trias Kilisesi güney cephesi görünüşü. (Pilehvarian)

Şekil 3.1.9. Taksim Ayia Trias Kilisesi batı cephesi (solda) ve AA kesiti (sağda). (Pilehvarian)

Şekil 3.1.10. Taksim Ayia Trias kilisesi nin iç mekânın batıdan görünümü. (Karaca, 2004)

Şekil 3.1.11. Taksim Ayia Trias Kilisesi batı cephesi.

Şekil 3.1.12. Taksim Ayia Trias Kilisesi güneydoğudan bakış.

AÇIKLAMALAR

Tarihçe

Kilise, Osmanlı döneminde Tanzimat ve Islahat Fermanları ile sağlanan yeni kilise inşa edebilme hakkı doğrultusunda, Tanzimat Dönemi sonrasında inşa edilmiştir. Kilisenin, mezarlık olarak kullanılan bu bölgede, mezarlık kilisesi işlevi gören ve ahşap bir yapı olan Ayios Yeoryios Kilisesi'nin yerinde yeniden yapıldığı ifade edilmektedir. (Karaca, 1995)

Yapıda, nartekste kuzeydeki köşe mekanının girişi üstünde, mermer kitabe yer alır. Yunanca kitabeğe göre kilisenin temeli, Patrik VI. Grigorios (1835–1840 ve 1867–1871) zamanında, 13 Nisan 1867 tarihinde atılmıştır. Yapımı onüç yıl süren kilise, Patrik III. İoakim (1878–1884) zamanında tamamlanarak, 14 Eylül 1880 tarihinde ibadete açılmıştır, Kilisenin mimarı Vasilakis İoannidis'dir.

Yakın zamanda, kilisenin bezeme programı ve resimleri restore edilmiş; dekorasyon işlemleri tamamlanarak 2003 yılının Mart ayında yeniden ibadete açılmıştır. Bu uygulamalara ilişkin, Yunanca iki kitabe nartekste bulunur. (Karaca, 1995)

Kilisenin ithaf edildiği Ayia Trias, "Tanrı"yı tanımlayan ve "Baba", "Oğul", "Kutsal Ruh'tan oluşan "Kutsal Üçlü"nü ifade eder. Ortodoks İncasında, bu üçlü aynı tözdendir ve Kutsal Ruh, Baha'dan kaynaklanır; Ruhülkudüs olarak da bilinen Kutsal Ruh, Baba ile Oğul arasındaki tamamlayıcı bağ olarak yorumlanmış ve aynı Tanrısal nitelikte kabul edilmiştir. Konstantinopolis'te 381 yılında toplanan Konsil' de, Ruhülkudüs "Baha'dan çıkan ve Baba ve Oğul ile birlikte tapılan ve yüceltilen Tanrı" biçiminde tanımlanmıştır. Tasvirlerde, gökyüzündeki beyaz bir güvercin, Kutsal Ruh'un simgesidir. Kilise'de, Tanrı'yı tanımlayan bu üçleme, Vaftiz ayininde anılır. Kilise günü, Paskalya'dan elli gün sonrası izleyen Pazartesi'dir. (Karaca, 1995)

Plan Özellikleri

Taksim Ayia Trias Kilisesi, yüksek duvarlar ve yapıların çevrelediği geniş bir avlunun ortasında yer alır. Avlunun kuzeydoğusunda, kiliseye ait sosyal amaçlı ek yapılar vardır. Güneybatıdaki avlu girişinden ulaşılan kilise, zeminden iki basamak yükseltilmiştir. Kilise, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. (Şekil 3.1.7.) Yapının doğusunda, ortadaki büyük ve köşelerdekiler küçük üç apsis ile kuzey ve güneyinin batı köşelerinde birer kare planlı mekan dışı çıkıntılıdır.

Kilise, kubbeli bazilika plan tipindedir. Üç nefli naos, doğusunda netler hizasındaki apsiler ve batısında kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı narteks ile sınırlanır. Naosta, yan netlere oranla çok geniş tutulan orta net, yapının doğusu ve batısındaki mekan tasarımında belirleyici özelliktedir. Doğuda, büyük ve derin olan orta nef apsisi önünde ve yan net apsileri hizasında belirlenen bema, zeminden üç basamak yüksektir. Bema önünde, doğudaki payeler arasında transept oluşturulmuştur. Batıda, yan netler hizasındaki bölümü kare planlı köşe mekanları biçiminde düzenlenmiş olan narteks, avluda yuvarlak kemerlerle bağlanan korint tipi başlıklı dört sütun ile sınırlanır. Naosun batısında narteks üzerinde yer alan galeri, yan netler üzerinde çıkıntı yaparak, doğudaki ilk taşıyıcılar hizasına kadar uzanır ve "U" biçimi plan oluşturur. Galeriye çıkış, nartekste kuzey ve güneydeki köşe mekanlarında bulunan merdivenler ile sağlanmıştır.

Cephe Özellikleri

Yapının batısında üstte, yan duvarlar hizasında, köşelerde yer alan birer çan kulesi, baldaken tipinde ve kütesel görünümündedir. (Şekil 3.1.9.- Şekil 3.1.11.)

Yapıyı dışta örten ve içteki örtü sistemini dışa yansıtan, yüksek kasnak üzerindeki büyük kubbe, yanlarda ve köşelerdeki tonozlar ve apsilerin yarım kubbeleri çinko levha kaplıdır. Yapının cepheleri üstte, batıda üçgen alınlık ve yanlarda yuvarlak kemerli alınlıklarla son bulur. Pilasterlerle bölümlenen cepheler, silme ve kademelerle hareketlendirilmiştir. Özellikle, batı cephe yoğun bezemelidir. Sıvasız olan yapı, tamamen düzgün kesme taş ile inşa edilmiştir. İçte, zemin mermer döşelidir.

Yapıda, doğu-batı aksında ortada yer alan merkezi mekan, naosta dört kütesel paye ile belirlenir. Payeler arasında, doğu-batı doğrultusunda ikişer sütun yer alır. Batıdaki payeler hizasında, kuzey güney doğrultusunda ikişer sütun vardır. Taşıyıcı sistemi oluşturan payeler ve sütunlar, duvarlarda aynı hizada ve aynı yükseklikte, dörtgen biçimi plasterler ile yansıtılmıştır, Mekan düzenlemesini sağlayan kütesel payeler ve yan netleri sınırlayan sütunlar, yuvarlak kemerler ile bağlanmıştır.(Şekil 3.1.9.) Duvarlara doğru uzanan kemerler, plasterlerin başlık yerindeki konsollara oturur. Sütunlar korint tipi başlıklı ve mermerdendir.

Taksim Ayia Trias Kilisesi'nde, içte merkezi mekânı belirleyen kütesel payeler ve bunları bağlayan yuvarlak kemerler ile, örtü sisteminde haç biçiminde oluşum amaçlanmıştır. Buna göre, merkezi mekânın örtüsü, kemerler arasındaki pandantiflerle geçilen kasnak üzerinde yer alan geniş ve yüksek kubbedir. Payeler arasındaki kollar ve köşe mekanları haç tonoz ile örtülmüştür. Naosta, yan netlerin galeri altındaki Örtüsü, taşıyıcılar hizasındaki takviye kemerleri ile sınırlanan haç tonozlardır, Narteksin orta nef hizasındaki bölümü de haç tonozlar ile örtülmüştür. Apsilerin Örtüsü, içte yarım kubbedir. (Şekil 3.1.8.)

Kilisede, naosa açılan girişlerden üçü batıda nartekste, nefler hizasında yer alır. Kuzey ve güneyde, eksende karşılıklı birer giriş daha vardır. Batıdaki girişler yuvarlak kemerli dikdörtgen açıklık, yanlardaki girişler dikdörtgen açıklıktır. Yan apsiler ve yan mekanlara açılan birer küçük dikdörtgen giriş vardır.

Kilisede, dört yönde üstte eksende karşılıklı ve büyük boyutlu birer yuvarlak pencere bulunur. Kuzey ve güneyde, merkezi mekan hizasında karşılıklı konumda, üstte üç altta ise iki pencere vardır.(Şekil 3.1.8). Transept pencereleri, duvar boyunca uzanan karşılıklı ve büyük birer açıklıktır. Batıda üstte yer alan simetrik beş pencereden aradaki birer açıklık farklılaştırılarak, üstte rozet pencere altta küçük pencere bulunacak şekilde düzenlenmiştir. Doğuda, orta nef apsisindeki iki pencere eksene simetriktr. Kubbe kasnağında, eş aralıklı oniki pencere bulunur. Yapının pencereleri yuvarlak kemerli açıklıktır. (Şekil 3.1.12.)

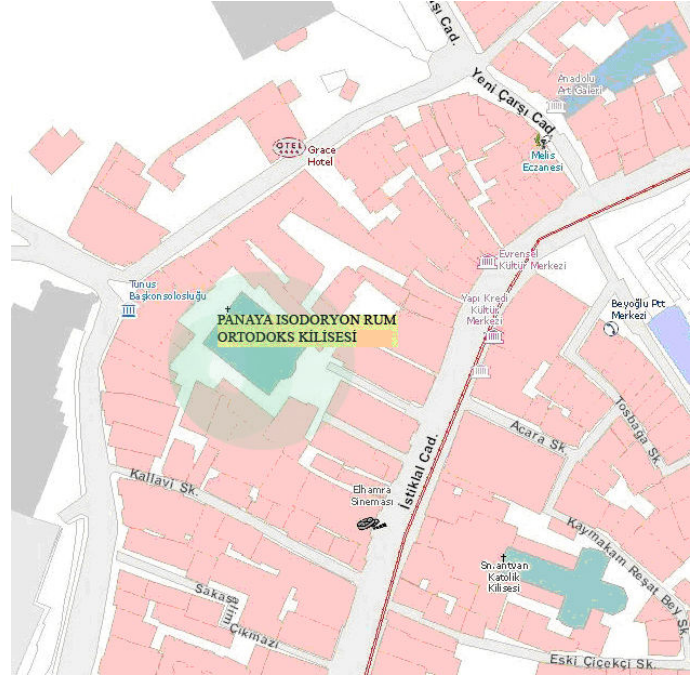
Bezeme Özellikleri

Taksim Ayia Trias Kilisesi'nde, naosun doğusunda, orta nef apsisi önünde ve yan nef apsileri hizasında ikonostasyon yer alır. Kuzeydoğu paye üzerinde ambon ve karşısındaki paye önünde de despot koltuğu bulunur. Litürjik elemanlar olan ikonostasyon, ambon ve despot koltuğu, mermerden yapılmış; oyma ve kabartma tekniğinde, bitkisel ve geometrik motiflerle bezenmiştir. İkonostasion cephesinde portreler ve üstte bayram sahnelerini yansıtan ikonalar vardır, Ambon yüzlerinde, İsa ve İncil Yazarları'nın tasvirleri görülür. (Şekil 3.1.10.)

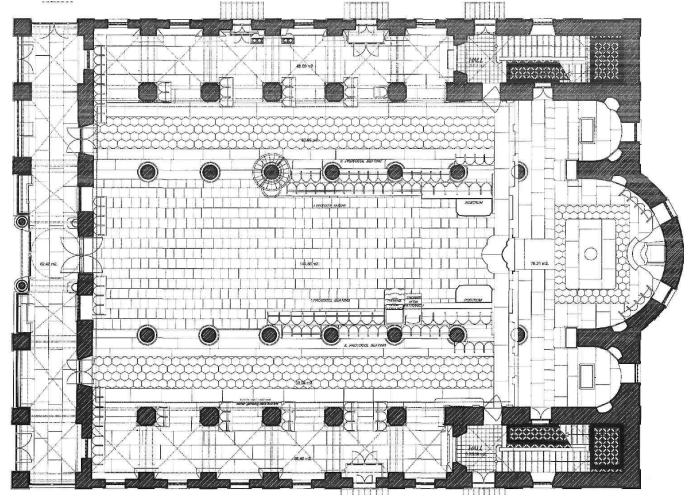
Naosta, galeri korkuluğunda İsa'nın yaşamından sahneler, pandantiflerde kerubimler, kubbe kasnağındaki pencereler arasında havariler, kubbe içinde Pantokrator İsa tasvirleri yer alır. Örtü sistemi ve kemerler, boyama tekniğinde bitkisel ve geometrik motiflerle bezelidir. Yuvarlak pencerelerde ve Transept pencerelerinde, vitray tekniğinde renkli cam kullanılarak, haç ve bitkisel motifler oluşturulmuştur. (Karaca, 2004)

GALATA PANAGİA KİLİSESİ (GALATA PANAYIA/PANAYA KİLİSESİ)

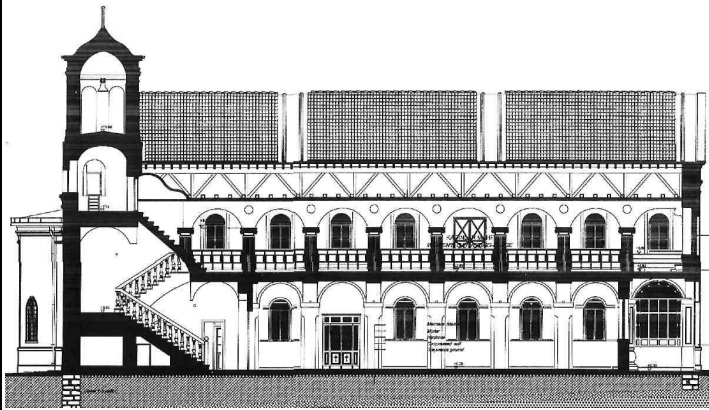
Adres
Beyoğlu ilçesinde, Galatasaray'da doğuda İstiklal Caddesi ve batıda Meşrutiyet Caddesi arasında bulunan kilise. Emir Nevruz Çıkamaz'daki 26 numaralı yapıdır (Şekil 3.1.13.)

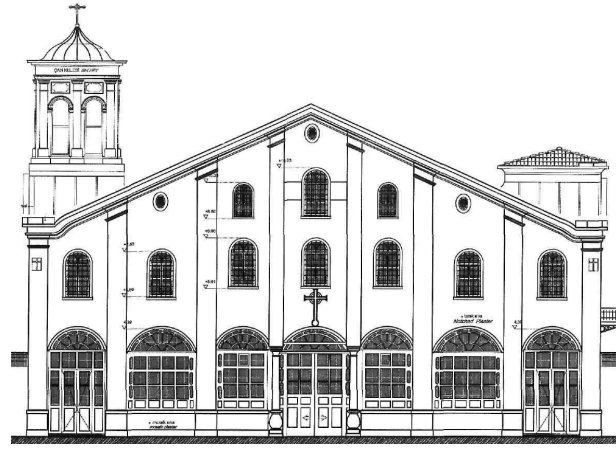
Şekil 3.1.13. Galata Panayia kilisesini gösteren vaziyet planı[2]

Şekil 3.1.14. Galata Panayia kilisesi planı (Günberk).

Şekil 3.1.15. Galatay Panayia kilisesi kesiti(Günberk)..

Şekil 3.1.16. Galata Panayia kilisesi batı cephesi görünüşü(Günberk).

Şekil 3.1.17. Galata Panayia Kilisesi naos kuzeybatıdan (Karaca,2004)

Şekil 3.1.18. Galata Panayia Kilisesi, naos kuzeydoğudan (Karaca,2004)

Şekil 3.1.19. Galata Panayia Kilisesi – İstiklal Caddesinden bakış.(solda), Sağda Narteks – Kuzeybatıdan.

AÇIKLAMALAR

Tarihçe

Galata'da yerleşik Rumların, 1804'ten önceki yıllarda bağlı olan Galatasaray'a doğru kaymasıyla, zaman içinde bölgede yaşama birimleri oluşmuştur. Ancak, henüz bölgede Rumlarla ilgili bir kilisenin varlığına ilişkin bilgi yoktur. Cemaatin, bu dönemde Galata'daki Panayia Kaphatiani Kilisesi'ne gittiği bilinmektedir.

Onsekizinci yüzyılın sonunda, bölgede hiç kilise bulunmadığını açıklayan Sarkis Sarraf Hovhannesyan, Osmanlı yönetiminin izniyle "yeni ve güzel bir kilise" inşa eden Rumların, 15 Ağustos 1804 tarihinde kiliseyi "Aya Panaia" adına kutsadıklarını kaydeder (Hovhannesyan, 1996). Hovhannesyan, kilisenin iki girişinden birinin Beyoğlu'na çıkan dört yola açıldığını, arka tarafta Tepebaşı'ndaki Katolik Mezarlığı'na bakan diğer girişin ise Kasımpaşa yönüne açıldığını belirtir. (Karaca,2004).

Galatasaray Panayia Kilisesi, kitabesine göre 18 Eylül 1804 tarihinde temelden inşa edilmiştir. Gedeon, Dimitri Muruzis'e dayanarak, kilisenin Padişah III. Selim'in (1789-1807) formuyla kurulduğunu ifade eder. Kiliseye ait olduğu tespit edilen 1804 tarihli üç farklı mühür üzerinde, "Meryem'in Tapınağı Sunuluşu" tasviri yer almaktadır. Kilisede bulunan ve kaynak belirtilmemekle birlikte, mevcut veriler çerçevesinde kabul edilebilir görülen bir bilgi notunda, kilisenin temellerinin Dimitri Muruzis, Dimitri Shinas, Skarlatos Sevastopulos, Efstratios Petrokokkinos tarafından atıldığı kaydedilir. Başlangıçta tek nefli, basit ve bezemesiz bir yapı olduğu belirtilen kilisenin, Sultan II. Mahmut döneminde (1808–1839) verilen bir izinle, 1831 yılında iki yanda genişletildiği ve çatısının yenilediği kaydedilmektedir. (Karaca,2004).

Kilisenin 1860 yılında yanlarda tekrar genişletildiği-nin belirtildiği bilgi notunda, aynı tarihte ikonostasion ve ambon ile örtüdeki Pantokrator İsa tasvirinin yapıldığı; onbeşinci yüzyıldan kalma Meryem ikonasının ise güneydoğu köşede korunduğu ifade edilmektedir. Aynı nota göre, kilise 1875.1890.1904 yıllarında da küçük onarımlar geçirmiştir. (Karaca,2004).

Kilisenin, 18 Eylül 1904 tarihli bir kitabesi vardır. Kilisedeki tasvirler ve bezemeler, 1945 yılında Harilaos Ksantapulos tarafından yenilenmiştir. (Karaca,2004).

Galatasaray'da bulunan ve Meryem'in Tapınağı Sunuluşu (Panayia Eiosodoion)'na ithaf edilmiş olan kilise, Rum Ortodoks Patrikhanesi tarafından hazırlanan listede "Galatasaray Panayia Rum Ortodoks Kilisesi" adıyla yer almıştır. Kilisenin ithaf edildiği Panayia, İsa'nın annesi Meryem'in, Doğu Kiliseleri'nde kullanılan adıdır. Davut sülalesinden İoakim ve Anna'nın çocuğu olan ve uzun zaman çocuk sahibi olamadıkları için Tanrı'ya adadıkları Meryem, şükran ifadesi olarak küçük yaşta tapınağa sunulur. Konuya ait tasvirlerde, Meryem anne ve babasının yanında, küçük bir çocuk olarak tapınaktaki rahip ile birlikte dir. Kilise günü, 21 Kasım'dır (Karaca,2004).

Plan özellikleri

Galatasaray Panayia Kilisesi, yüksek yapıların çevrelediği bir avlu içinde yer alır. Avlunun kuzeyinde yönetim birimleri, güneyinde sosyal amaçlı yapılar, güneybatısında kilise görevlisinin evi vardır. Yapının güneyinde, ortada üst hizada yer alan yanlan korkuluklu köprü biçimindeki geçiş, kilise ile güneyindeki yapı arasında

bağlantıyı sağlar. Yapının doğusunda, kuzey ve güney köşelerde bulunan kare kesitli kaidelerden kuzey dekinin üzerinde yer alan baldaken tipindeki çan kulesi sonradan eklenmiştir (Şekil 3.1.20) (Karaca,2004).

Klişe, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı; doğuda eksende, yarım yuvarlak apsis çıkıntılıdır. Yapının dışta, boyu 32.38 m., eni 23.17 m., yüksekliği yaklaşık 13-50 m. dir. Beşik çatı ile örtülü yapıda, apsisin örtüsü düz çatıdır. (Şekil 3.1.16.)

Galata Panayia Kilisesi, bazilikal plan tipindedir. Beş nefli naos, doğusunda orta nef ve iç yan nefler hizasında, içte yarım yuvarlak apsisler ile sınırlanır.(Şekil 3.1.14.) Dış yan neflerin doğusu, üst kata çıkan merdivenin başlangıç mekanıdır. Naosun batısında bulunan revaklı tipteki narteks, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Narteksi avluda sınırlayan arkad, bir sıra sütun ve sütunları bağlayan yuvarlak kemerlerle düzenlenmiştir. Naosta, orta nef ile iç yan neflerin ayrımı, yedişer sütunun bulunduğu sıralar ile sağlanmıştır. Yan neflerin kendi içindeki ayrımı ise, paye biçiminde beşer taşıyıcının bulunduğu sıralar ile sağlanır. Yan nefler, orta neften bir basamak yüksektir. Doğuda, orta nef ve yan neflerde, ilk sütunlar hizasında belirlenen bema, orta neften iki basamak, yan neflerden bir basamak yüksektir. Bemanın kuzey bölümü ve güney bölümü, farklı ibadet mekanları olarak düzenlenmiş; kuzeydeki bölüm Zoodokhos Piyi'ye, güneydeki bölüm Panayia Evangelistria'ya ithaf edilmiştir. Naosta zemin, mermer döşelidir. Naosu üç yönde çevreleyen galeri, batıda narteks üzerinde ve naosta dış yan nefler üzerinde yer alır. Dış yan nefler üzerinde doğu duvara kadar uzanan galeri, "U" biçiminde plan oluşturur. Galeri, dış yan nefler üzerinde, taşıyıcılarla aynı hizada galeride bulunan birer bodur sütun sırası ile naosta sınırlanır. Galeriye çıkış, dış yan neflerin doğusundaki geçiş mekanlarında yer alan merdivenler ile sağlanmıştır.

Cephe Özellikleri

Yapı, dışta tamamen sıvanmıştır. Yapıyı alt hizada dolanan biri zeminde iki düz silmenin sınırladığı bölüm, mermer görünümünde düzenlenmiştir. Doğu cephede, çatı kanatları çok enli bir içbükey silme biçiminde ve dışa çıkıntılıdır. Silme yüzeyi, eksende ve iki uçtaki birer yuvarlak pencere ile hareketlendirilmiştir.

Yapının cephelerinde, cephe boyunca yer alan enli plasterler, duvar payesi görünümündedir. Saçak altında, ince ve kalın düz silmeler dolandır. Saçak altındaki silmelerin plasterler hizasındaki kısımları, paye başlıkları biçimindedir.

Naosta nefleri sınırlayan taşıyıcılar, yuvarlak kemerlerle bağlanır. Taşıyıcıları bağlayan kemerler doğuda doğrudan, batıda ise galerideki bodur sütunlara oturduktan sonra duvara bitişir. Yuvarlak altlıklar üzerindeki sütunlar ve paye biçimindeki taşıyıcıların gövdesi, porfir izlenimi verecek şekilde boyanmıştır. (Şekil 3.1.18.)

Sütunların, stilize edilmiş İyon üslubu başlıkları kartonpiyerdir. Köşelerinde pahlanmış olan paye biçimindeki taşıyıcılar, üstte başlık yerinde düz silmelidir. Naosun kuzey ve güney duvarlarında, taşıyıcılar hizasında dörtgen plasterler bulunur. Taşıyıcılarla aynı yükseklikteki plasterler, yuvarlak kemerler ile bağlanmıştır. (Şekil 3.1.17.)

Kilisenin örtü sistemi, bağdadi tekniğindedir. Naosta, orta nefin örtüsü basık tonoz, iç yan neflerin örtüsü düz tavan, dış yan neflerin örtüsü taşıyıcılar hizasındaki çapraz tonozlardır. Apsisler, içte yarım kubbe ile örtülmüştür. Naitkste, taşıyıcılar hizasındaki takviye kemerleri ile dilimlenmiş olan Örtü, yanlarda çapraz tonozlar, ortada ise pantaniflerle geçilen küçük bir kubbedir.

Kilisede, naosa açılan sekiz girişten üçü batıda nartekste nefler hizasında, üçü kuzeyde, ikisi güneyde yer alır. Kuzey ve güneydeki girişler karşılıklı konumda iken, güneyde batıya yakın giriş açıklığı sonradan pencereye dönüştürülerek, giriş düzeni farklılaştırılmıştır. Kuzey ve güneyde doğuya yalan girişler, galeriye çıkan merdivenin bulunduğu geçiş mekanına açılır. Yapıda bulunan girişler, basık kemerli açıklıktır. Girişlerde çift kanatlı kapı vardır. Kapılar, demir doğramadır. Naosta bemanın önünde, iç yan neflerden geçiş mekanına açılan birer tek kanatlı giriş bulunur. Narteksli revak düzenindeki girişlerin üçü batıda eksende, biri kuzeydedir.

Yapının kuzey ve güneyinde bulunan, iki sıralı pencere dizisi karşılıklıdır. Pencereleler, altta beş, üstte sekiz açıklık olmak üzere aynı hizada ve eş aralıklıdır. Üstteki pencereler, karşılıklı olarak galeriye bakar. Yapının güneyinde, sonradan yapılan değişiklik sonucu, üstte geçiş yerindeki pencere dikdörtgen giriş açıklığına, bunun alt hizasındaki giriş açıklığı ise pencereye dönüştürülmüştür.

Doğu ve batıda üstte, orta nef hizasında karşılıklı üçlü pencere düzenlemesinde, eksendeki pencere daha büyük yandakiler simetriktir. Pencereleler, basık kemerli açıklıklardır. Doğuda, orta nef apsisindeki iki pencere, iki yanda eksene simetriktir. Yan nef apsislerindeki birer pencere ise eksende yer alır. Batıdaki üçlü pencere düzenlemesinin altında galeriye bakan yedi pencere, aynı hizada ve eş aralıklıdır. Batıda narteks girişleri arasında birer pencere vardır. Yapıda bulunan pencereler, üçlü pencere düzenlemesi hariç, eş boyutlu ve yuvarlak kemerli açıklıklardır. Yapının pencereleri, dışta demir şebekelidir.

Naosun doğusunda, apsislerde ikişer niş yer alır. Eksene simetrik ve çapraz konumda bulunan nişler, aynı hizada, eş boyutlu ve yarım yuvarlaktır. Nişler ahşap kapaklıdır.

Bezeme özellikleri

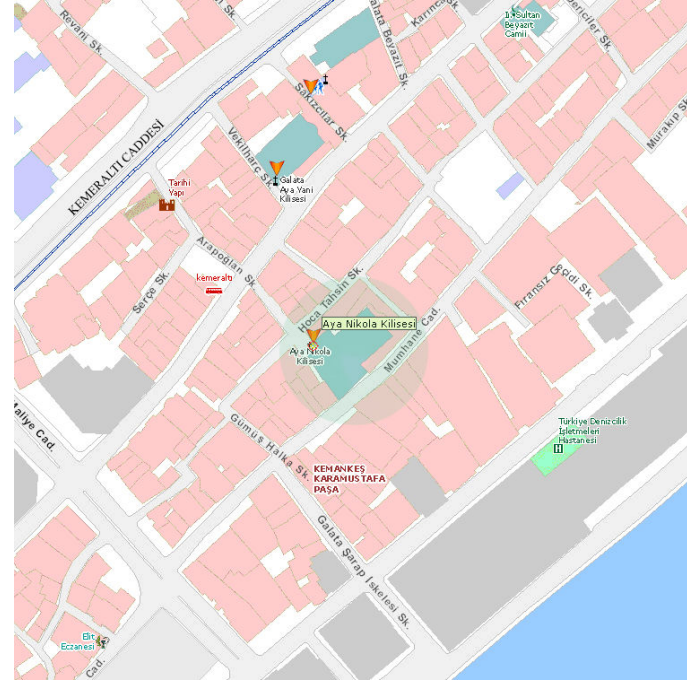
Galatasaray Panayia Kilisesi'nde, naosun doğusunda üç nefi kapsayan ahşap ikonostasion, orta nefte yüksek ve üçgen alınlıklı, yan neflerde düz ve daha alçaktır. Antik dönem cephe düzenlemesi görünümündeki ikonostasion, oyma, kabartma ve aplikasyon tekniğindeki bitkisel ve geometrik motiflerle yoğun bezeli, bezemeler altın yaldız boyalıdır. İkonostasionda, üstte friz anlayışıyla düzenlenmiş bir sıra dikdörtgen çerçevede, bayram sahnelerinin tasvir edildiği ikonalar yer alır. Alttaki büyük çerçevelerde soldan sırayla, Meryem'in Tapınağa Sunuluşu, Meryem ve Çocuk İsa, Pantokrator İsa, İoannis Prodomos tasvirleri görülür.

Kuzeydeki taşıyıcı sırasının doğudan beşinci sütununda, yaklaşık yarı yükseklikte yer alan ahşap ambon, oyma ve kabartma tekniğinde bitkisel ve geometrik motiflerle yoğun biçimde bezeli; bezemeler altın yaldız boyalıdır. Ambon yüzeyindeki beş madalyonda, İsa ve İncil Yazarları'nın portrelerini yansıtan tasvirler vardır. Güneydeki taşıyıcı sırasının doğudan üçüncü sütunu önünde yer alan ahşap despot koltuğu, oyma ve kabartma tekniğinde bitkisel ve geometrik motiflerle bezeli, bezemeler altın yaldız boyalıdır. Orta nef apsisinde eksende, "Kathedra" adı verilen "Patrik Koltuğu" yer alır. Galatasaray Panagia Kilisesi bu özelliği ile İstanbul'da bulunan Rum Ortodoks Kiliseleri arasında "Patriklik Kilisesi" niteliği taşıyan, "Kathedral" statüsündeki ikinci kilise özelliğine sahiptir. Naosta orta nefin örtüsü ortasındaki madalyonda Pantokrator İsa tasviri ve orta nef sütunları hizasında havarilere ait portreler; dış yan neflerin örtü sisteminde de azizlere ait portreler bulunmaktadır. Galeri korkuluğunun ön yüzünde "Son Akşam Yemeği" tasviri; iç yan neflerde, galeri korkuluk yüzeylerinde, paye biçimi taşıyıcılar hizasındaki madalyonlarda İncil'den sahneler yansıtan tasvirler bulunur. Kuzeydeki tasvirler Meryem'in, güneydekiler İsa'nın yaşamına dairdir. Orta nef apsisinin yarım kubbesi, büyük boyutlu Meryem tasviri ile kaplanmıştır (Karaca, 1994).

GALATA HAGİOS NİKOLAOS KİLİSESİ (GALATA AYİOS NİKOLAOS / AYA NİKOLA)

Adres

Galata'da Karaköy ile Tophane arasında, Karatavuk Sokak (doğu), Hoca Tahsin Sokak (kuzey), Galata Mumhane Caddesi (güney) ile çevrelenmiş bir avlunun içindedir.(Şekil 3.1.20.)

Şekil 3.1.20. Galata Ayios Nikolaos kilisesini gösteren vaziyet planı[2].

PLAN BULUNAMAMIŞTIR

Şekil 3.1.21. Galata Ayios Nikolaos Kilisesi, giriş kapısı.

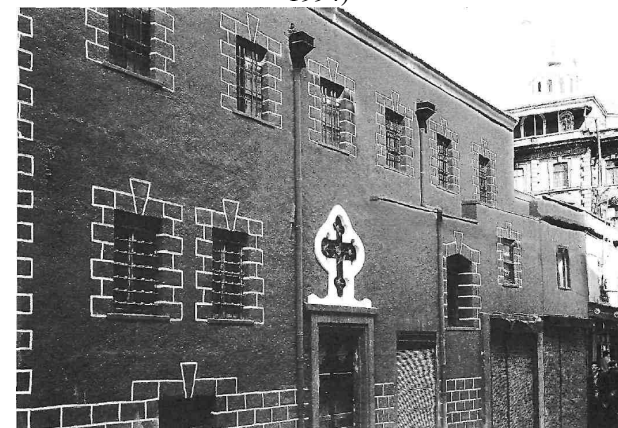
Şekil 3.1.22. Galata Ayios Nikolaos Kilisesi, narteks güneybatıdan (Karaca, 1994)

Şekil 3.1.23. Galata Ayios Nikolaos Kilisesi, naos batıdan (Karaca, 1994)

Şekil 3.1.24. Galata Ayios Nikolaos Kilisesi, avizesi(Karaca, 1994)

Şekil 3.1.25. Galata Ayios Nikolaos Kilisesi, güney cephe (Karaca, 1994)

AÇIKLAMALAR

Tarihçe

Galata Ayios Nikolaos Kilisesi'nin, onaltıncı yüzyılda bulunduğu mahallege adını vermiş olduğuna ilişkin kayıtlar, kilisenin varlığının daha eskilere uzandığını ortaya koyar. Padişah Üçüncü Murat döneminde (1574–1595) çıkarılan, 27 Ağustos 1585 [Hicri 5 Ramazan 993] tarihli fermada, sarayda yapılacak hamamın inşasında çalıştırılmak için Rum kalfa temin edilecek yerler arasında, Galata'ya bağlı "Aya Nikola" mahallesinin de adı kaydedilmiştir.(Ahmed Refik, 1988)

Galata Ayios Nikolaos Kilisesi, 1583 yılında Rus Çarı adına İstanbul'daki Rum Ortodoks kiliselerinin listesini hazırlayan Tryphon Karabeinikov'un tarihi lisesinde, Galata Hagios Nikolaos adıyla yer alırken, 1604 tarihli Antonios Paterakis Listesi'nde de Galata Hagios Nikolaos adıyla kaydedilmiştir. İstanbul'a, 1652 yılında gelen Antakya Patriği'nin katibi Paulus, kilisenin iki kez yandığını ve daha sonra yeniden inşa edildiğini belirtir.Kilise, 1660 yılındaki bir yangın sırasında tahrip olmuş; onarım için izin almak amacıyla geleneğe uygun olarak, Edirne'deki Padişah IV. Mehmet'e (1648–1687) bir heyet gönderilmiş ve gereken izin alınmıştır Onyedinci yüzyılın ikinci yarısında kilise, F. Du Cange tarafından Galata'daki kiliseler arasında kaydedilmiştir. Kilise, 1669 tarihli Thomas Smith Listesi'nde Galata Hagios Nikolaos adıyla yer alır. (Karaca,2004)

Aynı dönemde yaşayan Eremya Çelebi Kömürçiyen'a dayanarak Galata'da Rumların üç kilisesinin bulunduğunu belirten Kevork Pamukçiyen, onyedinci yüzyılda Ay Nikola adıyla bilinen kilisenin sonradan yenilendiğini ve günümüzde de aynı adla anıldığını kaydeder. (Kömürçiyen, 1988). Kilisenin 1683 yılındaki varlığı, Manuel Gedeon tarafından ifade edilir. Galata'da, 1695 yılında meydana gelen yangın sırasında tahrip olan kilise, ancak sonraki otuz yıl içinde yeniden yapılabildiği. 1731 yılında tekrar yandığı belirtilen, kilisenin, 1741 yılında Patrikhane'ye 250 kuruş tutarında ödeme yaptığı ifade edilmektedir. (Karaca,2004)

Kilisenin, 1796 yılında bir kez daha yandığı belirtilir. Onsekizinci yüzyılın sonunda Sarkis Sarraf Hovhannesyan, bölgede Rumların dört kilisesinin bulunduğunu kaydeder (Hovhannesyan, 1996). Aynı dönemde P. G. İnciciyan da, Galata bölgesinde Rumlara ait dört kilise bulunduğunu belirtir ve 1804 yılında Ay'Nikola adlı yeni bir kilise inşa edildiğini açıklar.(İnciciyan, 1956)

Galata Ayios Nikolaos Kilisesi, bir numaralı kitabesine göre 1804 yılında temelden inşa edilmiştir. Özellikle denizciler tarafından ziyaret edildiği bilinen kilisenin, 1834 yılında yenilendiğine ilişkin, giriş kapısı üzerinde bir kitabe bulunduğu belirtilmekte; ancak, söz konusu kitabenin varlığına ilişkin her hangi bir veri bulunmamaktadır. Kilisenin narteksinde yer alan ayazmanın inşasını belirleyen kitabe 1867 tarihli'dir. Galata Ayios Nikolaos Kilisesi'nde kuzey cephenin batısındaki kitabede, 1887 tarihi kayıtlıdır. (Karaca,2004)

Kilisenin ithaf edildiği Aziz Nikolaos, gemicilerin ve çocukların azizi olarak bilinir. 4. yüzyılda Lykia bölgesinde Patar'a doğmuş, Myra'da piskopos olmuştur. 6. yüzyılda İstanbul'da adına kilise yaptırılan Aziz Nikolaos; 9. yüzyılda doğuda, 11. yüzyılda da batıda Hristiyanlar tarafından benimsenmiştir. Kilise günü, 6 Aralık'tır.

Plan Özellikleri

Galata Ayios Nikolaos Kilisesi, etrafı yüksek duvarlarla çevrili bir avluda yer alır. Avlu duvarı, yapıya doğusunda apsis hizasında bitişiktir.

Kilisenin batısında, avlu duvarı ile arada kalan bölüm, nefler hizasındaki kare kesitli duvar payeleri ve bunları bağlayan basık kemerlerle narteks olarak düzenlenmiştir. Narteks düzenlemesi, yapıyı kuzey ve güneyinin batı bölümünde çevreyerek "U" biçiminde plan oluşturmuştur. Dışta beşik çatı, içte düz tavan ile örtülü narteks düzenlemesinin iki girişi, kuzey ve güneyde bulunan dikdörtgen açıklıklardır. Narteksin güneybatısında, birkaç basamak merdiven ile inilen Hagios Antonios ayazması yer alır. Avlunun kuzeyinde bulunan, kare kesitli gövde üzerindeki çan kulesi sonradan eklenmiştir. Galata Ayios Nikolaos Kilisesi, bazilikal plan tipindedir.

Kilise, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı; doğuda apsiler çıkıntılıdır. Apsislerden eksendeki yarım yuvarlak, yan nefler hizasındakiler kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Yapının dışta, boyu 30.45 m, eni 16.70 m. yüksekliği yaklaşık 13-50 m. dir. Yapıda, orta nefin örtüsü beşik çatı, yan neflerin örtüsü eğik çatılar, apsinin örtüsü de yarım konik çatıdır.

Dışta sıvalı olan yapı, kaba yonu taş ile inşa edilmiştir. Nartekste kullanılan malzeme düzgün taştır. Yapıyı saçak altında, bir içbükey silme dolandır. (Şekil 3.1.25.)

Cephe Özellikleri

Üç nefli naos, doğusunda nefler hizasında, içte yarım yuvarlak üç apsis ile sınırlanır. Naosta nef ayrımı, yedişer sütunun bulunduğu sıralar ile sağlanmıştır. Yan nefler, orta neften bir basamak yüksektir. Doğuda, ilk sütunlar hizasında belirlenen bema, yan neflerden bir basamak, orta neften iki basamak yüksektir. Naosta, zemin mermer döşelidir. Naosun batısında bulunan galeri, narteks düzenlemesi üzerinde yer alır. Narteks düzenlemesine uygun olarak "U" biçiminde plan yansıtan galeri, yanlarda batıdan ikinci sütunlar hizasına kadar uzanır. Galeriye çıkış, narteksteki ayazma üzerinde bulunan merdiven ile sağlanmıştır. (Şekil 3.1.22.)

Naosta nefleri sınırlayan sütunlar, arşitrav ile bağlanır. Doğuda doğrudan duvara bitişen arşitrav, batıda son sütunlardan sonra yükselerek galeri korkuluğuna oturur. Arşitravin üstünde, örtü ile arasında yer alan düz satırdı friz yüksek tutularak orta nef yükseltilmiştir. Köşeleri pahlı kare altlıklar üzerindeki sütunların gövdesi, porfir izlenimi verecek şekilde boyanmıştır, Sütunların, stilize edilmiş Komposit başlıkları kartonpiyerdir.

Kilisenin örtü sistemi, bağdadi tekniğindedir. Naosta, orta nefin örtüsü yükseltilmiştir. Orta nefin ve yan neflerin örtüsü basık tonozdur. Tonozlar, sütunlar hizasında takviye kemerleri ile dilimlenmiştir. Yüksek tutulan ve sekiz bölüm halinde dilimlenen orta nef tonozunun ilk ve son dilimleri arasındaki altı bölümünde, yanlarda karşılıklı basık tonozlar kullanılarak, örtü sisteminde çeşitlenme sağlanmıştır. Apsislerin örtüsü, içte yarım kubbedir ayrıca bu açıklıkta gemi şeklinde bir avize bulunmaktadır. (Şekil 3.1.23)

Galata Ayios Nikolaos Kilisesi'nde naosa açılan üç giriş, batıda nartekste nefler hizasında yer alır. Eksendeki giriş basık kemerli açıklık, yanlardaki girişler ise yuvarlak kemerli dikdörtgen açıklıktır.

Girişlerin çift kanatlı kapısı vardır. Kapılar, demir doğramadır. (Şekil 3.1.24.)

Naosun doğusunda, apsislerde eksene simetrik ikişer niş ile bemanın kuzey ve güneyinde, karşılıklı birer niş yer alır. Aynı hizada ve benzer büyüklükte olan nişler yarım yuvarlaktır. Bemada kuzey duvarın batısında, yarım kemerli dar uzun bir niş vardır,

Orta nef apsisinde tek basamaklı syntronon vardır ve apsis eksenindeki nişe sonradan bir koltuk oturtulmuştur. Doğuda üstteki pencerelerde renkli cam kullanılmıştır.

Bezeme özellikleri

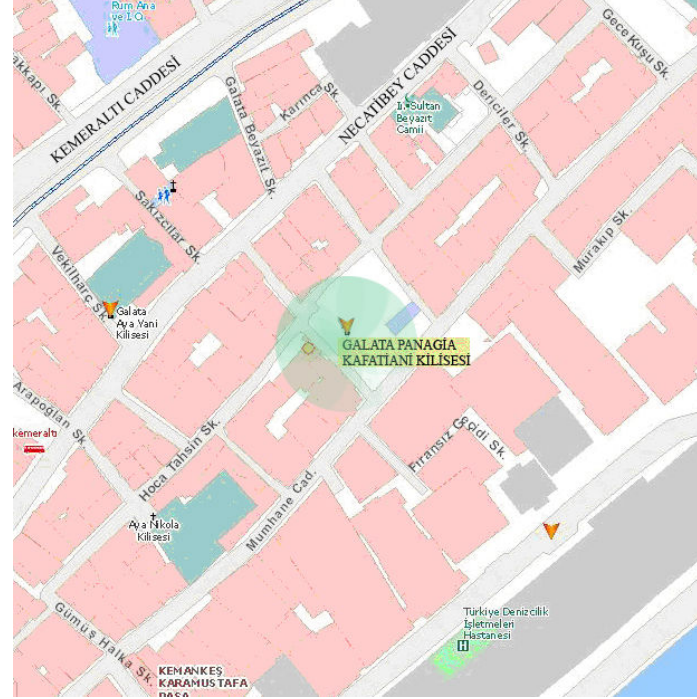
Galata Ayios Nikolaos Kilisesi'nde, naosun doğusunda üç nefi kapsayan ahşap ikonostasion, oyma ve kabartma tekniğinde, bitkisel motiflerle bezelidir. İkonostasion, bitkisel motiflerle bezenmiş paye biçimi çıkıntı yapan pilastrlarla dilimlenmiş, aralardaki büyük çerçeveler üstünde yazı kuşağı ve yüksek kabartma tekniğinde vazodan sarkan çiçek motifleri uygulanmıştır.

İkonostasionda, alttaki büyük çerçevelerde soldan sırayla; Ayios Yeoryios, Ayios Spiridon, Meryem ve Çocuk İsa, Ayios Antonios, Ayios Nikolaos, Meryem ve Çocuk İsa, İsa, İoannis Prodromos, Ayios Kharalambos, Ayios Vasilios Ayios Hrisostomos Ayios Grigorios, Ayios Yerasimos, Ayios Minas ikonaları ile üstteki küçük çerçevelerde İncil'den bayram sahneleri yer almaktadır. Naosta kuzeydeki taşıyıcı sıranın doğudan üçüncü sütununda, yaklaşık yarı yükseklikte yer alan ahşap ambon ile karşısında yer alan ahşap despot koltuğu, ikonostasiondan daha yoğun biçimde, oyma ve kabartma tekniğinde bitkisel motiflerle bezelidir. Ambon yüzlerinde İsa ve İncil Yazarları'na ait portreler vardır. Naosta, orta nefin örtüsündeki madalyonda Pantokrator İsa tasviri, arşitravda sütunlar hizasındaki madalyonlarda havarilere ait portreler, naosun kuzey ve güney duvarlarında pencereler arasındaki panolarda azizlere ait portreler bulunur. Batı duvarda ve galeri korkuluğundaki panolarda dini sahneler içeren tasvirler görülür. (Karaca, 2004)

GALATA PANAGIA KAFATIANİ KİLİSESİ (GALATA PANAYIA KAFATIANİ KİLİSESİ)

Adres

Beyoğlu ilçesinde, Galata'da Karaköy ve Tophane arasında yer alır. Doğuda Kara Ali Kaptan Sokağı, batıda Akçe Sokağı, güneyde Galata Mumhane Caddesi ile çevrelenmiş olan kilise, kuzeyinde bulunan Ali Paşa Değirmeni Sokağı'ndaki 2 numaralı yapıdır.(Şekil 3.1.26)

Şekil 3.1.26. Galata Panayia Kafatiani Kilisesini gösteren vaziyet planı[2]

PLAN BULUNAMAMIŞTIR

Şekil 3.1.27. Galata Panayia Kafatiani Kilisesi- avluya giriş kapısı

Şekil 3.1.28. Galata Panayia Kafatiani Kilisesi, Doğu Cephesi

Şekil 3.1.29. Galata Panayia Kafatiani Kilisesi, naos batıdan (Karaca,2004)

Şekil 3.1.30. Galata Panayia Kafatiani Kilisesi, naos güneydoğudan (Karaca,2004)

Şekil 3.1.31. Galata Panayia Kafatiani Kilisesi, batı cephe kuzeyden

AÇIKLAMALAR

Tarihçe

Galata Panayia Kafatiani Kilisesi'nin, İstanbul'un fethinden sonra başlatılan göçler sırasında, 1475 yılında Kaffa'dan gelen Rumlar tarafından inşa edildiği belirtilir. (Karaca,1995)

Galata Panayia Kafatiani Kilisesi, 1583 yılında Rus Çarı adına İstanbul'daki Rum Ortodoks Kiliselerinin listesini hazırlayan Tryphon Karabeinikov'un tarihi listesinde, Koimesis Theotokou Galata adıyla yer alırken; 1604 tarihli Antonios Paterakis Listesi'nde Panagia Galata adıyla kaydedilmiştir. İstanbul'a, 1652 yılında gelen Antakya Patriği'nin katibi Paulus, kilisenin varlığını kaydeder ve Kaffa'dan gelen Rumların beraberlerinde getirdikleri "Hodogetria Meryem" ikonasının, kilisenin kuzey nefinde korunduğunu belirtir (Karaca,1995).

Onyedinci yüzyılın ikinci yarısında kilise, F. Du Cange tarafından, Galata'da bulunan kiliseler arasında Kafatiani adıyla kaydedilmiştir. Kilise, 1669 tarihli Thomas Smith Listesi'nde Panagia Kaphatiane Galata adıyla yer alır. Aynı dönemde yaşayan Erem-ya Çelebi Kömürçüyan'a dayanarak Galata'da Rumların üç kilisesinin bulunduğunu belirten Kevork Pamukçyan, onyedinci yüzyılda Panayia Kaphatiani Kilisesi olarak adlandırılan yapının, sonradan yenildiğini, günümüzde de aynı adla anıldığını kaydeder.(Kömürçüyan, 1988)

Kilisenin 1683 ve 1696 yıllarındaki varlığını, Manuel Gedeon'a dayanarak belirten Schneider ve Nomidis, yapının 1698 yılında yandıktan sonra, yeniden inşa edildiğini açıklar. Galata Panayia Kafatiani Kilisesi, 1 Ekim 1734 tarihli kitabesine göre, mütevelli heyeti üyelerinin gözetiminde inşa edilmiştir. (Karaca,1995)

Onsekizinci yüzyılın sonunda, bölgede Rumların dört kilisesinin bulunduğunu kaydeden Sarkis Sarraf Hovhannesyan'ın bu tespiti, dönemin diğer verileriyle ele alındığında Galata Panayia Kafatiani Kilisesi'ni de kapsadığı anlaşılmaktadır. Aynı dönemde P. G. İnciciyan, Galata bölgesinde Rumlara ait kiliselerden birinin, Panayia'ya ithaf edildiğini ve Kaphatiani olarak adlandırıldığını belirtir. Galata Panayia Kafatiani Kilisesi, 1840 tarihli kitabesine göre melden yenilenmiş ve 11 Ağustos tarihinde ibadete açılmıştır. Galata'da bulunan ve Meryem'in Ölümü (Koimesistes Theotokou)'ne ithaf edilmiş olan kilise, günümüzde Türk Ortodoks Başpiskoposluğu yönetimindedir (Karaca,1995).

Plan özellikleri

Kilise, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı; doğuda eksende, yarım yuvarlak apsis çıkıntılıdır. Dıştan boyu 24.70 m, eni 18.10 m, yüksekliği yaklaşık 12 m.dir. Beşik çatı ile örtülü yapıda, apsisin örtüsü yarım konik çatıdır.

Galata Panayia Kafatiani Kilisesi, bazilikal plan tipindedir. Üç nefli naos, doğusunda orta nef ve kuzey nef hizasında, içte yarım yuvarlak iki apsis ile sınırlanır. Güney nefin doğusu kapatılarak, küçük bir oda biçiminde düzenlenmiştir. Naosun batısında bulunan ve güneyinde eksen hizasına kadar uzanan revaklı tipteki narteks, "L" biçiminde plan oluşturur. Narteks, kare altlıklar üzerindeki sütunlar ve bunları bağlayan yuvarlak kemerli arkad ile avluda sınırlanır.(Şekil 3.1.31.)

Galata Panayia Kafatiani Kilisesi, etrafı yüksek duvarlarla çevrili bir avlunun kuzeydoğusunda yer alır. Avlu duvarı, yapıya kuzeybatı ve güneydoğu köşelerinde bitişir. (Şekil 3.27.) Avlunun güneyinde, Türk Ortodoks Başpiskoposluğunun yönetim mekânları ve kilise görevlisinin konutu vardır. Güneydoğu köşedeki bir yapının üzerinde bulunan çan kulesi sonradan eklenmiştir.(Şekil 3.1.28.) Kare kesitli çan kulesi, baldaken tipinde ve beyaz mermerdendir. Avluda zemin mermer döşelidir.

Cephe özellikleri

Yapı dışta tamamen sıvalıdır. Kilisenin kuzey cephesi, yapıya bitişik dükkânlar nedeniyle kapalıdır. Kilisenin, batıdaki giriş açıklığı mermer ile çevrelenmiştir. Yapıyı, saçak altında, bir düz silme altındaki dışbükey silme dolandır.

Naosta nef ayrımı, altışar sütunun bulunduğu sıralar ile sağlanmıştır. Yan nefler orta neften bir basamak yüksektir. Doğuda ilk sütunlar hizasında belirlenen bema, yan neflerden bir basamak orta neften iki basamak yüksektir. Doğu duvarda, sütunlar hizasında ve aynı yükseklikte yarım yuvarlak batisler vardır. Naosta, zemin mermer döşelidir.

Naosun batısında bulunan galeri, narteks üzerinde yer alır ve nartekse uygun olarak "L" biçiminde plan oluşturur. Buna göre, naosun güneyinde batıdan ikinci sütunlar hizasına kadar uzanan galeri, batıda nefler hizasında yarım yuvarlak çıkıntılıdır. Galeriye çıkış, naosun kuzeyinde bulunan geçiş mekanındaki merdivenle sağlanır.(Şekil 3.1.30.)

Naosta nefleri sınırlayan sütunlar, yuvarlak kemerlerle bağlanır. Kemerler, doğu duvarda plasterlerin başlıkları yerindeki konsollara, batıda ise sütunlar hizasında galeride bulunan birer bodur payeye oturduktan sonra, arşitrav biçiminde duvara bitişir. Yuvarlak altlıklar üzerindeki sütunların gövdesi, porfir izlenimi verecek şekilde boyanmıştır. Sütunların, Korint üslubu başlıkları kartonpiyerdir. (Şekil 3.1.29.)

Kilisenin örtü sistemi, bağdadi tekniğindedir. Naosta, orta nefin örtüsü basık tonoz, yan neflerin örtüsü düz tavadır. Orta nefin tonozu, sütunlar hizasındaki takviye kemerleri ile dilimlenmiştir. Apsisleri, içte yarım kubbe örter. Narteksin örtüsü düz tavadır.

Galata Panayia Kafatiani Kilisesi'nde, naosa açılan dört girişten ikisi batıda orta nef ve güney yan nef hizasında yer alır. Diğer iki giriş, kuzey ve güneyde eksenden batıya yakın konumda, karşılıklıdır. Batıdaki girişler yuvarlak kemerli dikdörtgen açıklık, güneydeki giriş basık kemerli dikdörtgen açıklıktır. Dikdörtgen açıklık olan kuzeydeki giriş, galeriye çıkış mekanına açılır. Güneyde doğu uçta bulunan ve bemaaya açılan giriş içte ve dışta örülerek kapatılmıştır. Girişlerde, çift kanatlı kapı vardır. Kapılar, demir doğramadır. Yapının kuzeyinde altta dört, üstte altı pencere, güneyinde altta ve üstte beşer pencere yer alır. Pencere, aynı hizada, eş aralıklı, eş boyutlu, karşılıklı ve basık kemerli dikdörtgen açıklıklardır. Altta pencere dikdörtgen açıklıklardır. Altta sırada, güneyde batıdaki son iki pencere, üstteki pencereler ile benzerdir. Üstteki pencere sırası, doğuda yan nefler hizasında birer pencere ile sürer. Güneyde galeriye bakan üç dikdörtgen pencere vardır.

Doğu ve batıda, üstte bulunan üç pencere orta nef hizasında, altta birer pencere nefler hizasındadır.

Üstteki pencerelerden biri eksende, ikisi yanlarda simetriktir. Altta eksende bulunan pencere daha küçük ve dikdörtgen, diğerleri eş boyutlu ve basık kemerlidir. Batıda üstte, aynı hizada, eş aralıklı, eş boyutlu beş pencere ile bunların iki yanından her alan birer pencere dikdörtgen açıklıklardır. Batıda, eksendeki girişe yanlarda simetrik ikişer pencereden, güney duvara yakın olanı, sonradan girişe dönüştürülmüştür.

Naosun doğusunda orta nef apsisinde ve kuzey nef apsisinde bulunan üçer nişten biri eksende, ikisi yanlarda simetriktir. Nişler, aynı hizada, eş büyüklükte ve yarım yuvarlaktır. Apsisler arasındaki duvarda iki küçük niş ve bemanın kuzeyinde bir niş daha vardır.

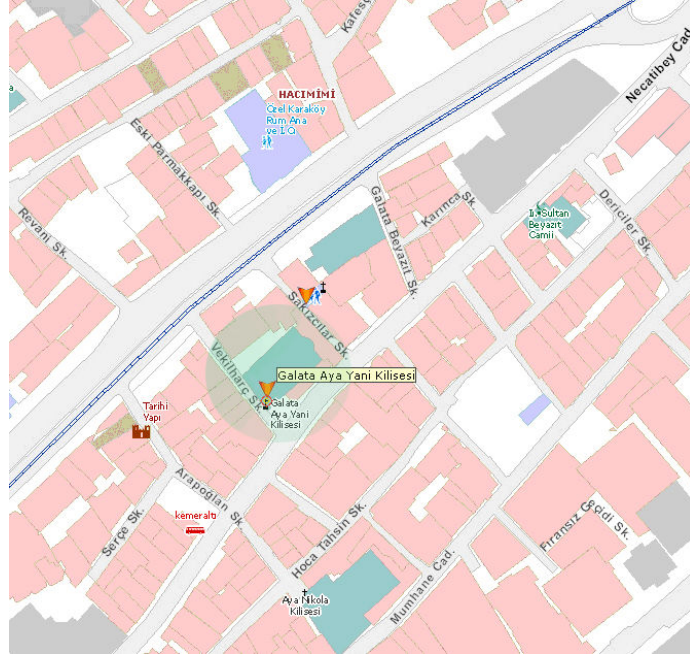
Bezeme özellikleri

Galata Panayia Kafatiani Kilisesi'nde, naosun doğusunda üç nefi kapsayan ahşap ikonostasion, oyma ve kabartma tekniğindeki bitkisel ve geometrik motiflerle bezeli ve altın varakla kaplıdır. İkonostasionda, altta büyük çerçevelerde İoannis Theologos, Hridotis Zakharias, Meryem'in Ölümü, Meryem ve Çocuk İsa, İsa, İoannis Prodromos, Meryem, İsa'nın Doğumu tasvirleri, üstteki küçük çerçevelerde İncil'den bayram sahneleri bulunmaktadır. Naos ta kuzeydeki taşıyıcı sıranın doğudan beşinci sütununa oturan ambon ve güneydeki sıranın doğudan üçüncü sütunu önünde yer alan despot koltuğu, oyma ve kabartma tekniğinde bitkisel motiflerle bezelidir. Despot koltuğunda melek ve hayvan figürleri de görülür. Ambon yüzlerinde İsa ve İncil Yazarları, sütunları bağlayan kemer yayları arasındaki madalyonlarda havariler, orta nefin örtüsünde Pantokrator İsa tasvirleri bulunur. Tasvirlerin malzemesi yağlıboyaadır. Kilisede sedef kakma tekniğinde işlenmiş İncil sehpaları vardır. (Karaca, 2004)

GALATA İOANNES PRODROMOS KİLİSESİ (GALATA AYA YANI KİLİSESİ)

ADRES

Beyoğlu ilçesinde, Galata'da Karaköy ve Tophane arasında yer alır. Kuzeyde Kemeraltı Caddesi, güneyde Necatibey Caddesi, doğuda Sakızlılar Sokağı ile çevrelenen kilise, batısında bulunan Vekilharç Sokağı'ndaki 15 numaralı yapıdır.

Şekil 3.1.32. Galata İoannis Prodromos kilisesini gösteren vaziyet planı[2].

PLAN BULUNAMAMIŞTIR

Şekil 3.1.33. Galata İoannis Prodromos Necatibey caddesinden (Karaca,2004)

Şekil 3.1.34. Galata İoannis Prodromos Kilisesi, narteks kuzeybatıdan (Karaca,2004)

Şekil 3.1.35. Galata İoannis Prodromos Kilisesi, naos doğudan (Karaca,2004)

AÇIKLAMALAR

Tarihçe

Galata İoannis Prodromos Kilisesi'nin, onaltıncı yüzyılda bulunduğu mahalleye adını vermiş olduğuna ilişkin kayıtlar, kilisenin varlığının daha eskilere uzandığını ortaya koyar. Padişah Üçüncü Murat döneminde (1574–1595) çıkarılan, 27 Ağustos 1585 [Hicri 5 Ramazan 993] tarihli fermanla, sarayda yapılacak hamamın inşasında çalıştırılmak için Rum kalfa temin edilecek yerler arasında, Galata'ya bağlı "Aya Yani" mahallesinin adı da kaydedilmiştir(Ahmed Refik,1988)

Galata İoannis Prodromos Kilisesi, 1583 yılında Rus Çarı adına İstanbul'daki Rum Ortodoks Kiliselerinin listesini hazırlayan Tryphon Karabeinikov'un tarihi listesinde, Galata İoannes Prodromos adıyla yer alırken; 1604 tarihli Antonios Paterakis Listesi'nde Hagios İoannes Prodromos Galata adıyla kaydedilmiştir. İstanbul'a, 1652 yılında gelen Antakya Patriği'nin katibi Paulus, kilisenin iki kez yandığını ve daha sonra yeniden inşa edildiğini belirtir(Karaca,2004).

Onyedinci yüzyılın ikinci yarısında kilise, F. Du Cange tarafından Galata'daki kiliseler arasında kaydedilmiştir. Kilise, 1669 tarihli Thomas Smith listesinde Hagios İoannes Galata adıyla yer alır(Kerameus, 1904). Aynı dönemde yaşayan Eremya Çelebi Kömürçüyan'a dayanarak Galata'da Rumların üç kilisesinin bulunduğunu belirten Kevork Pamukçüyan, onyedinci yüzyılda Ay Yani olarak adlandırılan kilisenin sonradan yenilediğini ve günümüzde de aynı adla anıldığını kaydeder(Kömürçüyan,1988).

Kilisenin 1683 ve 1696 yıllarındaki varlığı, Manuel Gedeon tarafından tespit edilir. 1683 tarihli bir el yazmasında, Galata'da bulunan dokuz kiliseden birinin Ayios İoannis olduğu belirtilmiştir. Kiliseye ait olduğu saptanan 1696 tarihli bir mühürde ise, elinde tuttuğu tabakta İoannis Prodromos'un kesik başı bulunan İsa tasviri yer almaktadır.

Kilise, 1696 yılında yandıktan sonra 1699 yılında yeniden inşa edilmiştir (Schneider, Nomidis, 1944). 1699'daki inşaat, Sakızlı Rumlar'ın, kilisenin temelden yenilenmesine izin veren bir padişah fermanı temin edebilmesi ile gerçekleşmiştir. Fermanın verilmesi için kilise mütevelli heyetinin Kadılık Makamı'na yaptığı başvuruda, "Bu kilisenin, fetih sonrası kurulmuş olan en eski kiliselerden olduğu ve bu nedenle tamiratına izin verilmesi" biçiminde ifade edilen talep dile getirilmiştir.

Kilisenin güney köşe mekanında yer alan Ayios Nikolaos ikonasının, 1722 yılında kiliseye bağışlandığı belirtilir. Kilise, borçlarının yeni ödendiği tarihlerde 1731 yılında yeniden yanmıştır. Sakızlı tüccarlar, yeni bir padişah fermanı ile kilisenin onarımını üstlenmişler ve onarım 1734'te tamamlanmıştır.Galata İoannis Prodromos Kilisesi, iki bölüm halinde düzenlenmiş olan kitabesinin birinci bölümüne göre, 29 Eylül 1734 tarihinde inşa edilmiştir. Kilisenin yenilenmesi için yapılan harcamaların toplamı, 34.273 kuruş tutmuş ve bu yenileme sonrasında, Patrikhane tarafından alınan bir karar ile kilisenin, "Sakızlıların Kilisesi" olarak anılması sağlanmıştır(Schneider, Nomidis, 1944)..

Galata bölgesinde 8 Şubat 1771 tarihinde meydana gelen yangın sırasında harap olan kilise, Padişah III. Mustafa (1754–1774) tarafından verilen ferman ile 1773 yılında yeniden inşa edilmiştir. Günümüzdeki kilisenin, bu tarihte inşa edilmiş yapı olduğu belirtilir (Millas, 1996).Kilisede, ikonostasionda bulunan Zoodokhos Piyi ve İoannis Prodromos ikonalarının, 1796 yılında Rusya'dan getirildiği ifade edilir(Schneider, Nomidis, 1944).

Onsekizinci yüzyıl sonunda Sarkis Sarraf Hovhannesyan, kiliseyi bölgedeki dört Rum kilisesinden biri olarak kaydetmiştir. Kilisenin, Ermeni cemaatine ait Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi'ne bitişik olduğu, onunla birlikte yandığı ve daha sonra temelden inşa edilerek, 2 Eylül 1799 tarihinde kutsandığı belirtilir (Hovhannesyan,1996).

Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi'ne bitişik olduğu, onunla birlikte yandığı ve daha sonra temelden inşa edilerek, 2 Eylül 1799 tarihinde kutsandığı belirtilir (Hovhannesyan,1996).

Galata İoannis Prodromos Kilisesi, kitabesinin ikinci bölümüne göre, 29 Eylül 1799 tarihinde Sakızlıların parasıyla temelden yeniden inşa edilmiştir. Kilisenin 1836 yılında onarım gördüğü, 1850 yılında ise zeminin mermer döşendiği ve ikonostasionun altın yıldız kaplandığı belirtilir. Çan kulesi 1855 yılında inşa edilmiş olan kilise, 1874.1884.1894 yıllarında da onarımlar geçirmiştir. Ortodoks litürjisi açısından önemli sayılan, Aziz Dionysios'un eli ve Aziz Thalalaios'un naşına ait rölikler kilisede korunmakta; Sakızlı tüccarların,Burgazada'daki İoannis Prodromos Kilisesi'nden getirdikleri İoannis Prodromos ikonası kilisede saklanmaktadır (Millas, 1996).

Galata'da bulunan ve Vaftiz Eden İoannis [İoannes Prodromos Baptistes]'e ithaf edilmiş olan kilise, günümüzde Türk Ortodoks Başpiskoposluğu yönetimindedir.Kilisenin, ithaf edildiği İoannis Prodromos, İsa ile aynı dönemde yaşamış; çok yaşlı ve çocuksuz olan Rahip Zekeriya ile Elizabeth'in oğludur. Kendisini Peygamber olarak tanımak isteyenlere, bunun doğru olmadığı, ancak "0"nun habercisi olduğu yolundaki açıklaması ve insanları tövbe ederek vaftiz olmaya çağırması ile bilinir. Vaftizci İoannis, Vali Herodes'in kardeşinin karısı olan Herodias ile evliliği aleyhindeki vaazları yüzünden tutuklanır ve "Salome'nin Dansı" sonrasında kafası kesilerek öldürülür. Kilise günü, 7 Ocak'tır (Karaca,2004).

Plan Özellikleri

Galata İoannis Prodromos Kilisesi, bazilikal plan tipindedir. Üç nefli naos, doğusunda nefler hizasında, içte yarım yuvarlak üç apsis ile sınırlanır. Naosta nef ayrımı, yedişer sütunun bulunduğu taşıyıcı sıraları ile sağlanmıştır. Yan nefler orta neften bir basamak yüksektir. Doğuda ilk sütunlar hizasında belirlenen bema, yan neflerden bir basamak, orta neften iki basamak yüksektir. Naosta, zemin mermer döşelidir. (Şekil 3.1.35.)

Kilise, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı; doğuda eksende, yarım yuvarlak apsis çıkıntılıdır. Yapının dışta, boyu 23.97 m., eni 15.68 m., yüksekliği yaklaşık 11.5 m. dir. Beşik çatı ile örtülü yapıda, apsisin örtüsü yarım konik çatıdır. Yapıyı örten çatının, doğuda orta nef hizasında içe doğru girinti yapmasıyla, netler dışa yansıtılmıştır.

Cephe Özellikleri

Galata İoannis Prodromos Kilisesi, kuzeyinde yapıların bulunduğu ve etrafı yüksek duvarlarla çevrili avlunun ortasında yer alır. Avlunun kuzeydoğusunda kilise görevlisinin evi vardır. Kilisenin doğusu ve güneyinde avlu duvarı ile arasında kalan boşluğun kapatılmasıyla oluşturulan mekan, depo olarak düzenlenmiştir. Avlunun kuzeyinde bulunan çan kulesi, sonradan yapılmıştır. Kare kesitli ve yüksek kaide üzerindeki çan kulesi, baldaken tipinde ve beyaz mermerdendir. Avluda zemin mermer döşelidir. Zemindeki mermer parçaları arasında, Karamanlıca yazılı mezar taşları da görülür.

Kilisenin batısında, avlu duvarı ile arada kalan bölüm sonradan nartekse dönüştürülmüştür. Narteks, nefler hizasındaki kare kesitli duvar payeleri ve bunları bağlayan yuvarlak kemerlerle üç bölüm halinde düzenlenmiştir. Narteksi örten kubbemsi tonozların ortasında, merkezde yer alan aydınlık fenerinin örtüsü kubbedir. (Şekil 3.1.34.) Kuzey ve güneyde nartekse açılan birer giriş açıklığında, çift kanatlı kapı vardır. Aydınlık fenerinin gövdesinde, eş aralıklı ve sivri kemerli üç pencere bulunur. (Şekil 3.1.33.) Dışta sıvasız olan yapı, kaba yonu taş ve tuğla ile inşa edilmiş; köşelerde ve doğu cephenin alt bölümünde, düzgün kesme taş kullanılmıştır. Taş-tuğla almaşığı olan duvar örgüsü, bir sıra taş iki sıra tuğla düzeninde uygulanmıştır. Derz araları, yaklaşık 4 cm. ve tuğla tozu ile sıvalıdır.

Yapıda, açıklık kemerleri ve kemer alınlıkları, tuğla ile örülmüştür. Cepheelerde, yer yer devşirme malzeme görülür. Yapıyı saçak altında,

bulunan galeri, yan nefler üzerinde batıdan ikinci taşıyıcılar hizasına kadar uzanarak "U" biçiminde plan oluşturur. Galeri, nefler hizasında ön ve yan yüzlerde kıvrılarak çıkıntı yapar. Galeriye çıkış, naosun güneybatısındaki ahşap merdiven ile sağlanmıştır

Naosta nefleri sınırlayan sütunlar, iki dilimli yuvarlak kemerlerle bağlanır. Doğuda duvardaki konsollara oturan kemerler, batıda galeri üzerinde arşitrav biçimini alarak duvara bitişir. Kare kesitli ahşap postamentler üzerindeki sütunların gövdesi, porfir izlenimi verecek şekilde boyanmıştır. Sütunların, stilize edilmiş İyon üslubundaki başlıkları ahşaptır, Başlıklar, üstte silmelerle belirlenen kübik düzenleme ile vurgulanmıştır.

Kilisenin örtü sistemi, bağdadi tekniğindedir. Naosta, orta nefin örtüsü beşik tonozdur. Yan nefleri örten tonoz, yan duvardan orta nefe doğru iki merkez oluşturacak şekilde kıvrılarak yükselir. Apsislerin örtüsü, içte yarım kubbedir.

Galata İoannis Prodromos Kilisesi'nde, naosa açılan dört girişten üçü batıda nartekste nefler hizasında yer alır; diğer giriş, kuzeyde eksenden doğuya yakın konumdadır. Güneyde, kuzeydeki girişin karşısında ve eksenin batısında bulunan birer giriş ise kapatılmıştır. Girişler, yuvarlak kemerli dikdörtgen açıklıktır. Batıdaki girişlerde çift kanatlı kapı, kuzey ve güneyde doğuya yakın girişlerde tek kanatlı kapı bulunur. Kapılar, demir doğramadır.Yapının kuzey ve güneyinde yer alan iki sıra pencere, aynı hizada, eş aralıklı ve karşılıklıdır. Üstte sekiz pencere, alta ise kuzeyde altı, güneyde beş pencere bulunur. Eş boyutlu olan pencereler, alta yuvarlak kemerli dikdörtgen, üstte basık kemerli dikdörtgen açıklıklardır.

Doğu ve batıda üstte, orta nef hizasında karşılıklı üçlü pencere düzenlemesinde, eksendeki daha büyük yanlardakiler simetriktir. Pencereler, basık kemerli dikdörtgen açıklıklardır. Doğuda, orta nef apsisinde eksene simetrik iki pencere ile yan nef apsislerinde eksendeki birer pencere, aynı hizada ve yuvarlak kemerli dikdörtgen açıklıklardır. Batıda, eksendeki girişe yanlarda simetrik birer dikdörtgen pencere vardır. Yapının pencereleri, dışta demir şebekelidir.

Naosun doğusunda orta nef apsisinde, biri eksende ve büyük, ikisi yanlarda simetrik ve eş boyutlu üç niş vardır. Kuzey yan nef apsisinin güneyinde, güney yan nef apsisinin kuzeyinde bulunan birer niş, eş boyutlu ve diğerlerinden daha büyüktür. Nişler yarım yuvarlaktır. Bemanın kuzey duvarında, bir küçük niş daha vardır.

Bezeme Özellikleri

Galata İoannis Prodromos Kilisesi'nde, naosun doğusunda üç nefi kapsayan ahşap ikonostasion, oyma, kabartma ve deliğişi tekniğinde bitkisel motiflerle bezeli ve altın varakla kaplıdır. Cephesi tamamen işlenmiş olan ikonostasiondaki motifler arasında, yer yer kuş ve çift başlı kartal figürleri ile insan yüzü silueti görülür. Bezemeler arasındaki küçük madalyonlarda Havari resimleri yer alır.

İkonostasionda, alttaki büyük çerçevelerde soldan sırayla; İoannis Prodromos, Ayia Paraskevi, Ayia Matruna, İoannis Prodromos, Meryem ve Çocuk İsa, İsa, İoannis Prodromos, Ayios Spiridon ikonaları ile üstteki küçük çerçevelerde İncil'den bayram sahneleri bulunur.

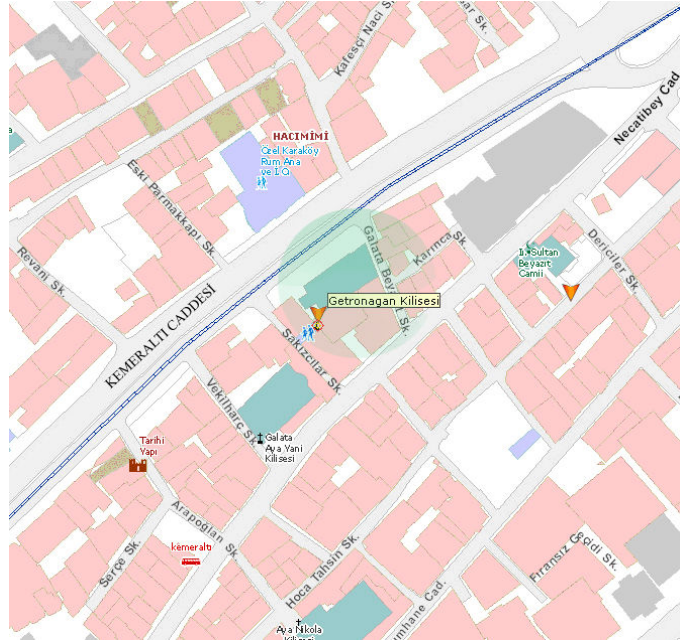
Naosta, kuzeyde üçüncü ve dördüncü sütunlar arasında bulunan ahşap ambon ve karşısında bulunan ahşap despot koltuğu, ikonostasion ile benzer tarzda oyma ve kabartma tekniğinde bitkisel motiflerle bezemiştir. Ambon yüzlerinde, İncil Yazarları'na ait portreleri yansıtan tasvirler görülür.

Kilisede naosun duvarları, örtü sistemi ve bağlayıcı öğeler tamamen bezelidir. Bitkisel motiflerin de kullanıldığı bezemelerde, geometrik motiflerin yoğun olduğu fark edilir. Örtü sistemi taşıyıcılar hizasındaki bezeme kuşakları ile dilimlenmiş ve dilimlerin arası dörtgen panolarla kaplanmıştır. Orta nefin örtüsündeki madalyonda Pantokrator İsa tasviri bulunur. Kemerler arasındaki madalyonlarda havarilerin portreleri, galeri korkuluğunun naosa bakan yüzünde de İsa'nın yaşamından sahneler yansıtan tasvirler görülür. Kilisede, orta nef apsisinin eksenindeki nişte Patriklik tahtının simgesi olarak bir koltuk yer alır. Doğuda, üstteki pencerelerde renkli cam kullanılmıştır. Naosta sedef kakma tekniğinde işlenmiş İncil sehpaları bulunmaktadır.

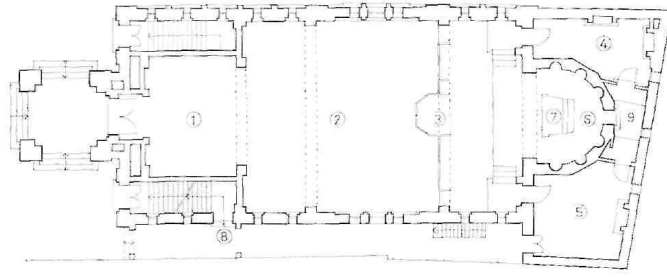
GALATA SURP KRİKOR LUSAVORİÇ KİLİSESİ

Adres

Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi, kuzeyden Kemeraltı Caddesi, batıdan ve doğudan Sakızcılar ve Bayezid Sokaklarıyla ve güneyden Getronagan Lisesi'yle çevrilidir (Şekil 3.1.36)

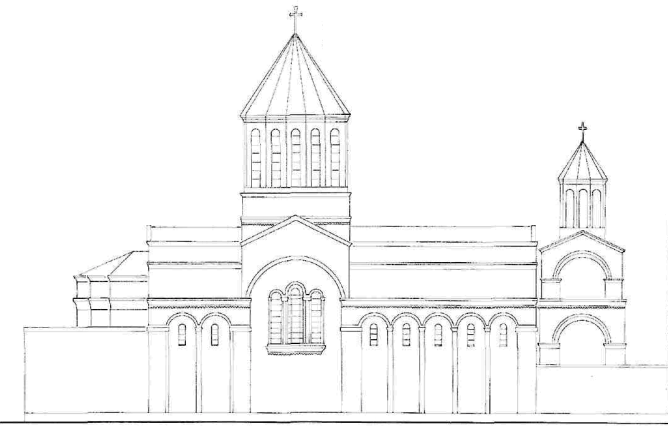
Şekil 3.1.36. Surp Krikor Lusavoriç Kilisesini gösteren vaziyet planı [2]

Şekil 3.1.37. Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi, planı (Tuğlacı,1991)

Şekil 3.1.38. Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi, kesiti (Tuğlacı,1991)

GÖRÜNÜŞ

Şekil 3.1.38. Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi, kuzey cephesi görünüş. (Tuğlacı,1991)

Şekil 3.1.39. Galata Sırp Krikor Lusavoriç Kilisesi - iç mekânın doğudan görünümü (Karaca, 2004).

Şekil 3.1.40. Galata Sırp Krikor Lusavoriç Kilisesi - iç mekânın batıdan görünümü (Karaca, 2004).

Şekil 3.1.41. Galata Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi

Şekil 3.1.42. Galata Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi Giriş cephesinden detay

Şekil 3.1.43. Galata Sırp Krikor Lusavoriç Kilisesi - Vaftiz Şapeli (Karaca, 2004).

Şekil 3.1.44. Galata Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi-Surp PırgıçŞapeli (Karaca, 2004).

AÇIKLAMALAR

Tarihçe

Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi, kuzeyden Kemeraltı Caddesi, batıdan ve doğudan Sakızcılar ve Bayezid Sokaklarıyla ve güneyden Getronagan Lisesi'yle çevrilidir. Bu kilisenin yapım tarihi ve yeri konusunda tarihçilerce ileri sürülen görüşler genel olarak, Kefeli tüccar Goms tarafından 1391'de Cenovalılardan satın alınan arazi üzerine 1436'da yaptırıldığı üstünde yoğunlaşır. Patrikhane arşivinde "Kızlar Mektebi Vakfı Kayıt Kütüğü" adlı 1818 tarihli ve Ermenice harflerle Türkçe yazılmış resmi bir belgede bu kilise, Sarkis adının bozulmuş şekli olan "Cercis" şeklinde belirtilmiştir. 1952'de Pamukciyan tarafından meydana çıkartılmış 1431 tarihli bir "haçkar"la bir "Meryem Ana" kabartması ve Mağakya Apeğa tarafından 1440 yılında yazılmış bir "İncil'in muhturası, kilisenin 1431'de inşa edildiğini kesin olarak doğrulamakta ve bu yazmada kilisenin adı ilk kez "Surp Krikor Lusavoriç" olarak zikredilmektedir. 1731 Galata yangınında tamamen yanmış olan kilise, Sultan I. Mahmud'un 15 Aralık 1732 tarihli fermanıyla, Hassa mimarı Kayserili Sarkis Kalfa eliyle yapılarak 10 Mart 1733 tarihinde ibadete açılmıştır. Kütahya çinileriyle dekore edilen kilisenin iç duvarları İnciciyan'a göre Kayserili ressam nakkaş Esayi'nin freskleriyle süslenmiştir (İnciciyan,1976). 7 Şubat 1771'de Surp Haç ve Surp Garabed adlı ahşap şapellerinin yanması üzerine, 1799'da Hassa mimarı Minas Kalfa tarafından yenilenmiştir. 1834 ve 1888 yıllarındaki onarımlarda birtakım değişiklikler geçirmiş olan kilise, o yıllarda İstanbul'u gezmiş olan Edward Grosvenor'un Galata izlenimleri arasında önemli bir yer tutmaktadır (Karaca, 1995).

Galata'daki Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi, Bizans'ın son döneminde ve İstanbul'un fethinden sonra, Fatih'in emri ile Ermeni Patrikliği'nin Samatya'daki Peribleptos Manastırı-Sulu Manastır'dam kurulmasına dek, Anadolu'dan İstanbul'a göç ettirilen Ermenilerin hem dinsel hem de sosyokültürel bağlamda başlıca merkezi olmuş, bu özelliğini yüzyıllarca korumuştur. Venedik Mikhitaristler manastırının kurucusu ünlü Sivahlı Mikhitar (1676–1749), 1700'de bu kilisenin vaizi bulunduğu sırada, burada açtığı bir dershanede ilk talebelerini yetiştirmeye başlamıştır. Kilisenin yanında birkaç kez açılıp-kapanan okullar olmuş ve nihayet 1886'da Getronagan Ermeni Lisesi kurulmuştur. 1791 tarihli bir kaynağa göre, İstanbul Ermeni kiliseleri içinde en erken tarihli vaftiz kayıt kütüğüne sahiptir. İstanbul Ermeni Kiliseleri arasında ilk kez Galata kilisesinde, 14 Şubat 1906'da Levon Çilingiyan yönetimindeki üç sesli bir koro eşliğinde ayin düzenlenmeye başlanmıştır (Kömürçiyen,1988).

1958 ilkbaharında, Karaköy-Tophane arasında açılan Kemeraltı Caddesi nedeniyle kamulaştırılan kilisenin, kuzeyden takriben yarısı yıktırılmış, kalan kısmı da ortadan kaldırılarak yerine, mimar Bedros Zobyany'nin projesi ve İsdepan Seghposyan'ın kalfalığıyla eskisinden daha küçük yeni bir yapı inşa edilmiştir. 1961–1965 yılları arasında tamamlanan kilise, 15 Mayıs 1966 tarihinde İstanbul Patriği Şnorhk Kalustyan tarafından kutsanarak ibadete açılmıştır (Pamukciyan, 2003).

Plan Özellikleri

Kilise, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. (Şekil 3.1.37.) Kilisenin batı cephesi önünde, küçük bir avluda yükselen üç katlı çan kulesinin altından, üzerinde son inşa kitabesini taşıyan, mukarnas bordürlü ana portal tek nefli kiliseye geçit verir. Üzerinde galeri katı bulunan küçük narteks, bodur köşe payelerinin desteklediği yuvarlak kemerli bir geçişle naosa bağlanır. Apsisin kuzeyinde ve güneyinde vaftizhane ve Surp Isdepannots şapelleri yer alır. (Şekil 3.1.43).

Kilisenin alt katında apsis yönünde Surp Pırgiç Şapeli, çan kulesi altında ise Patrik Hovhannes Golod'un mezarı bulunur. Zamanla bir adak yeri haline gelen şifa dağıtıcı Surp Pırgiç Şapeli'nde ana sunağın kuzey ve güneyinde Surp Tateos (1804) ile Surp Partoghemios'a (1733) ithaf edilmiş kitabeli mermer sunaklar görülür. (Karaca, 2004).

Cephe özellikleri

Özellikle dış mimari açısından, çeşitli örnekleriyle Kars dolaylarındaki Ani Harabeleri'nde karşımıza çıkan Ermeni mimarisinin geleneksel çizgilerini taşır. (Şekil 3.1.41.) Yapının kademeli olarak yükselen dış cepheleri, silmelerle çerçevelenen yuvarlak kemerli dar-uzun nişlerle, üçüz pencerelerle, üzüm salkımlı asma yapraklı ve antik esinli çeşitli süsleme kuşakları ile hareket kazanmıştır. Kilisenin çan kulesi ve yüksek kasnaklı merkezi kubbesi, kurşun kaplı konik külahlarla örtülüdür. Kubbenin çevresinde bir haç formu oluşturan ve üçgen alınlıklar çizen çift meyilli çatılar ve doğuda taşkın apsisin üst örtüsü kırmızı kiremit kaplıdır. Duvar dokusu düzgün kesme taşlarla örülmüştür. (Şekil 3.1.42.)

Simetrik bir düzenlemeyle tasarlanmış olan yapının iç mekanı tamamen pembemsi bir sıvayla kaplanmıştır. Kuzey ve güney beden duvarları, narteksten itibaren duvar payeleri pilastırlar ve çifte sütunçelerle sınırlanan üçüz pencerelerle değerlendirilmiştir. Üçüz pencerelerin üzerinde yükselen yarım oval kemerlerin, doğu-batı yönündeki duvar payeleriyle taşınan yüksek oval kemerlerle oluşturduğu kiborion, keskin profilli kademelerle gelişen yüksek kasnak üzerinde, on altı dilimli bir kubbe ile tamamlanır. (Yükseklik 23 m.)

Bezeme özellikleri

Galata Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi küçük olmasına karşın, özellikle Ermeni yapı sanatının özgün çizgileriyle biçimlenmiş mimarisi, kubbe konstrüksiyonu, iç ve dış bezeme detaylarının dengeli uyumu ile anıtsal bir izlenim uyandırmaktadır.

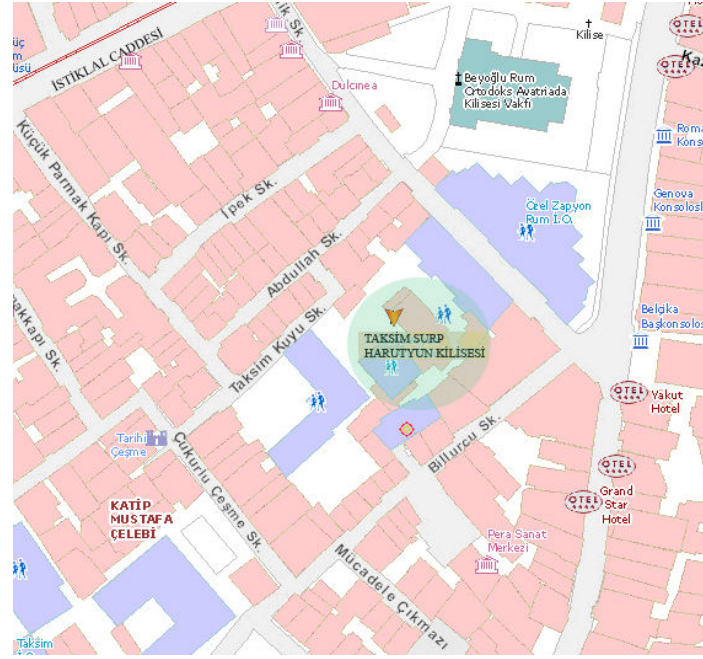
Porfir renginde mermer levhalarla kaplı duvar payeleri, Bizans esinli sepet Örgülü ve haç motifli mermer başlıklarla taçlandırılmıştır.

Apsis yarım kubbesinin eteğini, üçüz pencerelerin oturduğu konsolları ve galeri katını çevreleyen altın yaldızlı antik diş kesimi bordürler iç mekanın yalın görünümünü renklendirir.(Şekil 3.1.39.)

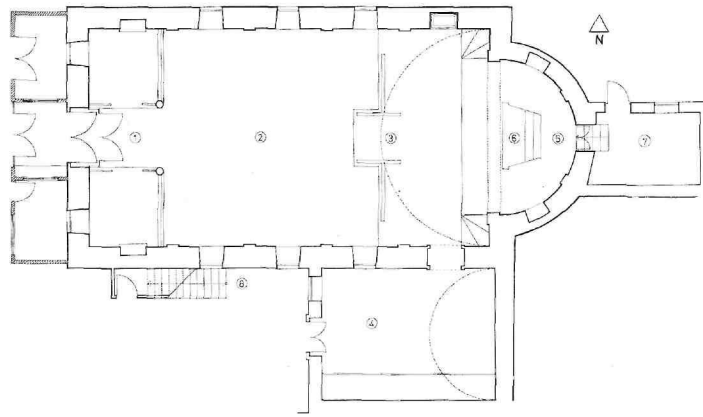
Apsiste oniks sunak masasının yer aldığı yüksekçe platformun yüzeyinde beyaz mermer haçkarlar sıralanır. Narteksteki gümüş kaplamalarıyla ikona izlenimi veren zengin görünümlü tabloların yanı sıra, kilise içinde eski tarihli birkaç kompozisyon göze çarpar. Berna kemerinin iki yanında, günümüz ressam ve heykeltıraşı Erol Sarafyan imzalı büyük boyutlu Diriliş ve Çarmıha Geriliş kompozisyonları dikkat çekicidir. 1961 yıkımında özenle toplanan 1733 inşasından kalma Kütahya çinileri, tarihi pek çok haçkar ve yontu bu yeni kilisede, özellikle Surp Pırgiç Şapeli'nin ve Patrik Golod'un mezar anının dekorasyonunda kullanılmıştır (Şekil 3.1.44.) (Karaca, 2004).

Adres

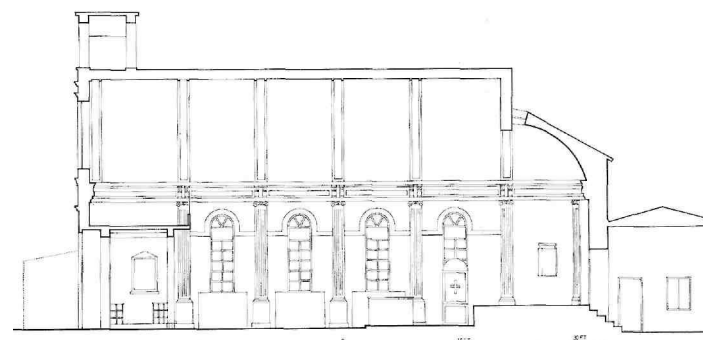
Taksim Meşelik Sokak'taki Esayan Kız Lisesi bahçesindedir.(Şekil 3.1.53.)

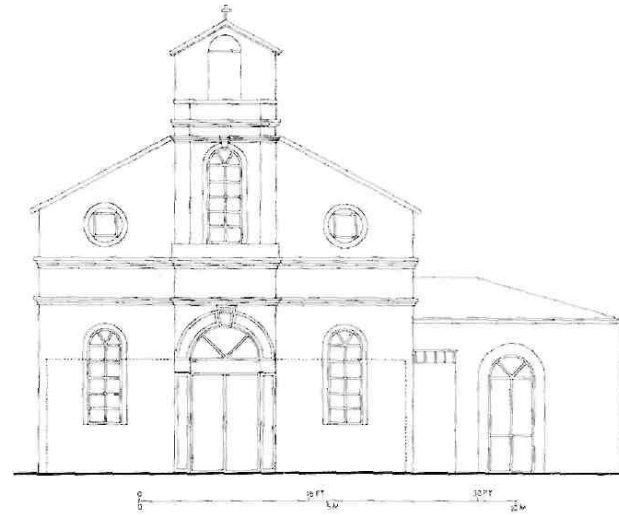
Şekil 3.1.53. Taksim Surp Harutyun Kilisesini gösteren vaziyet planı [2]

Şekil 3.1.54. Taksim Surp Harutyun Kilisesi, planı(Tuğlacı,1991)

Şekil 3.1.55. Taksim Surp Harutyun Kilisesi, boyuna kesit. (Tuğlacı,1991)

Şekil 3.1.56. Taksim Surp Harutyun Kilisesi, batı cephesi(Tuğlacı,1991)

Şekil 3.1.57. Taksim Surp Harutyun Kilisesi – ön cephe (Karaca,2004)

Şekil 3.1.58. Taksim Surp Harutyun Kilisesi - iç mekânın batıdan görünümü (Karaca, 1994)

Şekil 3.1.59. Taksim Surp Harutyun Kilisesi , Vaftiz Teknesi (Karaca,2004)

Şekil 3.1.60. Taksim Surp Harutyun Kilisesi - İç mekân -Sunak (Karaca,2004)

AÇIKLAMALAR

Tarıkçe

Taksim Meşelik Sokak'taki Esayan Kız Lisesi bahçesinde bulunan Surp Harutyun Kilisesi'nin yapımı, büyük olasılıkla Ermenilerin Pera'daki hastanesinin kuruluşundan sonraya rastlar, Hovhannesyan'a göre; Taksim yakınında, Frenk Hastanesi'nin karşı tarafında bulunan bu hastane, Sultan III. Selim zamanında, 1794'te yenilenmiştir. Yarman hastanesinin, 1722'de şimdiki kilisenin yerinde bulunan ahşap binada faaliyete girdiğini belirtmektedir. Khıdışyan, lisenin ve kilisenin bulunduğu mevkiin evvelce "Ermeni Tekkesi" olarak adlandırıldığından, bu yere ilişkin 1738, 1744 ve 1793 tarihli tapu kayıtlarının bulunduğu ve buradaki bir hastaneyle bir mabedin varlığından söz etmektedir. 18. yüzyılda bu semtte bir Ermeni kilisesi bulunmadığından, Beyoğlu Hastanesi'nde ölenlerin cenazelerini Galata'daki Surp Lusavoriç Kilisesi'ne götürmek, özellikle kış mevsiminde bir hayli zahmetli olmaktadır. Bu nedenle, hastanesinin yanına bir kilise yapılması fikri gündeme gelmiş olmalıdır. Böylece 18. yüzyılın ilk yarısında var olduğu anlaşılan ve hastaneyle birlikte birkaç kez onarılmış olan Surp Harutyun Şapeli80, 1846 yılında tekrar yenilenmiştir. (Karaca,2004).

Eski hastane binası 1870 yılı yangınından hasar görmeden kurtulmuş, yangınzedelerin bir kısmı kili seye bitişik odalarda barındırılmış, Üç Horan Kilisesi'ndeki Naregyan Okulu bir süre buraya taşınmıştır. Zamanla onarılmayacak hale gelen kilise ve avlusunda bulunan karma okul, olası yıkılma tehlikesine karşı 1890 yılında geçici olarak kapatılmıştır. Mıgırdiç ve Hovhan-nes Esayan kardeşler tarafından, 3 Haziran 1893 tarihli fermanla83 inşa ettirilen Surp Harutyun Kilisesi ve Esayan Okulu 1895 tarihinde tamamlanmıştır. (Karaca,2004).

Paln Öllikleri

Esayan Lisesi bahçesine açılan Surp Hamtyun Kilisesi, tek nefli ve beşik tonozlu bazilikal planlı bir kilisedir. (Şekil 3.1.54)

Bu ibadethane diğer kiliselerden farklı olarak asimetrik bir plana sahiptir. İki yanda birer basamakla yükseltilmiş üç bölümlü ve düz tavanlı narteks üstünde, iki simetrik sütunla başlayan katı yer alır. Arsanın yetersiz olması nedeniyle vaftizhane olarak değerlendirilen kuzey yan şapeli bulunmamaktadır.(Şekil 3.1.59.) Naosta, koronun kuzeyindeki pencere açıklığı vaftiz bölümü olarak düzenlenmiştir. Plandaki asimetriye karşın, süsleme programı simetrik düzendedir. (Şekil 3.1.58)

Cephe Öellikleri

Dış mimarinin dikkate değer tek yeri ki kat düzenindeki batı cephesi olup, beyaz mermerden yapım kitabesinin ve kilit taşı süslemeli yuvarlak kemerli girişin yer aldığı orta aks hafif taşkındır. Galeri katında kırma yaparak çatıda toplanan bu cephe, bir çan kulesiyle noktalanır. Yuvarlak kemerli ve madalyon ikişer simetrik pencere ile tamamlanan batı cephesi sonradan eklenen ahşap mekanlarla özelliğini yitirmiştir. Baudan itibaren, yuvarlak kemerli pencerelerin sıralandığı güney ve kuzey cephelerini ve doğuda dairesel taşkın apsis cephesini saran saçak ve kat silmeleri yapının yalın dış bezemesini oluşturur. (Şekil 3.1.57)

Bezeme özellikleri

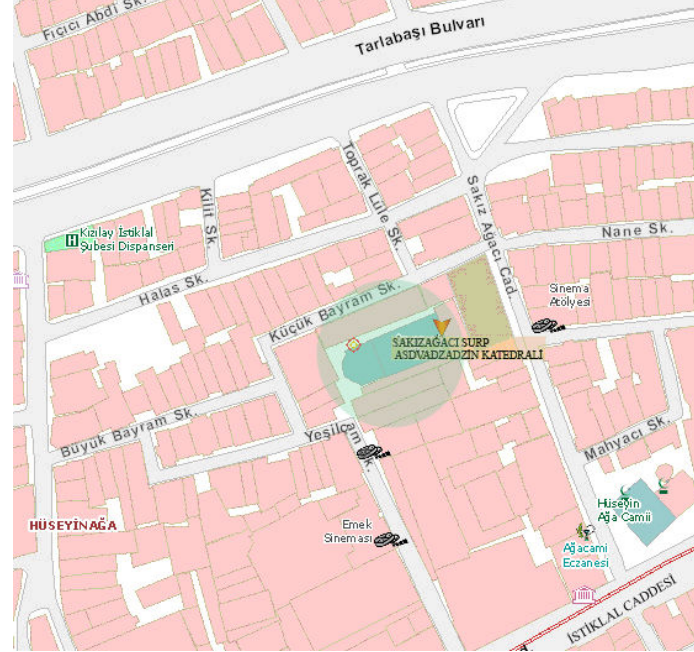
Küçük olmasına rağmen yoğun bezemeli bir iç mekana sahip olan kilisede, iyonik başlıklı pilastırlar ve yuvarlak kemerli pencereler sıralanır. Kuzey ve güney beden duvarlarında, pencere açıklıklarını saran ve tonoz eteğine kadar sıralanan dar ve geniş bordürlerle, tonoz saçığını taşıyan akantuslu ve volütlü konsollarla zenginleştirilmiştir. Pilastırlar saçak üstünde tonoz yüzeyini kavrayan çiçekli ikişer yaya dönüşür. Tüm iç mekânı saran bu bezeme kompozisyonu apsistin dışa taşkın duvarlarında ve yıldızlı bir gökyüzünü andıran yarım yuvarlak kubbesinde de tekrarlanır. Apsiste, mermer bir platform üzerinde yükselen piramidal üç kubbeyle taçlanmış elişi ahşap sunak kutsal mekânı vurgular. Kilisenin duvar ve tavan yüzeyleri pastel gri renkli bir sıvayla boyanmıştır. (Şekil 3.1.60.)

Ermeni cemaatinin tarihinde özel bir yer tutan Taksim Surp Harutyun Kilisesi, dıştan yalın, ancak içten dönemin beğenisini yansıtan özenli ve renkli bir görünüm çizer.

SAKIZAĞACI SURP ASDVADZADZİN (MERYEMANA) KATEDRALİ

Adres

Beyoğlu'nda, Sakızağacı Caddesi'nde, Patrikhane binası
yanındadır (Şekil 3.1.61.)

Şekil 3.1.61. Sakızağacı Sırp Asdvadzadz'n Patrikhane
Kilisesini gösteren vaziyet planı [2]

PLAN BULUNAMAMIŞTIR

Şekil 3.1.62. Sakızağacı Sırp Asdvadzadz'n Patrikhane
Kilisesi'nin Sakızağacı Caddesi'nden Avluya giriş kapısı
(solda),apsidin üstündeki çan kulesi (sağda)

Şekil 3.1.63. Sakızağacı Sırp Asdvadzadz'n Patrikhane
Kilisesi - Ana giriş ve Mısırlı Ailesine ait Lahitler

Şekil 3.1.64. Sakızağacı Sırp Asdvadzadz'n Patrikhane
Kilisesi'nin ön cephesinin avludan görünümü (Karaca, 1994)

Şekil 3.1.65. Sakızağacı Sırp Asdvadzadz'n Patrikhane
Kilisesi Fransa imparatoriçesi Eugenie'nin armağanı olan
goblen tablo (Karaca, 1994)

Şekil 3.1.66. Sakızağacı Sırp Asdvadzadz'n Patrikhane
Kilisesi'nin narteksinin üstündeki saçak korniş

Şekil 3.1.67. Sakızağacı Sırp Asdvadzadz'n Patrikhane
Kilisesi İç mekanın batıdan görünümü (Karaca, 1994)

Cephe özellikleri

Kaburgalı, yüksek bir beşik tonozla örtülü ibadethanenin iç beden duvarları üç kat halinde tasarlanmıştır. Korint başlıklı pilastırlarla sınırlanan ve üst kotta loca tarzındaki düzenlemelerle almaşık sıralanan simetrik ikişer büyük kemer dört yan sunak olarak değerlendirilmiştir. Kilise, gergilerle desteklenen tonoz boyunca açılmış simetrik pencerelerden ışık alır.

Kuzey yan sunaklar ve pilastr arasında ahşap bir ambon yer alır. Eliptik mermer basamaklarla koro bölümüne açılan apsiste, silindirik yivli sütunlarıyla ve üçgen alınlığıyla bir tapınak izlenimi veren, Meryem Ana'ya vakfedilmiş büyük anıtsal mermer sunak yükselir. (Şekil 3.1.68.) Kilise batı, kuzey ve doğudan, aynı yıllarda inşa edilen dört katlı başpiskoposluk sarayı ile içinde rahip konutunun, bir kütüphane e bir matbaanın ve çeşitli amaçlar için kullanılan odaların bulunduğu iki katlı müstemilatla çevrilmiştir. Bu yapı kompleksi, biri kilisenin avlusuna, diğeri patriklik sarayına ait iki kapıyla Sakızağacı Sokağı'na açılır. (Şekil 3.1.62.)

Bir giriş koridoruyla bağlanan küçük avluda yer alan Sırp Asdvadzadz'n Kilisesi, korint başlıklı pilastırlarla ve taşkın profilli yatay kat silmeleriyle gelişen ve dış kesimi süslemeli antik üçgen bir alınlıkla taçlanmış batı cephesiyle anıtsal bir etki yaratır.(Şekil 3.1.66.) Kiremitle kaplı tonoz çatı ile örtülmüş olan kağır yapının dış cepheleri açık renk sıvalıdır. Avluda, ibadethanenin ana girişinin sağında ve solunda bu kompleksin banileri Mısırlıyan ailesinin, piramit ve palmiye kabartmalarıyla süslü iki mermer lahti dikkati çeker. Çan kulesi 1969'da yenilenmiş olup, üzerleri yazıtlı, 1865 tarihli farklı boyutlarda üç çan bulunur.

Bezeme özellikleri

Yapının kemerli açıklıklarının saran antik bezeme bordürleri, tonoz eteğinde tüm yapıyı dolaşan akantus kıvrımlı konsolların taşıdığı rozetli saçak korniş yapının bütününde algılanan Yunan ve Roma mimarisinin karakteristik çizgilerini yansıtır(Şekil 3.1.66.). Palastırlar tonozun yüzeyinde taşkın profilli yaylar halinde tonozu kavrar. Mermer görümlü ahşap yan sunakların ithaf edildiği kutsalın betimleyen tablolar İtalyan ressamlar Sugiero, Tirinelli ve Manno'nun eserleridir. Ana sunaktaki Meryem Ana anne Mısırlıyan'ın, yan sunaklardan sağdaki iki tabloda Mardiros, Pierre (Bedros) ve Paul (Boğos), erkek kardeşlerin, soldaki iki tablo; Luçiya, Sofiya, Barbara (Varvara) ve Colombe (Ağav ni) ise kız kardeşlerin koruyucu aziz ve azizeleridir Sırp Mardiros'a adanmış sunak masası üzerinde, Sırp Krikor Lusavoriç'e ait emanetlerin saklandığı gümüş bir rölik kutusu 4 Temmuz 1869 tarihinde bu kiliseye nakledilmiştir Güney beden duvarında asılı gobler tablo III. Napoleone'nin eşi, Fransa imparatoriçesi Eugenie tarafından kiliseye hediye edilmiştir.(Şekil 3.1.65.) (Karaca,2004).

Bir katedral olarak tasarlanmış olan kilise, korint düzeninin hakim olduğu dengeli ve uyumlu neoklasik bir anlayışla inşa edilmiştir.

Şekil 3.1.68. Sakızağacı Sırp Asdvadzadz'n Patrikhane
Kilisesi, apsistin batıdan görünümü

AÇIKLAMALAR

Tarihçe

Sakızağacı Sırp Asdvadzadz'n Kilisesi, piskoposluk konutu, papaz evi ve bitişik evler Mısırlı Ailesi tarafından yaptırılmıştır. Gerçekten Beclros Mısırlı'nın bu dileği, ani ölümü nedeniyle kız kardeşleri Luti ve Sofi Mısırlı tarafından yerine getirilmiştir. Kilisenin ve ek binaların inşa edildiği geniş arazi, üzerindeki ahşap evle birlikte sahibi olan Boğos Ağa Bilezikçi tarafından 1838'de kilise mensuplarına bağışlanmıştır. Bu ahşap ev uzun yıllar Arakelots Okulu olarak eğitime hizmet etmiş, 1856'da yangın geçirince aynı yıl cemaatin yardımlarıyla, yanında bir piskoposluk konutu ile birlikte kağır olarak yeniden inşa edilmiştir. Frere Imbert Stanislas'dan alınan bilgilere göre; Frere'lerin eğitim verdiği "Freres des Ecoles Chretiennes" adlı bu Ermeni ruhban okulu, 1863'te piskoposluk konutuyla birlikte, yerine bir katedral ve piskoposluk sarayı yaptırılmak üzere Patrik Antuan Hasun'un kararıyla yıktırılmış, fakat okulun tekrar inşa edilebileceği başka bir arazi temin edilememiştir. 15 Haziran 1864 tarihli padişahlık fermanıyla inşa ettirilen Sırp Asdvadzadz'n Kilisesi ve ek konutlarının temeli Ocak 1865'te atılmış, ünlü Ermeni Katolik mimar Andon Tülbentçiyen tarafından on sekiz ayda tamamlanmış, 6 Kasım 1866 tarihinde kutsanarak ibadete açılmıştır(Karaca, 1994).

Plan özellikleri

Tek nefli bazilikal kilise, güneyden galeriye geçit veren ve yan hücreye bağlanan bir koridorla, kuzeyden ise patrikhane müstemilatının yer aldığı düşük kottaki bir koridorla çevrili olup, bunlar birer kapıyla nartekse ve avluya açılırlar. İyonik başlıklı iki silindirik sütunla taşınan galeri katı dalgalı bir korkuluk duvar: ile sınırlanmıştır.

Adres

Taksim alanına yakın olan Fransız Konsolosluğu'nun arkasında, İstiklal Caddesi'ne bağlanan Meşelik Sokağı ile Abdullah Sokağın kestiği köşededir. (Şekil 3.1.69.)

Şekil 3.1.69. Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesini gösteren vaziyet planı [2]

PLAN BULUNAMAMIŞTIR

Şekil 3.1.70. Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi

Şekil 3.1.71. Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi - İç mekân doğudan görünümü.

Şekil 3.1.72. Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi - İç mekân - Ana Sunak.

Şekil 3.1.73. Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi iç mekânın batıdan görünümü.

Şekil 3.1.74. Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi - İç mekân - kubbeden detay.

AÇIKLAMALAR**Tarihçe**

Katolik Ermeni cemaati, eski Veba Hastanesi'nin arka tarafında günümüzdeki Surp Hovhan Vosgeperan Kilisesi'nin yerinde, 1832 yılı başından itibaren, yüz kişi kapasiteli bir yurt-hastane (fakirhane), fakir çocuklar için de bir okul inşa ettirmiştir. Ayrıca burada kalanların dini ihtiyaçları için, Viyana Mikhitaristleri'nden Peder Tavit Uzunyan'ın görev yaptığı küçük bir kilise yaptırılmıştır. Nüfusun artmasıyla yetersiz gelen kilise, hastane yönetimince 1838 sonlarında büyütülerek Hovhan Vosgeperan adına kutsanmış 600-700 kişilik ahşap yeni bir kilise bina edilmiştir. Zamanla eskijen kilisenin genişletilip yenilenmesi için yeni bir arsa satın alınmış, yurt, avlu ve ahşap kilisenin arsasına eklenerek günümüzdeki kilise ve yanındaki müstemilatı inşa ettirilmiştir. Buradaki ilkokul ise, avlunun solundaki yapının giriş kapısında okunan kitabeye göre Hagop göyan'ın maddi desteğiyle 1863 yılında yenilenmiştir. Katolik Ermeni Cemaati Genel Meclisi, kilisenin yapımı için 7 Ocak 1859'da toplanmış, kurulan komisyon ek binaların detaylı bir planını hazırlamıştır. 7 Nisan 1860'ta temeli atılmış olan mabedin inşa giderleri cemaatin bağışları, Hagop ve Boğos Göçeyan'ların büyük katkılarıyla karşılanmıştır 2 Şubat 1863'te ibadete açılmış olan kilisenin mimarı Garabed Tülbentçyan'ın, 15 Ekim 1861'deki ani vefatı nedeniyle inşaat, İtalya'da mimarlık eğitimi alan kardeşi Andon Tülbentçyan eliyle tamamlanmıştır(Karaca, 1994).

Plan özellikleri

Sekizgen, merkezi planlı geniş bir iç mekânla tasarlanmış olan kilise, batı-doğu yönünde dört pil payeyle taşınan yüksek kasnaklı büyük bir kubbeyle örtülmüştür. Diğer Ermeni Katolik kiliselerinde olduğu gibi bu kilisede de beş sunak tasarımı plana yansımıştır.

Cephe Özellikleri

Kilisesi'nin antik üçgen bir alınlıkla ve bir madalyon pencereyle vurgulanan batı cephesi altı basamaklı bir merdivenle küçük bir avluya açılır.

Kat ve saçak kornişlerinin arasında iki kat halinde alınlığa kadar uzanan kompozit başlıklı pilastırlar giriş aksını vurgular. Kâğır yapının sarımtırak sıvalı cepheleri derz çizgileriyle hareketlendirilmiştir. Strüktürü bütünüyle dışarıya yansımış olan kilisenin çan kulesi güneydoğuda apsis yuvarlağının yanında, ayrı bir birim olarak yer alır. Yapının tüm birimlerinin üst örtüsü kiremit kaplıdır. (Şekil 3.1.70.)

Üçgen alınlıklarla taçlanmış ve silmelerle çevrelenmiş merkezi ve iki yan kapı, iç mekânı yan sunaklara kadar saran nartekse geçit verir. Üç bölümlü narteksin yan kanatlarında kilisenin yapım ve anma kitabeleri görülür. Merkezde yeşil brş görümlü iki silindirik sütunla taşınan galeri katı yer alır. Dikdörtgen kesitli geçişlerle iç mekâna açılan narteksin yan kanatları üzerinde koro bölümünde de görülen sepet kulpu kemerli birer loca bulunur. Duvar yüzeyleri kahve renkli geometrik çerçeveli baskı süsleme ile dekore edilmiş olan narteks, bir kapı ile güney koridoruna ve eskiden okul binası olan yapıya bağlanır. (Şekil 3.1.71.)

Beyaz renkli silmelerle kasetlenmiş sekizgen kubbenin tüm yüzeyleri azizlerin ve İncil yazarlarının betimlendiği freskolarla ve dinsel sembollerle değerlendirilmiştir. İleriye doğru uzanan apsis bölümünün bema tonozu ve yarım yuvarlak kubbesiyle galeri katının tonozu, içleri altın yıldız rozetlerle dolgulanmış kasetli bir görünüm sergiler. Bema tonozu ve galeri katının tonozu gergilerle desteklenir. (Şekil 3.1.74.)

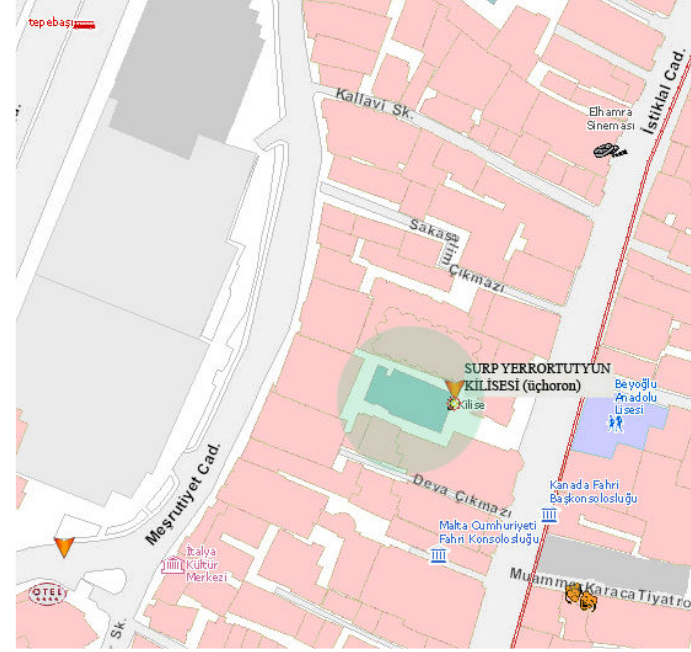
Bezeme özellikleri

Basamaklar üstünde yükselen üçgen alınlıklı beyaz mermer ana sunakta, kilisenin azizi olan Hovhan Vosgeperan (St. Jean Chrysostome)'ı Bizans dinsel giysileri içinde bir kilise babası ve patrik olarak aksettiren bir tablo dikkati çeker. (Şekil 3.1.72.) Yan duvarda görülen mermer kitabe Papa Jean Paul ü'nin 29 Kasım 1979 tarihinde bu kiliseyi ziyaretini belgeler 130. Korodan güney koridoruna açılan ve liturjik eşyaların saklandığı bir mekân bulunur. Koroya bağlanan kuzey yan mekân ise vaftizhane olarak kullanılır. İsa'nın Çarmıha Gerilmesi Surp Krikor Lusavoriç Papa St. Slyvestre-St Antoina adanmış olan yan sunaklar ve Jean Chrysostome'a adanmış olan ana sunağı tanımlayan, adları meçhul ustalıklı ellerin ürünü kompozisyonlar İtalyan resim anlayışını yansıtır. Güney yan sunak yanında altın yıldızlı ahşap bir ambon bulunur. Yan sunaklar ve koro bölümü mermer korkuluklarla ayrılırlar. Mabedin kubbe kasnağının ve kubbenin yuvarlak kemerli ve madalyon pencerelerinden giren gün ışığıyla aydınlanan duvar yüzeyleri, iç mekânı çepeçevre dolanan mermer görümlü renkli bantlar, kademeli kornişler, kemer silmeleri, taşkın saçağın akantus kıvrımlı konsolları ve çiçek rozetleri, kubbe eteğindeki yumurta frizi, beden duvarlarında ve kasnakta sekizgen bölünmeyi vurgulayan korint başlıklı pilastriar ve sunak kemerlerinin renkli düşey bezemeleriyle zengin bir süsleme programı sergiler. (Şekil 3.1.73.) Surp Hovhan Vosgeperan Kilisesi, plastik süslemeler açısından Antik ve Rönesans mimarisine, merkezi planı ve kubbe formuyla Ermeni mimarisine bağlanır. İstanbul'da bu denli geniş merkezi planlı tek Ermeni kilisesi olup, özellikle mimari ve süsleme unsurlarının simetrik, dengeli ve uyumlu birleşimiyle yaratılan görkemli ve ağırbaşlı iç mekân tasarımıyla göz doldurmaktadır(Karaca, 1994).

SURP YERRORTUTYUN KİLİSESİ (SAİNTE TRİNİTE)

Adres

İstiklal Caddesi'nde, Perukar Çıkmağı'nda Odakule'nin gölgesinde kalmıştır. (Şekil 3.1.75.)

Şekil 3.1.75. Beyoğlu Surp Yenortutyun (Sainte Trinite) Kilisesini gösteren vaziyet planı [2]

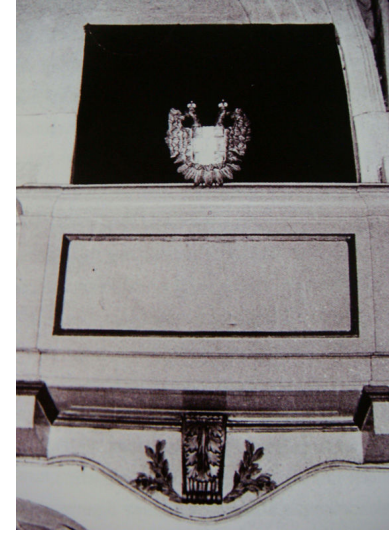
PLAN BULUNAMAMIŞTIR

Şekil 3.1.76. Beyoğlu Surp Yenortutyun (Sainte Trinite) Kilisesi, doğu cepesi (istiklal caddesinden).

Şekil 3.1.77. Beyoğlu Surp Yenortutyun kilisesi (Sainte Trinite) İç mekânın g.batıdan görünümü (Karaca, 1994)

Şekil 3.1.78. Beyoğlu Surp Yenortutyun Kilisesi (Sainte Trinite)- Habsburg Hanedanın İmparatorluk Armasının eski görünümü (Hovbannes Tcholakian arşivi) (Karaca, 2004)

Şekil 3.1.79. Beyoğlu Surp Yenortutyun Kilisesi (Sainte Trinite) iç mekân - tonozdan (Karaca, 1994)

AÇIKLAMALAR

Tarihçe

Beyoğlu'ndaki bu Katolik Ermeni kilisesi, vaktiyle Latin dindarlara hizmet etmekteydi. 1802–1854 yılları arasında İstanbul'daki Patriklik vekillerinin konutu ve katedrali olan kilise, papaz evi ve bitişindeki iki evle birlikte 1857'de Ermeni Katolik Eyalet Başpiskoposu olan Monsenyör Andon Hasun tarafından satın alınmıştır.

Surp Yerrortutyun Kilisesi, esasen drogmanlar (dragoman) topluluğu için inşa edilmiştir. Çok eskiden kilise adını "Religieux de l'Ordre de la Sainte Trinite pour la Redemption des Captifs"ten almıştır (esirlerin kurtuluşu için kurulan "Kutsal Üçlü / Teslis" Birliği adlı tarikatın rahipleri). Doum Sokağı'nın batısında, Saint Antoine Kilisesi'nin alt tarafında, eskiden Latin Sokağı, günümüzde ise Perukar Çıkmağı denilen mahalde, imparator II. Charles'in himayesindeki dört rahip, 1722'de bir arsa satın almıştır. Rahipler burada ahşap bir kilise, daha sonra Mezarlık Sokağı adını alan yerde ise bir konuk evi inşa etmişlerdir, 20 Eylül 1762'de kiliseleri yandığı için Viyana Sara-yı'nın aracılığıyla Sultan II. Mustafa'dan alınan fermanla yedi ev ve taştan yeni bir kilise yapılmış ve Başpiskopos Roverani tarafından 1770'te kutsanmıştır. Kilise ve konutlar 1781'de Papa Elçiliği mülkiyetine geçince rahipler burayı terk etmişlerdir. Bundan sonra Papa Elçiliği çalışanlarının konutu olan yapılar 14 Mart 1799 tarihli Beyoğlu yangınında harap olmuş, ancak İçilişe taştan yapıldığından ayakta kalmıştır. Avusturya İmparatorunun izniyle, 25 Nisan 1802 tarihinden itibaren İstanbul Patrik Vekili Monsenyör Fonton'un resmi makamı ve Latin cemaatinin katedrali olan Surp Yerrortutyun Kilisesi, başpiskoposluk sarayı ve arşivi 6 Ağustos 1831 yangınında büyük zarar görmüştür. 1832'de piskoposluk konutu, 1834–1835 yıllarında ise küçük kilise tamamlanmış, 27 Ocak 1836'da cemaatlerin dini temsilcilerinin ve Ermeni Katolik rahiplerinin katıldığı dini bir törenle kutsanmıştır. 1846'da Patrik Naibi, konutunu Surp Yerrortutyun Kilisesi'nden Saint Nom de Jesu Kilisesi'ne nakletmiştir. Ermeni Katolik Cemaati Ruhani Reisi Monsenyör Andon Hasun 1856'da bu kiliseye talip olmuş, Roma'dan gelen itirazlara karşın, Papa vekili, Avusturya elçisi ve Andon Hasun arasındaki anlaşma uyarınca, Avusturya İmparatorluk armaları korunmak kaydıyla kilise ve yanındaki müstemilatı 25 Mayıs 1857 tarihinden itibaren Ermeni Katolik Patrikliği mülkiyetine geçmiştir. Daima rutubetli olduğu söylenen ve halen ciddi bir restorasyon bekleyen kilise ibadete kapatılmıştır. Sadece zangoça ait üst kat kullanılmaktadır. Kilisenin altında, güçlü tonozuyla dikkati çeken bir mahzen halen atölye olarak işletilmektedir. (Karaca, 2004)

Plan özellikleri

Surp Yerrortutyun Kilisesi ancak dikkatli gözlerin seçebildiği küçük bir ibadethanedir. Testere dişli üçgen saçak bezemesi, küçük çan kulesi ve kemerli küçük bir süslemeyle vurgulanmış olan yalın batı cephesi kiliseye ve yan bölümlere geçit verir. (Şekil 3.1.76.)

Tek nefli bu küçük kilisenin girişinde simetrik ikişer sütunla ahşap galeri katının taşındığı narteks yer alır. Kaburgalı beşik tonozla örtülü olan naos mermer korkuluklarla koro bölümünden ayrılır.

Cephe Özellikleri

Doğu cephesi ve avlu bölümü harap durumdaki yapının batı ve kuzey cepheleri kurşuni sıvalıdır. Kilisenin duvar dokusu moloz taş ve iki sıra tuğlayla örülmüştür.

Bu noktada, batı-doğu yönünde iki duvar payesine atılan iki kemerle, güney-kuzey beden duvarlarındaki iki boşaltma kemeri üstüne oturtulmuş pencere küçük bir kubbe yükselir. (Şekil 3.1.77.)

Bezeme Özellikleri

Dar kubbe kasnağında, kubbe eteğinde, kaburgalarla üçe bölünmüş tonoz yüzeylerinde ve tepe noktalarında çiçekli madalyonlar, kurdele ve gırtlantlar çizen rokoko süslemeler dikkat çeker (Şekil 3.1.79.). Koro bölümünün üst tarafındaki ambonun üzerinde bir zamanlar bu kilisenin giriş kapısı üstünde yer alan Avusturya Habsburg Hanedanı İmparatorluk Arması görülür. (Şekil 3.1.78.) Naosta, yuvarlak kemerli bir açıklık kiliseyi kuzeyden çeviren yan mekanlara bağlar. Kutsal Üçlü'ye adanmış ana sunak, Azize Anna'ya ve Meryem Ana'ya vakfedilmiş iki yan sunak ahşap olup, İtalyan resim sanatı esinli ve sanatçısı bilinmeyen yağlıboya tablolar dikkate değerdir. Gerek kilise ve gerek rahiplere ait ek bölümler harap durumdadır. (Karaca, 1994)

Yapıya girilemediği için araştırma yalnızca kaynaklara dayalı olarak yapılmıştır

SURP HİSUS PIRGIÇ KİLİSESİ

(Başpiskoposluk Kilisesi /Patrikhane Kilisesi)

ADRES

Güneyden Kemeraltı Caddesi, doğudan Ala Geyik (eski adı Patrik) ve batıdan Kuyu Sokakları ile çevrilmiştir. (Şekil 3.1.80.)

Şekil 3.1.80. Galata Surp Pırgıç Kilisesini gösteren vaziyet planı [2].

PLAN BULUNAMAMIŞTIR

Şekil 3.1.81. Galata Surp Pırgıç Kilisesi vaziyet planı (kilise arşivinden)

Şekil 3.1.82. Galata Surp Pırgıç Kilisesi , kemeraltıcaddesinden

Şekil 3.1.83. Galata Surp Pırgıç Kilisesi - Payeli ana girişi

Şekil 3.1.83. Galata Surp Pırgıç Kilisesi - Payeli ana girişi

Şekil 3.1.85. Galata Surp Pırgıç Kilisesi - Meryem Ana Sunağı

AÇIKLAMALAR

Tarihçe

Ermeni Katolikler, Sultan II. Mahmud'un 6 Ocak 1830 tarihli fermanıyla "millet" olarak tanınmış, Ankara'dan ve uzaklaştırıldıkları diğer bölgelerden döndükten sonra İstanbul'da kendi ruhani reislerinin seçimi ve İstanbul'da ilk Katolik Ermeni kilisesinin inşası için çalışmalara başlamışlardır. 15 Temmuz 1831'de temeli açılan ve 13 Ocak 1834'te ibadete açılan bu mabet Surp Pırgıç'e adanmıştır. Galata Surp Pırgıç Kilisesi'nin yapımına tanık olan Mikael Aznavuryan, bu kilisenin inşasını detaylı bir biçimde anlatmıştır (Beydilli, 1995).

Kilisenin yerinin Galata ve Beyoğlu olması konusunda iki ayrı görüş öne sürülmüş, sonunda Galata'da yapılmasında uzlaşmıştır. Aslında Galata'da yaşayan Katolik Ermeni cemaatinin ileri gelenleri kilise ve Patriklik konutu için gerekli toprağı satın almışlardır. Katoliklere düşman bazı çevreler, Ermeni Katoliklerle Avrupalı Katoliklerin ilişkilerini engellemek için sivil otoriteyi etkilemişlerdir. Devlet yetkilileri kilisenin şehir merkezinin dışında olmasını öngürmüş, ancak Başpiskopos Hagopos Çukuryan eliyle Sultan II. Mahmud'a sunulan bir dilekçeyle, hem sivil hem de dini otoritenin izni elde edilmiştir. Katolik Ermeniler'in özverili gayretleriyle yapılan ve bu cemaat için ulusal bir nitelik taşıyan kilisenin inşasında Apostolik Ermeni Kilisesi'ne mensup saygın Ermeniler de yardımlarını esirgememişlerdir. Özellikle Kazaz Artın Amira büyük destek sağlamış, fakat kilisenin kutsanmasını göremeden vefat etmiştir. Güneyden Kemeraltı Caddesi, doğudan Ala Geyik (eski adı Patrik) ve batıdan Kuyu Sokakları ile çevrilmiş olan Surp Pırgıç Kilisesi'nin yanındaki yapı 1831-1834 yılları arasında papazlara tahsis edilmiş, Sakızağacı Surp Asdvadzadzin Ermeni Kilisesi'ne taşınmasına dek, Patrikhane olarak kullanılmıştır. 1959-1960 yılında dıştan ve 1965-1966 yılında da içten iki önemli restorasyon görmüş olan iki katlı kilise, Kemeraltı Caddesi'nde batı-doğu yönünde dört yuvarlak kemerle açılan bir arkad üzerinde yükselmektedir. Bu kısım daha sonraları iş yeri haline getirilerek kiraya verilmiştir. (Karaca, 1994)

Surp Pırgıç Kilisesi için hazırlanmış olan plan, ünlü mimarların onayını almak üzere Viyana'ya gönderilmiş, tonoz yüksekliğinin, mimari elemanlara oranla on endaze daha alçak oluşu dışında eksiksiz bulunmuştur.1831 yılında kilisenin yapımının devam ettiği günlerde İstanbul'da şiddetli bir veba salgını baş göstermiş ve üç yıl sürmüştür. Kilisenin kararıyla Ermeni Katolik din adamları söz konusu Meryem Ana tablosunu dua ve ilahilerle tüm Galata sokaklarında dolaştırmışlardır. İmanlı bir kalabalığın el katıldığı bu törenden sonra Tanrısal bir mucizeyle salgın durmuş, bunun zerine Sultan II, Mahmud yapımı bitmek üzere olan bu kiliseye elmas taşı yıldız biçiminde bir iğne armağan etmiştir. 25 Mart'ta meydana gelen bu olay, o tarihten itibaren her yıl Büyük Paskalya yortusunun ertesinde, ölüler gününde anılmaktadır. (Beydilli, 1995).

Plan Özellikleri

Payeli ön girişin gerisindeki üç kapıyla üç bölümlü nartekse girilir. Baklava formunda kasetlenmiş alçak ahşap tavanlarla örtülü narteksin üzerindeki galeri, yan kanatlarda iki kat düzenindedir. (Şekil 3.1.84.) Geniş bir dikdörtgen içinde üç nefli bir planla yaptırılan kilisenin naosunda, altı adet dördü ayak sistemiyle haç planlı bir tasarım ve çapraz tonozlu dokuz bölümlü bir üst örtü meydana gelmiştir. Orta ve yan nefler, mermer korkuluklarla naostan ayrılan apsis bölümleriyle

tamamlanır. Kilisede toplam beş sunak mevcut olup, kuzey-güney yan neflerdeki sunaklar, saçak bordürüne kadar yükselen perde motifli duvar süslemesiyle vurgulanmıştır.

Cephe Özellikleri

İlk Katolik Ermeni patriklik kilisesi olarak özenle inşa edilen bu yapı hantal dış görünümüne karşın, batı cephesindeki payeli ön girişle ve iç mekanındaki sütunlu düzenlemelerle bir tapmak izlenimi veren uyumlu bir estetikle biçimlenmiştir. (Şekil 3.1.83.)

Kuyu Sokağı'ndaki yuvarlak kemerli ve mermer söveli bir kapı, kiliseyi eliptik bir biçimde batıdan çevreleyen iki katlı yapının ortasındaki üç kemerli bir geçişle avluya bağlanır. Kilise, altı basamaklı bir merdivenle avluya açılan ve ana girişi vurgulayan payeli batı cephesiyle bir tapınak izlenimi uyandırır. İçten beş çapraz tonozla örtülmüş olan girişin üstü balkon biçimindedir. İç strüktürü dış cephelere yansımış olan yapının çapraz tonozlu üst örtüsü, dıştan düz bir çatıyla kapatılmıştır. Kilisenin alması beden duvarları iki sıra tuğla ve bir sıra düzgün kesme taşla örülmüştür. Özellikle ikinci katta dikkat çeken derzlerle kasetlenmiş duvar dokusu, avluyu çevreleyen konutlarda daha belirgindir. Kilise ikinci katta, kuzey-güney cephelerde dörder ve batıda üç yuvarlak kemerli tuğla örgülü, üç bölümlü büyük pencerelerle dışarıya açılır. Avlunun güneyinde bu kompleksin yapımını belgeleyen kitabeli bir taş pano bulunur. Kilisenin küçük çan kulesi Kemeraltı'na bakan cephede saçığın üstüne kondurulmuştur. (Şekil 3.1.82.)

Ayrıca güney kuzey cephesinin bulunduğu tarafta avlu içerisinde bulunan ve öncesinde geliri kilise vakfına ait olan dükkanlar bugün kullanılmamakta ve terk edilmiş durumdadır. Sadece dükkanların üst katında bulunan lojman niteliğindeki yapıların kilise görevlileri tarafından kullanıldığı görülmüştür. Bu bölüm parselin kuzey tarafındaki yer alır. (Şekil 3.1.81.)

Bezeme Özellikleri

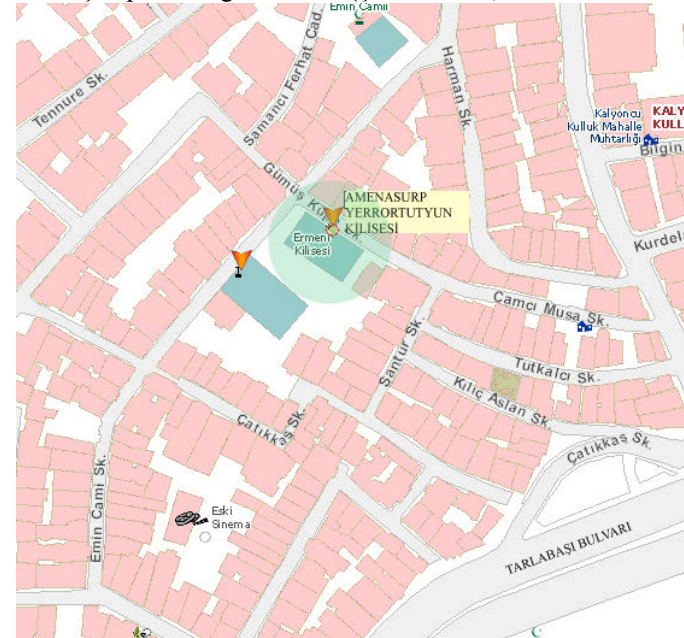
Apsis yarım kubbeleri ve tonoz kemerlerinin iç yüzeylerinde kare baklava ve altgen formu kasetler, içleri gül ve başak demetleri, asma yaprağı üzüm salkımı kabartmalarla değerlendirilmiştir. Dairesel beş basamaklı bir platform üzerinde altın yıldızlı yivli sütunçerlerle taşınan, yıldızlı bir çemberle taçlanmış ana sunak, omuzunda taşıdığı haçıyla, insani bir görünümle betimlenmiş bir Hazreti İsa tablosuyla anlam kazanır. Dışa taşkın ana apsisin duvar yüzeyinde fresko tarzında tek renkle boyanmış mimarili bir kompozisyonda nişler içinde Surp Tatyos ve Surp Partoghemios'u betimleyen çıplak iki figür dikkati çeker, Biri vaftizhane olarak kullanılan çapraz tonozlu yan şapellerin kapılarını taçlandıran rokoko kıvrımlı, kerübinli, hayat ağacını andıran süslemeler ve yan apsilerde de benzer duvar bezemeleri mevcuttur.

Tonoz eteğinde altın yıldızlı gırlant meşale elenk bezemeli geniş bir bordur galeri katından apsislere kadar tüm mekanı dolandır. Tüm taşıyıcılar mermer görünümlü boyayla renklendirilmiştir. Kilisenin inşası sırasında İtalya'da yaptırılmış olan ve Meryem Ana'ya adanmış kuzey yan sunağı değerlendiren Meryem Ana ve çocuk İsa tablosu kilisenin tarihinde özel bir yer tutar. (Şekil 3.1.85.) Surp Pırgıç Kilisesi içinde narteksten itibaren tüm duvarlarda, 19.yüzyıla tarihlenen ve Galata ve Beyoğlu'nda yaşamış Katolik Ermeni cemaatinin ileri gelen ailelerinin adlarını veren otuza yakın ölüm ve anma kitabesi bulunur. Cemaatin ilk ruhani reisi Başpiskopos Andon Nurican, ikinci ruhani reisi Başpiskopos Maruş Boğos, Bilezikçi Boğos Ağa Surp Pırgıç Kilisesi'ne gömülmüştür. (Karaca, 1994)

AYNALIÇEŞME AVEDARANAGAN AMENASURP YERRORTUTYUN KİLİSESİ

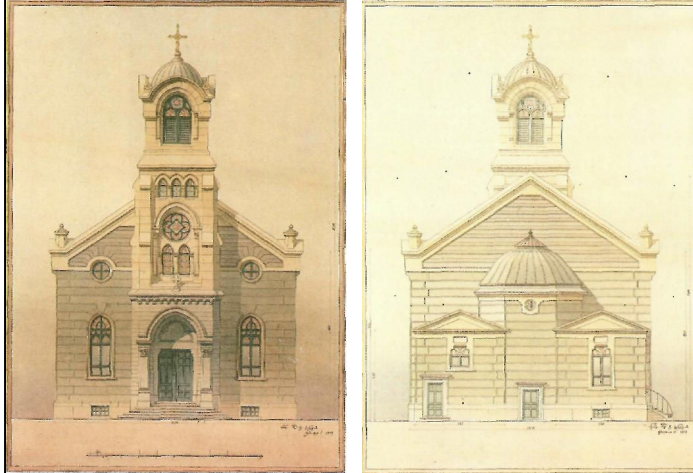
Adres

Beyoğlu'nda Aynalıçeşme Emin Camii Sokak'tadır. Kuzey zephesi Gümüş küpe sokaklığına bakar. (Şekil 3.1.86.)

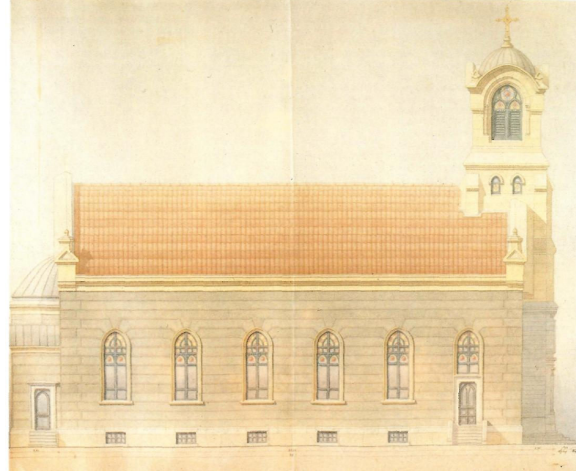

Şekil 3.1.86. Aynalıçeşme, Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı [2].

PLAN BULUNAMAMIŞTIR

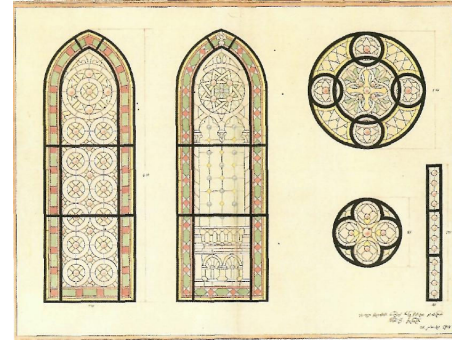
Şekil 3.1.87. Aynalıçeşme, Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi'nin ön (solda) ve arka (sağda) görünüşü. (Tuğlacı, 1991)

Şekil 3.1.88. Aynalıçeşme, Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi'nin yan görünüşü. (Tuğlacı, 1991)

Şekil 3.1.89. Aynalıçeşme, Amenasurp Yerrortutyun Protestan Ermeni Kilisesi'nin, cephe çizimleri. (Tuğlacı, 1991)

Şekil 3.1.90. Aynalıçeşme, Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi'nin vitray projesi detayı. (Tuğlacı, 1991)

Şekil 3.1.91. Aynalıçeşme Avedaranagan Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi - iç mekanın doğudan görünümü ve galeri katındaki tarihi org. (Karaca, 1994)

Şekil 3.1.92. Aynalıçeşme Avedaranagan Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi - iç mekanın batıdan görünümü (Karaca, 1994)

Şekil 3.1.93. Aynalıçeşme, Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi'nin Apsis ve Ahşap Kürsü. (Karaca, 1994)

Şekil 3.1.94. Aynalıçeşme, Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi'nin görünüşü.

Şekil 3.1.95. Aynalıçeşme, Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi'nin görünüşü.

AÇIKLAMALAR

Tarihçe

Balıkpazarı Üç Horan Ermeni Kilisesi'nin güney-batısında, İngiliz Konsolosluğu'nun arka tarafında, Aynalı Çeşme semtinde, Protestan Ermeni cemaatine ait Surp Yerrortutyun adı ile kutsanmış bir kilise mevcuttur. Bu, Ermeniler arasında ilk Protestan hareketleri başladığında 1845'te örgütlenmiş İstanbul'un ilk Protestan kilisesidir. Olasılıkla ahşap ilk kilise binası daha sonra yandıktan, aynı yerde yeni bir okul ve kilise yapımı için, padişah Sultan Abdülmecit'in (1839-1861) Mart 1861 tarihli fermanıyla bir arsa satın alınmış ve 1870'te bir duvarla çevrilmiştir. 9 Ağustos 1904 tarihli bir fermanla 27 Aralık 1905'te temeli atılan kilise 7-20 Ekim 1907'de ibadete açılmıştır. Cemaatin yardımlarıyla yapılmış olan kilisenin açılış töreninde Amerikalı resmi temsilciler ve Ermeni cemaatinin resmi kurumları hazır bulunmuşlardır. Önceleri kalabalık bir cemaati bulunan kilisenin Hagopos Cecizyan ve Arşen Şmavonyan gibi çok ünlü vaizleri olmuştur. Kilisenin alt tarafında bulunan geniş kat, okul için ayrılmıştı. Aynalıçeşme, Amenasurp Yerrortutyun Protestan Ermeni Kilisesi, İstanbul 1920 adlı belgeselde; o yıllarda bir orga ve koroya, üç yüz kişilik oturma yerine sahip, iyi ısıtılan temiz ve aydınlık bir bina olarak tanımlanmaktadır. Yine bu kaynağa göre, 1920'li yıllarda, kiralanmış bir ruhban evi bulunan kilisenin altmış üyesi mevcut olup, pazar ayinine yüz-yüzelli kişi, perşembe akşamları yapılan dua toplantısına 20-25 kişi katılmaktaydı. Kendi kendine yeten ve borcu olmayan Aynalıçeşme Kilisesi'nin yıllardır düzenli bir rahibi bulunmamakta, mevcut rahip Krikor Boğosyan, az bir maaş almakta, aynı zamanda İsviçre Misyonu için çalışmaktaydı. Kilise binasında dört oda ve bir toplantı salonu mevcuttu. Kiliseye bağlı bir kadınlar derneği, bir kızlar kulübü, erkek izciler grubu ve bir pazar okulu vardı. Kimi zaman yoksullara ve yetimlere para yardımı yapılmaktaydı. Günümüzde; ibadete açık olan kilisenin cemaati 30 kişi kadardır (Karaca, 1994).

Plan Özellikleri

Kilisenin, dış mimarisinin görkemine karşın daha yalın olan tek nefli bazilikal planlı iç mekanı, Katolik ve Apostolik Ermeni Kiliselerinden farklı bir litürji ile tasarlanmıştır. Alışlagelen narteks-naos ilişkisi bu kilisede görülmez. Narteksten naosa geçiş gotik tasarımlı merkezi ahşap bir kapıyla sağlanır. Narteksteki yan bölümlerden kuzeydeki mekan depo, güneydeki mekân ise üstteki galeri katına ve alttaki zemin katına yol veren merdiven sahanlığı olarak değerlendirilmiş ve birer kapıyla naosa bağlanmıştır.

Cephe Özellikleri

Kilisenin anıtsal batı cephesi, çan kulesinde de tekrarlanan baldaken formulu köşe kuleli ve merdivenli bir avlu girişiyle Emin Camii Sokağı'na açılır. Bir bodrum ve bir zemin katı üzerine oturtulmuş olmasından ötürü kilise heybetli bir izlenim verir. Batı cephesi, keskin profillerle dış taşkın giriş aksı, kompozit başlıklı köşe payelerine oturan, üçgen alınlıklı sivri kemerli portali, galerinin vitraylı büyük gül penceresi ve çan kulesiyle dikkat çeker. (Şekil 3.1.95.)

Bu cephe kompozisyonu simetrik sivri kemerli ve küçük madalyon pencereler, portal alınlığı üzerindeki taştan küçük haç motifi ve kemer aynasında kilisenin yapım kitabesiyle tamamlanır. Batıdan itibaren rozet dolgulu özgün bir saçak süslemesi tüm cepheleri dolandır. Özenle ele alınmış olan rustik görünümlü, derzli düzgün kesme taş bloklarla örtülü dış cephelerin köşe bağlantılarını vurgulayan taş kaplamalar, saçak üstündeki küçük süs kuleleriyle taçlanır. Saçakta pencere açıklıklarını karşılayan küçük dikdörtgen kuleler sıralanır. (Şekil 3.1.94.)

Gümüş Küpe Sokağı'na bakan kuzey cephesinde, zemin katının kompozit başlıklı iki pilastura oturan geometrik formulu taş alınlıkla açılan kapısı, mimarinin genel tasarımına uyumlu bir görsellikle yansır. Kilit taşlı silmelerle çevrili sivri kemerli pencerelerde ve giriş kapısında gotik madeni şebekeler bulunur. Torkomyan'a göre bir okul için ayrılmış olan bu katta bir oda Alman Havariler Kilisesi mensuplarının ibadetine tahsis edilmiştir. Kilisenin güneybatısında Alman Protestan Kilisesi vardır.

Simetri ve uyumla tasarlanmış Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi, Ermeni Protestan cemaatinde beğeni bulmuş olan Gotik mimarinin 20. yüzyıl başında bir Ermeni kilisesindeki yorumu olarak karşımıza çıkar. Diğer taraftan dış cephelerde Ermeni mimarisine gönderme yapan kimi detaylar dikkati çekmektedir. (Şekil 3.1.95.)

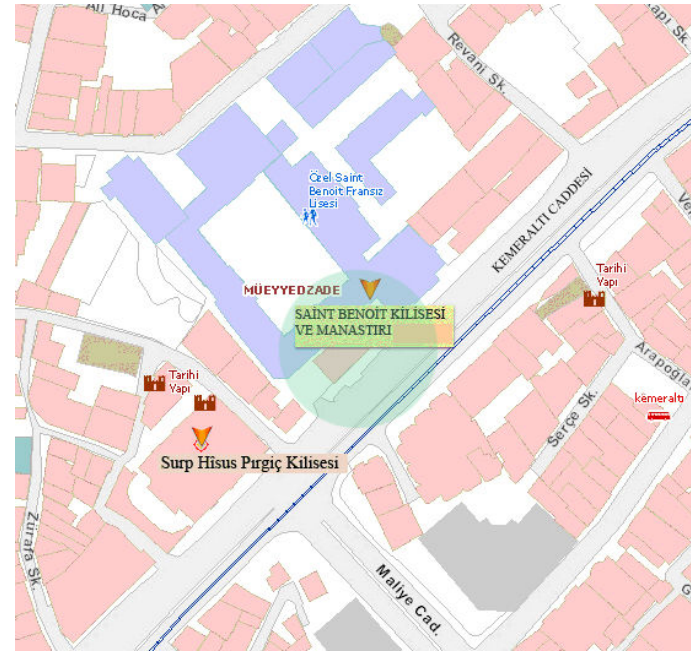
Kilisenin ilk projesinde ön cephede bulunan giriş kapısının üzerindeki kemerli alınlık günümüzde üçgen formuyla dikat çekicidir. (Şekil 3.1.87.)

Bezeme Özellikleri

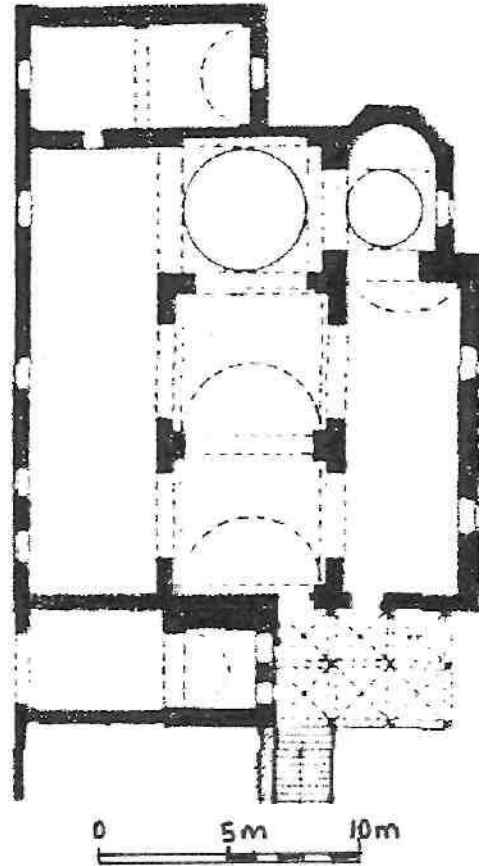
Dıştan üç cepheli taşkın apsisin yarım kubbesi ve bema duvarı silmelerle kartuşlanmış ışınal bir görünüm yansır. (Şekil 3.1.92.) Tonoz eteklerinde kartuş çerçeveler sıralanır. Gotik bezemeli saçak kornişleri tüm iç mekanı sarar. Hiçbir dinsel simgeye yer verilmemiş olan kilisede ahşap bir platformla yükseltilmiş apisteki haç işlemeli perde kutsal mekana işaret eder. (Şekil 3.1.93.) Sunak masası yerini sadece ahşap bir kürsüye bırakır. Kilisenin vitray işlemeli tüm pencereleri, mimari plastik ve eşyalar gotik bezeme öğeleri ile biçimlenmiştir. (Şekil 3.1.90.) Yapının üst örtüsü basık beşik tonoz, zemini ahşap döşemelidir. Yüksek kabartma dört büyük konsolla iç mekana açılan galeri katında, yerini elektronik bir orga bırakmış olan, boruları kalem işi bitkisel süslemeli, körukü tarihli bir org bulunur. (Şekil 3.1.91.)

Adres

Galata Kemeraltı Gaddesi'nde Saint Benoit Fransız Lisesi'nin de bulunduğu bina topluluğu içindedir. (Şekil 3.1.96)

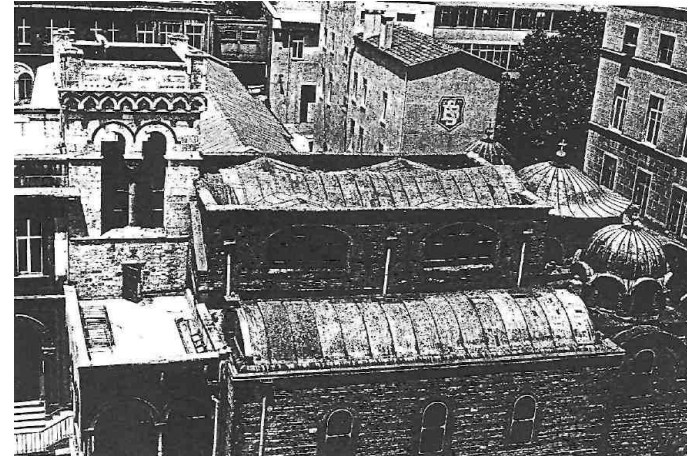
Şekil 3.1.96. Galata Saint Benoit Kilisesini gösteren vaziyet planı [2].

Şekil 3.1.97. Galata Saint Benoit Kilisesi planı, (Gurlitt). (Sevinç, 1997).

Şekil 3.1.98. Galata Saint Benoit Kilisesi ve kiliseye bağlı yapılar.

Şekil 3.1.99. Galata Saint Benoit Kilisesi, üstten görünüş (Sevinç, 1997).

Şekil 3.1.100. Galata Saint Benoit Kilisesi, Kemeraltı caddesi cephesi.

AÇIKLAMALAR

Tarihçe

Yapının ilk inşa tarihi hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Ancak kaynakların büyük bölümü Saint Benoit'nun bulunduğu alanda ilk olarak "Sainte Marie de la Citerne" adında bir kilise ve manastırın varlığından bahsetmekte ve bu yapıların Papa V. Urbain döneminde (1362-1370) Cenevizliler tarafından inşa edildiğini belirtmektedirler. (Kömürçyan,1988) Bununla birlikte D'Allessio giriş kapısının üzerindeki kitabeye dayanarak Saint Benoit'nun 1427 yılında inşaa edildiğini yazmakta ve Latin döneminde katoik kültüne çevrilmiş bir Bizans kilisesinden söz etmenin mümkün olduğunu söylemektedir, Pierre Gylles Du Cange'dan hareket ederek Saint Benoit'dan söz etmekte, yapıyı gerektiğinde ibadethane olarak da kullanılan bir sarnıç olarak tanımlanmakta ve kilisenin Sainte Marie de la Citerne eski adının bu sarnıçtan dolayı verildiğini belirtmektedir. Sainte Marie de la Citerne adı zamanla kaybolarak daha sonra, Saint Benoit olarak anılmıştır.Şapel ve manastır ile ilgili ilk bilgiler, 1449 ve 1557'de alınmaktadır. 1450 yılında Sainte Marie de la Citerne ont-Cassin Benediktenleri'ne geçmiş; aynı yerde Saint Benoit adıyla bir manastır kurulmuş ve manastır kilisesine de aynı ad verilmiştir. İstanbul'un Türkler'e geçmesinden kısa bir süre sonra, kilise " Magnificâ Communitâ di Pera " ya ait olmuştur. Belin, Barbieri'ye atf yaparak Saint Antoine des Cypres manastırındaki Freres Mineurs de l'Observancelann İstanbul'un fethinden sonra Magnificâ Communitâ'nın kendilerine tahsis ettiği Saint Benoit manastırına geçtiklerini belirtiyor. Kanuni, İspanya'dan çıkarılan ve Osmanlı İmparatorluğu'na gelen Magripliler için kiliseyi camiye çevirmek istemiş, ancak Fransız elçisinin; kralın kendisine burayı özel şapel olarak istediğini söyleyince Padişah tarafından kendisine 1540 yılında gerekli izin verilmiştir. Bir süre sonra; 1557 yılında Mont-Cassin'e dönen Benediktenler kilisede yerlerine Dominikenler'i bırakmışlardır. Dominikenler 16. yüzyıldan sonra bir süre kilisede hizmet vermişlerdir. Nitekim, 21 Ekim 1618 tarihli belgede Dominiken papazlarının Saint Benoit'ya yerleştirdikleri belirtilmektedir. 1580'lerde İstanbul'u ziyaret eden Mgr. Cedulini'ye göre kilise sunakları, haçları, kupaları, ve süslemeleri yanında, odaları, koridorları, lojmanları, bahçeleri 100 duka altını ile oldukça iyi bir durumdadır. Ancak, Saint Benoit kilisesi "yalnız Rumlarla meskun bir muhitte olduğu" için cemaati çok az sayıda imiş (Kömürçyan,1988). Mgr. Cedulini'nin ziyaretinden birkaç yıl sonra, 18 Kasım 1583'de İstanbul'a gelen Cizvitler Saint Benoit'ya yerleştirilmişlerdir. Cizvit rahiplerinin bir bölümünün ölümü, kalanların da geri dönmesi ile kilise boşalmıştır. Bunun üzerine M. de Lancösme 23 Mayıs 1586 tarihli mektup ile kraldan "bon hommes" veya Kapüsenler'in yollanmasını istemiştir. Elçinin bu isteği olumlu karşılanmıştır. Nitekim, Belin, Saint Louis Kapüsenleri'nin arşivlerinde Kapüsenlerin 1587Türkiye'ye dini bir misyon heyeti yollamaya karar verdiklerine dair bir belgeye rastlamıştır. 1587-1589 yılları arasında Saint Benoit'nun sorumluluğunu Kapüsenler üstlenmişlerdir. Bir Malta şövalyesi Notre-Dame Congregation'una Conception tablosu hediye etmiş Fransa sefiri, büyük sunak için tablo ısmarlamıştır. Saint Benoit, 16 Nisan 1660 Galata yangınından kurtulan tek kilise olmuştur. Bu nedenle Cizvitler 1663 yılında kiliselerinin Paroisse olarak kabul edilmesi için başvuruda bulunmuşlar, ancak talepleri red olunmuştur (Sevinç, 1997).

Aynı yıllarda kilise büyük boyutlarda değildi, iç mekanı İsa'mn hayatından sahnelerin yer aldığı mozaiklerle bezeli idi. 1660 yangınından kurtulmakla birlikte, Saint Benoit 1686 yılında bir mumun sebep olduğu yangından zarar görmüştür. Yapı yeniden inşa edilmiş, ancak bu kez de 1696 Galata yangınından etkilenmiştir. 1696 yangını sonrası, müftü, Saint Benoit'ya camilerde olduğu gibi üst örtüsünün kurşunla kaplanabilmesi için gerekli izni vermiştir. 1731 yılında tekrar yanan kilise yeniden inşa edilmiştir. Günümüze ulaşan yapı inşa kitabesinde de belirtildiği gibi 1732 yıla tarihlenmektedir. 19 Temmuz 1783'den itibaren Cizvit tarikatının feshedilmesi ile birlikte Saint Benoit Fransız Lazarist papazlarına erilmiştir. Lazeristler 19. yüzyılın ikinci yansında Saint Benoit kilisesini yenilemek istemişler, bu konuda Guseppe Fossati ile anlaşmışlardır. Ancak daha sonra proje gerçekleştirilmemiştir. Bununla birlikte 1871 yılında kilise geniş çaplı bir onarım geçirmiştir.(Arseven, 1989)

Plan Özellikleri

Yapı dikdörtgen planlı ve iki nenidir Üstü kubbe ile Örtülüdür. (Şekil 3.1.97.)

Cephe özellikleri

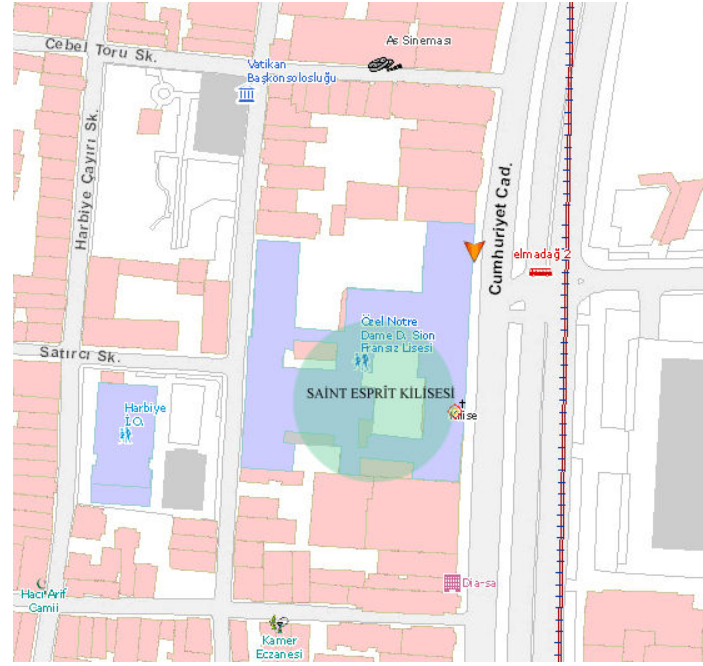
Kilisenin günümüze ulaşan 1732 tarihli cephesinde herhangi bir üslupsal gönderme bulunmamaktadır.Yapı tuğla örgülü dış cephesi ile daha çok Bizans mimarlığı ile etkileşim içerisindedir. Kiliseye girmek için iki ana kapı vardır. Bunlardan biri kadınlara, diğeri ise erkekler aittir. Ayrıca ahşap kafes genç kızlar içindir.19. yüzyılda kiliseyi ziyaret eden Antakya Piskoposu, Saint Benoit hakkında bize şu bilgiyi vermektedir: "*Fransız Cizvitlerine ait olan kilise, en eski ve gösterişli olandır, mozaik ve resimlerle bezelidir. Çan kulesi yüksek olup, oldukça eskidir*". Kilisenin en eski bölümü Bizans üsluplu çan kulesidir. Çan kulesi büyük olasılıkla XIII. yüzyıla tarihlenmektedir. Kulenin yanısıra, yapının dikkate değer bir diğer bölümü de günümüze ulaşmayan 15. yüzyıla ait Gotik ana giriş kapısıdır. Sauvaget 1934 tarihli yayınında kapıdan bahsetmektedir. Kapının adeta tonoz olarak adlandırabilecek kemerini dört sütun taşımaktadır. Sauvaget nokta ve karo motiflerinden oluşan süslemeleri ile kapının "Frenk" bir sanatçının eseri olabileceğini belirtmektedir. Portalin diğer cephesi de aynı şekilde ele alınmış, ancak arka yüzde kolonlar yerlerini piedroit'lara bırakmıştır Kapı 1958'de yıkılmıştır. Saint Benoit Kilisesi 1871 yazı süresince M.Savayre başkanlığında yenilenmiştir. (Sevinç, 1997).

Bezeme Özellikleri

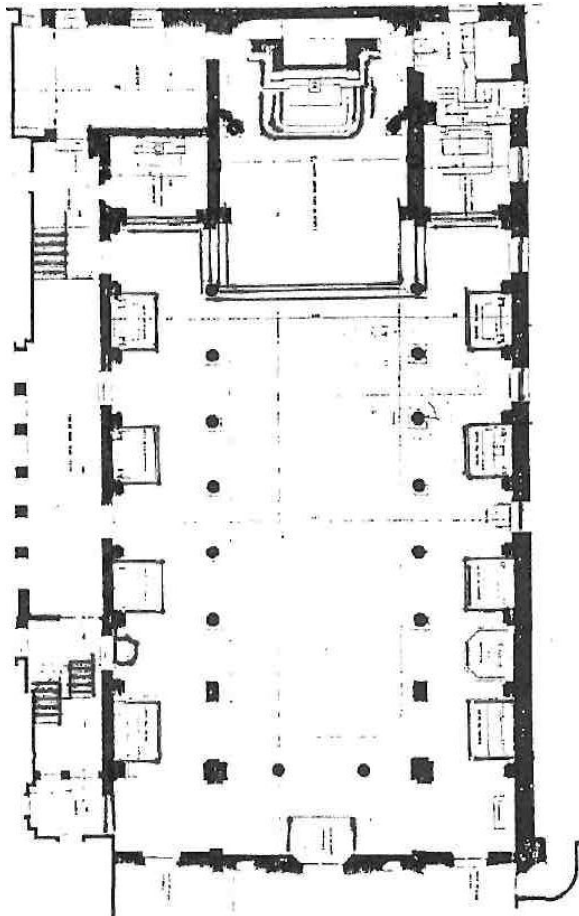
Yan neflerin bitiminde demir bir parmaklıkla ayrılan bu bölümün arkasında "Annonciation" a adanmış tonozlu bir şapel yer almaktadır. Dört adet beyaz ve siyah kolona sahip, ortada oldukça gösterişli bir şapel bulunmaktadır. Kilisede dinsel kompozisyonlarla bezenmiş mozaikler yer almaktadır. Ortada yer alan şapelde Fransız etkisini yansıtan Yunanlı bir ressamın ait tablo yer almaktadır.

ADRES

Beyoğlu'nda, Harbiye Cumhuriyet Caddesi'ndeki Nötre Dame de Sion Kız Lisesi'nin avlusundadır. (Şekil 3.1.101.)

Şekil 3.1.101. Saint Esprit Kilisesi gösteren vaziyet planı [2]

Şekil 3.1.102. Saint Esprit Kilisesi planı. (Sevinç, 1997).

Şekil 3.1.103. Saint Esprit Kilisesi, avludan ön cephe.

Şekil 3.1.104. Saint Esprit Kilisesi, ana sunak

Şekil 3.1.105. Saint Esprit Kilisesi, iç mekân doğudan.

AÇIKLAMALAR

Tarihçe

Pangaltı, adını 19. yüzyılın başında burada pansiyonu olan Polonyalı Giovanni Pancafi'den almaktadır. Mgr. Julien-Marie Hillereau 1831 Beyoğlu yangınından sonra nüfusun Pangaltı'ya doğru ilerlediğini gözlemleyerek 1842 yılında Harbiye'de kilise inşa etmek için gerekli arsayı satın almıştır. Belin, Saint Esprit'in "Pera'nın bir fauburgunda İcadiye-Cedide Sokakları ile Pangaltı Caddesi arasında askeri okulun arazisine bitişik olan Ermeni Mezarlığı'na yakın bir alan üzerinde" inşa edildiğini belirtmektedir. Kilisenin inşasına 1845 yılında başlanmıştır. Mimarı **Gaspere Fossati'dir**. 5 Temmuz 1846'da İstanbul'daki ilk seculiere kilise olmuş, aynı gün takdis edilerek Saint Esprit, Metropolitan Kilise unvanını almış, 6 Temmuz 1846'da da Paroisse niteliğini kazanmıştır. Depremler ve diğer etmenlerden zarar gören Saint Esprit Kilisesi 1865 yılında geniş çaplı olarak yenilenmiştir. Bu onarım, kilisenin alınığında kitabe belirtilmektedir. Gereki kaynağı İstanbul'un önde gelen Katolik aileleri sağlamışlardır. İstanbul doğumlu L'abbe Antoine Gallibert yüklü bir bağışta bulunmuştur. Toplam olarak 240.000 piastre toplamıştır. İlk taş 13 Haziran 1865'de Mgr. Brunoni tarafından konulmuştur. Yenilenme işi **Pierre Vitalis'e** verilmiştir. Vitalis'e Napoleon Biondi ve oğlu Etienne Biondi yardımcı olmaktadır. Ancak aniden başgösteren kolera salgını Vitalis'in işi yanda bırakarak Büyükkada'ya geçmesi ile yanda kalmıştır. Bunun üzerine kiliseyi mimarlığa ilgi duyan **Abbe Antoine Giorgiovich** tamamlamıştır. Nitekim kilisenin alınığında kitabe onarım belirtilmektedir. Yenilenme işi 31 Aralık 1865'de sona ermiştir. Saint Esprit'nin yeniden açılışı Mgr. Brunoni zamanında 31 Aralık 1865'de yapılmıştır. Ancak Mgr. Brunoni iç mekânın daha görkemli olmasını istiyordu ve bu nedenle kilisenin takdisi 19 Aralık 1875'de gerçekleşmiştir. 20 Ocak 1876'da Saint Esprit Propaganda Fide'den resmi olarak Katedral unvanını elde etmiştir. Saint Esprit Latin Cemaatinin 1872'den 1892'ye artış gösterdiği görülmektedir. Nitekim, nüfusun Şişli'ye ve Marmara kıyılarına yönelmesi ile Pera'daki kiliselerin cemaati azalmıştır. (Sevinç, 1997).

Plan Özellikleri

Kilise üç nefli bazilikalı plana sahiptir. Nefler birbirinden sütun dizileri ile ayrılmaktadır. Kilisenin üzeri düz örtü ile örtülmüştür. (Şekil 3.1.102.)

Cephe özellikleri

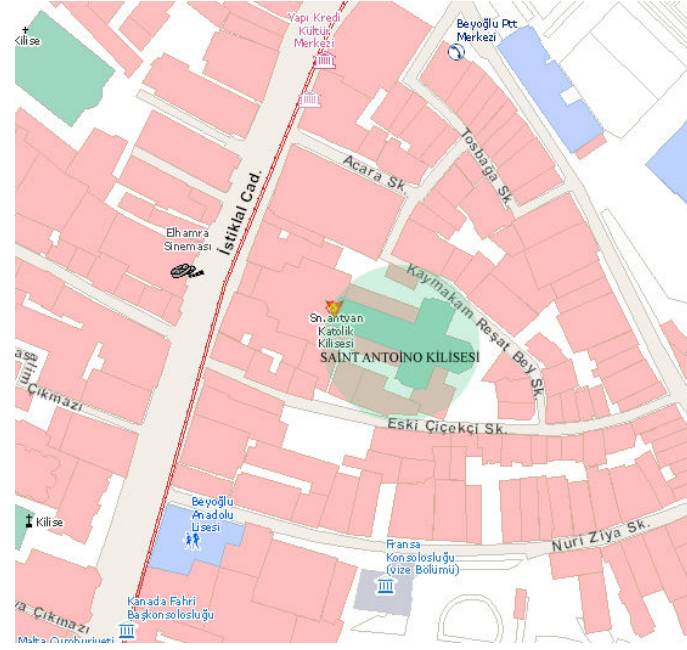
1913'de yapılan cephesi Neo-Klasik olarak ele alınmıştır. İki katlı olarak düzenlenmiş olan yapının ilk katı ikinci kata nazaran daha yüksek tutulmuştur. (Şekil 3.1.105.) Yapı üçgen alnlık ve völütü andıran elemanlardan oluşan bir alnlıkla sonlanmaktadır. Böylelikle perspektif etkisi artırılmış ve yapı daha anıtsal bir görünüme sahip olmuştur. Cephe simetrik olarak düzenlenmiş ve klasik mimarlıktan öğeler kullanılmıştır. (Şekil 3.1.103.) Cephe plastırlarla oluşturulan bir düzenleme dikkati çekmektedir. Giriş kompozit sütunlar üzerinde yükselen yay parçası alnlıkla sağlanmaktadır. İkiz plastırlar tekrarlanmaktadır. Kompozit sütunların çevrelediği elemanlar nişleri çevrelemektedir. Benzer düzenleme üst katta da tekrarlanmaktadır. Kilisenin yanlarda da giriş kapıları bulunmaktadır. Bitki motifleri ile bezenmiş katta çelenk motifleri dikkati çekmektedir.

Bezeme Özellikleri

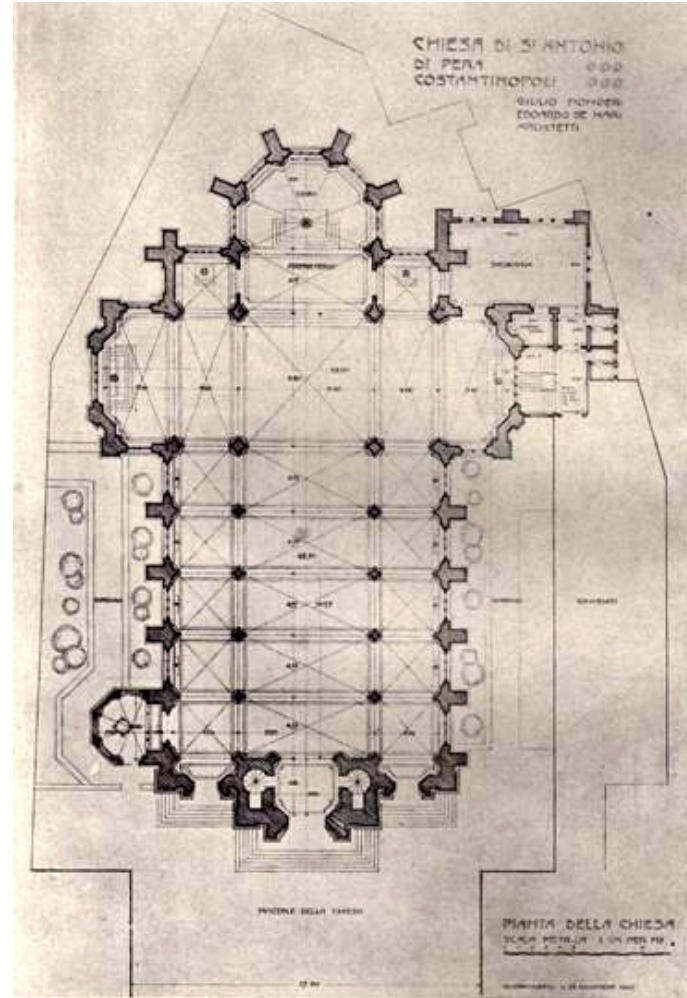
Ana sunak üzerindeki Pentecôte tablosu Napolili sanatçı **Carta'ya** (1867) aittir. Üstteki ahşap bölüm korint sütunlu, yaldızlı resimleri ile **Coccida** ve **Falerini'ye** aittir. (Şekil 3.1.104.) Vakıfçı bunlara 900 Osmanlı altını harcamıştır. Yan sunaklar Meryem'in kutsal anneliği, Saint Joseph, Saint Antoine de Padoue, Saint Etienne Protomartyr, Nötre Dame des sept douleurs ve Saint Roch (Özellikle bu tablo Vicariat'ın ikinci koruyucusunu betimlemektedir. Eser Roma'dan getirilmiştir. Burada sembolik biçimde Boğaz kıyılarında kenti kolera ve vebadan korumaktadır. Romalı sanatçı **Giovanni Gagliardi'nin** Sain Jean Chrysostome'u papalık giysileri ile İstanbul'un girişi olan Sarayburnu'nda resimlenmiştir. Üzerinde de şu yazıt yer almaktadır: "Bu kenti koruyorum". Ana sunağın üzerinde ise "Sacre-Coeur şapeli" yer almaktadır. Ana sunak heykeltraş Poirson'a aittir (1875). Kilisenin 1854 tarihli Cie Giacomo Bazzani yapımı ilk orgun yetersim gelmesi tizerine 25 Nisan 1886 yılında İstanbul'da bulunan mühendis Guiseppe Bergoni'ye orgu yenileme görevi verilmiştir. Ancak istenilen sonucun almaması üzerine 1888 yılında Brgomi org ile lekrar ilgilenmiştir. 3 Mart 1898'de kiliseye Avusturya, Rieger de Jagerndor Silesie yapımı yeni org yerleştirilmiştir (Sevinç, 1997).

SAİNT ANTOİNE KİLİSESİ (SAN ANTONIO KİLİSESİ / ST. ANTUVAN)

Adres
İstiklal Caddesi üzerinde 325 numaralı yapıdır. (Şekil 3.1.106.)

Şekil 3.1.106. Saint Antoine Kilisesini gösteren vaziyet planı[2]

Şekil 3.1.107. Saint Antoine Kilisesi planı (Saint Antoine Kilisesi arşivinden)

Şekil 3.1.108. Saint Antoine Kilisesi, batı cephesi.

Şekil 3.1.109. Saint Antoine Kilisesini iç mekan batıdan

AÇIKLAMALAR

Tarıkçe

Beyoğlu'nda, İstiklal Caddesi üzerindedir, İtalyan rahiplerin yönetimindeki Saint Antoine'ın asıl adı San Antonio'dur. Galatasaray'dan Tünel'e yürüldüğünde sol yandaki iki büyük kiliseden biridir. (Öteki Santa Maria /St. Mary Draperis). Kilise, cadde üzerindeki apartmanların arasındaki kemerli kapılardan geçilen bir avlu içindedir. Kiliseye ait olan apartmanlar ve kilise binasının mimarı İstanbul doğumlu Guilo Mongeri'dir (1875-1953). Günümüzde en popüler ve cemaati en kalabalık kilise olan Saint Antoine'a Müslüman aydınlar da kimi ayinleri ve konserleri izlemek üzere gitmektedir. (Sezer, Özyalçiner, 2003)

Saint Antonio'nun, bir katolik mabedi olarak, tarihi 1272'de bugün Perşembe Pazarı Hırdavatçılar Çarşısı (Karaköy) olan alanına yapılan Fransiskan Kilise ve manastırına dayanır. Ahşap olan bu binalar 1699'da yanmış, dönemin padişahı II. Mustafa siyasal nedenlerden dolayı yeniden inşasına izin vermemiştir. (Bu eski manastır ve kilisenin yerine II. Mustafa'ca yaptırılan ahşap Yeni Cami de 1960 öncesi imar faaliyetleri sırasında yıktırılmıştır.) Katolikler 1724 yılında Galata'daki ahşap San Antonio di Padova Kilisesinde ibadete başlamışlarsa da bir süre sonra bu bina da yanmıştır. 1762 yılında Fransa elçiliği arazisindeki Saint Lois Kilisesi'nin yakınına yapılan bina da yola taşıdığı için yıktırılmış, bugünkü kilisenin temeli 1906'da Concordia Tiyatrosu'nun yerine atılmıştır. Binanın bitirilişi, parasal sorunlardan dolayı 1912'dir. Binanın tasarımını Guilo Mongeri, mühendislik projelerini Edoardo de Nari hazırlamıştır. Binanın yardımcı mimarı Arif Hikmet Koyunoğlu'dur. Binayı dönemin ünlü inşaat şirketlerinden Guglielmo Semptini inşa etmiştir. (Sezer, Özyalçiner, 2003)

Plan Özellikleri

Yapı, plan şeması olarak üç neflidir. 20 x 50 m ölçüsünde Latin haçı plana sahip yapıda örtü sistemi olarak çapraz tonoz kullanılmıştır. Kilise Doğu-Batı yönünde uzanmaktadır. (Şekil 3.1.109.) Transeptin bulunduğu bölümlerde yapının genişliği 30 metredir. Haçın uzun kolu üç nefli sahiptir, daha geniş olan ana nef, yan neflerden beş payeden oluşan dizilerle ayrılmıştır. Payeler deste sütunlarla zenginleştirilmiştir. Örtü sistemi kaburgalı çapraz tonozdur. Transeptle orta nefin kesiştiği yerdeki dört ayak, diğerlerine göre daha büyük boyuttadır. Abside merdivenler aracılığı ile ulaşılmaktadır. (Şekil 3.1.107.)

Cephe özellikleri

Mongeri'nin kilise için tasarladığı çok sayıda eskiz kilise arşivlerinde yer almaktadır. 31 Ocak 1903 tarihli çizim, üçgen alınlıkların üzerinde yuvarlak kemerli, Romanesk üsluba gönderme yapar biçimde yuvarlak kemerli giriş kapısı yanlarda iki kemerle yapılan düzenleme dikkati çekmektedir, ikinci katta ise yonca motifleri, vitray, sivri kuleciklerle gotik öğelerin bir arada kullanıldığı bir düzen, Lombard kemerleri ile sonuçlanmaktadır. Ortaçağ'a gönderme yapan kule konik örtü ile son bulmaktadır. 20 Ocak 1906 tarihli çalışmada ise daha yaygın bir yapı tasarlanmıştır. Tek giriş kapısına sahip alt kat kesme taş olarak düşünülmüştür. Taş duvar örgüsünün hemen üzerinde mozaik panolar, yanlarda ise küçük gülbezeler yer almaktadır. Yapı, heykellerin yer aldığı bir üst örtü ile son bulmaktadır. 25 Şubat 1906 tarihini taşıyan çizimde kilisenin tek giriş kapısı bulunmaktadır. Üçlü cephe düzenlemesini burada da görmek mümkündür. Daha önce

mozaik panoların yerini gotik nişlerin içerisindeki heykeller yer almıştır. İki renkli taş kullanımı ile cephe zenginleştirilmiştir. Ortadaki gülbezenin yanlarda da tekrarlandığı görülmektedir.

Yapı, kulecikler ve Lombard kemerleri ile son bulmaktadır. 10 Mart 1906 tarihli çizimde üç girişli bir kilise tasarlandığı anlaşılmaktadır. Resim ve heykele bolca yer verilmiştir. Kemer alınlıkları mozaiklerle zenginleştirilmiştir. Cephede taş işçiliği de önemli yer tutmaktadır. İkinci katta melek heykelleri, gülbezeler, vitraylar, Lombard kemerleri ve kuleciklerle yapı sonlanmaktadır. 3 Kasım 1906'da yapılan çizimde ise üç girişli düzenleme tekrarlanmaktadır. Yapı üç katlı olarak ele alınmıştır. Ortada ve yanlarda gülbezelere yer verilmiştir. Ortada cephede sivri kemer içerisinde amsal bir vitray tasarlanmıştır. Üstte ise kemercikler, kulecikler ve Gotik tarzda çan kulesi ile sonlanan bir cephe etüdü yapılmıştır. Tarih taşımayan bir başka çizimde ise dikey hatların vurgulandığı, ritmik düzenlemeye sahip, Kuzey Gotiğinin etkili olduğu bir tasarım görülmektedir. 5 Şubat 1910 tarihli çizim ise kilisenin uygulanmış olan tasarımıdır. Eğitimi Kuzey İtalya'da tamamlayan Mongeri'nin geçmişte özellikle Kuzey İtalya'da etkin olan İtalyan Gotiğinden izler taşıyan bir kilise yapısı inşa etmesi doğaldır. Aynı şekilde, yapının bezeme programında genellikle Venedik etkisi ağır basmaktadır. Gerek yapının cephesindeki iki renklilik gerekse bezemede sergilenen işçilik bu etkiyi somutlar görünümündedir. Cephede taş ve tuğla bir arada kullanılmıştır. Cephe tuğla ile örülmüş, kapı girişleri, pencereler ve yapıyı sonlandıran kuleciklerde beyaz taş kullanılmıştır. (Şekil 3.1.108.)

Yapıya giriş üç kapıdan sağlanmıştır. Yuvarlak kemerli giriş kapılan sivri üçgen alınlıklara sahiptir. Portallerin kemer nişlerinin içinde ise renkli mozaik tablolar bulunmaktadır. Altın yaldızın fon olarak kullanıldığı bu tablolardan sol girişte bulunanda çocuk İsa ile birlikte, orta nefte ise Hz. Meryem ile birlikte görüntülenmiştir. Üst kapıda Saint François betimlenmiştir. *Sigillum Munistri Provinciae Orientis Min Conv.* yazıtı görülmektedir. Girişlerin iki yam boyunca uzanan kolonlar birer kule ile son bulur. Yine yan nefler ve orta nef boyunca uzayan dev kolonların da çatıda son buluşu birer kule ile olmuştur. Kilisenin çan kulesi ise cepheden görünmemektedir. Orta nefin üzerindeki seramik rozetin ortasında Saint Antoine'ı simgelemek üzere iç içe geçmiş "S" ve "A" harfleri vardır.

Bezeme Özellikleri

İstanbul'daki kiliseler arasında en geniş iç mekana sahip yapıdır. Kilisede Gotik mimarıktan alınmış elemanlar bir arada görmek mümkündür. Deste sütunlarla zenginleştirilmiş payeler çapraz tonozları taşımaktadır. Duvar açıklıklarına vitraylar yerleştirilmiştir. Diğer Latin kiliselerinden farklı olarak iç mekanda alçıya daha az yer verilmiştir. Natüralist yaprak motiflerine sahip sütun başlıkları dışında iç mekanda alçı bezeme yer almamaktadır. Koro bölümünün iki tarafında sivri kuleciklerle sonlanan, içlerinde heykellere yer verilen üçlü baldaken düzenlemeleri yer almaktadır. Mozaik tekniği ile gerçekleştirilmiş iki pano yan absidlerin doğu duvarında yer almaktadır. Vaftiz ve son Akşam Yemeği betimlenmiştir. Tablolar 1832 tarihli eski kiliseye aittir. Mekanla bütünlük sağlamamaktadır. Koro bölümüne yerleştirilmişlerdir. Absid duvarına asılı olan tablo Pieta'yı betimlemektedir. Tarihi ve sanatçısı bilinmemektedir. Karşımda ise aziz ve azizelerin betimlendiği bir başka tablo yer almaktadır. Bunun da tarihi ve sanatçısı bilinmemektedir. Bu resimler yüzyılın dinsel kompozisyonlarını çağrıştıran, ışık-gölge karşıtlıkları ve ifadenin vurgulandığı çalışmalarıdır.

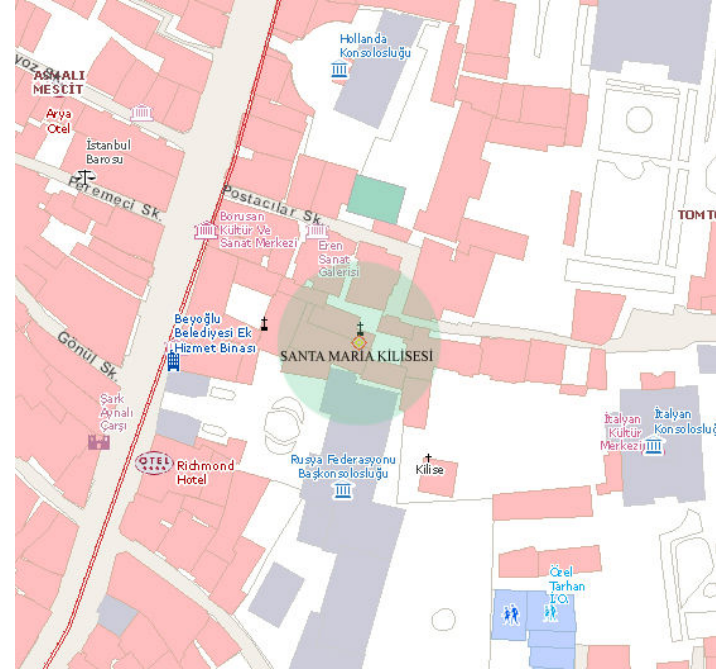
tasarlanan Vitraylar İtalya'nın Milano kentinde, Corvaya Bazzi tarafından gerçekleştirilmiştir. Gotik üsluba atıf yapan yapıda vitraya fazlaca yer verilmiştir. Vitray iç mekan dekorasyonunda önemli yer tutmaktadır. Gotik motiflerle ve stilize bitkilerle oluşturulan bezemeler görülmektedir. Ortada ise yonca ve kare formlarının iç içe geçmesi ile oluşturulan madalyonlar yer almaktadır. Ayrıca Padova'lı Saint Antoine'ı betimleyen figürlü bir pano da mevcuttur. Kompozisyon Neo-Gotik olarak adlandırılabilir bir düzenlemenin içerisinde yer almakla birlikte, Gotik resim geleneğinden farklı olarak ele alınmıştır. Klasik resim geleneğine uygun bir tasvir yapılmıştır. Önde, bir elinde Kutsal Kitap İncil'i diğer elinde ise haç ve çan ile sonlanan batonunu tutan Aziz figürü görülmektedir. Saint Antoine'ın hemen arkasında bir domuz yer almaktadır. Arka planda ise doğa görünümü ve gökyüzü ile resim derinleşmektedir. Bir kaç plandan oluşan derinlik etkisinin de verildiği dikkati çekmektedir (Sevinç, 1997).

Koro bölümünde iki yanda üçgen alımlıklı, yonca motifleri, tomurcuklar, ve kulecilerle oluşturulan baldakenlerin içerisinde Meryem, İsa ve Aziz figürleri yer almaktadır. Alçı heykeller, dönemin dinsel yapılarında kullanılmak üzere bu yıllarda çok sayıda üretilmekte idi. Kilisede dikkate değer heykel de absidde asılı duran **Luigi Bresciani**'ye ait ahşap Çarmıhta İsa heykelidir. Günümüzde rahip evi bölümünde saklanan altın varaklı Saint Antoine heykeli de Bresciani'nin eseridir. (Sevinç, 1997).

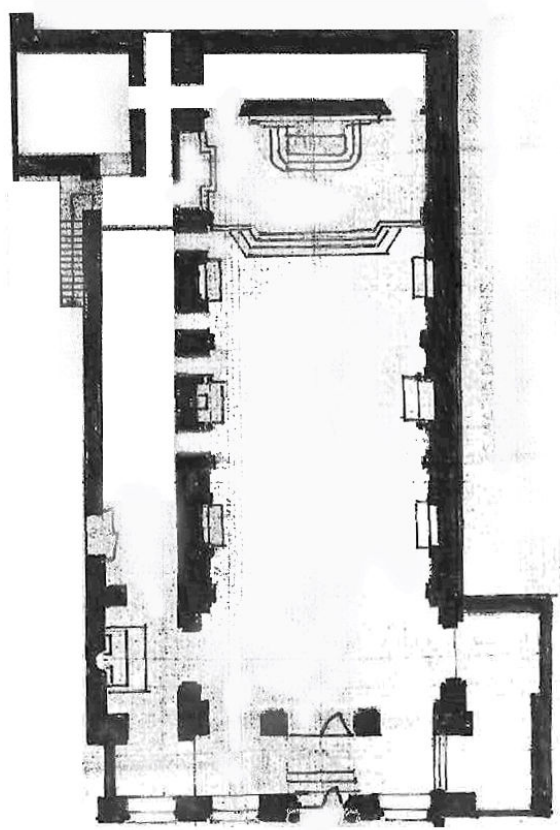
Kilisenin inşasından sonra **Fratt. Reiger'e** ait armonio-org kullanılmaktaydı. Bu org daha sonra bir süre Büyükdere Kilisesi'ne nakledilerek Saint Antoine yeni İtalya'dan yeni bir org sipariş edilmiştir. Nitekim, kilisenin yeni orgu 1948 yılında İtalya'nın Varese kentinde **Coram. Mascioni di Cuvio** tarafından imal edilmiş ve İstanbul'a getirilmiştir (Sevinç, 1997).

SANTA MARIA KİLİSESİ (ST. MARY DRAPERİS KİLİSESİ)

Adres
Beyoğlu'nda, Galatasaray'dan Tünel'e uzanan yolda sol kolda 215 /1 kapı numaralı yapıdır. (Şekil 3.1.110.)

Şekil 3.1.110. Saint Mary Kilisesini gösteren vaziyet planı [2].

Şekil 3.1.111. Saint Mary Kilisesini planı.
(Saint Mary Kilisesini arşivi)

Şekil 3.1.112. Saint Mary Kilisesini batı cephesi (Sezer, Özyalçın,2003)

Şekil 3.1.113. Saint Mary Kilisesi, iç mekân batıdan

AÇIKLAMALAR

Yapının Tarihiçesi

Papa IV. Eugene 1441 yılında Observants rahiplerine ait bir kilise kurmuştu; bu kilise, surlann içerisinde yer alan Saint Antoine de Chypre'dir. Sarayburnu yakınında yer alacak kilisenin inşası için iki mimar kardeş görevlendirilmiştir. 1453 yılının başında bugünkü Sirkeci'nin yakınında kiliselerinin inşasını tamamlayan Fransiskan rahipler fetih nedeni ile bu bölgeyi terketmişlerdir. Observant rahipleri uzun süre sonra Galata'nın Mumhane mahallesine yerleşmişlerdir . Mumhane Sokağı'ndaki yeni yerleri "Çite Française civarındaki Draperis ailesinin özel şapeli idi. Burada Cenovah Clara Bartolda Draperis'ye ait bir ev ile içerisinde Meryem'e ait resim bulunan bir şapel yer almaktaydı. Şapel 1583 yılında bir kaç yıldır Galata'ya gelmiş Observantlar'a yanındaki evle birlikte hizmet vermiştir. 1 Ocak 1584 tarihli bir anlaşma ile dul Clara Bartolda Sainte Marie Kilisesi ve Manastır'ını Saint François'ya bağlı din adamlarına bırakmıştır. Clara Bartolda, kilisenin Sainte Marie Draperies olarak adlandırılmasını istemiştir. Ancak bu kilise, 24 Haziran 1660 yangınında tamamen yanmış, yalnızca Meryem tasviri Draperis ailesinin bir üyesi tarafından kurtarılmıştır. 1663 yılında yeniden inşa edilen kilise Fransiskanlar gerekli izni alamadıkları için yıkılmıştır. 1660 Galata yangınından sonra Hristiyan nüfusu, Pera'ya yönelmiştir. Bunun üzerine Fransiskanlar 1667 yılında, Thomas Vilasti'(Tommaso Wlasti) den Beyoğlu'ndaki Quatre-rues'de bir ev kiralamışlardır. 1678 yılında aynı yerde Antonachi'nin oğlu Battistina adlı bir kişiden kilisenin günümüzde üzerinde bulunduğu arsayı almışlar, daha sonra buraya Dimitro Savasto'ya ait olan bir arsayı da eklemiştir.1691 yılında burada bir kilise ve barınma yeri inşa etmişlerdir, ancak bu kilise 9 Eylül 1697'de yanmıştır. 1700 yılında derme çatma olarak inşa edilmekle birlikte aynı yıl çıkan yangından sonra, 1702 yılında yeniden inşa edilmiştir. Bu yapı da 1727'de bir depremde yıkılmıştır. Yeniden inşa edilen yapı 1767'de yanmıştır. Alman izin üzerine 13 Haziran 1768 tarihinde kilisenin ilk taşı konulmuştur. Kilise 19 Mart 1769'da resmen açılmıştır Günümüze ulaşan yapı, 1769 yılına tarihlenmektedir. Kilisenin inşası için gerekli kaynak Avusturya Elçisi baron Pierre de Herbert Rathkearin girişimleri ile Congregation De Propaganda Fide ve Avusturya İmparatoru François Joseph tarafından sağlanmıştır.1838 yılında çan kulesi eklenen kilise, 1874 tarihinde geniş çaplı olarak yenilenmiştir. Prefet Apostolique R.P. Theophile tarafından başlatılan Sainte Marie'yi adeta yeniden inşa eden restorasyon çalışmaları, 6 Aralık 1874'de tamamlanmıştır. Tonoz bezemesi bu dönemde yenilenmiştir. Kilisenin açılışı kilisenin koruyucusunun bayramı olan 8 Aralık'ta; İmmaculee de Conception gününde yapılmıştır. Törene İstanbul'un din adanılan ile Avusturya Macaristan elçisi de katılmıştır. Kilisenin girişinde soldaki kolonda bulunan kitabe de bu yenilenmenin anısına yerleştirilmiştir (Sevinç, 1997).

Plan Özellikleri

.27.65 m uzunluğunda, 15 m genişliğindedir. Oldukça geniş tek bir nefte sahip olup iki yanında netlerin yerini tutan koridorlar yer almaktadır.(Şekil 3.1.111.)

Cephe özellikleri

Kiliseye İstiklal Caddesi'ne, apartmanların altındaki kemerlerden geçerek ulaşılan merdivenlerle bağlantılır (Şekil 3.1.112.). Cephe caddeye göre alt kotta yer almaktadır. Yapı oldukça sade bir cepheye sahiptir. Giriş kapısı iki sütunun taşıdığı kemer ve düzenlemeyi sonlandıran Lombard kemerli üçgen bir alınlıkla sonlanmaktadır. Yanlarda ise yuvarlak kemerli iki pencere yer almaktadır. Üst katta iki pencere ve ortada ise Meryem ve melekleri betimleyen mozaik pano yer almaktadır. Meryem'in Assomption'u betimlenmektedir. Mozaik pano Milanolu sanatçı Ditta Marmi'ye aittir. Üçüncü katta ise birbirini izleyen kareye yakın dikdörtgen pencereler yer almaktadır. Yapıda üslupsal gönderme elemanı yer almamaktadır.

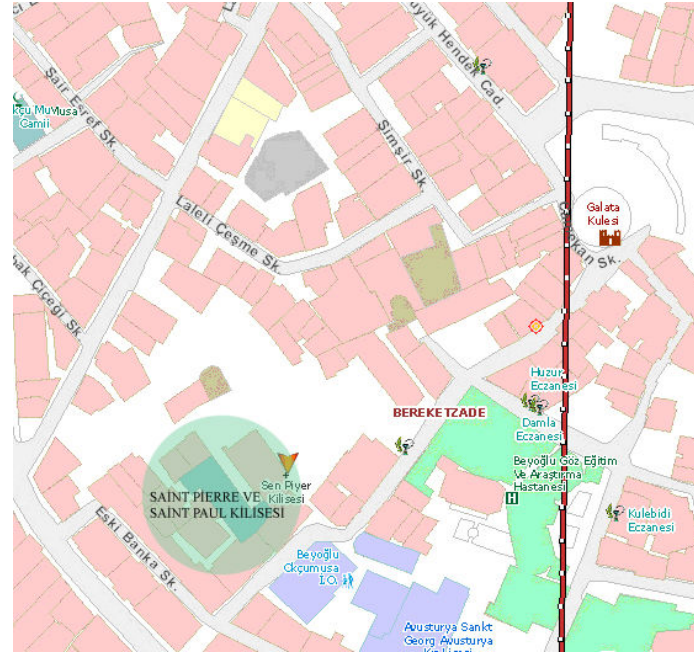
Bezeme Özellikleri

Tonoz 1874 yılında mimar Louis Seffelder tarafından Neo- Bizans üslubunda dekore edilmiştir. Kilisede yedi sunak yer almaktadır. Sainte Marie Draperies'ye adanmış ana altar 1772 yılında Livomo'dan getirilmiştir. Barok üsluptaki altar **Lorenzo Cerotti di Livorno'ya** aittir. Kapıdan ana sunağa ilerlerken sağda Nötre Dame de la Lettre, Curifix, Saint Leonard de Port-Maurice, solda Saint Roch , Saint François ve Saint Joseph sunaktan yer almaktadır. Bu sunakların yamsıra S. Antonio ve S.Rita da Cascia'ya ait iki yeni sunak eklenmiştir. Kilisede iki kemer arasında yer alan amblemler 1958 yılındaki restorasyon sırasında ortaya çıkarılmıştır. (Sevinç, 1997). Tonoz Neo-Bizans üslubunda resimlenmiştir. Melek ve Aziz tasvirleri yer almaktadır. Korniş boyunca Sainte Vierge'in dualarını simgeleyen şerit tasvirler vardır. Renkli vitraylarda Saint François ile Sainte Claire ve Assisili Saint François tasvir edilmiştir. Ana altarda Draperis'nin Meryem tablosu yer almaktadır. Eser, 120 x 86 cm. boyutlarında olup 15 Ağustos 1772 tarihinde gümüş ile kaplanmıştır. Bir diğer Meryem tablosu (Madone de la Lettre) ise, İstanbul'daki kolera salgını sırasında 1836 yılında Antonio Coppola di Messina tarafından hediye edilmiştir. 10 cm yüksekliğinde ve 60 cm genişliğindedir. Eser, Messinalı bir **Gaetano** ya aittir. Diğer yan akarlardan birinde Saint Joseph'in ölümü ötekinde ise Saint François ile Saint Roch görülmektedir. Heyke] ve Kabartma Ana altarda yer alan iki melek heykeli Lecce kentinden **Ditta Guacci'** ye aittir ve 1923 tarihini taşımaktadır. S.Antonio sunağında P.Alberto Farina OFM.'ye ait seramik heykel yer almaktadır. 1959 yılına tarihlenmektedir. S.Maria Draperis'nin ilk orgu 1737 tarihli idi. Kihsenin 1771 tarihli orgu Venedik'ten gelmişti . Günümüzde kilisede yer alan orgun üzerinde, 1859 yılında **Fratelli Bossi Urbani** tarafından Bergamo'da imal edildiğine dair yazı bulunmaktadır. 1931 yılında P.Celmente Marchini tarafından onarılmıştır. (Sevinç, 1997).

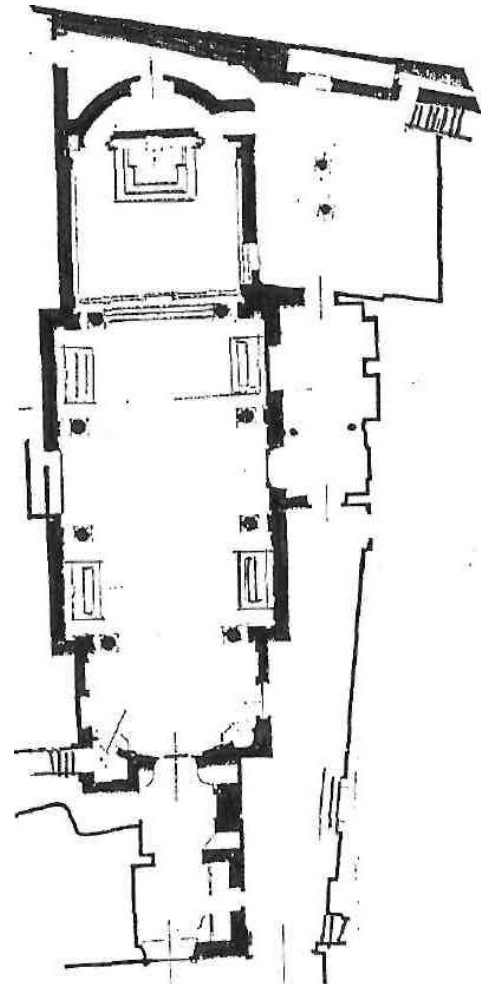
SAİNT PIERRE VE SAİNT PAUL KİLİSESİ (SEN PİYER VE SEN PAUL KİLİSESİ)

Adres

Galata Kulesi'nin hemen sağından inen yolun üstünde (Galata Kulesi Sokak) 44 Numaradadır. Şekil 3.1.114.

Şekil 3.1.114. Galata Saint Pierre ve Saint Paul Paroisse Kilisesini gösteren vaziyet planı [2]

Şekil 3.1.115. Galata Saint Pierre ve Saint Paul Kilisesi Röleve, (Cengiz Can).

Şekil 3.1.116. Galata Saint Pierre ve Saint Paul Paroisse Kilisesi, girişi

Şekil 3.1.117. Galata Saint Pierre ve Saint Paul Paroisse Kilisesi, Apsis.

Şekil 3.1.118. Galata, Saint Pierre ve Saint Paul Paroisse Kilisesi, ana sunak.

AÇIKLAMALAR

Yapının Tarihi

Papa IV. Eugene 1441 yılında Observants rahiplerine ait bir kilise kurmuştu; bu kilise, surları içerisinde yer alan Saint Antoine de Chypre'dir. Sarayburnu yakınında yer alacak kilisenin inşası için iki mimar kardeş görevlendirilmiştir. 1453 yılının başında bugünkü Sirkeci'nin yakınında kiliselerinin inşasını tamamlayan Fransisken rahipler fetih nedeni ile bu bölgeyi terketmişlerdir. Observant rahipleri uzun süre sonra Galata'nın Mumhane mahallesine yerleşmişlerdir. Mumhane Sokağı'ndaki yeni yerleri "Çite Française" civarındaki Draperis ailesinin özel şapeli idi. Burada Cenovah Clara Bartolda Draperis'ye ait bir ev ile içerisinde Meryem'e ait resim bulunan bir şapel yer almaktaydı. Şapel 1583 yılında bir kaç yıldır Galata'ya gelmiş Observantlar'a yanındaki evle birlikte hizmet vermiştir. 1 Ocak 1584 tarihli bir anlaşma ile dul Clara Bartolda Sainte Marie Kilisesi ve Manastır'ını Saint François'ya bağlı din adamlarına bırakmıştır. Clara Bartolda, kilisenin Sainte Marie Draperies olarak adlandırılmasını istemiştir. Ancak bu kilise, 24 Haziran 1660 yangınında tamamen yanmış, yalnızca Meryem tasvir Draperis ailesinin bir üyesi tarafından kurtarılmıştır. 1663 yılında yeniden inşa edilen kilise Fransiskenler gerekli izni alamadıkları için yıkılmıştır. 1660 Galata yangınından sonra Hıristiyan nüfusu, Pera'ya yönelmiştir. Bunun üzerine Fransiskenler 1667 yılında, Thomas Vilasti'(Tommaso Wlasti?)den Beyoğlu'ndaki Quatrueres'de bir ev kiralamışlardır. 1678 yılında aynı yerde Antonachi'nin oğlu Battistina adlı bir kişiden kilisenin günümüzde üzerinde bulunduğu arsaya almışlar, daha sonra buraya Dimitro Savasto'ya ait olan bir arsaya da eklemiştir. 1691 yılında burada bir kilise ve barınma yeri inşa etmişlerdir, ancak bu kilise 9 Eylül 1697'de yanmıştır. 1700 yılında derme çatma olarak inşa edilmekle birlikte aynı yıl çıkan yangından sonra, 1702 yılında yeniden inşa edilmiştir. Bu yapı da 1727'de bir depremde yıkılmıştır. Yeniden inşa edilen yapı 1767'de yanmıştır. Alman izin üzerine 13 Haziran 1768 tarihinde kilisenin ilk taşı konulmuştur. Kilise 19 Mart 1769'da resmen açılmıştır. Günümüze ulaşan yapı, 1769 yılına tarihlenmektedir. Kilisenin inşası için gerekli kaynak Avusturya Elçisi baron Pierre de Herbert Rathkearin girişimleri ile Congregation De Propaganda Fide ve Avusturya İmparatoru François Joseph tarafından sağlanmıştır. 1838 yılında çan kulesi eklenen kilise, 1874 tarihinde geniş çaplı olarak yenilenmiştir. Prefet Apostolique R.P. Theophile tarafından başlatılan Sainte Marie'yi adeta yeniden inşa eden restorasyon çalışmaları, 6 Aralık 1874'de tamamlanmıştır. Tonoz bezemesi bu dönemde yenilenmiştir. Kilisenin açılışı kilisenin koruyucusunun bayramı olan 8 Aralık'ta; Immaculee de Conception gününde yapılmıştır. Törene İstanbul'un din adamları ile Avusturya Macaristan elçisi de katılmıştır. Kilisenin girişinde soldaki kolonda bulunan kitabe de bu yenilenmenin anısına yerleştirilmiştir. (Sevinç, 1997).

Plan Özellikleri

27.65 m uzunluğunda, 15 m genişliğindedir. Oldukça geniş tek bir nef sahip olup iki yanında netlerin yerini tutan koridorlar yer almaktadır.

Cephe özellikleri

Kiliseye İstiklal Caddesi'ne, apartmanların altındaki kemerlerden geçerek ulaşılan merdivenlerle bağlanır. Cephe caddeye göre alt kotta yer almaktadır. Yapı oldukça sade bir cepheye sahiptir. Giriş kapısı iki sütunun taşıdığı kemer ve düzenlemeyi sonlandıran Lombard kemerli üçgen bir alınlıkla sonlanmaktadır. Yanlarda ise yuvarlak kemerli iki pencere yer almaktadır. Üst katta iki pencere ve ortada ise Meryem ve melekleri betimleyen mozaik pano yer almaktadır.

Meryem'in Assomption'u betimlenmektedir. Mozaik pano Milanolu sanatçı Ditta Marmi'ye aittir. Üçüncü katta ise birbirini izleyen kareye yakın dikdörtgen pencereler yer almaktadır. Yapıda üslupsal gönderme elemanı yer almamaktadır (Sevinç, 1997).

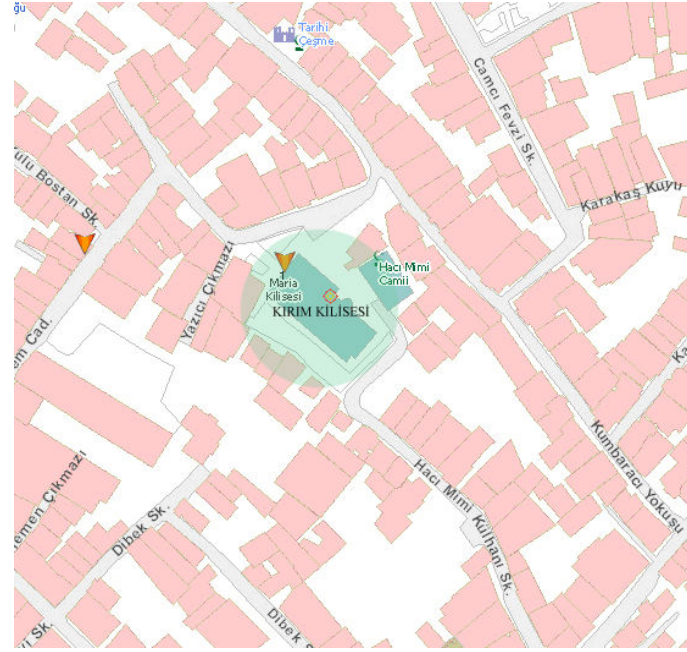
Bezeme Özellikleri

Tonoz 1874 yılında mimar Louis Seffelder tarafından Neo- Bizans üslubunda dekore edilmiştir (resim 14). Kilisede yedi sunak yer almaktadır. Sainte Marie Draperies'ye adanmış ana altar 1772 yılında Livorno'dan getirilmiştir. Barok üsluptaki altar **Lorenzo Cerotti di Livorno'ya** aittir. Kapıdan ana sunağa ilerlerken sağda Nötre Dame de la Lettre, Curifix, Saint Leonard de Port-Maurice, solda Saint Roch, Saint François ve Saint Joseph sunaktan yer almaktadır. Bu sunakların yamsıra S. Antonio ve S.Rita da Cascia'ya ait iki yeni sunak eklenmiştir. Kilisede iki kemer arasında yer alan amblemler 1958 yılındaki restorasyon sırasında ortaya çıkarılmıştır. Tonoz Neo-Bizans üslubunda resimlenmiştir. Melek ve Aziz tasvirleri yer almaktadır. Korniş boyunca Sainte Vierge'in dualarını simgeleyen şerit tasvirler vardır. Renkli vitraylarda Saint François ile Sainte Claire ve Assisili Saint François tasvir dılmıştır. Ana altarda Draperis'nin Meryem tablosu yer almaktadır. Eser, 120 x 86 cm. boyutlarında olup 15 Ağustos 1772 tarihinde gümüş ile kaplanmıştır. Bir diğer Meryem tablosu (Madone de la Lettre) ise, İstanbul'daki kolera salgını sırasında 1836 yılında Antonio Coppola di Messina tarafından hediye edilmiştir. 10 cm yüksekliğinde ve 60 cm genişliğindedir. Eser, Messinalı bir **Gaetano** ya aittir. Diğer yan akarlardan birinde Saint Joseph'in ölümü ötekinde ise Saint François ile Saint Roch görülmektedir (Sevinç, 1997).

KIRIM KİLİSESİ (ANGLİKAN KİLİSESİ)

Adres

Beyoğlu'nda Galip Dede Caddesi'ni kesen Serdarı Ekrem Sokağı'ndadır.

Şekil 3.1.119. Kırım Kilisesi'ni gösteren vaziyet planı [2]

PLAN BULUNAMAMIŞTIR

Şekil 3.1.120. . Kırım Kilisesi'nin giriş kapısı(solda), . Kırım Kilisesi'nin kule çıkışı(sağda)

Şekil 3.1.121. Kırım Kilisesi'nin vaftiz şapeli ve Vaaz kürsüsü (solda) ve üst pencere detayı (sağda)

Şekil 3.1.122. Kırım Kilisesi, batı cephesi ,avlunun dışından

Şekil 3.1.123. Kırım Kilisesi, ,kuzeyden

Şekil 3.1.124. Kırım Kilisesi, ,apsit.

Şekil 3.1.125. Kırım Kilisesi ,naos.

Şekil 3.1.126. Kırım Kilisesi ,iç mekan naostan.

AÇIKLAMALAR

Tarihçe

Beyoğlu'nda Galip Dede Caddesi'ni kesen Serdarı Ekrem Sokağı'ndadır. Duvarla çevrili bir bahçe içine neogotik üslupla inşa edilen kilise bugün daha çok Srilankalı Anglikan cemaatince kullanılmaktadır.

Kilisenin bulunduğu alanda eski bir Rum mezarlığı vardı. Bu alan Sultan Abdülmecid tarafından Kırım Savaşı (1853-1856) anısına bir kilise yaptırılması için İngilizlere verildi. Temelini 19 Ekim 1858'de Lord Stratford Canning'in attığı kilisenin mimarı G.E. Street'tir. Tüm taş malzemesi Malta'dan getirilen kilisenin yapımı yaklaşık 10 yıl sürmüştür. 1970'te cemaati azaldığı için ibadete kapatılan kilise uzun süre kapalı ve bakımsız kaldığı için harap olmuştur. 1991' de İstanbul'a sığınan Srilankalı mülteciler, Anglikan Şapeli'nin rahibi Ian Sherwood'un önderliğinde kiliseyi onarak ibadete açtılar. (Sezer, Özyalçiner,2003)

Plan özellikleri

Neo-gotik üslup özelliği gösteren kilise bazilikal planlıdır ve tek neflidir.narteksin sağ ve sol bölümleri sivri kemerli ve tonozlu geçişlerle bölünmüştür. Bu geçişler aynı zamanda kilisenin batı cephesinde çıkıntı yaparak yükselen iki kuleye geçiş sağlamaktadır. Bu iki kule arasında bulunan Narteks, üçgen ve üzeri kırma çatılı saçak sivri kemerle taşınmaktadır ve avluya açılır. (Şekil 3.1.120.)

Cephe özellikleri

Kilisenin cephesinde sivri tonozlu bölüm, Vaftiz Şapeli olarak düzenlenmiştir . Vaftiz Şapeli'nin tam yanında aynı sivri kemer formuyla devam eden bölüm bulunur bu kemerin tam altında çan kulesine çıkış kapısı yer almaktadır. Vaaz kürsüsü şapeli ile bu kapı arasında duvar dibindedir. (Şekil 3.1.121.)

Bema bölümü üç basamaklı yükseltiyle naostan ayrılmıştır, ayrıca bemaaya ahşap ve çift kapılı doğramayla geçiş sağlanmıştır. (Şekil 3.1.126.)

Çan kulesine çıkan kapının tam simetriğindeki karşı cephesinde aynı sivri kemerle taçlandırılmış avluya çıkan bir kapı daha vardır. Kilisenin örtü sistemi içeride kaburgalı çapraz tonozdur, dışarıda kırma çatıdır. Yine neo gotik üslubun vazgeçilmez ögesi olan gül pencereler dört cephede de bulunmaktadır. Bu gül pencerelerin en büyüğü tüm ihtişamıyla apsidin üzerinde yer alır. (Şekil 3.1.124.)

Kilisenin iki yan cephesinde de yan yana sıralanmış olan pencereler yer alır. Bu pencerelerin, açıklıkları çift kemerle hafifletilmiş ve alınları gül pencereyle sınırlandırılmıştır. (Şekil 3.1.121.)

Doğu ve batı cephelerinde ise pencereler çatı eğimine göre düzenlenmiştir. (Şekil 3.1.122.)

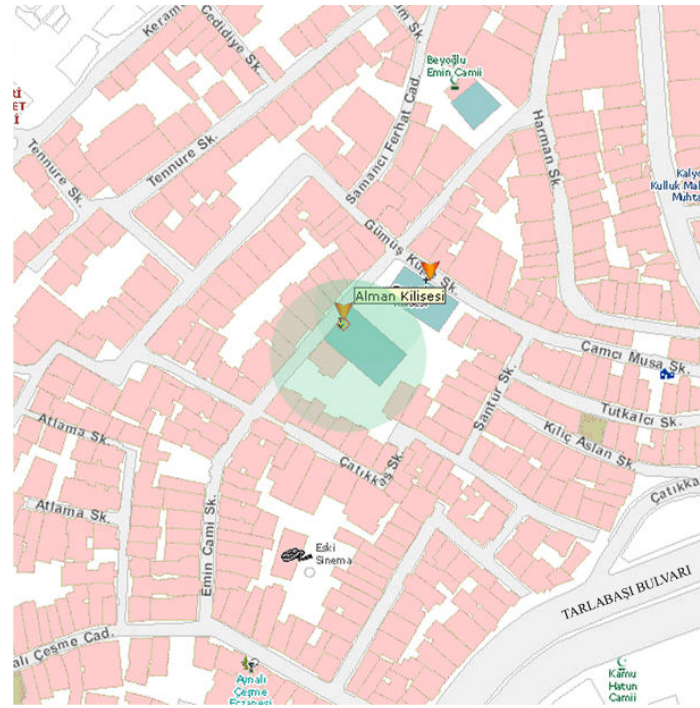
Bezeme özellikleri

Kilise orgunun alt saçağında bulunan yan yana sıralanmış yağlıboya tablolar dikkati çeker aynı bu sıraya benzer altın varakla bezenmiş resimler bemanın ahşap doğramasının tablolarında da yer almaktadır. Gotiğin temel ögesi olan gülbezek vitraylar her cephede yer alır . Üst pencere hizası ve tonozların üzerindeki taş kaplama yeşil renkli yatay çizgilerle bezelidir. (Şekil 3.1.125-126)

Kilisenin içerisindeki resimlerin ressamlarının isimlerine ulaşılamamıştır.

ADRES

Beyoğlu'nda Aynalıçeşme Emin Camii Sokak'tadır.

Şekil 3.1.127. Alman Protestan kilisesi'ni gösteren vaziyet planı [2]

PLAN BULUNAMAMIŞTIR

Şekil 3.1.128. Alman Protestan kilisesi

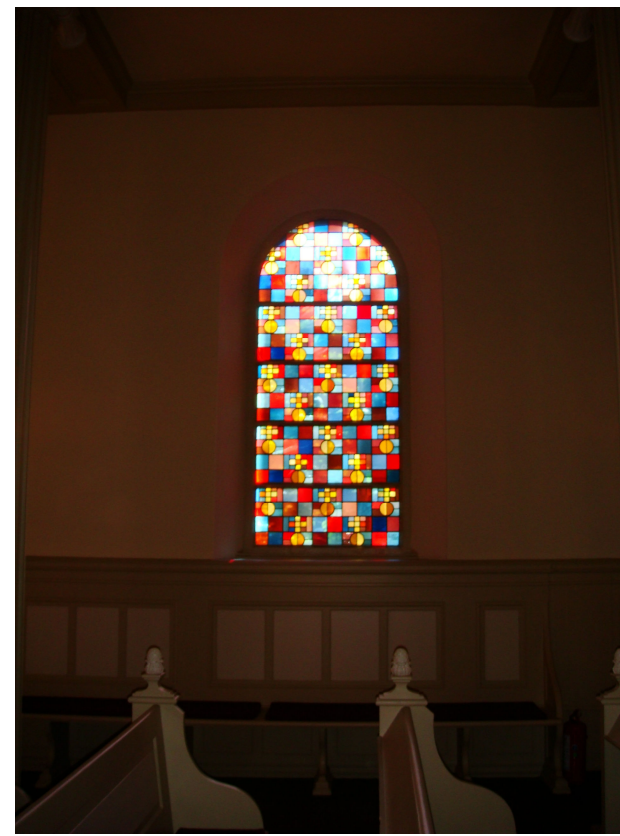
Şekil 3.1.129. Alman Protestan kilisesi, naos

Şekil 3.1.130. Alman Protestan kilisesi, giriş (naostan)

Şekil 3.1.131. Alman Protestan kilisesi, kürsüsü

Şekil 3.1.132. Alman Protestan kilisesi, yan cepe penceresi vitray detayı

AÇIKLAMALAR

Tarihi

Alman Protestanların Türkiye'ye ne zaman geldikleri tam olarak bilinmemektedir. Ancak İstanbul'a, Protestan reformu sonrası geldikleri yönünde bazı işaretler vardır. Feriköy'deki Protestan mezarlığında, ölüm tarihi 6 Mart 1731 tarihli mezar taşı bize XVIII. yüzyılda İstanbul'da Alman Protestanların yaşadığını göstermektedir (Malkoç,1999).

İstanbul'daki Alman Protestanlara cemaat olma çağrısı yapan komisyonun oluşturulduğu 14 Temmuz 1843 tarihi kuruluş günü olarak kabul edilmiştir. Aynı yılın Kasım ayında bir elçilik vaizi ilk ayini yapmıştı. 1843 yılından 1850 yılına kadar kesintisiz olarak elçilik vaizliği devam etmişti. 1950 yılından itibaren cemaat toplantılarının ve yönetim kurulunun oturumlarında protokol kitabı tutuldu. O dönemde cemaat, tümü Alman kökenli olan Avusturyalı, İsviçreli, İskandinavlı ve Macar, yaklaşık 300-400 kişiden oluşuyordu. Aynı yıllarda bir Alman Protestan Okulu kuruldu. 1852 yılında ilk kez üç din adamı geleli. Sonraki yıllarda okul ve dini faaliyetler için bugünkü yer alındı ve ilk Protestan okulu faaliyetlerine burada başladı. Ancak, 1873 yılında, günümüzde Alman Lisesi olarak bilinen diğer Alman Okulu ile birleştirildi (Malkoç,1999).

1860 yılının başında binaya bir kat daha eklendi. Özel bir yenileştirme ile bir papaz evi de yapılmıştı. Bina 17 Kasım 1861'de bir ayinle kullanıma açıldı. Kilise uzun yıllar hasar gördü ve 1911'de yapılan geniş çaplı bir tamiratla bugünkü görünümünü almıştır. 1986 yılında tekrar tamir edilen kilise günümüzde ibadete bu binada devam etmektedir (Malkoç,1999). Almanca konuşan Protestanların İstanbul'daki tek kilisesidir. 1843'te inşa edilmiş, 1993'te 150. yılı kutlanmıştır (Sezer, Özyalçın,2003).

Plan Özellikleri

Binanın kiliseye ayrılan bölümüne toplantı odası olarak da kullanılan bir salondan geçilir. Üç nefli olan kilisenin yanlarda iki nef hizasında, narteks ve bema ile sınırlı galeri boşluğu yer alır. Kilise orgu narteksin üzerindedir ve bu galeri boşluğundan görülmektedir. (Şekil 3.1.130.) Bu bölümün doğusunda din adamının konuşma yaptığı, kutsal bölüm (transept) ver alır.

Binanın geri kalan bölümleri yönetim odalarına ve kilise görevlilerine ayrılmıştır.

Cephe özellikleri

Yapının dış görünüşü olarak önemli bir özelliği yoktur, çünkü bina lise ve hastahane olarak tasarlanmıştır.

Son derece sade tasarlanan kilisenin sağ ve sol tarafında kemerli vitray pencereler yer alır iki nef kizasındaki iyon başlı kolonlar, tonozun hemen bitiminde yer alan galeri katını taşımaktadır.

Yarım yuvarlak bir kubbeyle örtülü bu bölümün merkezinde büyük tahta bir haç bulunmaktadır.

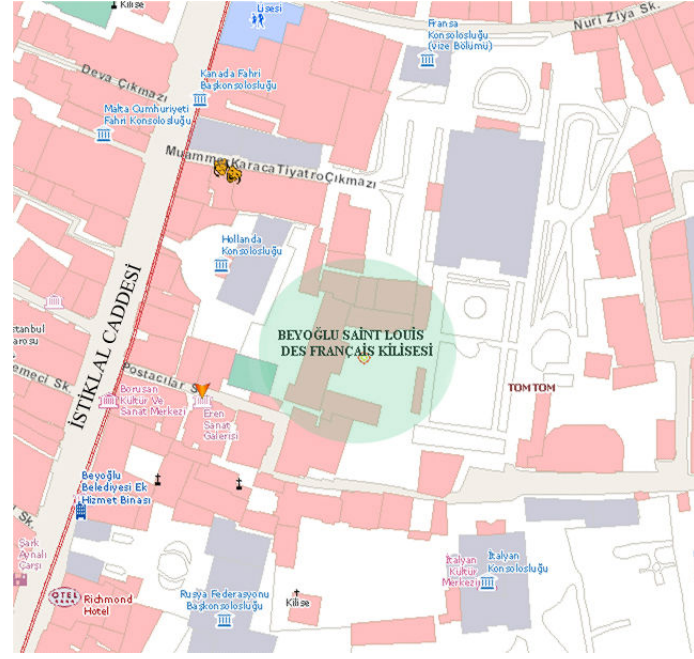
Bezeme özellikleri

Neo-klasik detay ağırlıklı olan kilisede vitray pencereler dışında özellikli bezemeye rastlanmamıştır. İbadete ayrılan bölüm sade görünümlüdür. Transeptle naosun arasında, salonun kuzeyinde, vaazlar için kullanılan, ve Ortodoks Rum kiliselerindeki ambonları hatırlatan, tahta bir sütuna oturan, yuvarlak kürsü vardır. (Şekil 3.1.131.)

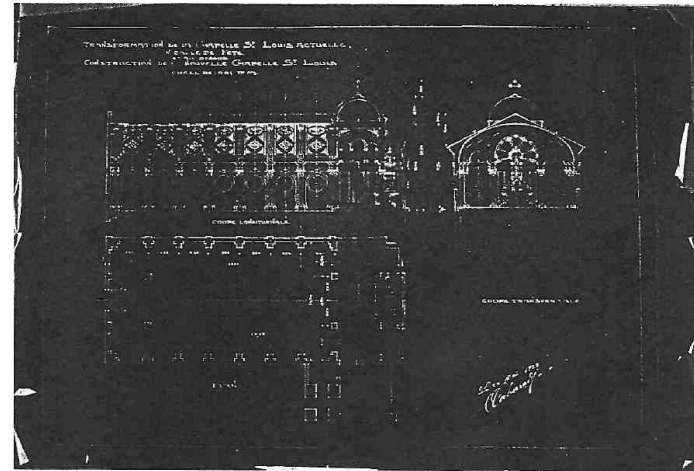
BEYOĞLU SAINT LOUIS DES FRANÇAİS KİLİSESİ

Adres

İstiklal caddesi nuri ziya Sokağı'ndaki Fransız konsolosluğu bahçesindedir. (Şekil 3.1.133.)

Şekil 3.1.133. Saint Louis des Français Kilisesini gösteren vaziyet planı [2]

Şekil 3.1.134. 1922 tarihli Saint Louis des Français Kilisesi yenileme projesi (Saint Louis des Français Kilisesi Arşivi).

Şekil 3.1.135. Beyoğlu Saint Louis des Français Kilisesi, avludan görünüş

Şekil 3.1.136. Beyoğlu Saint Louis des Français Kilisesi, avludan görünüş

Şekil 3.1.137. pencere detayı

Şekil 3.1.138. Beyoğlu Saint Louis des Français Kilisesi, iç mekan, batıdan

Şekil 3.1.139. Bema

Şekil 3.1.140. giriş kapısı detayı

AÇIKLAMALAR

Tarihçe

Saint Louis des Français Kilisesi Pera'daki en eski tarihli Latin kilisesidir. Batılı ve Levanten nüfusun Galata'yı terk ederek Pera bağlarına geçmesi ile birlikte, kentin bu bölümünde 17. yüzyıldan itibaren elçilikler yer almaya başlamıştır. Böylelikle Pera'da yaşayan Hristiyan nüfusun dinsel gereksinimlerini karşılamak üzere ibadethane açılması gerekli olmuştur. 1628'de İstanbul'daki Fransız sefiri de Harlay, Pera'daki Fransız sefaretinin bahçesinin biraz üzerinde bulunan ve bahçeyle irtibatı olan bir araziye Kapüsenler'in yerleşmesini sağlamıştır. Kısa bir süre sonra, Kapüsenler'in Saint George'daki okulları uzak ve yetersiz olduğu için konsolosluğun yanında bir okul açılmasına karar verilmiş ve Signora Subrana adındaki bir kişiye ait olan eski bir evkiralanmıştır. 1629 yılında açılan okulun henüz bir şapeli olmadığından dolayı rahipler ayinlerini Saint-George Kilisesi'nde sürdürmeye devam etmişlerdir. 1631-1634 yılları arasında İstanbul'da bulunan Fransız sefiri M.de Marcheville Henry de Gournay Kapüsenler'e verilen arsaları genişletmiştir. Marcheville Kontu ayrıca Fransız Sarayı'nı yeniden inşa ettiren binaya iki küçük kilise ilave edilmiştir. Bu kiliselerden birinin özel kullanıma ait diğerinin ise halka açık bir kilise olduğu belirtilmektedir. Yine aynı yıllarda Cizvitler'e verilen Saint Benoit Kilisesi'nin okul kilisesi olarak hizmet görmeye başlaması üzerine Fransızlar'ın kullanımına ait bir kilise zorunluluğu doğmuş, sarayın yanına bir kilise inşa edilmiştir. Ancak bu yapının denizden görüldüğünü söyleyen Kaptanpaşa, 1634'de kiliseyi yıktırıştır. Bunun üzerine özel kilise de ortadan kaldırılmış, tüm kiliselerin kapısına kilit vurulmuş ve Frenkler 40.000 akçe ceza ödemişlerdir (Sevinç, 1997).

Belin, 17. yüzyılın ilk yarısında Kapüsenler'e ait okulda sunağı bir dolabın içine yerleştirilen ve ayin yapılacağı zaman dolabın kapakları açılan bir şapelden bahsetmektedir. Kiliseleri yıkıldıktan sonra rahiplerin ayinlerini bu şekilde sürdürmüş olmaları mümkündür. Rahipler, 1642 yılından itibaren Fransız Sarayı'nın içerisinde yer alan bir mekanda hizmet vermişlerdir. 1660 Galata yangınından sonra, Avrupalı ve Levanten nüfusun Pera'ya yönelmesi ile birlikte, gereksinimi karşılayacak bir yapı inşası gündeme gelmiştir. Belin, Saint Louis'nin 1660'dan hemen sonra inşa edildiğini, takdis edilmesinin ise 25 Ağustos 1673'de gerçekleştiğini ve yapının uzun geniş tek nefli oluştuğunu nakletmektedir. Yapıya 1726 yılında iki nef eklenmiş, M. de Alleurs'un elçiliği (1747-1755) sırasında da kilise tümüyle yenilenmiştir. Nitekim 1722 yılında Conseil de Marine İstanbul'a Robert de Cotte'un öğrencisi Vigne de Vigny'i Fransız Sarayı'nın yeniden inşası için gerekli çalışmaları yapmak üzere yollamıştır. 2 Aralık 1709'da Paroisse olmuştur (Sevinç, 1997).

Vigny öncelikle mevcut durumu saptamak üzere rölöve çalışmaları yapmıştır. 1721 tarihli mevcut yapıyı gösteren çizimlerde yapılar topluluğunun taraçalı bir alan üzerinde yer aldıkları görülmektedir (çizim). Binaların genel görünümünün Osmanlı tarzında olduğu dikkati çekmektedir. Üst taraçada giriş bölümleri yer alırken ikinci taraçada Kapüsen manastırının bulunmaktadır. Manastırın Hollanda

Konsolosluğu sınırı boyunca "L" planında uzandığı kısa kolunun bitiminin ise uzun kola dikey konumlanan kilise ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Kilise ve manastır daha sonraki tarihlerde yeniden inşa edilmekle birlikte çizimdeki genel yerleşim düzeni aynı kalmıştır. 1721 tarihli çizimlerde kilisenin tek nefli olduğu görülmektedir. Kilise içten bir kubbeye sahip olmakla birlikte eğimli firlak çatısı, önünde yer alan revağı ile dış görünümü açısından Osmanlı köşklarini andırmaktadır. Saint Louis Kilisesi arşivlerinde saklanan az sayıdaki çizimlerden biri de 18. yüzyıla ait olmalıdır. Çizim, Vigny'ninkiler ile örtüşmektedir (Şekil 3.1.134.).

Vigny'nin perspektifli çizimleri, yapıların görünümleri hakkında da bilgi sahibi olamamızı sağlamaktadır. Manastırın iki katlı olduğu anlaşılmaktadır. Manastırın avlusundan giriş ise yapıya Dil Oğlanları Okulu ile manastır arasında kalan Batı yönündeki küçük avludan veya güney yönündeki avluda sağlanmaktadır. Avludan veya merdivenlerden çıkılarak yüksek kottaki giriş kapısına ulaşılmaktadır. Yapının önünde geniş bir bahçe yer almaktadır. Ancak Vigny'nin projesi uygulanmayarak Fransız tarzında bir kompleks gerçekleştirilmiştir. Vigne de Vigny'nin uygulanmayan projesinde kilise tek nefli olarak ele alınmıştır. Giriş nefi dik olarak tasarlanmıştır. Sade girişli kapının üzerinde Meryem Ana ve Çocuk İsa'dan oluşan madalyon formundaki kabartma yer almaktadır. Ovale yakın kemerli giriş kapısı üçgen alınlık ve Fransız tarzındaki bir üst örtü ile son bulmaktadır (çizim 16). Yapım çalışmalarına 1730 yılında başlanabilmiş, tamamlanması ise 1775 yılında gerçekleşmiştir. Bu tarihte inşa edilen kilise hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Belin kilisenin 1788 yılında yeniden inşa edildiğini, yeni yapının dayanaklı taş bir bina olduğunu, mermer ana sunakta İstanbul'da ölen ve Saint Louis'ye gömülen Fransız sefirlerinin mezar taşlarının bulunduğunu belirtmektedir. 1788 yılındaki inşası anısına yerleştirilen kitabenin bir bölümü günümüzde kilisede yer almaktadır. 1831 yılındaki Pera yangını Saint Antoine Kilisesi, Fransız Sarayı ve Saint Louis'yi ortadan kaldırmıştır. Günümüzde portakal serasının iki yanında yer alan Saint Paul ve Saint Pierre heykelleri eski kiliseden kalmış olmalıdır. Günümüze ulaşan yapı 1846 yılına tarihlenmektedir. Fransız Sarayı'nın yeniden inşası sırasında yapılmış olup kilise ve sarayın temel atma günü ile ilgili olarak bir afiş bastırılmıştır. Halen sarayın ikinci katında elçilik konutunda saklanan afişte şöyle yazmaktadır: "Yıl 1839 Mayısın ilk günü, Fransa Kralı Majeste I.Louis Philippe ve Osmanlı Padişahı Sultan ILMahmut'un hükümdarlıkları döneminde Fransız büyüğü Kont Mole Dışişleri Bakanı ve Başbakan sıfatına haiz iken, Kralın Konstantinopolis elçisi, Legion d'Honneur Büyük Nişanına haiz Fransız büyüğü unvanını taşıyan Tuğamiral Baron Rouissin, Pera'daki Fransa Sarayı'nın temelini atmıştır Binanın mimarlığını Parisli Mösyö Pierre Laurecisau yapmaktadır". 1922 yılında Kilisenin yeniden elden geçirilmesi, yeni ekler yapılması gündeme gelmiştir. Kilise arşivlerinde bulunan çizim (çizim) gerçekleştirilmemekle birlikte Kilise 1923'de geniş çaplı bir onarım geçirmiştir. Eski dekorasyon öğeleri korunmakla birlikte, sunağın üzerine büyük bir yaldızlı Haç eklenmiştir. Aynı zamanda saraya bakan taraftaki bir yan kapıdan girip, ayinleri diğer inananlara görünmeden izleyebilmeleri için arkasına gizlendikleri sol tarafı kapatan bölme, bu sırada kaldırılmıştır. Ayrıca, 1968 yılında General de Gaulle'in ziyareti sırasında Malta taşı duvarlar raspanalmalarıdır (Sevinç, 1997).

Plan Özellikleri

Kare abside sahiptir.Tek nefli bir yapıdır. Kilisenin üst örtüsü düz olarak ele alınmıştır İç mekan geniş bir neften oluşmaktadır İstanbul'daki diğer Latin Katolik kiliselerine kıyasla daha sade ve yalındır. Ana sunak Saint Louis'ye Kuzey sunağı Meryem'e midi sunağı ise Saint Felix de Cantalice'e adanmıştır. Nefi çevreleyen frizde Tanrı'nın On Buyruğu yazmaktadır. Ana sunak resimli ahşap olarak yapılmıştı. M. de Thouvenel'in elçiliği sırasında mermer olarak yenilenmiştir.(Şekil 3.1.134.)

Cephe özellikleri

Dış cephe malta taşı olarak adlandırılan san renkli taş ile kaplıdır. Cephe Fransız Sarayı ile uyum sağlayacak şekilde çeşitli bezemelerle hareketlendirilmiştir. (Şekil 3.1.135.-136)

Bezeme özellikleri

Kilisenin yan duvarları içten belirtilen taşıyıcı ayaklarla düzenlenmiştir. Her iki ayağın arası, tepesinde melek motifi olan üçgen alınlıkla sonlanmaktadır. Vitraylar oluşturulan nişlerde yer almaktadırlar ve sayıları her yan duvarda altı tanedir. Yanlardaki dört vitray haç motifinden oluşurken ortadakilerde İsa ve Meryem betimlenmiştir. (Şekil 3.1.135.) Absidde yarım daire formunda tahtta oturan İsa ve yanında diz çökmüş iki melek yer almaktadır. Melekler ellerinde sembolik objeler tutmaktadırlar. 19. yüzyılın Neo-Klasik resimleri tarzında bir çalışmadır. Tablonun tarihi ve sanatçısı bilinmemektedir. (Ana sunakta İlahi baba (Pere Eternel), sağında İsa solda ise Müjde sahnesi betimlenmektedir) Sunağın kuzeyinde elçi, güneyinde ise elçilik personeli için ayrılmış olan tribünler yer almaktadır.

Absidin sağında Saint François ve çocuk İsa görülmektedir. Tablo daire formundadır. Absidin solundaki tablo da dairesel forma sahiptir. Tablolar daha önce koro bölümünü neften ayıran duvarların üzerinde yer almaktaydı. Bu duvarın yıkılmasından sonra geriye, absid duvarının iki yanına yerleştirilmişlerdir. Günümüzde yer almayan başka bir tablo daha bulunmaktaydı. Eserin sanatçısı ve yapım yılı bilinmemektedir. Dört köşenin her biri Evanjelistlere ayrılmıştır. Geride, sunakların karşısında Assisili Saint François ve Saint Joseph de Leonisse yer almaktadır (Şekil 3.1.138.).

Ana sunakta İsa'yı çarmıhta gösteren bir ahşap grubu yer almaktadır. Ayn ayn yontulan heykeller kompozisyonu biraraya gelerek oluşturmaktadırlar. (Şekil 3.1.139.) Bir yanda Meryem, diğer yanda ise Saint Louis görülmektedir. İsa vitrayının altında ahşap Meryem heykeli yer almaktadır. Ahşap heykeller Luigi Bresciani'ye aittir. Yüzyıl katolik kiliselerinde gördüğümüz Avrupa'daki atölyelerde çok sayıda üretilen ve İstanbul'a getirtilen alçı örneklerden farklı olarak oldukça ifadeci ve başarılı çalışmalardır. Meryem vitrayının altında ise İsa heykeli yer almaktadır.

Kilisenin ilk orgu 19. yüzyılın ortasında İtalyan Kapüsen Rahipler tarafından yerleştirilmiştir. Bu org ile ilgili yeterli bilgi bulunmamaktadır. 1894 yılında Fransız Kapüsenler Merklin tarafından yapılmış orgu satın almışlardır. Bu org 1914 yılında, savaş sırasında sökülüştür. Kilisede günümüzde yer alan org ise ilk olarak Cavaille-Coll Charls Mutin tarafından Şehzade İbrahim Tevfik tarafından yapılmıştır. Org daha sonra Kapüsenler tarafından alınarak, 25 Ekim 1925'de kilisedeki yerini almıştır (Sevinç, 1997).

3.2. Beyoğlu Kiliseleri'nin Oluşum Süreci

XIII. yüzyılda Cenova kolonisi Galata'ya yerleşmeye başladığı zaman burada bir Yahudi topluluğu ile karşılaşmıştı. Tarihî Konstantinopolis'in dışında kalmakla beraber elbette burada Rum da vardı. Cenovalılar dan sonra daha bazı İtalyan şehirlerinden gelenlerle Galata'da Rum, Yahudi ve Ermenilerden başka bir de Latin kökenli halk topluluğu oluşmuştu. Kuşkusuz, bu grupların her birinin ibadet yapıları olacaktı. (Cezar, 1991)

Gayrimüslimlerin Galata'daki ibadet yapıları, buranın Türk yönetimine geçmesinden çok önceleri yapılmıştır. Ancak Galata surları dışındaki Beyoğlu bölgesinde durum değişti. Beyoğlu'na kiliseler XVI. yüzyılın sonlarından başlayarak, elçilik binaları çevresinde gelişen iskân sahalarında ve Beyoğlu'nun ana caddesi üzerinde, ya da onun yakınında yapılmaya başlamış, iskân sahalarının Tak-sim'e doğru ilerlemesine paralel olarak kiliseler de o tarafa doğru yayılmıştır. Beyoğlu'ndaki kiliselerin çoğu XIX. yüzyılda yapılmıştır. Bilindiği gibi; gezi notu kaleme alan eski Hıristiyan yazarlar, İslâm ülkelerindeki gezilerinde görgüye dayalı bir şeyler kaleme alırken, sıra kiliselere gelince en ufak ayrıntıyı bile kaçırmadan bol bol bilgiler verirler. Bazıları, kiliselerin sadece adlarını ve yerlerini tanıtmakla yetinmeyip binasının özellikleri ve tarihi hakkında da bilgiler sunarlar. Bu tip gezi notlarının en önemli tarafları, yazıldıkları dönem için iyi bir bilgi dağarcığı oluşturmalarıdır. Örneğin, Ermeni yazarlardan E. Ç. Kömürcüyan ve P. G. İnciciyan'a bu tip bilgi sunanlar grubundan sayabiliriz (Cezar, 1991).

E. Ç. Kömürcüyan (1952) 17. yüzyılda Galata'da Ermenilerin bir, Rumların üç, Frenklerin dört kilisesinin bulunduğunu kaydettikten sonra, Ermeni ve Frenk kiliselerinin adlarını da belirtir. Ondaki bir yüzyıl sonrasının adamı olan İnciciyan (1956) ise, 18. yüzyılda Galata'da dört Rum, bir Ermeni, üç Latin kilisesinin olduğunu, Beyoğlu'nda da dört kilisenin bulunduğunu bildirir. Bu dört kiliseden birinin Fransisken rahiplerinin St. Marie-Draperis, diğerinin Fransız Elçilik Sarayı'nın yanındaki St. Louis Kilisesi, bunun biraz yukarı tarafında St. Antoine de Padoue, bunun da karşı tarafında Trinite rahiplerinin kilise ve manastırı olduğunu söyler. Daha sonra "Beyoğlu'nda bir Rum köyü olan Tatavla'da Aya Dimitri adlı bir kilise vardır" der.

Türk yönetimi başladığı sırada Galata'da on kadar Ortodoks, bir o kadar da Latin Katolik kilisesinin olduğu anlaşılıyor. Bu kiliselerin ancak bir bölümü zamanımıza ulaşabilmiştir.

E. Ç. Kömürcüyan'ın (1952) eserini Türkçeye çeviren Hrand D. Andreasyan, eserin notlar bölümünde bir araştırma yazısı halinde Galata-Beyoğlu Latin kiliselerine dair toplu bilgi sunar. Onun listesine göre, XVIII. yüzyıl sonlarına kadar Galata Beyoğlu'nda Latin kilisesi yapılmıştır. Bu kiliseler: 1. Saint François, 2. Saint Pierre, 3. Saint Georges, 4. Saint Benoit, 5. Saint Sebastien, 6. Saint Jean Baptiste, 7. Saint Claire, 8. Sainte Anne, 9. Sainte Marie de Draperis (Dirimtekin,1964). Tarihî Galata sınırları içinde kalan bu 9 kiliseden Saint François'ın yerine Emetullah Gülnuş Sultan tarafından Galata Yeni Camii yapılmış, Saint Sebastien, Saint Jean Baptiste ve Sainte Anne kiliseleri 1660 yangınında yanarak ortadan kalkmış, Saint Claire kilisesi Kemankeş Mustafa Paşa tarafından camiye çevrilerek yerine bir cami yapılmıştır. Böylece geriye dört kilise kalmıştır. Draperis (Drapiers) ailesinin özel kilisesi olan Sainte Marie Draperis Kilisesi, önceleri Galata'da Mumhane Sokağı'nda iken, bu da 1660 yangınında yanmış, 1678 senesinde de manastırı ile birlikte Beyoğlu'nda yeniden inşa edilmiştir. Bunun gibi daha önce Galata'da olan kiliselerden Sainte Antoine de Padoue Kilisesi de 1762'de yanınca, bunun da yeri değiştirilmiş ve yenisi Beyoğlu'nda inşa edilmiştir (Cezar, 1991).

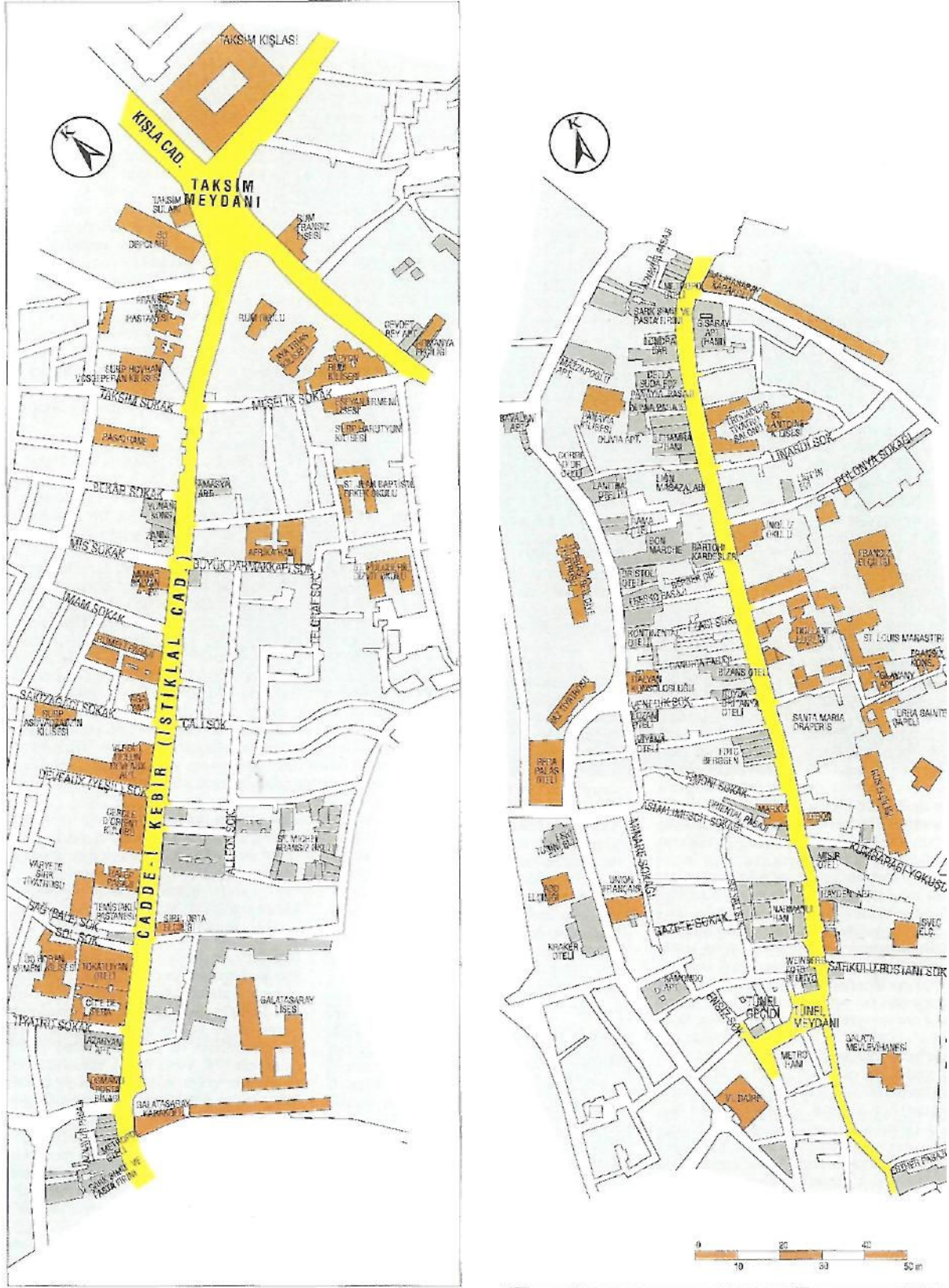
Camilerin yanmasında kiliseler ile sivil yapılara da ilişkin toplu bilgiler içeren dikkate değer bir eser olan "Mirat-ı İstanbul'da, Galata-Beyoğlu bölgesinde 20 kilisenin bulunduğu bildirilir. Bu kiliselerden dört Ortodoks, bir Ermeni kilisesi Galata'da, diğerleri ise Beyoğlu'nda gösterilmiştir. Ne var ki, "Mirat-ı İstanbul'daki liste Galata ve Beyoğlu kiliselerinin tamamını içermemektedir. Bu kitaptaki listede Katolik kiliselerinin adları yoktur. Galata'daki Ortodoks kiliseleri şöyle sıralanır: Aya Yani, Aya Nikola, Hristos, Aya Yani. Ermeni kilisesi olarak da Surp Lusavoriç'in adı verilir. Kuşkusuz Galata Beyoğlu'ndaki kiliselerin tamamının belirtilebilmesi için, Türk-Ortodoks Patrikhanesi olan Panagia Kilisesi'ni, 1831-1834'te yapılan Surp Pırgiç Ermeni Katolik Kilisesi'ni de bunlara eklemek gerekir (Cezar, 1991).

Galata'da bugün de varlığını sürdüren kiliselerin çoğu Karaköy ile Tophane arasındaki bölümde yer almaktadır. Dört Rum kilisesi ile bir Ermeni kilisesi Kemeraltı Caddesi ile Mumhane Caddesi yöresindedir. Saint Benoit Kilisesi, Kemeraltı Caddesi'nin kara tarafında ve caddeye pek yakın yerdedir. Bunun karşılığında, caddenin kenarında Surp Krikor Lusavoriç Ermeni Kilisesi bulunmaktadır. Kırım'ın Kefe limanından gelen Goms adında bir Ermeni tüccar tarafından 1361'de yaptırıldığı söylenen bu kilise İstanbul'daki en eski Ermeni kilisesidir. 1950'li yıllarda Kemeraltı Caddesi genişletilirken kilise yıkılarak

eskisinin biraz ilerisindeki sahada yeniden yapılmıştır. Eskisi, Bizans kilisesi formunda bir yapı iken, yenisini yapan mimar Bedros Zobyen, Ermeni kiliseleri biçiminde bir bina ortaya koymuştur. Saint Pierre ve Saint Paul Katolik kilisesi Karaköy ile Galata Kulesi arasındaki sahada bulunmaktadır. Galata'daki Katolik kiliselerinden; Fransız Lazaristleri'nin kilisesi olan Saint-Benoit Kilise ve Manastırı, Dominikenler'in San Pietro ve San Paolo (Saint-Pierre ve Saint-Paul) Kilise ve Manastırı, diğer bir Katolik kilisesi olarak da 1882'den beri Avusturya Lazaristleri'nin elinde bulunan Saint George (Saint-Georges) Kilisesi bugün de yaşamlarını sürdüren kiliselerdir. Saint-Pierre ve Saint Paul Kilisesi 1841'de eskisinin yerine yeniden yapılmıştır (Cezar, 1991).

Beyoğlu'nun gelişme dönemi XVIII. yüzyıl sonlarında başlayıp XIX. yüzyıl başlarında daha da hız kazanırken, gelişme grafiğinde kozmopolit kültür de artık önemli bir yer tutar. Ermeni yazar İnciciyan (1956), işte böyle bir dönemde İstanbul'u dolaşmış olduğundan Galata Beyoğlu'na gözleri daha fazla takılmış ve onun için de kendisinden öncekilere nazaran daha çok bilgi vermiştir. Tabiatıyla o, İslâmî eserlerden çok Hıristiyanlığı ilgilendiren hususlara ilgi göstermiştir. Onun Beyoğlu kiliselerine dair verdiği bilgi özetle şöyledir: Fransisken rahiplerinin St. Marie Draperis Kilisesi, Fransız Sarayı'nın yanındaki St. Louis Kilisesi, St. Marie (Santa Maria) Draperis gibi bir Katolik kilisesi olarak St. Antoine Kilisesi, St. Marie'nin karşılarında Trinite rahiplerinin kilise ve manastırı. Bu kilise Ermeni Katoliklerinin Beyoğlu'ndaki en eski kilisesi sayılır. İstanbul'da ölen Fransız Elçisi Comte de Alleurs'ün de gömüldüğü Saint Louis Kilisesi 1831'de yanmış şimdiki onun yerine yapılmıştır.

İnciciyan'ın (1956) belirttiği bu kiliseler bugün de varlıklarını korumaktadır. Sainte Marie ve Saint Antoine Kiliseleri yirminci yüzyılın başlarında yenilenmişlerdir, Beyoğlu'nun en tanınmış kiliseleri Tünel Meydanı ile Galatasaray arasında yer alır. Bu bölgedeki kiliselerin çoğu Katolik kiliseleridir. Bir tane de Rum Ortodoks kilisesi bulunur. Adı Panaiya (Panaghia) Kilisesi'dir. Panaiya, Sultan Üçüncü Selim'den alman izinle 1804'te yapılmıştır. Panaiya, Beyoğlu'nda yapılan ilk Rum kilisesidir. Panaiya adını taşıyan başka bir Rum kilisesi de 1886'da inşa edilmiş olan Beşiktaş Köyiçi'ndeki Rum kilisesidir.

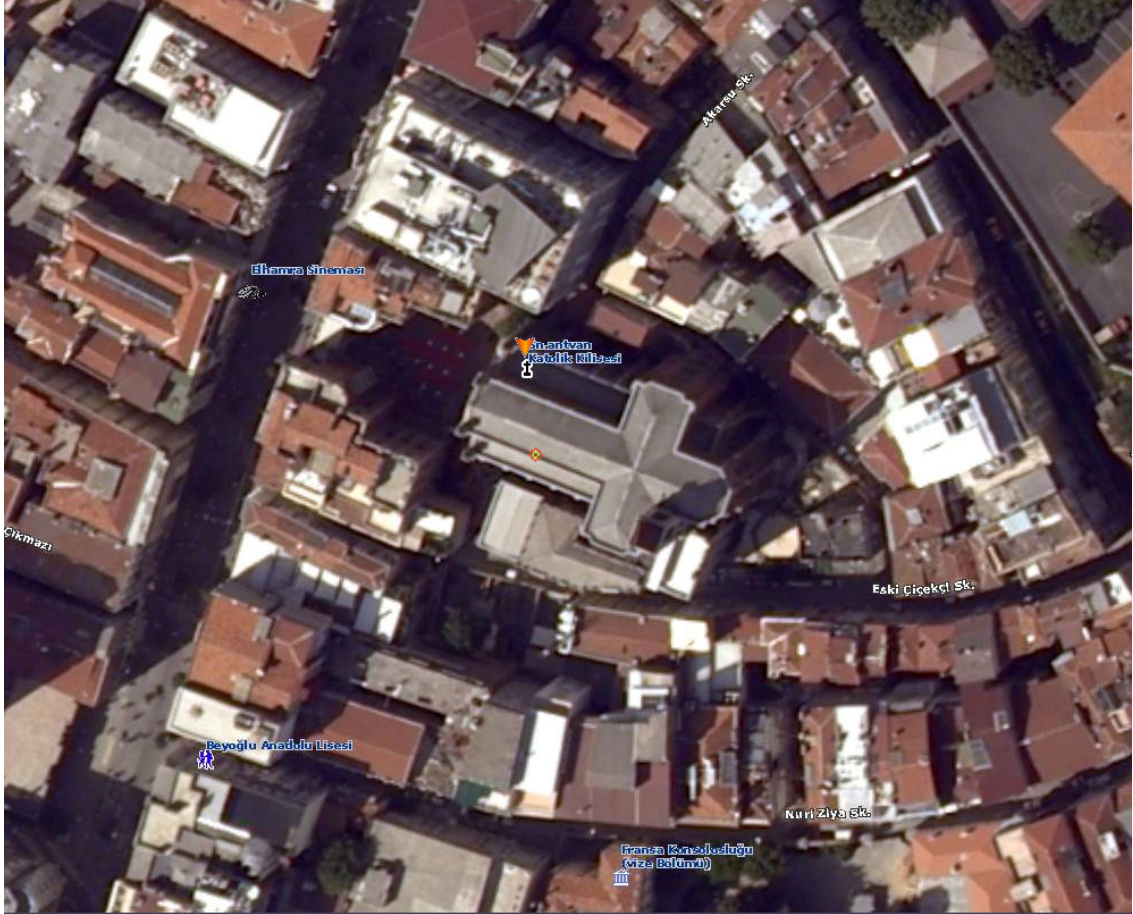

Şekil 3.2.1. Beyoğlu 19- yy sonu–20. yy başlan Taksim'den Galatasaray'a (solda) ve Galatasaray'dan Tünel'e (sağda) (Akin, 1994).

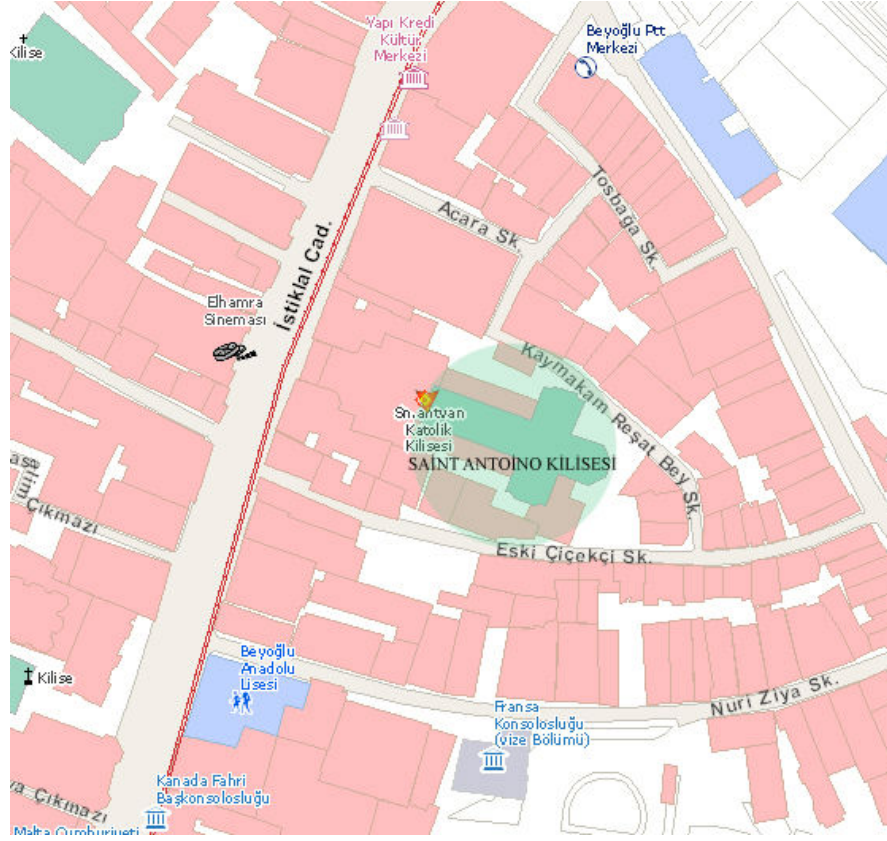
4. SAİNT ANTOİNE KİLİSESİ

4.1. Tarihsel Gelişim

Beyoğlu'nda, İstiklal Caddesi üzerinde, Galatasaray'dan Tünel'e doğru sol kolda no. 317-323'tedir. Cadde üzerinde bulunan kiliseye ait apartmanların arasındaki kemerli kapılardan geçilerek ulaşılan avluda yer alır.

Şekil 4.1.1 Saint Antoine Kilisesi'nin yerini gösteren hava fotoğrafı [2]

Şekil 4.1.2. Saint Antoine Kilisesi'nin yerini gösteren vaziyet planı [2]

Kilise ve apartmanlar İstanbul doğumlu mimar Giulio Mongeri'nin (1875–1953) eseridir. Fransızca Saint Antoine Kilisesi olarak bilinen, ancak İtalyan rahiplerin yönetiminde olan kilisenin asıl adı San Antonio dur. Concordia Tiyatrosu ve Bahçesi'nin yerinde inşa edilen yapının temel atma töreni 23 Ağustos 1906'da yapılacak ancak bina maddi olanaksızlıklardan dolayı 15 Şubat 1912'de bitirilerek açılmıştır (Can, 1994).

Mongeri, 19. yy'ın son yıllarında Milano Brera Akademisi'nde mimarlık eğitimi için bulunduğu sırada, tanınmış mimarlık teorisyeni ve uygulayıcısı Camillo Boito'nun en gözde öğrencilerindendi. C. Boito yorgun düşmüş eklektisist akıma bir tepki olarak Kuzey İtalya'nın tarihsel formlarını da kullanarak İtalya'da, neogotik mimari üslubunu geliştirmiştir. Mongeri eğitimini tamamlayıp İstanbul'a döndükten sonra, mensubu bulunduğu İstanbul İtalyan kolonisinin inşa etmeyi kararlaştırdığı Saint Antoine Kilisesi ve Apartmanları için Lombardia gotiği de denen bu üslupta bir tasarım teklifi geliştirdi. Tasarımını Milano'da C. Boito'ya da takdim etti ve hocasının övgüsünü aldı. İstanbul İtalyan kolonisi tarafından kabul edilen önerinin mühendislik projeleri İtalyan asıllı Edoardo de Nari tarafından hazırlandı. Yardımcı mimar Arif Hikmet Koyunoğlu idi. Uygulama yüzyıl dönümünde İstanbul'un en faal inşaat şirketlerinden olan Guglielmo

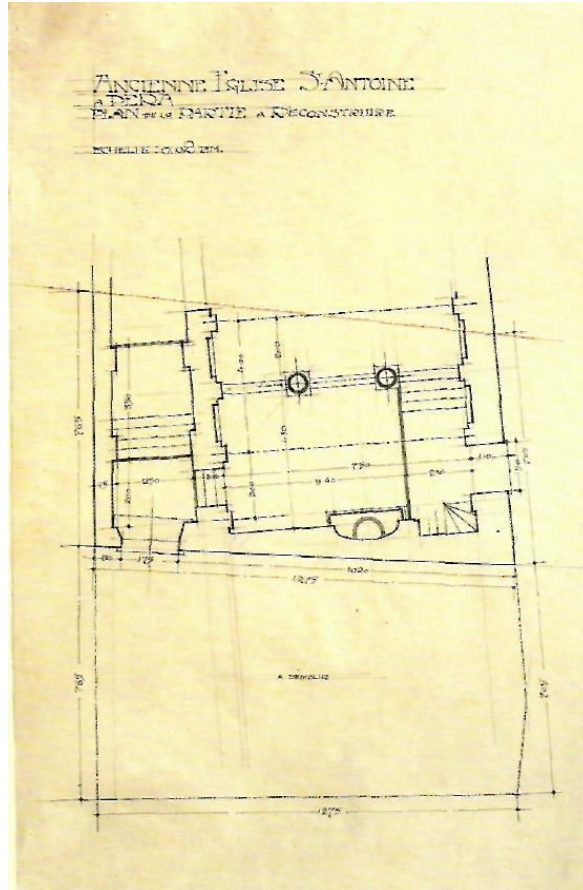
Semprini'nin müteahhitlik şirketi tarafından gerçekleştirildi. Bu uygulamada Mongeri ve de Nari de şirkete ortak oldular (Can, 1994).

Kilisenin ilk kuruluş tarihi bugünkü Perşembe Pazarı Hırdavatçılar Çarşısı'nın yerinde 1272'de yapılan Fransisken Kilise ve Manastırı'na kadar iner. Ahşap olan bu kompleks 1699'da yanınca II. Mustafa (hd 1695–1703) siyasi sorunlardan dolayı tekrar yapılmasına izin vermemiş ve yerine 1960 öncesi imar faaliyetleri sırasında yıktırılan ahşap Yeni Cami'yi yaptırmıştır. Katoliklerin bundan sonraki mabedi olarak 1724'te faaliyete geçen ahşap Saint Antonio da yanınca, 1762'de Fransa Elçiliği arazisi içindeki san lois kilisesi'nin yukarı tarafında yapılan binaya taşınmış, caddeye taşan bu yapı tramvay geçişine engel olduğu için yapının caddeye taşan kısmı yıktırılmış, bu yapı da yandıktan bir süre sonra bugünkü kilise yapılmıştır. Kilise arşivinde bulunan mimari çizimler 1831 yangını sonrası Fransiskenlerin Fransa Elçiliği arazisinde inşa etmiş oldukları eski Saint Antonio Kilisesi'nin mimarisi hakkında bilgi edinmemize imkân veriyor (Can, 1994).

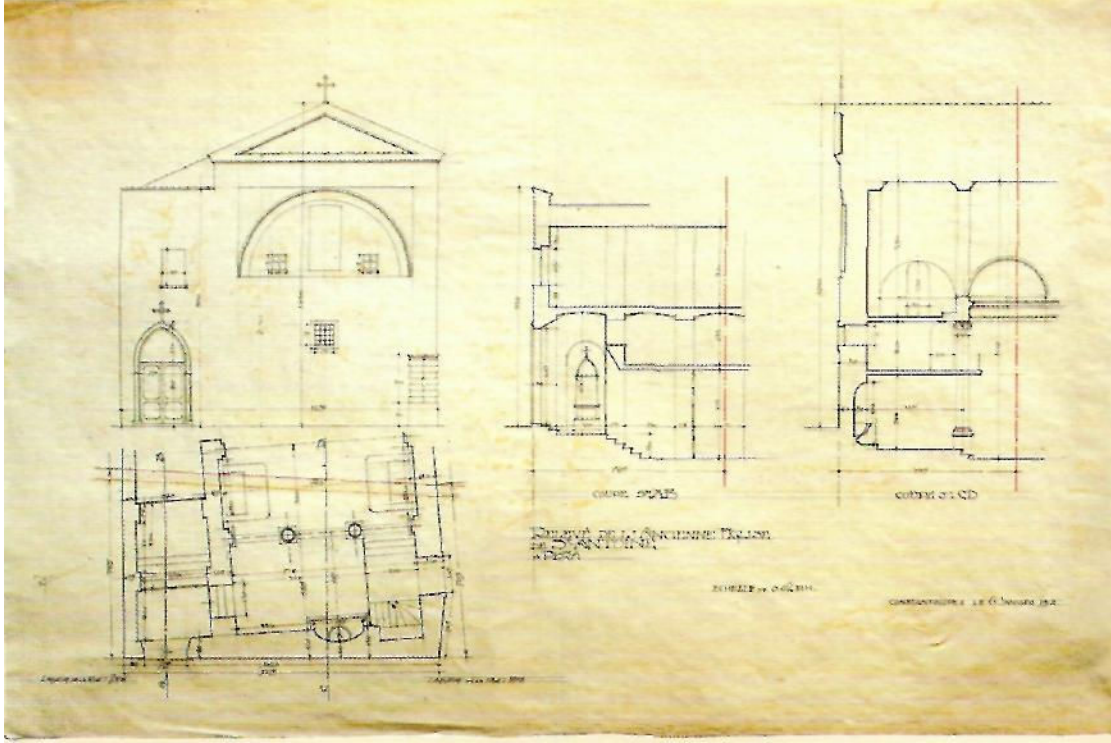
Kısa kenarları İstiklâl Caddesi üzerinde 13 metre, Fransız Elçiliği tarafında 9 metre ve derinliği yaklaşık 60 metre olmak üzere trapez biçiminde bir arsa üzerine monoblok bir kütle şeklinde inşa edilmişti. Bu kütle içinde, kilise cadde tarafında, manastır ise doğuda elçilik yönünde çözümlenmişti. Manastır bölümünden bir giriş mekânı ile ayrılmış olan ve parselin yarısından büyük bir kısmını işgal eden kilise üç bölümden oluşmaktaydı: Ana mekândan iki sütunla ayrılmış bir narteks, tek nefli, ana mekân ve doğu tarafında iki adet çifte pilastr ile sınırlandırılmış olan akarı barındıran dikdörtgen biçiminde presbiteryum. Dış mimarisinde anıtsal referanslar taşımayan, sade kütle ile bulunduğu bölgenin kentsel örüntüsünden çok ayrışmayan yapının mimari etkisi, Osmanlı topraklarındaki Hıristiyan dini yapı inşası geleneğine uygun bir ifade sunuyordu. (Şentürk, Can, Girardelli, 1996)

Altıncı Daire-i Belediye tramvay geçişi için İstiklal Caddesi'ni genişletmeye karar verdiğinde, kiliseden yaklaşık 7,5 metre derinliğinde bir bölümün, yani narteksin tamamının ve ana mekânın bir kısmının, yıktırılması gerekti. Arşivde bulunan çizimler

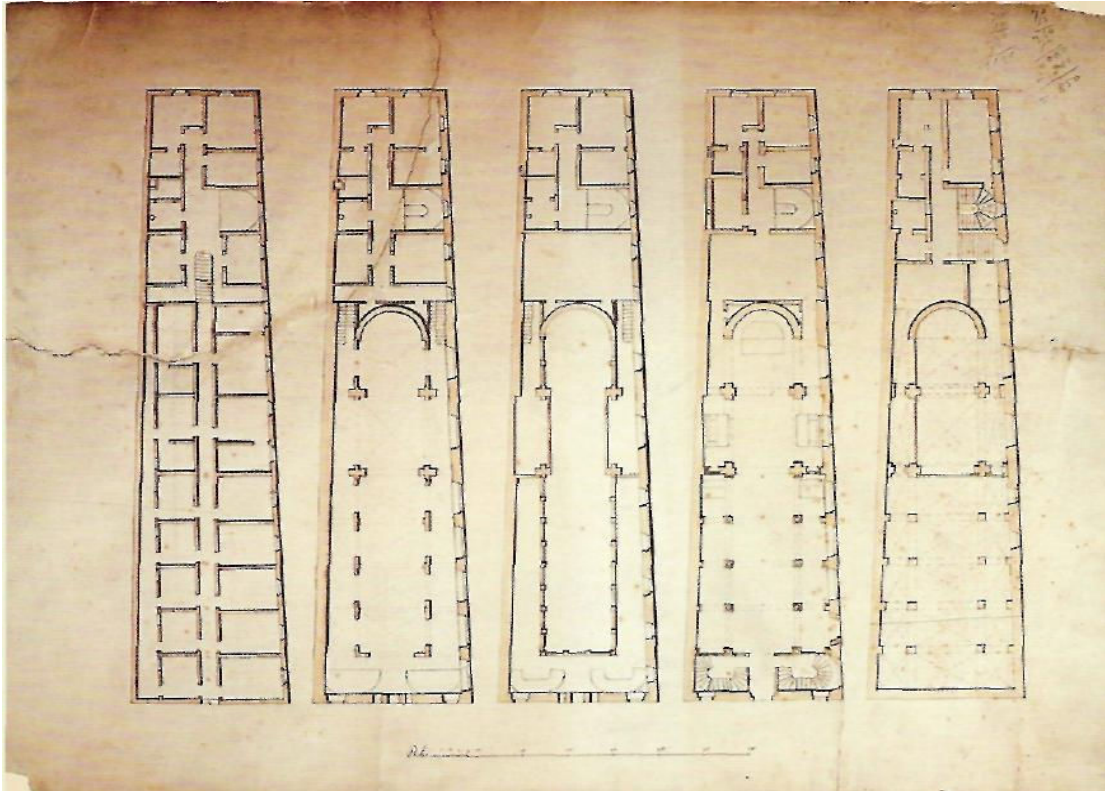
arasında, kilisenin istimlâk sonrası küçülecek arsası için geliştirilmiş bir tasarım önerisi de yer alıyor (Şekil 4.1.4). Beş adet kat planını içeren ve uygulanmayan bu avan proje, eski kilise mekânının yanında bulunan koridoru kaldırarak, üçerli iki kolon sırası ile ayrılmış üç nefli daha geniş bir kilise önermektedir. Yine, eski kilise ile ilgili 1912 tarihli belgesel rölöve ve rekonstrüksiyon amaçlı çizimlerden (Şekil 4.1.3 - Şekil 4.1.5) yıkımın bu tarihte henüz gerçekleşmemiş olduğunu ve Fransiskenlerin, istimlak sonucu yıkılacak olan narteks bölümünü özgün mimarisine sadık kalarak parselin geri çekilmiş yeni hattı içinde tekrar inşa etmeyi düşündükleri de anlaşılmaktadır. 1932 tarihli Pervitich haritasının ilgili paftasında, bu parselde yıkımın sürdüğü kaydedilmiştir. (Şentürk, Can, Girardelli,1996)

Şekil 4.1.3. Eski kilise rekonstrüksiyon planı Eskiz kâğıdı üzerine krurşunkalem, çini ve kırmızı renkte mürekkep, 36 x 57 cm, ölçek 1/50 Yıkılan kısmın geri çekilmiş yerinde aynı Şekilde tekrar yapılabilmesi için hazırlanmış rekonstrüksiyon planı (Şentürk, Can, Girardelli,1996)

Şekil 4.1.4 Eski kilise yıkılacak bölüm rölövesi, plan, kesit, görünüş Eskiz kâğıdı üzerine kurşunkalem, çini ve kırmızı renkte mürekkep, 10 x 60 cm, ölçek 1/50 6Ocak 1912 (Şentürk, Can, Girardelli,1996)

Şekil 4.1.5 Eski kilise arsasında beş katlı yeni kilise ve rahip evi tasarımı Çizim kartonu üzerine çini ve suluboya, 63 x 48 cm, ölçek yaklaşık 1/150 (0,5 cm = 1 arşın) (Şentürk, Can, Girardelli,1996)

Şekil 4.1.6 Kilise ve rahip evi tasarımı, cephe Resim kartonu üzerine kurşunkalem, çini ve suluboya, 40 x 60 cm, ölçek 1/100 Çizen: G. Mongeri 31 Ocak 1903Arazi seçiminden önce hazırlanmış bir tasarım önerisi (Şentürk, Can, Girardelli,1996)

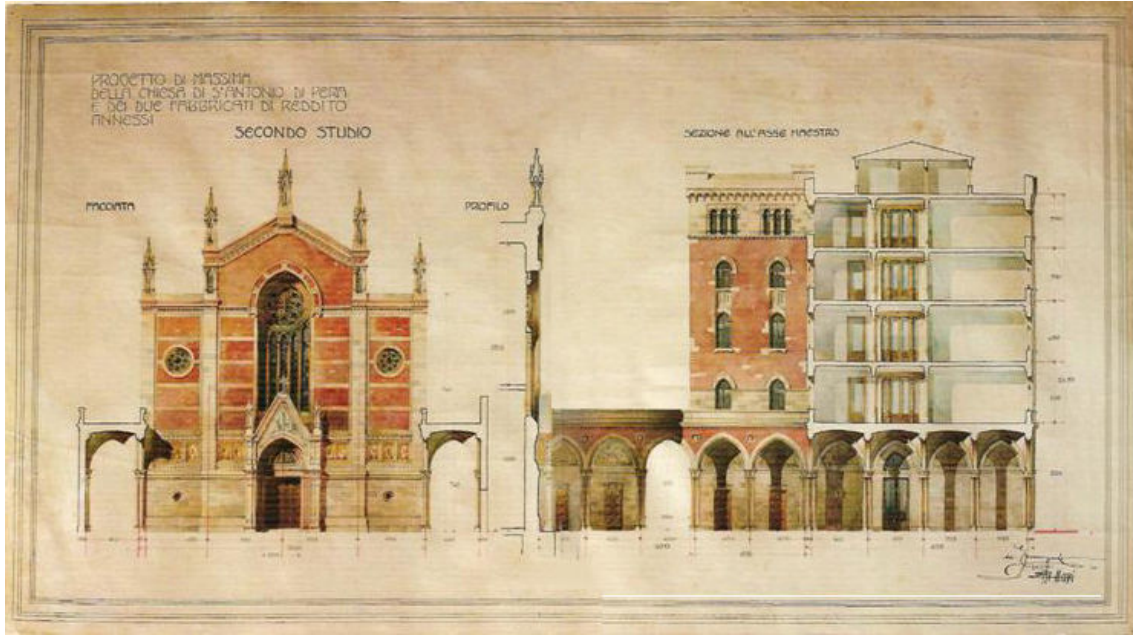
1890'da Başrahip Salvatore Mentuccia, Padova'lı Aziz Antonio'ya ithaf edilecek yeni kiliseye kaynak sağlayabilmek için tüm Katoliklere bir çağrı yaparak maddi desteklerini istedi. Bu çağrı sonucu Vatikan ve İtalyan Devleti'nin yardımları da dahil elde edilen gelirler Minori Convetuali Rahipleri'nin projeleri için öngördükleri 1.200.000 İtalyan lirenin çok gerisinde kaldı. Satmayı tasarladıkları eski kilise binasının değeri ise 400.000 İtalyan lireti civarındaydı. Fransız elçisi, rahiplerin, kendilerine Cercle D'Orient Binası arkasında bir arsa tahsis etme isteklerini de geri çevirince, başrahip Caneve 1900'ün ilk yıllarında "Yurtdışındaki İtalyan Misyonerlere Destek Kurumu"na kredi almak üzere başvurdu. Bu teklife olumlu bakan kurumun genel sekreteri Ernesto Schiaparelli Temmuz 1905'te İstanbul'a gelerek İtalyan Elçisi ve Levanten Mimar Alphonse Cingria ile birlikte yer seçimi için çalışmalara başladı ve altı tasarı üzerinde duruldu. Bu tasarılar "Cercle D'Orient arkası, Della Suda Eczanesi, Halep Pasajı, Rum Lisesi'ne ulaşan sokak, Concordia Tiyatrosu ve bahçesi ile eski kilisenin arsasının büyütülerek yerinde yeni bir yapı inşası" idi. Son tasarıdan, eski kilise bitişiğindeki arsa sahibinin, arsasını satmaya yanaşmaması sonucu vazgeçildi. Concordia dışındaki diğer dört tasarı ise, konumları, ulaşım sorunları veya gerekli cepheyi sağlayamama gibi nedenlerle elimine edildi. Fiyatı en yüksek olan ve elliye yakın mülkiyet sahibi bulunan Concordia Tiyatrosu, bahçesi ve bitişik arsaların alınmasına karar verildi (Şentürk, Can, Girardelli,1996).

Schiaparelli, arazi değerinin çok yüksek olmasının getireceği yükü hafifletmek için arsanın en değerli yeri olan cadde cephesinde akar sağlayacak apartmanların inşasını önerdi. Böylece kilise ve manastır için ayrılacak arazinin değeri daha makul bir düzeye inmiş olacak, apartmanlardan sağlanacak kira gelirleri ile de kilise, kuruma olan kredi borcunu daha rahat ödeyebilecekti ve daha da önemlisi, Sant Antonio Kilisesi, mimari tasarımı birlikte çözümlenecek olan uyumlu apartman kütleleri ile daha homojen ve etkin bir mimari konsept sunabilecekti (Şentürk, Can, Girardelli,1996).

1 Ocak 1906'da Başrahip Caneve ile Kurumun İstanbul'daki temsilcisi G. Rosasco bir sözleşme imzaladılar ve projelendirme görevi Mimar Giulio Mongeri ile ortağı Edoardo De

Nari'ye kontrollük görevi ise Şövalye Guglielmo Semprini'ye verildi. 11 Haziran 1906'da apartmanların ilk yapı taşı törenle yerine kondu (Şentürk, Can, Girardelli,1996).

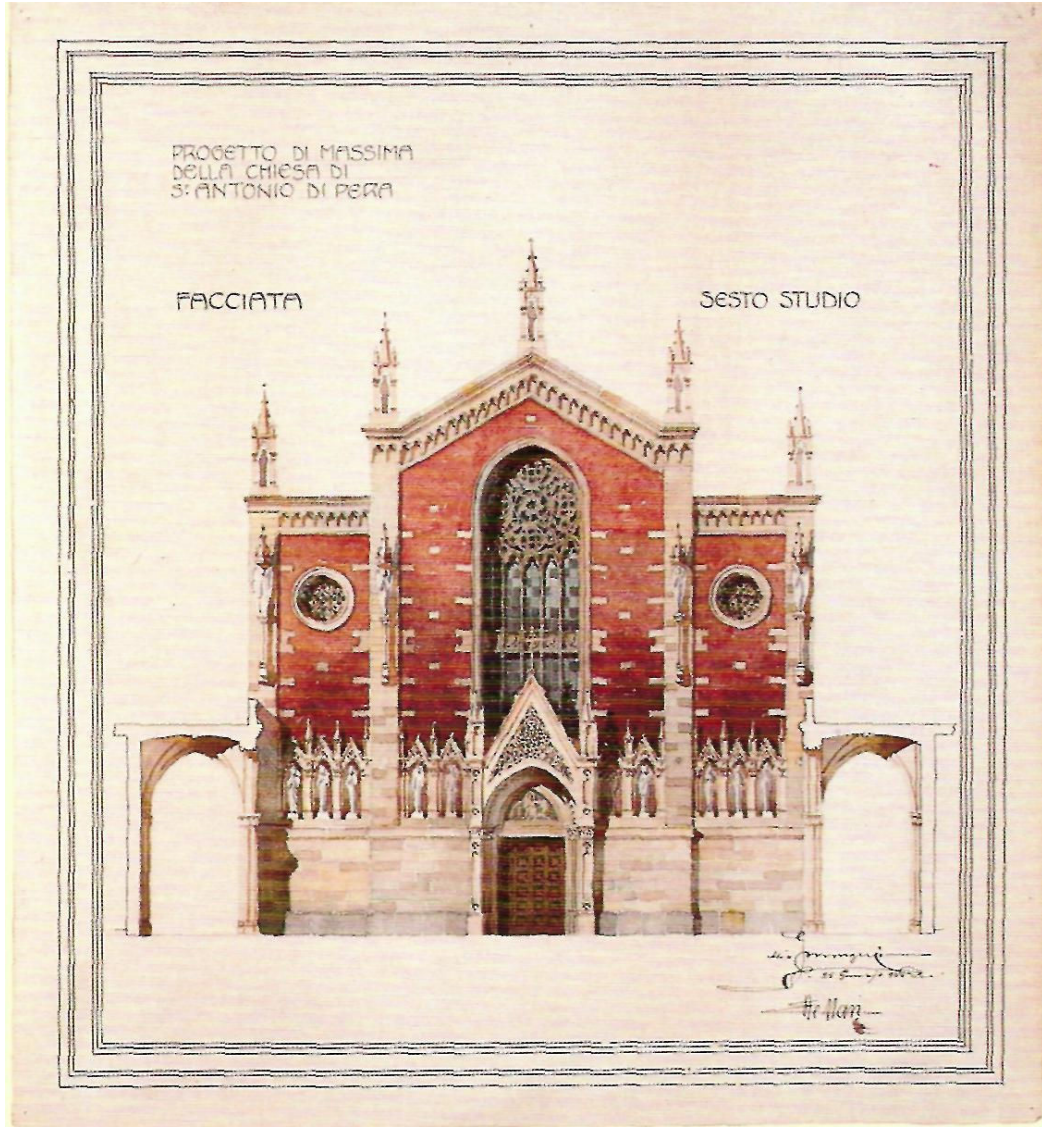
Ocak 1906 tarihli suluboya ile renklendirilmiş bir kesit-görünüş ile belgelenen (Şekil 4.1.7, Şekil 4.1.8.) tasarımın ilk versiyonlarından birinde, apartmanların portikli geçitlerle kiliseye bağlantılı olarak tasarlandığı görülmüyor. Ancak 9 Mart 1906 tarihli bir başka cephe etüdü, bu bağlantıdan daha sonra vazgeçildiğini belgeliyor (Şekil 4.1.8.).

Şekil 4.1.7. Kilise ve apartmanlar avan projesi, kesit-görünüş Resim kartonu üzerine kurşunkalem, çini ve suluboya, 44 x 81 cm, ölçek 1/100 Çizen: G. Mongeri ve E. De Nari 20 Ocak 1906 *Secondo studio* İkinci etüt olduğu belirtilen bu öneride apartman blokları arkadlarla kiliseye bağlanmış (Şentürk, Can, Girardelli,1996)

Kiliseye akar olması amacıyla inşa edilen altı katlı iki apartman bloğu ortalarında bulunan üç açıklıklı avlu girişinin üzerinde yer alan bir geçitle birbirine bağlanmıştır. İstiklal Caddesi cephesi, bu giriş düzenlemesi ile birlikte 38 metreyi bulur. Bloklar, kilisenin algılanmasını güçlendirecek biçimde avlu cephelerinde kademeli olarak daralır. Zemin katta cadde cephesinde büyük sivri kemerlerin gerisinde asma katlı dükkânlar, avlu cephesinde apartman girişleri ve özel işlevli odalar yer alır. Cepheler, zeminden ikinci kat pencere kemer üzençileri hizasındaki kornişe kadar ve altıncı kat döşeme silmesinden itibaren taş taklidi sıvalıdır. Arada kalan ve köşelerde taş kaplama ile çerçevelenen orta bölüm tuğladır. Pencere, ortadakiler ve altıncı kattakiler üçüz olmak üzere sivri kemerlidir. Üçüncü kat pencerelerinde dekoratif balkonlar bulunur. Avlu cep-

hesinde sütüncelere taşıtılan ve üç kat boyunca devam eden "loggia" şeklindeki balkonları, cephelerde yer verilen armaları, dekoratif ferforje fener askıları ve renkli mimarisi ile Sant Antonio Apartmanları günümüzde de İstiklâl Caddesi'nin en göz alıcı yapılarındandır (Şentürk, Can, Girardelli,1996).

Şekil 4.1.8 Kilise avan projesi, cephe Resim kartonu üzerine kurşunkalem, çini ve suluboya, 35 x 38 cm, ölçek 1/100 Çizen: G. Mongeri ve E. De Nari 25 Ocak 1906 *Sesto studio* Altıncı etüt olduğu belirtilen bu çizim 20 Ocak 1906 tarihli avan projenin farklı bir cephe önerisi (Bkz. Şekil 4.1.7.) (Şentürk, Can, Girardelli,1996)

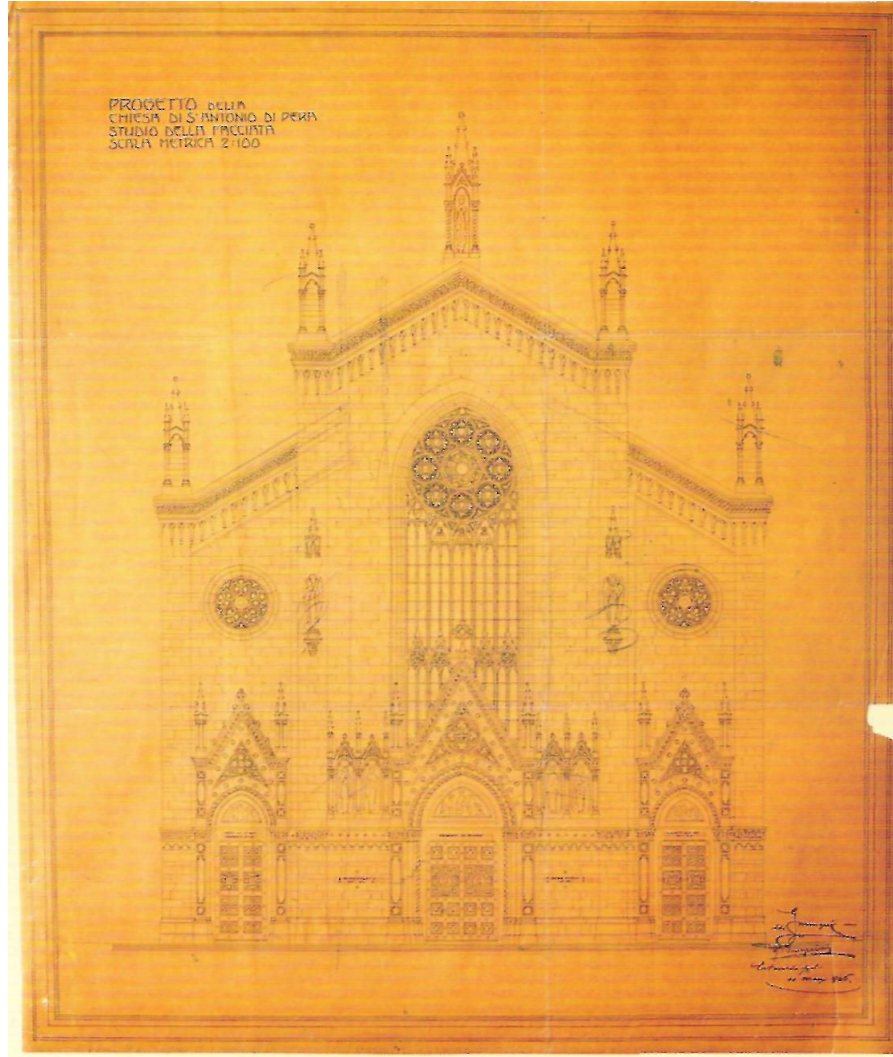

Şekil 4.1.9. Saint Antonio Kilisesi Temel atma töreni 23 Ağustos 1906 (BSKA)

Kilise inşaatı için çalışmalar 23 Ağustos 1906'da başladı. Giriş ile apsid arasındaki 26 metreye varan kot farkından yararlanarak bodrumda (Şekil 4.1.11, Şekil 4.1.12) bir okul ve bir kriptaya yer verildi.(Şekil 4.1.17) (Şentürk, Can, Girardelli,1996)

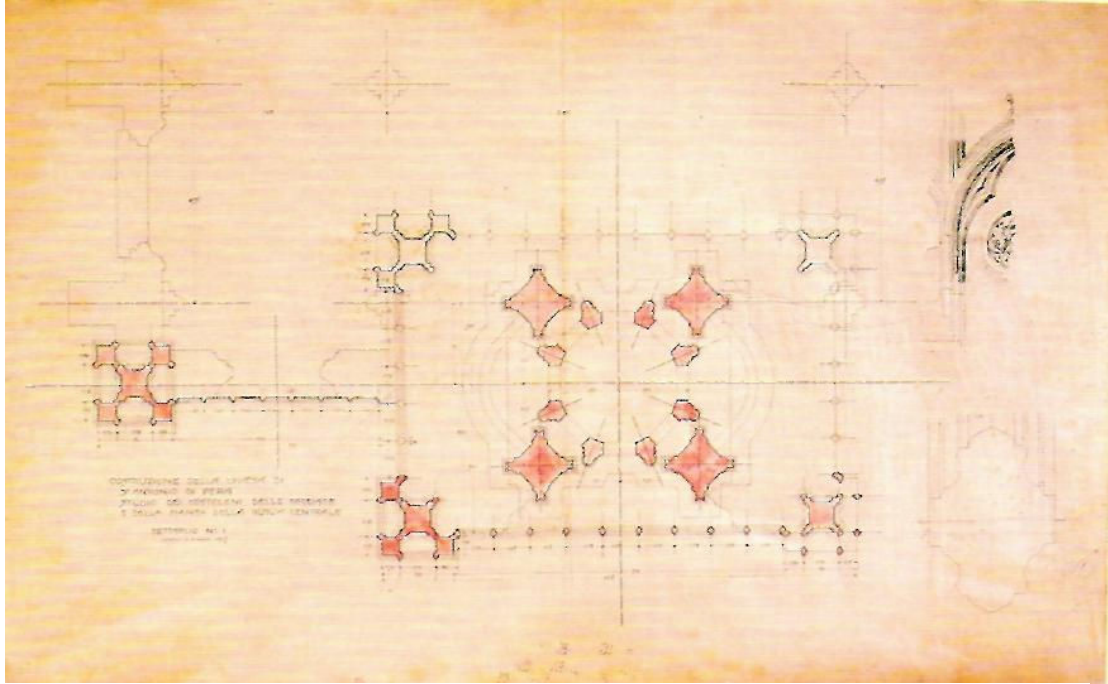
Hafriyat sırasında doğuda bulunan sokağın ve bazı mevcut evlerin desteklenmesi ve kuvvetli zemin sularının drene edilmesi gerekti. Zeminin kayalık olması nedeniyle beden duvarlarını destekleyen pilastırlar beton dökülerek sabidendi. 1907'nin sonunda pilastırlı bodrum duvarları ve kemerler üzerine betonarme zemin döşemesi atıldı. Ancak, yapının tamamı için öngörülen harcamalar bu aşamaya gelindiğinde tümüyle tüketilmiş olduğundan inşaat zorunlu olarak durdu (Şentürk, Can, Girardelli,1996).

Yeni kaynak arayışlarına iki yıllık ara verilmeden önce başlanmış, katoliklere yeni bir çağrı yapılmış, İtalyan Devleti'nin bir kez daha desteği istenmişti. Sonunda "Yurtdışındaki İtalyan Misyonerlere Destek Kurumu"ndan 500.000 İtalyan liralık yeni bir kredi alındı(Şentürk, Can, Girardelli,1996).

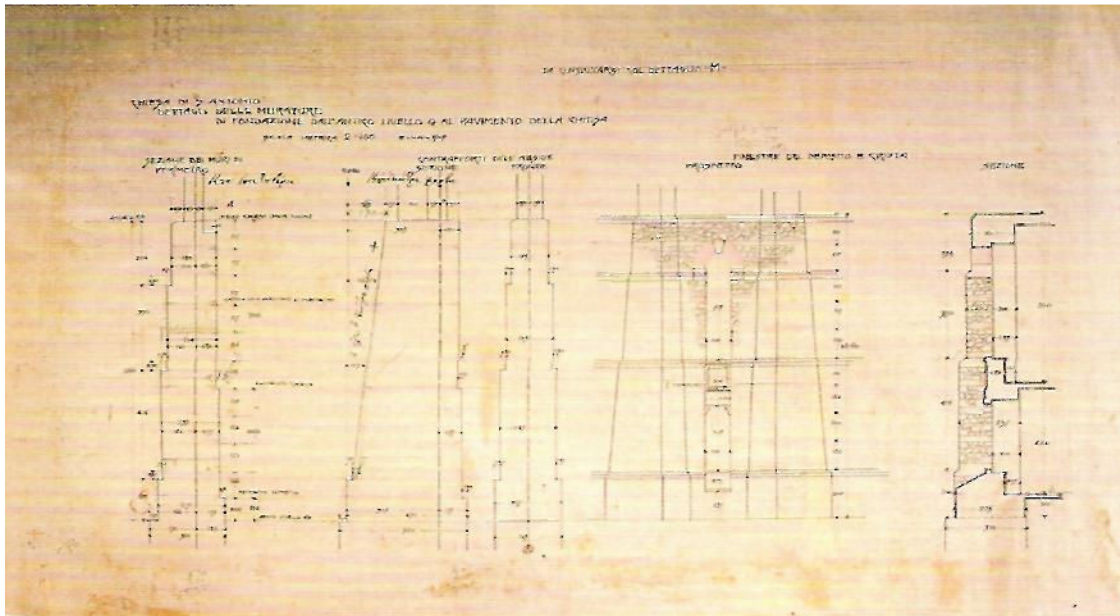

Şekil 4.1.10. Cephe etüdü Aydınlar üzerine çini, 60 x 72 cm, ölçek 1/50Çizen: G. Mongeri ve G. Semprini 10 Mart 1906 (Şentürk, Can, Girardelli,1996)

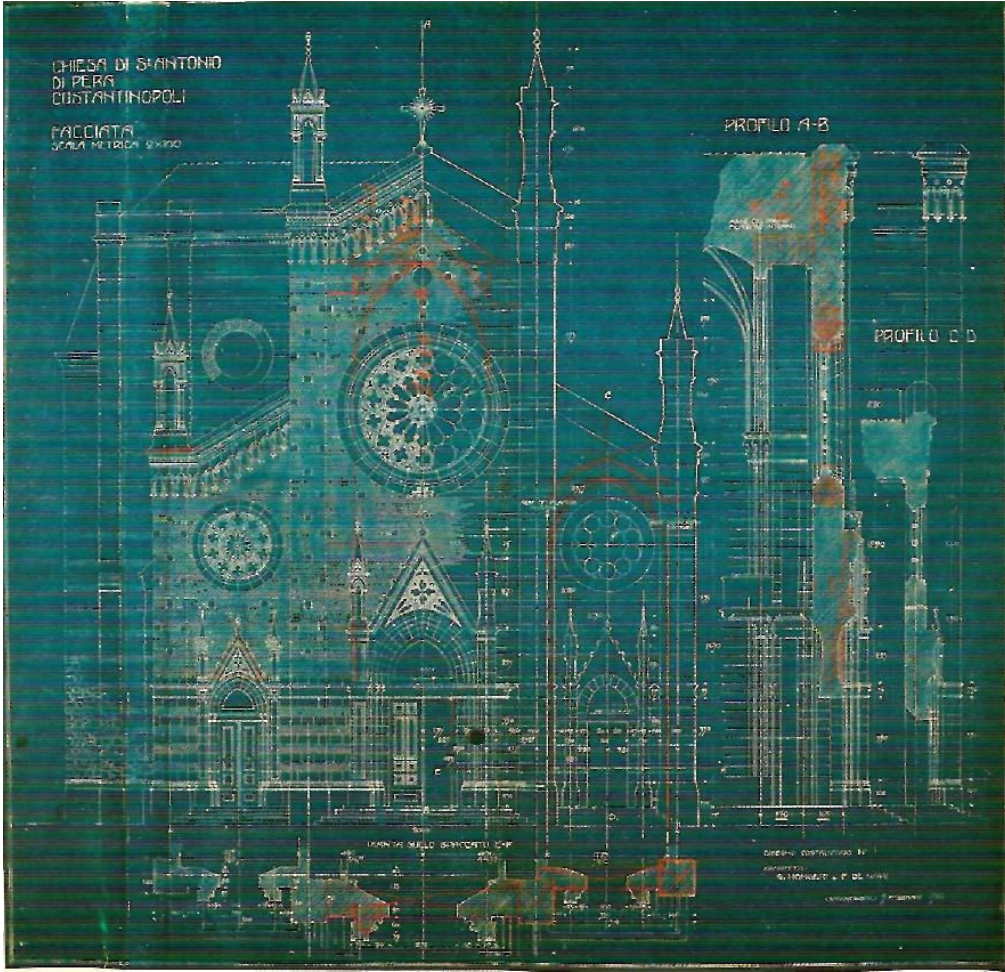
Harcamaların öngörüleni büyük oranda aşmasının önemli nedenleri arasında mimarların avluyu daha geniş tutma kararı almaları ve rahiplerin kilise ana mekânını doğu yönünde 3 metre genişletme istekleri de vardı. Bu genişletme kararı sonucu, arsanın doğu sınırında yapılan istinat duvarlarının yeniden takviyesi gerekmişti. Yapının beden duvarları da keşiflerde öngörülenin % 30 fazlası bir maliyetle tamamlanabilmişti. Büyük maliyet sorunlarının baş göstermesi sonrası Başrahip Caneve'nin talebi üzerine Mongeri, 8 Aralık 1908'de "ekonomik" adını verdiği yeni bir "Giriş Cephesi Tasarımı" hazırladı. Yazılı belgelerde söz edilen bu tasarımla ilgili çizime arşiv malzemeleri arasında rastlanmamıştır (Şentürk, Can, Girardelli,1996).

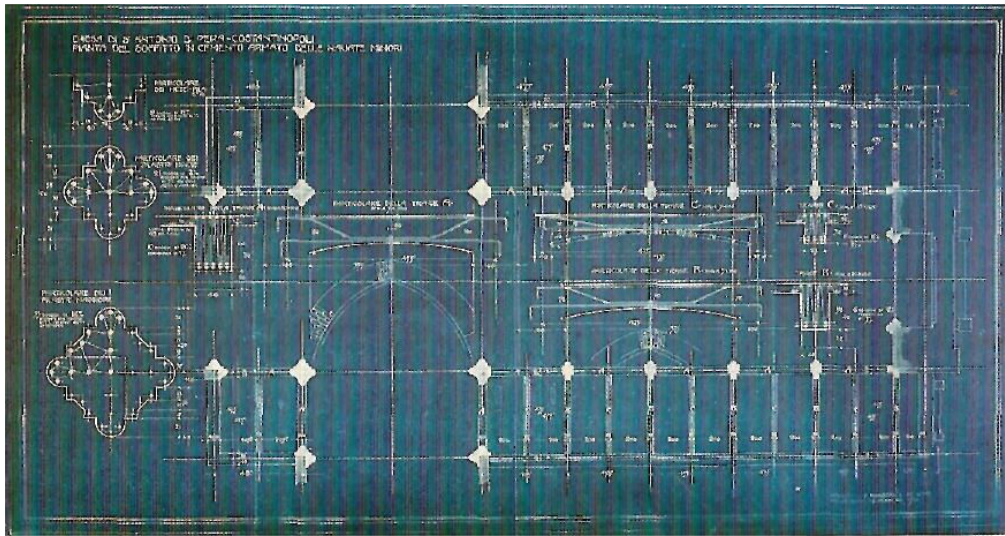
Şekil 4.1.11 Cephe profilleri ve merkezi baldaken planı Çizim bezi üzerine çini ve suluboya, 118 x 75 cm, ölçek 1/20 ve 1/1 2 Mart 1907 Uygulanmamış cephe önerisine ait detay (Şentürk, Can, Girardelli,1996)

Şekil 4.1.12 Temel duvarları detayları Çizim bezi üzerine kurşunkalem ve çini, 94 x 51 cm, ölçek 1/50 8 Mayıs 1907 Pafta üzerinde Grek harfleri ile yazılmış notlar bulunuyor (Şentürk, Can, Girardelli,1996)

Şekil 4.1.13 Giriş cephesi, kısmi plan ve kesitler Mavi ozalit ve üzerinde kırmızı renkte kuruboya ilave çizimler, 80 x 77 cm, ölçek 1/50 Çizen: G. Mongeri ve E. De Nari 5 Şubat 1910 1 numaralı uygulama çizimi (Şentürk, Can, Girardelli,1996)

Şekil 4.1.14 Küçük neflerin betonarme tavan döşemesi planı Mavi ozalit, 111 x 59 cm, ölçek 1/50, 1/20 ve 1/10 Çizen: G. Mongeri ve E. De Nari 19 Şubat 1910 (Şentürk, Can, Girardelli,1996)

1906-1907 tarihli tasarımlarda (Şekil 4.1. 7, Şekil 4.1.17) büyük sivri kemerli bir merkezi pencere ve kuvvetli bir derinlik ifadesi ile vurgulanan giriş cephesi, uygulanmış olan projede (Şekil 4.1.13, Şekil 4.1.14, Şekil4.1.18,) daha sade bir çözümlene içeriyor. Bu tasarım, öncesine oranla "Gotik" olmaktan uzaklaşarak "İtalyan Ortaçağ Canlandırmacı" eğilime daha da yaklaşmış görünüyor. Bu tasarımda, sivri kemerli açıklığın yerini merkezi bir gül pencerenin aldığı ve önceki cephe tasarımına hareket kazandıran büyük baldakenin kaldırıldığı izleniyor (Şentürk, Can, Girardelli,1996).

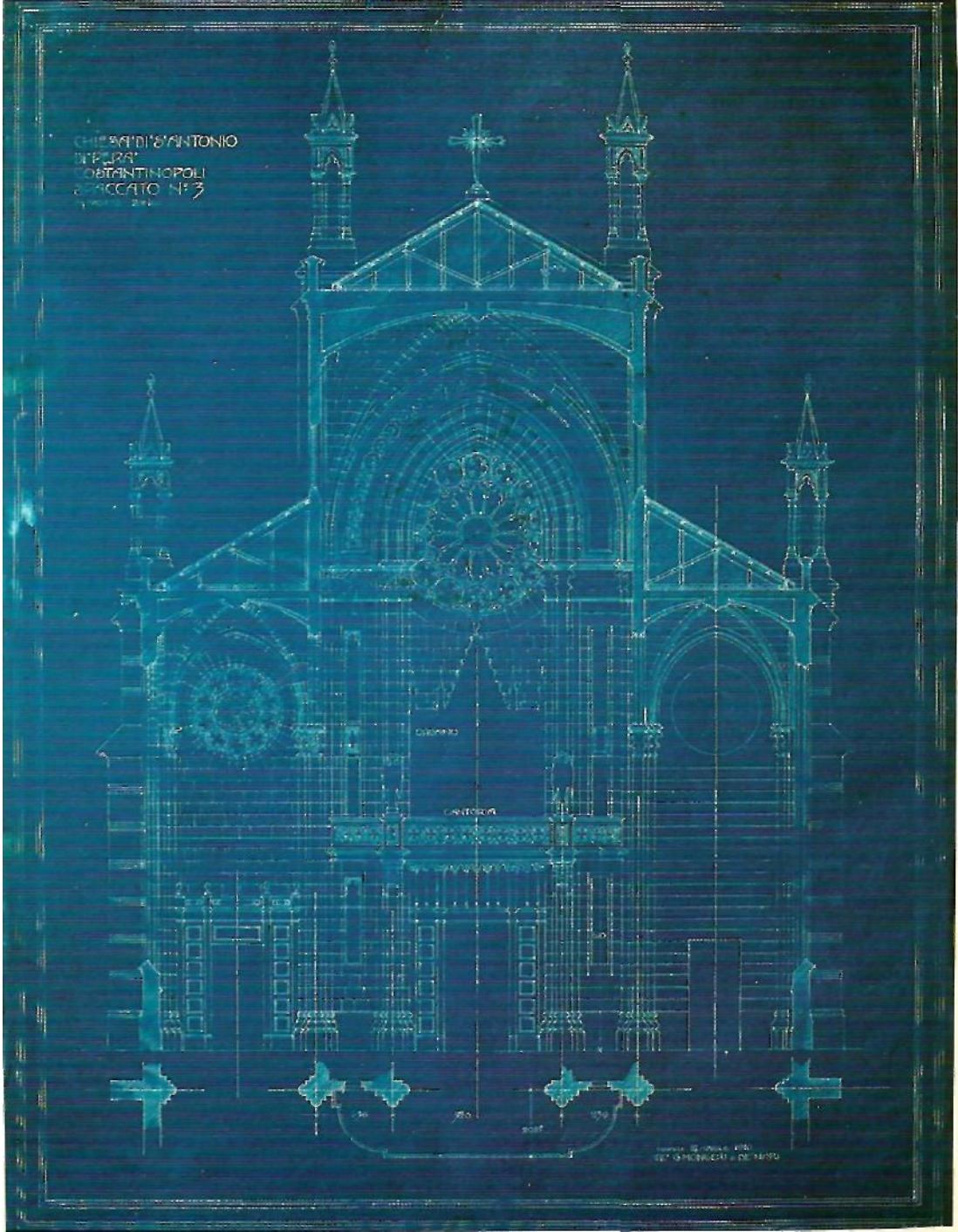
İkinci tasarım evresi ile ilgili (Şekil 4.1.13) ilk uygulama projesi 5 Şubat 1910 tarihini, yapının tamamlanması için Mongeri ve Rosasco tarafından imzalanmış olan inşaat sözleşmesi ise 28 Mayıs 1910 tarihini taşıyor. Yapının imalatında kullanılacak malzemeler ve teknikler açısından detaylı bilgi içeren ve 56 maddeden oluşan 30 sayfalık bu belgesel sözleşme imza tarihinden itibaren imalatın 18 ay içinde tamamlanmasını öngörüyor.

Uygulama aşamasında büyük oranda sadık kalındığı anlaşılan sözleşmeye göre yapının beden duvarlarında iki türde tuğla kullanılacaktır: Sıvasız görünür cephelerde "Dimitropulo" Bir kısmı taş-tuğla almaşık örgülü imal edilecek olan beden duvarlarının tümü, ölçüleri belirtilmiş gergi demirleri ile sağlamlaştırılacaktır. Beden duvarlarının iç ve dış yüzeylerinde bulunan pilastırlar, yapı içindeki sütunlar ve bunları birbirine ve beden duvarlarına bağlayan kirişler, kemerler ve tonoz örtü sistemleri betonarme olacaktır. Beton ve harç karışımları belirlenmiş olan dozlarda hazırlanacaktır. İç mekânda taşıyıcı ayaklar, belirli yüksekliğe kadar duvar yüzeyleri, sütun başlıkları, bazı profiller ve dekoratif elemanlar mozaik sıvalı olacaktır. Bu imalat için gerekirse yurtdışından usta getirilecektir.

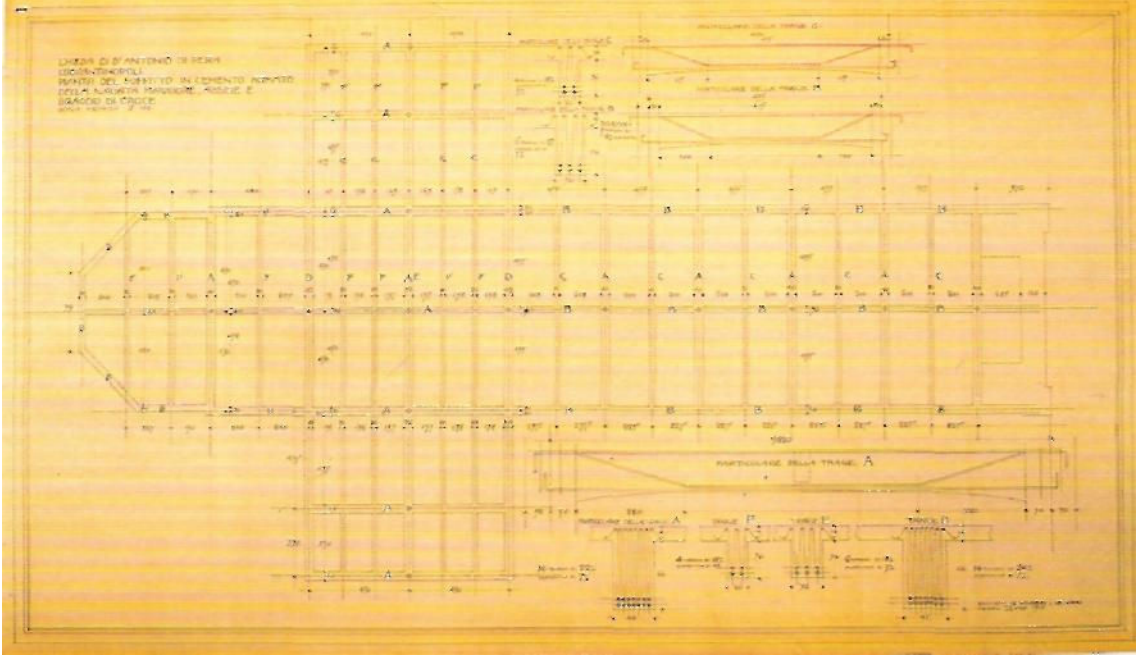
İnşaat, Mongeri ve De Nari'nin sorumluluğu dışında kalan bazı dekoratif ve tefriş elemanları dışında, sözleşmede öngörülen süreye uygun olarak 1911 yılı sonunda tamamlandı. Şubat 1912'de eski kilisenin istimlâk edilen bölümünün yıktırılması üzerine, yeni kilise dekorasyonu tamamlanmamış olarak kullanılmaya başlandı. Resmi açılışı ise 19 Kasım 1913'te gerçekleşti (Şentürk, Can, Girardelli,1996).

Doğuya doğru eğimli bir arazide doğu-batı doğrultusunda konumlanmış yaklaşık 20 x 50 metre ölçülerinde olan kilise "Latin Haçı" planlıdır. Eni transeptte dışa taşan kollarla 30

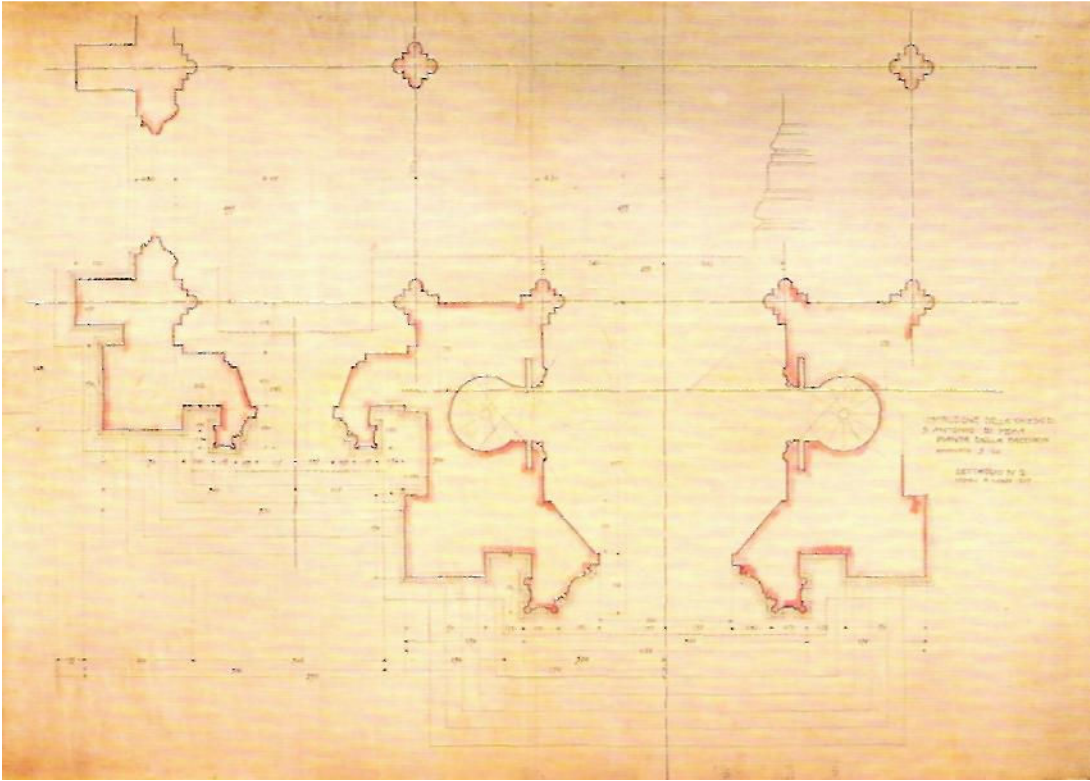
metreye, iç yükseklik ise orta nefte 23 metreye varır. Eğimden dolayı doğu cephesi yüksekliği 56 metreye ulaşır. Doğuda ana apsid beş cepheli çokgen bir çıkma yapar. Çan kulesi bu çıkmanın yanındaki güney apsidinin üzerindedir. Ana girişi barındıran batı cephesinde orta nef, dikdörtgen biçiminde hafif bir çıkıntı yapar(Şentürk, Can, Girardelli,1996).

Şekil 4.1.15. Giriş cephesine bakan enine kesit Mavi ozalit, 58 x 65 cm, ölçek 1/50
Çizen: G. Mongeri ve E. De Nari 8 Nisan 1910 (Şentürk, Can, Girardelli,1996)

Şekil 4.1.16. Büyük nef, apsid ve transeptin betonarme tavan döşeme planları Eskiz kâğıdı üzerine kurşunkalem ve çini, 109 x 63 cm, ölçek 1/50 Çizen: G. Mongeri ve E. De Nari 22 Şubat 1910 (Şentürk, Can, Girardelli,1996)

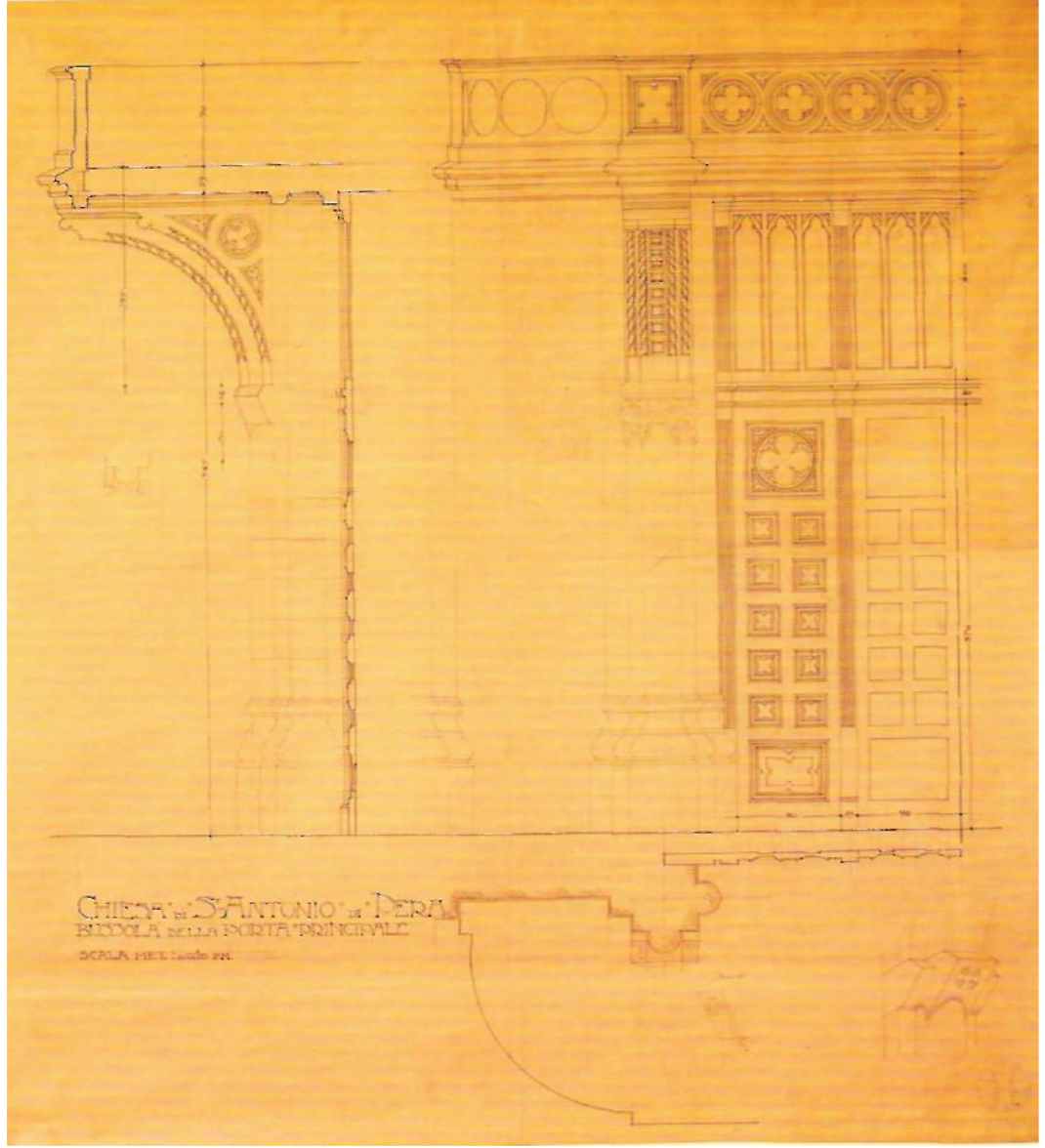

Şekil 4.1.17. Kilise ana girişi planı Çizim bezi üzerine kurşunkalem, çini ve suluboya, 108 x 77 cm, ölçek 1/204 Mart 1907 Dettaglio numero due İki numaralı detay olduğu belirtilen bu çizim uygulanmamıştır (Şentürk, Can, Girardelli,1996).

Aksiyal simetrik bir plana sahip olan kilisenin üç nefli naosunda nefler, deste sütun tarzındaki altışar ayakla oluşturulmuş sıralarla ayrılmıştır. Daha geniş ölçülerdeki orta nef ve transeptin kesiştiği merkezi mekânı belirleyen dört ayak diğerlerinden daha büyük kesitlidir. Orta nef ve transept, yan neflerden daha yüksek tutulmuştur. Yapının taşıyıcı sistemini oluşturan ayakların tümü dikdörtgen modüller oluşturacak biçimde birbirlerine sivri kemerlerle bağlanır. Örtü sistemi gotik mimari üslubunun bir diğer vurgusu olan kaburgalı çapraz tonozlarla tamamlanmıştır. Doğuda, transeptle sınırlanan üç apsid, naostan dört basamakla ayrılmıştır. Org batıdaki ana girişin üzerindeki locaya yerleştirilmiştir (Şentürk, Can, Girardelli,1996).

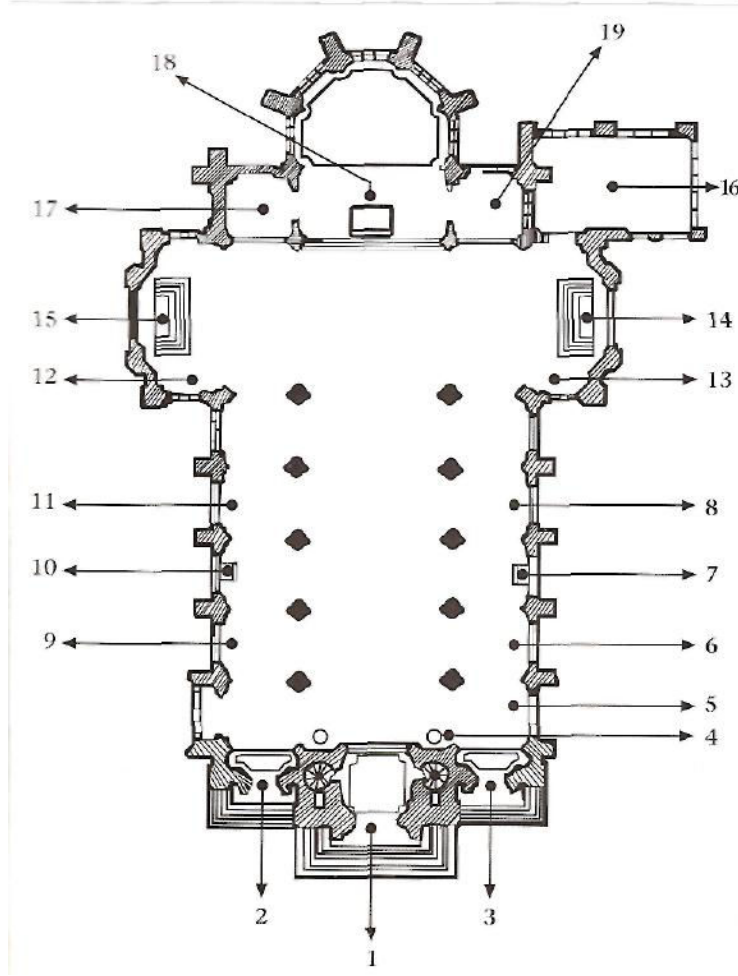
Kuzey, güney ve doğu cephelerinde taşıyıcılar arasına yerleştirilen sivri kemerli vitray pencereler yapı boyunca yükselir. Orta nefin ve transeptin yan nefleri aşarak yükseldiği cephelerin kemer aynalarında daire biçiminde pencereler yer alır. Artarın üzerinde asılı olan ahşap oyma "Çarmıhtaki İsa" heykeli ve Aziz Antonio'nun ahşap üzeri altın varaklı heykeli İtalyan heykeltıraş Luigi Bresciani tarafından yapılmıştır. Yan apsidlerin doğu duvarında vaftiz ve yemek sahnelerinin betimlendiği iki mozaik pano vardır(Şentürk, Can, Girardelli,1996).

Yapıyı temsil eden giriş cephesi, pilastırlarla sınırlanmış ve daha yüksek olarak ana nef hizasında öne çıkan orta bölüm ve iki yan bölümden oluşmaktadır. Bu aksiyal simetrik düzenleme içinde ana giriş ortada, diğerleri yan nefler hizasında olmak üzere dikdörtgen biçiminde üç giriş kapısı yer alır. Kapı düzenlemeleri, sivri hafifletme kemerleri üzerinde yüksek bir üçgen alınlık ve yanlarında baldakenlerle tamamlanmaktadır. (Şekil 4.1.18) Kemer içlerinde mozaik betimlemelere yer verilmiştir. Giriş cephesinin bir diğer vurgusu da üç kapı kompozisyonu üzerinde bulunan üç büyük gül penceredir. Saçak silmelerinin altında, mavi renkte çinilerle canlandırılmış sivri kemerli niş sırasından oluşan geniş bir bordur görülür. Cephe düzenlemesi dört pilastır üzerindeki dekoratif dört yüksek baldakenle tamamlanır. (Şekil 4.1.15.)

Şekil 4.1.18. Ana giriş mekânı Eskiz kâğıdı üzerine kurşunkalem ve çini, 93 x 102 cm, ölçek 1/10 (Şentürk, Can, Girardelli,1996)

4.2. Plan Özellikleri

Şekil 4.2.1 .Saint Antoine Kilisesi'nin Planı (BSKA)

AÇIKLAMA

1. ANA GİRİŞ KAPISI / "DÜNYANIN KRALİÇESİ MERYEM" MOZAIK KAPLAMA
2. SOL KAPI / "YOKSULLARI ÇOK SEVEN AZİZ ANTONİO" MOZAIK KAPLAMA
3. SAĞ KAPI / "AZİZ ANTONİO KUCAĞINDA ÇOCUK İSA" MOZAIK KAPLAMA
4. KUTSAL SU MERMERLERİ
5. KİTAPLAR VE MUMLAR
6. BİRİNCİ MUMLUK
7. PADOVALI AZİZ ANTONİO'IN HEYKELİ
8. İKİNCİ MUMLUK
9. ÜÇÜNCÜ MUMLUK
10. İSA'NIN KUTSAL KALBI HEYKELİ
11. DÖRDÜNCÜ MUMLUK
12. GÜNAH ÇIKARMA BİRİMİ
13. GÜNAH ÇIKARMA BİRİMİ
14. AZİZ YUSUF ALTARI
15. MERYEM ANA ALTARI
16. SAGRESTİA (RAHİPLERİN AYIN İÇİN GİYİNDİKLERİ BÖLÜM)
17. VAFTİZ HAVUZU
18. ANA ALTAR SUNAK, MİHRAP
19. KUTSAL KOMÜNYON

Kilise doğuya doğru eğimli bir alanda doğu-batı doğrultusunda Latin haçı planında yapılmıştır. (Şekil 4.2.1) İbadet alanı üç nefli olan binanın batıdaki cephesi ortadaki nef hizasında dikdörtgen biçiminde çıkıntılıdır. Bu çıkıntıda pilasterlerin kilise binasını küçük ölçekte taklit ederek çevrelediği ana kapı yer alır vardır. Yapıldığı alandaki eğimden dolayı 56 metreye ulaşan doğu cephesinde ana apsis 5 cepheli çokgen bir çıkıntı yapar. Çan kulesi güneydeki büyük apsisin üzerindedir. Kilisenin güneyinde yapıya paralel iki katlı bir manastır yapısı vardır. Kilisenin ibadet alanında (naos) Kilisenin kapılarının açıldığı küçük bir ön giriş (narteks) teki kapılardan geçilir. Naos deste sütun tipinde oluşturulan altışar ayaklı üç nef ayrılmıştır. Orta nef yan neften daha geniştir. Orta nef ve transepti (apsidin sonlandığı kutsal alan)yan neflerden daha yüksektir. Orta nefle transeptin kesiştiği merkezi mekanı belirleyen dört ayak diğerlerinden daha yüksektir. Orta nefle transeptin kesiştiği merkezi mekanı belirleyen dört ayak diğerlerinden daha büyük kesitlidir. Duvarlarda nefleri bölen ve kilisenin taşıyıcı sistemini oluşturan ayakları karşılayan gömme ayaklar bulunur. Tüm ayaklar birbirlerine modüller oluşturacak şekilde sivri kemerlerle bağlıdır. Ve tüm ayaklar iri yaprak motifleriyle bezeli başlıklarla sonlanır. Örtü sistemi kaburgalı çapraz tonozdur. Doğuda transeptle sınırlanan üç apsis ibadet alanı olan naostan dört basamak yüksektir. Atların üzerine tahtadan oyma çarşıdaki İsa ve tahta üzerinde altın varaklı San Antonio heykeli İtalyan heykeltıraş Luigi Beresciani'nin eseridir. Yan apsislerin doğu duvarlarında vaftiz ve son akşam yemeğini betimleyen mozaik panolar vardır(Şentürk, Can, Girardelli,1996).

Saint Antonio Kilisesi'nin doğusundaki eğimle oluşan bodrum katı ikinci bir kilise biçiminde düzenlenmiştir. Keldanilerin ibadet ettiği bu kiliseye avlunun kuzeyindeki merdivenlerle çıkılan kuzey avlusuna girilir. (Şekil 4.2.2)

Şekil 4.2.2 . .Saint Antoine Kilisesi, Keldanilerin ibadet ettiği salona giriş kapısı.

4.3. Cephe Özellikleri

Betonarme olan yapının dış cephesi tuğla kaplıdır. Giriş cephesi, pilastrlarla sınırlanmış ve daha yüksek olarak ana nef hizasında Öne çıkan orta bölüm ve iki yan bölümden oluşmaktadır. Bu aksiyal simetrik düzenlemede ana giriş ortada, diğerleri yan nefler hizasında olmak üzere dikdörtgen üç giriş kapısı yer alır. Kapılar, sivri kemer üzerinde yüksek bir üçgen alınlık ve yanlarında baldakenlerle düzenlenmiş, kemer aynalarında mozaik betimlemelere yer verilmiştir. Bu kapı kompozisyonları üzerinde büyük gül pencereler vardır. Geniş saçak silmesinin altında, mavi renkte çinilerle canlandırılmış sivri kemerli niş sırasın dan oluşan geniş bir bordur görülür. Cephe düzenlemesi dört pilastr üzerindeki dört yüksek baldakenle tamamlanır.

Şekil 4.3.1. Saint Antoine Kilisesi'nin Batı cephesi (Griş Ccephesi)

Kuzey, güney, ve doğu cephelerinde taşıyıcılar arasına yerleştirilen sivri kemerli, vitraylı geniş pencereler yapı boyunca yükselir. Orta nefin ve transeptin yan nefleri aşarak yükseldiği cephelerin kemer aynalarında daire biçiminde pencereler yer alır.

Şekil 4.3.2. Saint Antoine Kilisesi'nin Güney Cephesi

Şekil 4.3.3. Saint Antoine Kilisesi'nin Kuzey cephesi

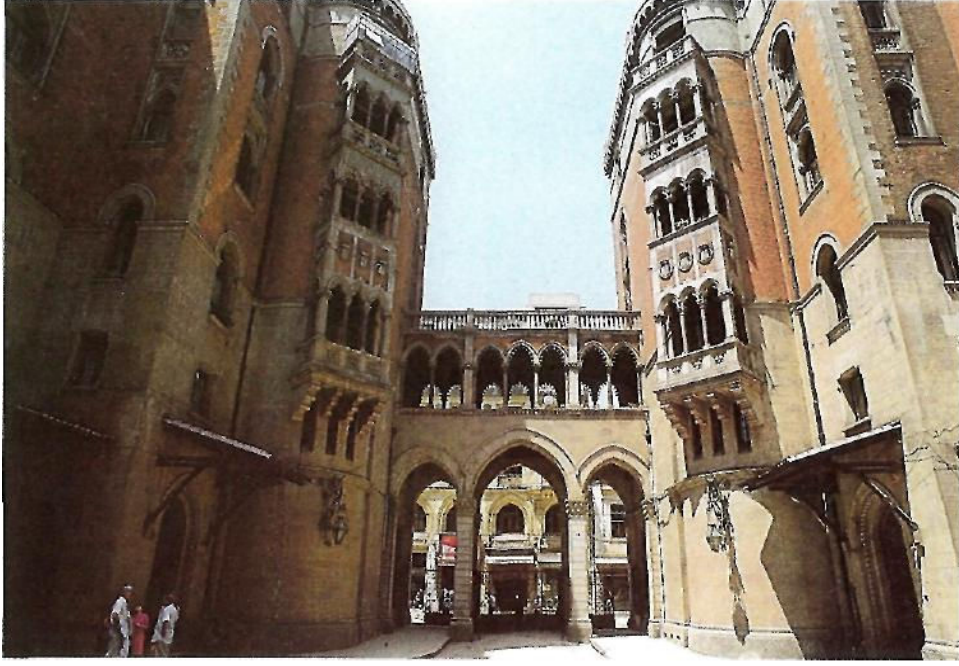

Şekil 4.2.4. Saint Antoine Kilisesi'nin doğu cephesi

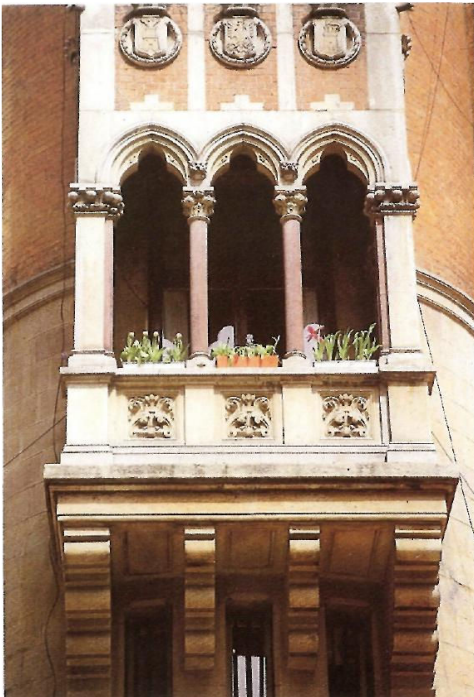
Şekil 4.3.5. Saint Antoine Kilisesi Balkondan Avluya Bakış [3]

Bir yapının ruhu, onun mimari özelliği, etkin dizayn üslubu, mimarının düşünme modeli olduğu kadar, süslemeleri, cephe elemanları ile de kendini belli eder. Kilise mimarisinde her öge derin anlamlar taşır. Her kilise, gökleri yani sonsuz yaşamı müjdelere ve yeryüzünde Allah'ın merhametini simgeler. Avrupa mimarlığının özellikle kiliselerde göze çarpan en karakteristik yapı üslubu Gotik tarz, Sent Antonio Kilisesi'nin temel yapı üslubunu oluşturur. Gotik mimari, yüzlerce yıl derin iman ve İsa'nın dirilişinden gelen sevinç ruhumun yansıması sonucu doğmuş ve insanların Allah'a bir şükranı olarak yüzlerce kilisenin temel yapı tarzı olmuştur.

Şekil 4.3.6. Saint Antoine Kilisesi batıdan, Avluya Bakış (Cezar, 1991)

Öte yandan kilisenin girişindeki apartmanlarda İtalya'da özellikle Venedik'teki Gotik üslup yapılarında kullanılan kemerleri anımsatan kemerler kullanılmıştır. Dolayısıyla St Antonio Apartmanları'nda kullanılan üslubun gotik üslubun 19.yüzyılda yeniden gündeme gelmesi olarak düşünebileceğimiz Neo-gotik üslupta yapılmış olduğu söylenebilir.

Şekil 4.3.7. Saint Antoine Kilisesi "loggia" şeklindeki balkonları(Cezar, 1991)

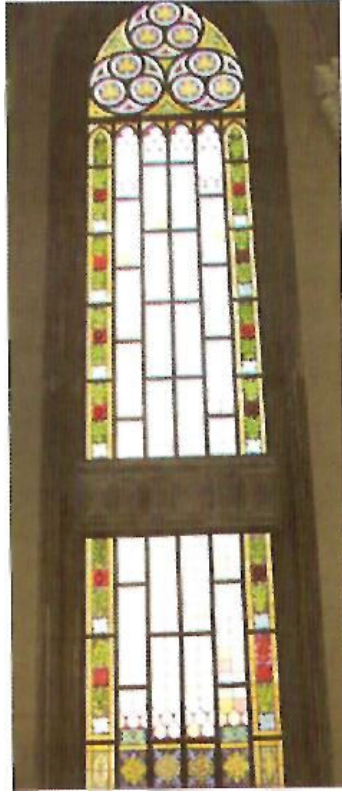

Şekil 4.3.8. Saint Antoine Kilisesi "loggia" şeklindeki balkonları(Cezar, 1991)

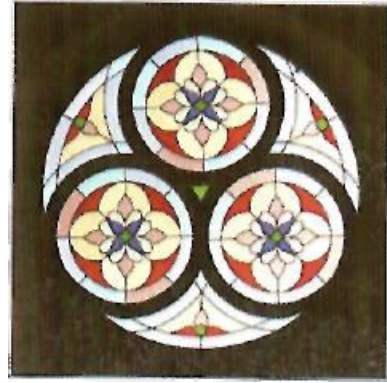
Şekil Şekil 4.3.9.'da görüldüğü gibi Avlu dışındaki parmaklıkların ardından Saint Antoine Kilisesi'nin cephesine baktığımızda her detayında simetriyi rahatlıkla görebiliriz. Kilise tipik keskin hatlarıyla göğe doğru yükselerek ortada buluşan kuleler, kemerlerin üzerinde yer alan süslemeler, turkuaz renkli pencereleme öğeleri, rosas olarak adlandırılan çiçek desenli pencereleri ile konukları selamlar.

Şekil 4.3.9. Saint Antoine Kilisesi'ne İstiklal Caddesi'nden bakış [4]

Şekil 4.3.10. Vitray (BSKA)

Şekil 4.3.11. Mansard (BSKA)

Kiliseye girildiğinde, derin bir "buluşma anı" başlar ve insan, kendi gerçeğinde Allah ile diyaloga geçer. Bir an, başımızı yukarıya kaldırdığımızda, gökselliği çağrıştıran turkuvaz rengin egemen olduğu kaburgalı, çapraz tonozlu tavanı, yan duvarlarda süzülen ışıkla vitrayları ve gerçek boyutlarıyla Haç üzerinde İsa'yı görürüz. (Şekil 4.3.10.) Nefes kesici bir anlamı vardır. Kuzey, güney ve doğu cephesindeki vitray pencereler, yapı boyunca yükselir. Orta nefin ve transeptin yan nefleri aşarak yükseldiği kemer aynalarında mansard denilen küçük yuvarlak pencereler bulunur. (Şekil 4.3.11.) İçlerindeki üç çiçek motifi ile Baba-Oğul-Kutsal Ruh, yani Üçlü Birlik temsil edilir. Üç yuvarlak pencereden süzülen ışık, içeride tek bir ışık demeti halini alır. Tıpkı "Kutsal Üçlü Birlik" gibi. Kilisenin vitrayları 2001 yılına kadar bina dışından kapatılmış, daha sonra açılarak, bugünkü haline kavuşmuş ve ışıkla buluşmuştur (BSKA).

Şekil 4.3.12. Saint Antoine Kilisesi, İç Mekan batıdan [3]

Üç nefli olan kilise Haç biçimindedir. Yapının taşıyıcı sistemini oluşturan, naosu yan netlerden ayıran deste sütunlar, birbirine paralel bir düzende uzanır. Bu taşıyıcı sütunlar, kilisenin destekleyicisi, yol göstericisi ve temel direkleri olan Peygamberleri, Havarileri ve Kilise Babalarını simgelemektedirler. Taşıyıcı sütun ayakları birbirine sivri kemerlerle bağlanarak, süslü sütun başlıklarıyla sonlanırlar. Bu sütunların taşıdığı taç biçimindeki lambalar oldukça şık görünümündedir ve bazılarının hemen üstlerinde gövdeye işlenmiş haçlar bulunur. Ayrıca sütunların arasında ahşap sıralar yer almaktadır. (Şekil 4.3.12.)

Yapı içi özellikle dekorasyon elemanlarının varlığı ve yüksek uzun pencerelerdeki vitraylar ile çok renklidir. Kahverengi tonlar taşıyan ayaklar ve duvar yüzeyleri üzerinde beyaz sütun başlıkları ortaya çıkmaktadır, tavanı oluşturan çapraz tonozların kaburga kısımları duvar ile aynı renkteyken tonoz kısımları mavi renktedir(BSKA). (Şekil 4.3.13.)

Şekil 4.3.13. saint Antoine kilisesi iç mekan batıdan

4.4. Bezeme Özellikleri

Hıristiyanlık tarihi içinde Kutsal Kitap'tan alınan betimlemeler 2000 yıl boyunca ressamın tuvalinde yeniden yaşam buldular. Her ressam kendi üslubunu kullanarak ve Kutsal Kitap'a sadık kalarak İsa'nın yaşamını, Kilise tarihinin önemli olaylarını, peygamberlerin çağrılışlarını, Adem ile Havva'nın "ilk günah olayı"nı yansıttılar. Öte yandan Azizlerin isimlerine adanan Kiliselerde ise, adı geçen Azizin yaşamından ayrıntılar resmedilir. Tıpkı Aziz Antonio'nun ve dolayısıyla Fransisken yaşamının, Kilisenin dış cephe mozaiklerine yansması gibi, Saint Antonio Kilisesi'nin, ortada ana giriş ve yan nefler hizasında iki olmak üzere dikdörtgen planlı üç giriş kapısı vardır. Kapıların alınlıkları üzerinde mozaik betimlemelere yer verilmiştir. Mozaik süsleme tarzı, özellikle doğu kiliselerinin en temel betimleme yöntemlerinden biridir(BSKA).

1. Ana giriş kapısı üzerinde 4 metre büyüklüğündeki mozaik panoda başında tacı ile "Dünyanın Kraliçesi Meryem" Her iki yanında, o'nun tarafından kutsanan azizleri görürüz. (Şekil 4.4.1.)

Şekil 4.4.1.Saint Antoine Kilisesi'nin ana giriş kapısı üzerindeki mozaik (BSKA)

Meryem, itaatin, alçak gönüllülüğün, saflığın, imanın ve bakireliğin simgesi olup sonsuz yaşam'ın kapılarını insanlara açan, "ilk günahı lekesizliğiyle ortadan kaldıran Kadın" kimliğini taşır. Oğlu İsa'nın ölümü ve dirilişinin ardından Havarî Yuhanna ile birlikte Efes'e gelmiş ve göğe alınıncaya kadar orada yaşamıştır. Her yıl 15 Ağustosta Göğe Almış Yortusu kutlamaları yapılır. Fransiskenler, Türkiye'de Efes'ten göğe alınan

Meryem Ana'ya duydukları büyük bağlılıkları nedeniyle özellikle bu mozağin yapılmasını istemişlerdir. (BSKA)

Meryem mozağindeki iki Azizden biri Padovalı Aziz Antonio, elinde İncil ve zambak tutmakta, solunda bulunan Aziz Fransua ise kutsal yaraları ve elinde haç ile görülmektedir. Aziz Antonio Meryem'in göğşe almış günü olan 15 Ağustos'ta doğmuştur (1195). Azizin İncil bilgisi öylesine kusursuz ve şaşılacak düzeydedir ki, kendisine "İncilci Doktor" sıfatı verilmiştir. O dönemde rahipler, "elimizdeki tüm İncilleri kaybetsek bile Padovalı Antonio tümünü ezbere bilmekte ve anımsamaktadır" inancını taşımaktaydılar(BSKA).

Mozağin altında, birbirine kenetlenmiş iki kol ve ortada haç görülür. Çıplak kol İsa'nın, diğeri ise Aziz Fransua'nın koludur. Birbirine kenetlenmiş bu iki kolun lam ortasında yükselen haç, Fransiskanlar'ın simgelerinden biri olan bu figürü tamamlamaktadır.

Mozaikleri çevreleyen bordürlerde ip ve zambak yer alır. Rahiplerin cüppelerinin 3 düğümlü ipleri, Manastırlarda yaşayanların üç yeminini gösterir: Bunlar, iffet, itaat ve yoksulluk erdemleridir. Öte yandan, bembeyaz bir taç gibi, çiçeklerin en safı ve en yalın görünümlü olanı zambak, Aziz Antonio'ı ve iffeti temsil eder. Mozaği çevreleyen bordürlerde turkuvas rengi yani Türk mavisi kullanılmıştır. Bu rengin çok derin iki anlamı vardır. Birincisi, mavi, Allah'ın ayaklarının basamakları olan gökleri gösterir ve kutsal sevgiye işaret eder. İkincisi, Fransiskan rahiplerinin yaşadıkları ülkeden kopuk olmadıklarını gösterir. Onlar yaşadıkları topluma yabancılaşmayı, tam tersine, onlarla bütünleşmekte, Türk kültür dokusunu benimserken tüm dünyayla kucaklaşmaktadırlar.

Eşsiz ve sonsuz enginlikleri açan mavi, aslında özgürlüğün rengidir. Allah'a dönen, günahattan arınan, dünyasal putlardan kurtuluşu elde eden insanın rengidir. Cephe mozaikleri dışında kilisenin tavanında ve vitraylarda da bu renk özellikle kendi derin anlamıyla kullanılmıştır(BSKA).

2. Sol kapının üzerinde yer alan panoda,"Yoksulları Çok Seven Aziz Antuan'ın bir yoksula ekmek verışı resmedilmiştir. (Şekil 4.4.2.) Hemen altında İncil'in iki yazarı olan Matta ve Markos'un sembolleri ve İncilleri'nin başlangıç cümleleri yer alır. Sol taraftaki "insan" figürü Matta'yı betimler, İncili'nin ilk cümlesi "İsa Mesih'in soy kitabı" (Liber generationis Iesu Christi) yer alır. Sağ taraftaki"aslan" figürü, Markos'u simgeler ve İncili'nin başlangıç cümlesi "Tanrı'nın Oğlu Mesih İsa'nın İncili'nin başlangıcıdır"

(Initium evangelii Iesu Christi Filii Dei) bulunur. Her iki mozaik de 2 metre büyüklüğündedir(BSKA).

Şekil 4.4.2. Saint Antoine Kilisesi'nin sol kapının üzerinde yer alan mozaik(BSKA).

3. Sağ kapının üzerinde bulunan panoda, yaşamından bir kesit alınarak "Aziz Antonio kucağında Çocuk İsa" ile betimlenmektedir. (Şekil 4.4.3.) Hikaye şöyledir: Bir akşam Kont, Antonio'm odasının aralık kapısından sızan çok parlak bir ışık görür. Yangın olduğunu sanarak telaşla kapıyı açar ve olağanüstü bir sahneyle karşılaşır: Antonio kucağında Çocuk İsa ile orada durmaktadır. Kont'a bu gördüklerini kimseye söylememesi için ricada bulunur. Kont ise bu sırrı ancak Antonio'ın ölümünden sonra açıklar.

Şekil 4.4.3. Saint Antoine Kilisesi'nin sağ kapının üzerinde yer alan mozaik. (BSKA)

Hemen altında, İncil'in diğer iki yazarı olan Luka ve Yuhanna'nın sembolleriyle İncilleri'nin başlangıç cümleleri yer alır. Sol taraftaki "sığır" figürü Luka'yı betimler ve

İncili'nin başlangıç cümlelerinden "Kral Herodes'in günlerinde"(Fuit in diebus Herodis regis; Luka 1,5) yer alır. Sağ taraftaki "kartal" ise Yuhanna'nın simgesi olup İncili'nin ilk cümlesi "Başlangıçta kelim vardı" (in principio erat Verbum) bulunur (BSKA).

Bu panoları yapan ustalar, Ankara'da Atatürk'ün Anıtkabir'indeki mozaiklerinin yapımında çalışan ve Spilnbergo'da bulunan mozaik okulunun ustalarıdır. Mozaikler Meryem Ana'nın günahsızlığının ilan edilmesinin 100.yılı olan 1954'de tamamlanmıştır. Cephe resimlerini Pietro Contu, mozaikleri ise İtalyan sanatçı Mario Bertolo yapmıştır(BSKA).

Şekil 4.4.4. Gül Pencere (BSKA)

Şekil 4.4.5. İşlemeli Tablo (BSKA)

Kapıların üzerinde yer alan rosaslar, yani gül biçimli pencereler, gotik mimarinin işareti ve değişmez figürleridir (Şekil 4.4.4.) . Aziz Antonio'nun bir diğer simgesi olan "ateş" figürü, ana kapının üzerinde bulunan büyük rosasın ortasında yer alır. (Şekil 4.4.5.) Tam üzerinde bulunan işlemeli tabaktaki "S" ve "A" harfleri de kilisenin Padova'lı Sent Antonio'a adanmış olduğunun hiçbir kilisede bulunmayan farklı bir anlatımıdır. Göğün derinliklerine doğru yükselen sivri gotik kuleler, biraz yuvarlatılmış olmakla beraber, uzunlukları ve hacimleriyle, kendi mimari tarzlarının birer örneği olup, oldukça güzel biçimde bezenmişlerdir.

Şekil 4.4.6. Kilise çanı (BSKA)

Şekil 4.4.7. Saint Antoine Kilisesi'nin çan kulesi[4]

Saint Antoine Kilisesi'nin üç çanı, Poli şirketinden Victorio Veneto tarafından yapılmıştır ve Kutsal Komüsyon'un olduğu sağ absidiol'ün tam üzerinde bulunmaktadır. (Şekil 4.4.6 , Şekil 4.4.7.)

Şekil 4.4.8. Ana Giriş
(BSKA)

Şekil 4.4.9. Mermer haç (BSKA)

Kilise'nin ana girişinde gözümüze hemen sütunlara gömülü duran mermer haçlar çarpar. (Şekil 4.4.8., Şekil 4.4.9.) Haçla mühürlenmiş olan her Hıristiyan Kutsal Katolik

(evrensel) Kilisesine bu mermer haçlar gibi sadık ve sağlam bağlanmaları, alçakgönüllülükte gömülü, Rabbin şerefini ve kardeşlerin iyiliğini görebilen olmalı. Vaftizliler, kiliseye girerken ellerini bu haçlara sürerler ya da haçları öperek saygılarını ifade ederler(BSKA).

Kilise döşeme kaplamalarında 3 farklı tip karo mozaik kullanılmıştır. Orta nef ve yan nefleri ayıran ayakların arasında yanlarında ince bordürler bulunan üzerinde haç motifi olan mozaikler bulunmaktadır. (Şekil 4.4.10.)

Şekil 4.4.10.Saint Antoine Kilisesi'nin yer karosu ve mozaikleri.

Şekil 4.4.11. Saint Antoine Kilisesi'nin Her iki yan nef boyunca sıralanmış ayaklar üzerindeki rölyef örneği (solda), ve detayı.(sağda)

Her iki yan nef boyunca sıralanmış ayaklar üzerinde Hz. İsa'nın çarmıha gerilişini konu alan bir dizi rölyef bulunur. Bu rölyefler ahşap bir çerçeve içinde sergilenmektedir(BSKA). (Şekil 4.4.11.)

Şekil 4.4.12. Kutsal Su Mermerleri (BSKA)

Kilisenin ana giriş kapısının her iki tarafında, kutsal su mermerleri bulunur. Dev birer kupa biçiminde olan bu mermerler, kutsanmış suları taşırlar. Kiliseye ilk girildiğinde parmaklar hemen suya dokunur ve haç işareti yapılır. Dış dünya artık o anda sona ermiş, Allah'ın huzuruna gelinmiştir. Kutsanmış sular, aynı zamanda vaftiz gerçeğini de anımsatır(BSKA). (Şekil 4.4.12.)

Kilisenin içinde, sağ tarafında (yani sağ nefinde) yürümeye başlarsak, öncelikle kitapları ve çeşitli boylarda mumları görürüz. Mum, dinsel bir nesne olmaktan çok, içinde çok özel anlamlar taşıyan, derinliğ olan ve Allah ile bir tür iletişim sağlayan şiirsel bir araçtır

Şekil 4.4.13. Mumlar (BSKA)

Sağ ve sol nefte karşılıklı yerleştirilmiş ve ortalarında yer alan heykellerle birbirlerinden ayrı konumlandırılmış ve 1986 yılında yapılmış 4 adet mumluk bulunmaktadır. Sağ nefte yer alan ilk mumluğun üzerinde Latince "Deus Meus et Omnia" (Allah'ım ve herşeyim) yazısı ve serafin sembolü bulunur(BSKA) (Şekil 4.4.13.).

Şekil 4.4.14. Padova'lı Aziz Antonio'nun heykeli (BSKA)

İki mumluk arasında, normal bir insan boyutlarında, üzerinde Fransisken cüppesi, bir elinde ekmek, diğer elinde İncil ve kucağında Çocuk İsa ile betimlenen, yoksulların yardımcısı, kiliseye adını veren kaynak, Padova'lı Aziz Antonio'nun heykeli yer alır. Heykelin önünde dua için bir diz çökme bankı bulunur(BSKA)(Şekil 4.4.14.).

Birinci mumluğun tam karşısında sol nefte yer alan üçüncü mumlukta ateş ve İncil kabartmalarının yanında "Doctor Evangelicus" (İncilci Doktor) yazısı yer alır. Her iki

Şekil 4.4.15. İsa'nın Kutsal Kalbi heykeli (BSKA)

sembol de Aziz Antonio'ı anlatır. Sol taraftaki iki mumluğun tam ortasında ve Aziz Antonio heykelinin tam karşısında kollarını sevgi ile uzatmış İsa'nın Kutsal Kalbi heykeli, bir diz çökme bankı ve İsa'nın kutsal kalbi duası bulunur bulunur (Şekil 4.4.15.).

Şekil 4.4.16. Günah Çıkarma Birimleri

Hıristiyan inancının en temel özelliklerinden birini günah kavramı, günahla ilişki ve günahtan arınarak kurtuluşa ve sonsuz yaşama giriş oluşturur. Bunun için imanlılar, günaha düştüklerinde ve Efkariya almadan önce mutlaka günahlarını itiraf ederek Allah ve kardeşlerle barışırlar. Çünkü inanılır ki, günah içinde yaşayan Allah ile barışık değildir ve bu nedenle tinsel barışa ulaşamazlar ve günahlarının yükünü sürekli taşırlar. Allah'ın affını alabilmek için öncelikle günahının farkına varmak ve Allah'la barışmak gerekir. Ayrıca İsa'nın bedeni ve kanı olan Efkariya'yı alabilmek için de günahların itirafı gereklidir. Bunun için rahiplere danışılır.

Günahların itirafı için önemli olan tinsel olgunluktur. Mekân önemli değildir ancak bir gizlilik gerektirir. Çünkü söylenen günahlar, sadece itiraf eden ile affı veren arasındadır. Sent Antonio Kilisesi'nde biri Aziz Yusuf Altarı'nın hemen solunda, öteki Meryem Ana Altarı'nın hemen sağında olmak üzere iki Günah Çıkarma Birimi bulunur. (Şekil 4.4.16.) Yan altarlara, ana altarı destekleyen ve anlamsallığı güçlendiren temel yapı birimlerindedir. Kilisede bulunan iki yan altardan birincisi Aziz Yusuf Altarı, diğeri ise Meryem Ana Altarı'dır.

Şekil 4.4.17. .Aziz Yusuf Altarı (BSKA)

Aziz Yusuf Altarı, üç nişten oluşmaktadır. Her bir nişte bir heykel bulunur. Ortada, Aziz Yusuf, sağında "Altın Ağız"da denilen İstanbullu Büyük Aziz Yuhanna Krisostomos,

solunda ise Aziz Gregorius Magnus varlıklarıyla kilisenin görselliğine büyük anlamlar katarlar. Bu heykeller, Roma'daki "Roza, Zanazio & Ci, Fornitori di sua Santità" şirketi tarafından hazırlanmıştır (Şekil 4.4.17.).

Meryem Ana'nın eşi, İsa'nın babalığı, sabrın, itaatin, derin bilgeliğin sembolü ve evrensel kilise'nin koruyucusudur. Aziz Yusuf, (Şekil 4.4.18.). Hıristiyanlığın en temel figürlerinden biri olan ve Meryem-Yusuf-Çocuk İsa'dan oluşan "Nasıralı Aile" kompozisyonunun temel taşlarından biridir.

Olağanüstü söylev yeteneği nedeniyle yaşadığı dönemde "Altın Ağız" olarak ünlenen Yuhanna Krisostomos, Antakya'da varlıklı bir Hıristiyan aileden dünyaya geldi. Kısa ancak yoğun bir keşişlik deneyiminden sonra Antakya'da rahiplik yaptı (386-397)- Bu dönemde Episkopos Flavianus tarafından vaizlik görevine atandı. "Vaaz verebilme görevi" o dönemlerde sadece Episkoposların ödevi olduğu düşünülürse, Yuhanna Krisostomos'un ne kadar derin bir karizmaya sahip olduğu da ortaya çıkar. (Şekil 4.4.2.10.). Kilise, Kutsal Kitap, İsa'nın yaşamı ve mucizelerinin anlamları ile ilgili derin düşüncelerle bezeli, ünlü öğretmen Libanius'un okulundan edindiği, klasik kültürün etkisinden hayli uzak düşünme biçimi onu halkın gözünde "baştaçı" yaptı. O, halkı, günlük yaşamın çok sayıdaki ayartmalarından, putperestliklerden, lüksten ve sapkınlıklardan uzaklaştırarak Hıristiyanca yaşamaya yönlendiriyordu. Derin bilgeliikle donanmış vaazları ile o kadar ünlendi ki, bir süre sonra İstanbul'a Episkopos olarak atandı. Arkasında sıkı sıkıya bağlı olarak durduğu düşüncelerini, Kilise reformu ile ilgili girişimlerini, lüks ve doyumsuz iktidar hırsına karşı ateşli saldırılarını hazmedemeyen bir kısım din ve saray mensupları Kraliçe Teodosia ve baş vezir ile çatışmasına neden oldular. İstanbul gibi yüzeysel olarak Hıristiyanlaşmış olan başkentte bu tür konuşma ve girişimler açık bir meydan okuma sayılabilir. Antakya'daki mutlu yıllarının aksine İstanbul'daki episkoposluk yılları (397-404) zorlu oldu.

Ancak keşişlik tecrübesi ve Kutsal Kitap'a dayanan olgun imanı sayesinde bir çok sıkıntıya göğüs gerebildi. Kırılan ancak bükülmeyen insanlardan biri olan Yuhanna, bir süre episkoposluk görevinden uzaklaştırılmaya çalışılsa da halkın büyük sevgisi sayesinde yeniden görevine döndü. Kısa bir süre sonra Ermenistan dağlarına sürgüne gönderildi.

Şekil 4.4.18. Aziz Yusuf (BSKA)

Şekil 4.4.19. Aziz Yuhanna Krisostomos (BSKA)

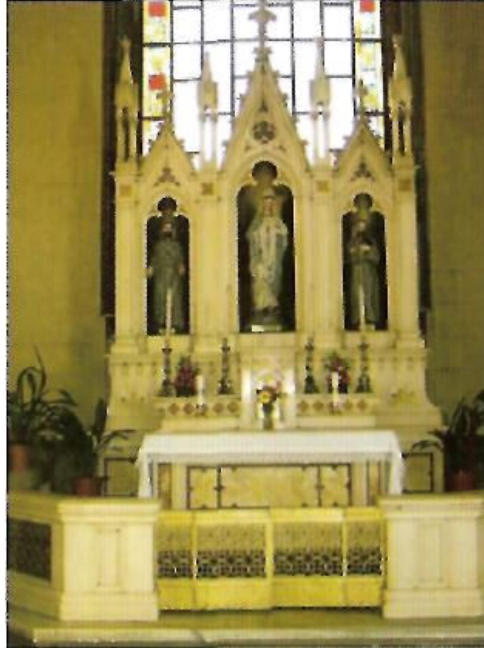

Şekil 4.4.20. Aziz Gregorius-Magnus (BSKA)

Üç yıl boyunca kötü yaşam koşulları ve çektiği sıkıntılarla yaşamı sona erdi. Son anlarında bile yüreklendirici ve tinsel açıdan yönlendirici birçok mektubu yazma gücünü buldu. 13 Eylül Aziz Yuhanna Krisostomos Bayramı.

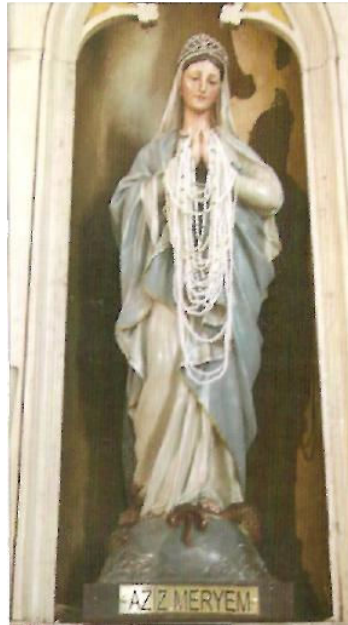
Roma'da doğan Gregorius, zengin ve ünlü bir ailenin çocuğuydu. Babası senatör, büyük dedesi ise Papa III. Felix'tir. Gregorius'un doğduğu yıl, İtalya'nın Ostrogotların elinden kurtarılması için savaşa girdiği yıldır. 572 yılında Gregorius, Roma kentinin valisi ve senatonun başkanı olur. Ancak üç yıl sonra görevini bırakır ve bütün mallarını dağıtarak evini manastır haline getirir. Eski mülklerinden de altı manastır kurar. Kendisi de keşiş olur. 579 yılında diyakon olarak atanır. Papa II. Pelagius onu elçi olarak İstanbul'a gönderir. İstanbul'da 6 yıl kalan Gregorius, İtalya'daki manastırına döner. 590 yılında Roma'da veba salgını baş gösterir ve Papa II. Pelagius vebadan ölür. 3 Eylül 590 yılında Gregorius Papa seçilir. Bir taraftan malları ile yardıma muhtaçların yanında olmaya çalışırken öte yandan İtalya'yı savunmakla uğraşır. Lombartlarla barış yapmaya çalışırken, ahlak düşüklüğüne karşı da savaşır. Çok sayıda eser kaleme alır. Örneğin, "Eyüp'le İlgili Moral Teşvikler, Pastoral Kuralların Kitabı, İncil Hakkında Söyleşiler, Diyaloglar ve olağanüstü insani ve edebi kalitede 868 mektup. Öte yandan Gregorius'un Sacramentarium Gregorianum adı verilen, liturjik formüllerin meydana getirilmesindeki katkısını da unutmamak gerekir. Aziz olarak taçlandırılan Gregorius, insanları sürekli

olarak, Gözle Görülmeyen'in huzurunda yaşamaya çağıran büyük bir mistiktir. (Şekil 4.4.20).12 Mart 604'te ölür. 3 Eylül Aziz Gregorius Bayramı.

Şekil 4.4.21..Meryem Ana Atları (BSKA)

Meryem Ana Atları üç nişten oluşmaktadır. Her bir nişte üç ayrı heykel bulunur mumlar sırasla Aziz Fransua, Meryem Ana ve Aziz Bonaventura'nın betimlendiği heykellerdir. (Şekil 4.4.21.).

Şekil 4.4.22. Meryem Ana (BSKA)

Meryem, saflığı, lekesizliği, itaati, sabrı başta olmak üzere bütün erdemleriyle evrenin kraliçesidir. Bütün kiliselerin koruyucusu, bütün iyiliklerin kaynağı, bütün ezilenlerin, acı çekenlerin, hastaların, yaşlıların, yorgunların, bunalımlıların, annesiz babasız çocukların, yoksulların Anası'dır. O'nun Rab'be bir "evet" deyişiyile ilk kadın olan Havva'dan gelen "ölümcül ve ebedi günah" sona ermiştir. İsa'nın annesi olması nedeniyle "Tanrı'nın annesi"dir. Kutsal Bakire Meryem en büyük azize'dir (BSKA).

Sent Antonio Kilisesi'nde de Meryem Ana'ya yakışır bir bölüm O'na bir altar ithaf edilerek ayrılmıştır. (Şekil 4.4.22.).Kilisenin sol tarafında, Aziz Yusuf Altarı'nın tam karşısında Meryem Ana Altarı bulunur. Altarın orta nişinde Meryem Ana, sağında Aziz Fransua, solunda ise Aziz Bonaventura vardır.Bu coşku, özellikle yan altarlardaki heykeller, ikonalar ve resimlerle süre gider(BSKA).

Şekil 4.4.23..Aziz Fransua (1182-1226)

Asıl adı İtalyanca olarak Francesco olup, bu sözcük Türkçe'de Françesko olarak okunur. Ancak bu Aziz de, Fransızca söyleniş yaygın olduğundan Aziz Fransua olarak anılır. (Şekil 4.4.23.).

Aziz Fransua, İtalya'nın Assisi şehrinde zengin bir tüccarın oğlu olarak dünyaya geldi. Gençliği partiler ve eğlenceler arasında geçti. Hayalinde şövalye olmak yatıyordu. Geçirdiği tehlikeli bir hastalıktan sonra yaşamıyla ilgili olarak daha ciddi ve derin bir düşünme sürecine girdi. Yeni ve farklı bir biçimde İsa'yı izlemeye başladı. Yaşamındaki en büyük değişim, daha önceden ona iğrenç gelen bir cüzamlıyı öpmesiyle gerçekleşti. Tinsel yaşamı ise, İsa'nın "Git ve benim evimi onar" diyen sesini duymasıyla başladı. Yepyeni yaşamın kapısının kendisi için açıldığının farkındaydı. Bu nedenle eski alışkanlıklarını tamamen sona erdirmek istiyordu. Babası tüccarlığa dönmesinde ısrar ediyor ve Fransua'nın fakirlere dağıttığı herşeyi geri istiyordu. Bunun üzerine Fransua üzerindeki giysileri de çıkartıp babasına teslim eder. Zengin bir yaşamdan geliyordu ama isteyerek yoksulluğu seçmişti. Zamanla yeni bir tip rahipsel yaşamın önderi oldu. Basit ve az şeylerle de yaşanabileceğini rahipsel yaşamıyla göstermek istiyordu. 1208 yılından başlayarak insanlar onun yaşamına katılmaya ve önerdiği rahipsel yaşamı kabul etmeye başladılar. Bir yıl sonra Papa'nın onayıyla Fransiskenler yasal olarak kurulmuş oldu. Öte yandan, çok sevdiği ve iyi tanıdığı Azize Klara'nın yardımıyla kadınlar için de bir başka kongregasyon oluşturdu. Günümüzde 100.000'e yakın rahip ve rahibe dünyanın her yerinde Fransisken olarak hizmet etmektedir(BSKA).

Yaşamın içinde yoksulluğumuz ve Rab'be sadakatimiz ile diğer insanlara ışık olabileceğimize inandığı için, aynı zamanda evliler için de bir başka grup oluşturdu. Dünyadaki Müslümanlar bile, onun basit yaşamına, alçakgönüllülüğüne, İsa'ya olan sevgisine ve yaptığı mucizeler hayran kalırlar. O, İsa'nın doğumunu temsil etmek için yeni bir Hıristiyan geleneği başlattı. Önce canlı kişiler, daha sonra heykeller ile her Noel döneminde, İsa'nın doğumunu sembolize eden kompozisyonlar (Presepe) oluşturdu. Bu güzel gelenek, günümüzde de devam etmektedir. O, yaşamını İsa'nın yaşamına uyarlamaya çalıştı ve İsa, onun yaşamını onayladığını ona, Verna Dağı üzerinde, 1224 yılında stigmata (İsa'nın haç üzerinde yaşadığı 5 yara) armağanını vererek gösterdi. Fransua gerçekten çok kötü hastalıklara ve bu ruhu anlamayan rahiplere dayandı. Çünkü birkaç rahip bu kadar sert bir yoksulluk ve zor bir yaşamı yaşamayı istemiyorlardı.

Aziz Fransua yaşamının sonuna doğru neredeyse tamamen kör oldu. Bu dönemde "Yaratıkların İlahisi" adlı eserini ve başka mükemmel dualar yazdırdı.

1226 yılında 3-4 Ekim gecesinde, ölmeden önce çıplak bedeninin yine çıplak olan yere bırakılmasını istedi ve öylece öldü. Mezarı halen Assisi şehrinde bulunmaktadır ve her yıl milyonlarca insan, onun mezarını ziyaret etmektedir. Hakkında birçok kitap ve film gerçekleştirildiği gibi, bu çabalar artarak halen devam etmektedir.

4 Ekim Assisi'li Aziz Fransua Bayramı olarak kutlanmaktadır. Mucizelere hayran kaldılar.

Şekil 4.4.24..Aziz Bonaventura (1221-1274) (BSKA)

Asıl adı Yuhanna Fianza, İtalya'da Viterbo yakınlarında Bagnoregio'da doğdu. (Şekil 4.4.2.24.).Ünlü bir aileye mensuptu. Kentin Fransiskenlere ait manastırında edebiyat ve Paris'te sanat öğrenimi gördü. 1244 yılında Fransiskenler arasına katıldı ve Bonaventura ismini aldı. Alexander de Hales'in yönetimi altında üniversite öğrenimi gördü. "Üstat" oldu ve Thomas Aquinas ile aynı günde, Paris Üniversitesi'nde öğretim görevi aldı. Hayatının bu döneminde Bonaventura birçok yorum çalışması yapmış, bize birçok kitap ve vaaz bırakmıştır. 2 Şubat 1257 günü Fransiskenlerin Genel Vekili seçildi, 20 Mayıs

1273 tarihine kadar bu görevini sürdürdü. Bu nedenle kendisine "Fransiskaner'in İkinci Kurucusu" unvanı verilmiştir. Avrupa'daki tüm Fransiskaner eyaletlerini ziyaret eden Bonaventura'nın asıl konutu Paris'teydi. Müslüman ülkelerde Fransiskanerlerin gelişmesine büyük katkıları olmuş, Yunan Kilisesi ile Papalığın görüşmelerinde işbirliği yapmıştır. Avrupa'da kralların (IX..Luis) ve papaların (IV. Urbanus, IV. Clemens, X. Gregorius) önünde önemli vaazlar vermiştir. 1273 yılında Lyon'da Albano kardinal episkoposu olarak atandı. Lyon Konsili'ne (1274) katıldı ve Yunan Kilisesi ile yakınlaşmada etkili çalışmalarda bulundu. 14 Temmuz 1274 günü Lyon'da ölen Bonaventura'nın bütün eserleri, sevginin mistik deneyinde, Efkariyaya lütfunda yakalanabilen, haça gerilmiş Mesih'le Kutsal Üçlü Birlik'e doğru giden bir yol olarak gösterilebilir. Bu öğretisi esas olarak, "Ruhun Tanrıda İzlediği Yol" ve "Ruhun Kendi İçinde İzlediği Yol" bulunmaktadır. Bonaventura'nın öğretisi, ruhun ve yüreğin Allah'ı hissedebilmesini sağlamaktadır. 15 Temmuz Aziz Bonaventura Bayramı (BSKA).

Şekil 4.4.25. Ana Atlar (BSKA)

Bütün kiliselerin "olmazsa olmaz" bölümlerden biri artarlar, yani sunaklardır. Kilisenin en merkez bölümü olan Ana Altar, ilk girişte hemen karşımıza çıkar ve bütün ayinler bu bölümde gerçekleştirilir. (Şekil 4.4.25.).Ana altarda sadece rahiplere ayrılan bir bölüm vardır ki bu bölüme Latince sesleniş korunarak Presbiterium denir(BSKA).

Sunak, bu bölümün en değerli parçası olup "seçilmiş diri, değerli Taş" olan İsa'nın tahtını temsil eder. Anlam olarak sunak, kurban edilen yer'dir ve Allah'ın kuzusu İsa'nın, günahlarımız için ölüp dirilişini ve zaferini anlatır. Mermerden yapılmış olan sunağın

üzerinde, ikisi ön cephede, ikisi arkada bulunmak üzere 4 İncil yazarını gösteren rölyefler bulunur. Bu rölyeflerden elinde parşömen bulunan Aziz Yuhanna'dır. Ön cephede ortada diriliş zafer flamasıyla birlikte "kuzu" rölyefi iki portrenin arasında yer alır. Kuzu, Dirilmiş olan İsa'yı temsil eder(BSKA).

Kilise'nin kaynağı ve tüm Hıristiyan yaşamının doruk nokası Efkariya'dır. Efkariya, kilisenin elindeki en anlamlı, en somut ve en büyük gizemdir.

Şekil 4.4.26..Sağ Absidiol (BSKA)

Bu gizemde İsa'nın kurban edilişi Kilise tarafından sürekli olarak Peder'e sunulmaktadır. Kilise, bu gizemden doğmuştur ve bu gizem ile yaşar. Efkariya aynı zamanda, Kilise'nin bütün yaratılış ve bütün varlıklar adına Allah'a Övgüler sunduğu bir övgü kurbanıdır. Bu övgü, ancak İsa aracılığıyla mümkündür(BSKA).

Sent Antonio Kilisesi'nde Efkariya, Sagrestia bölümünün hemen solunda, duvara yaslı dört ayakla desteklenen mermer taşıyıcının üzerinde özel muhafazalı Kutsal Efkariya Dolabında bulundurulmaktadır. (Şekil 4.4.27.)

Şekil 4.4.27. Kutsal Efkaristiya Dolabı (BSKA)

Kilisenin ilk yüzyıllarından itibaren, temel bir resimleme üslubu olan mozaikler, özellikle doğu kiliseleri başta olmak üzere hemen hemen bütün dünyaya yayılarak, Hıristiyan resim ve süsleme sanatının temel dışavurum yollarından biri oldu. Mozaik ustaları, küçük taş parçacıklarını o kadar ustalıkla yerleştirdiler ki, insanlar, uzaktan baktıklarında birer resim ve kompozisyon içeren bu resimleri, yakından incelediklerinde aslında kare şeklinde küçük taş küpler olduklarını gördüler. Sent Antonio Kilisesi'nde de biri sağ altarda, öteki solda olmak üzere iki mozaik göze çarpar:

Şekil 4.4.28. İsa'nın Vaftizi mozaiği (BSKA)

Birincisi, sağ yan ahardaki Emmaus mozaiği, öteki sol absidioldaki İsa'nın Vaftizi mozaiğidir. (Şekil 4.4.28.) (BSKA)

Mükemmel bir teknik ve olağanüstü ince bir estetikle gerçekleştirilmiş olan Emmaus mozağında İsa'nın iki kişi ile aynı masada ekmeği bölerek yediği sahne resmedilmiştir (Şekil 4.4.29.)

Şekil 4.4.29. Emmaus mozağı (BSKA)

İsa'nın Vaftizci Yahya tarafından Ürdün Irmağı'nda vaftiz edilmesinin ve üzerine Kutsal Ruh'un inişinin anlatıldığı ikinci mozaik de Giorgio Zafalon tarafından yapılmıştır ve soldaki absidiolde yer alır. Vaftizci Yahya elinde haç biçiminde bir baston tutmakta ve suyun içinde duran İsa'yı vaftiz etmektedir. İsa'nın başındaki hare, O'nun yüceliğinin ve kutsallığının, beyaz güvercin ise Kutsal Ruh'un sembolüdür(BSKA).

Şekil 4.4.30. Vaftiz Havuzu (BSKA)

Hıristiyanlar için suyun anlamı çok büyüktür. Yaşam, suya bağlıdır. Yeni bir yaşamın ana rahminde suyun içinde başlayıp tamamlanması gibi, vaftiz olan kişi yepyeni bir yaşamda dirilir. Su, hem yaşam verici hem de yok edicidir. Yeniden doğuştur. Sent Antonio Kilisesi'nde Vaftiz Havuzu, sol absidiolün arka ortasında bulunmakta olup mermerden yapılmıştır. İsa'nın Vaftizi mozaïği ile derin bir anlam bütünlüğü içinde birbirlerini tamamlamaktadırlar. (Şekil 4.4.30)

Kilisenin transeptinin sağ ve sol tarafında ikişer tane olmak üzere 192 x 264 cm büyüklüğünde toplam 4 adet tablo vardır. Hepsi önceki Sent Antonio Kilisesi'ndendir (BSKA).

Şekil 4.4.31. Aziz Basilius'un betimlendiği tablo (BSKA)

Kayserili Büyük Aziz Basilius'un betimlendiği tablo Aziz Yusuf Altarı'nın hemen sağında günah çıkarma biriminin üzerinde bulunur (Şekil 4.4.31.). Aziz Basilius (Kayserili) (329-379) Koyu Hıristiyan bir ailenin üyesi olan Basilius, Kayseri'de doğdu. Kayseri, İstanbul ve Atina'da okudu. Ancak 357 yılında 28 yaşındayken vaftiz oldu ve ablası Macrina'nın da etkisiyle yavaş yavaş manastır yaşamına yöneldi. Doğuda iki yıl süren bir geziden sonra Kapadokya'ya dönerek tapınma, etüd ve bedensel çalışmayı içeren ve cemaatsel olarak yaşanan bir manastır kurar. 364 yılında Kayseri'de rahip olur, 368 yılında kıtlık ile savaşılan Kapadokya halkına yardım etmek için topraklarını satar. 370 yılında Kapadokya Kayseri'sinde episkopos olur. Basilius bir düşünce ve eylem adamı, yönetici ve ilahiyatçıdır(BSKA).

Kilise tarihinde, üç büyük Kapadokyalı azizden biri (ötekiler Nissalı Gregorius ve Nazianz'lı Gregorius'tur), Kutsal Üçlük'ün terimlerinin tanımlayıcısı, bütün Hıristiyanlar

için "hoca" olmuştur. 1 Ocak 379 tarihinde 50 yaşında ölmüştür.2 Ocak Aziz Basilius Bayramı.

Şekil 4.4.32. Aziz Antonio'nun çevresinde meleklerle betimlendiği tablo (BSKA)

Sagrestia kapısının üzerinde Aziz Antonio'nun çevresinde meleklerle betimlendiği tablo bulunmaktadır(Şekil 4.4.32.).

Şekil 4.4.33. Azize Çeçilya'nın betimlendiği tablo (BSKA)

Meryem Ana Altarı'nın sağ tarafında Azize Çeçilya'nın betimlendiği tablo yer almaktadır.(Şekil 4.4.33.) Bu tablo, 1867 yılında Giuseppe Cartapin tarafından Padre Antonio Liverotti'ye ithafen yapılmıştır. 192 x 264 cm ölçülerindeki resmin orijinali

Bologna'daki San Giovanni Kilisesi'nde bulunmaktadır. Bolognalı Elena Duglioli tarafından 1514 yılında İtalyan ressam Sanzio Raffaello'ya altar resmi olarak yaptırılmıştır (BSKA).

Resimde Azize Çeçilya'nın ayaklarının dibindeki kırık ve işe yaramaz halde armonileri ile karşılaştırıldığında, dünyevi müziğin ne kadar kısıtlı ve yavan olduğunu anlatmaktadır. Resimde Azize Çeçilya'yı çevreleyen dört aziz bulunmaktadır. Sol başta, güçlü ve yiğit bir erkek olan Aziz Pavlus, yerdeki kırık dökük müzik aletlerine bakarken, resmin sağ tarafında, elinde güzel kokulu yağ testisi olan Azize Mecdelli Meryem görülmektedir. Doğrudan, resmi izleyenlerin yüzüne bakan Mecdelli Meryem, sadelik içinde hizmet etmek için bekliyormuş gibi resmedilmiştir. Sol arka tarafta ayaklarının dibindeki kartaldan İncilci Aziz Yuhanna olduğunu anladığımız kişi ile sağ arkadaki Aziz Augustinus sanki fısıldaşarak resme bir hareket katıyorlar. Sol taraftaki iki aziz, Allah'ı saf bir istekle aramanın simgesi iken, sağ taraftaki Aziz Augustinus ve Azize Mecdelli Meryem, günah dolu bir geçmişten sonra Allah'ın sonsuz bağışlayıcılığında kurtuluşa erişen kimseler olarak ümidimizi pekiştirmektedirler. meleklerin müziğini duyduğunu belirtmiştir. Bu nedenle "Müziğin Azizesi" olarak adlandırılmıştır. 22 Kasım Azize Çeçilya Bayramıdır(BSKA).

Şekil 4.4.34. Pietâ (Merhamet) isimli tablo (BSKA)

Meryem Ana Altarı'nın sol tarafındaki diğer tablo ise Pietâ (Merhamet) isimli tablodur. (Şekil 4.4.34.) Haçtan indirilmiş olan İsa, Meryem'in kucağındadır. Çivilerle delinmiş bedeni ve yüreğindeki mızrak yarası karşısında, Meryem oğlunun ıstıraplarına katılmaktadır. Resmin hemen yanında duran meleklerin birinin elinde çivi, diğerinin omzunda ise kırba bulunmaktadır, yani İsa'nın ıstırap simgeleri bulunmaktadır(BSKA).

Şekil 4.4.35. Kürsü (Bemah) (BSKA)

Şekil 4.4.36. Kürsünün çevresinde bulunan dört İncil yazarının sembolleri (BSKA)

Katolik Kilisesi, evrensel anlamına gelir ve herkesin kilisesidir. Kilisenin tek oluşuna inancı temsil eder ve tamamen İsa'ya aittir. Kilisenin başı olan İsa, Kilise'nin kurucusu ve kurtarıcısıdır. Kilise inanlılar topluluğunun bedenidir. Bu manevi bedende baş İsa'dır. Kürsü bu bağlamda "Kilise'nin ağzı" anlamına gelir ve bu işlevi görür. (Şekil 4.4.35.) Presbiteryumda yer alan kürsüde Rahipler, liturjik zamanlara göre alman okumaları okur, vaazları gerçekleştirirler. Kürsünün çevresi dört İncil yazarının sembolleri ile bezenmiştir. Soldan sağa doğru: MARKOS'ın sembolü Aslan, MATTA'nın sembolü İnsan, YUHANNA'nın sembolü Kartal ve LUKA'nın sembolü Sığırdır. Bu dört sembolün birleşiminden, İsa'nın figürü doğar. Şöyleki: ASLAN FİGÜRÜ, İsa'nın ölümü yenip zafer kazanmasını, İNSAN FİGÜRÜ Peder'in Oğlu oluşunu, KARTAL FİGÜRÜ göğe yükselişini ve SİĞİR FİGÜRÜ dünyanın günahları için kendini kurban edişini

anlatır. Böylece, bu dört sembol ile dört İncilci, İsa'nın figürünü tamamlarlar. (Şekil 4.4.36.) (BSKA)

Aziz Yusuf Altarı'nın hemen sağında Sagrestia denilen ve rahiplerin ayin için giyindikleri bölüm bulunur. Bu bölümde ayinde kullanılan kutsal kitaplar, giysiler ve ayin için gerekli diğer eşyalar bulundurulur. Ayin öncesi tüm hazırlıklar burada gerçekleşir(BSKA).

Sagrestia'da orijinali İtalya'nın Assisi kentindeki Aziz Damiano kilisesinde bulunan 181 x 133 cm. boyutundaki Aziz Fransua ile konuşan haç vardır. Diğer haçlardan farklı olmasına rağmen Latin haçı görünümündedir. Bu haç 1967 yılına kadar, halen apsidede duran ahşap oyma haçın yerinde bulunmaktaydı(BSKA).

Şekil 4.4.37. Konuşan Haç (BSKA)

Konuşan Haç'ın aslı Bizans dönemi ikonasıdır ve 12. yüzyılda yapılmıştır. Konuşan Haç'ın orijinali İtalya'nın Assisi kentinde, Aziz Damiano kilisesinde bulunmaktadır. 1205 yılında Aziz Fransua dua ederken İsa'nın "Git ve benim evimi onar" diyen sesini duyar. Aziz Fransua bu uyarısında İsa'nın "tinsel kiliseden" bahsettiğini sonradan anlar.

Konuşan Haç'a bakıldığında, dünyanın tam merkezinde, kollarını açarak dünyayı kucaklamak isteyen, canlı İsa görülür. (Şekil 4.4.37.) Başında dikenli taç yerine, kutsallığını belirten parlak bir hare yani şeref tacı vardır. Bu anlatımda Mesih'in kendini alçaltması ve yükselişi anlatılmaktadır. Mesih nurlu bir görünümde. Üzerinde kahinlerin giydiği, kenarları altın işlemeli ince ketenden bir kumaş vardır. Haç'ta bulunan 33 figür tüm zamanlardaki insanların bütünlüğünü simgelemektedir. İsa'nın ayaklarının altındaki siyah fon, ölümler diyarından dirilişini anlatmaktadır. İsa'nın ıstırapları ve ölümü ile tüm insanları kurtarışı, ellerinden insanlar üzerine akan kanlarla ifade edilmiştir(BSKA).

Sagrestia'daki diğ er fig ur ise altın varaklı Aziz Antuan heykelidir. Heykelin  zerinde İtalyanca olarak Şu ibare bulunur: "Statua ex voto Mons. Angelo Giuseppe Roncalli Delegato Apostolico e I cattolici di İstanbul. Riconoscenti di essere stati risparmiati dalla Guerra 1939-1945 (BSKA).

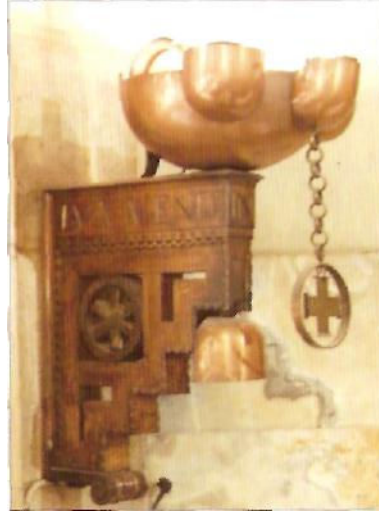
Şekil 4.4.38. Aziz Antonio Heykeli (BSKA)

Aziz Antonio Heykeli (Şekil 4.4.38.), bu heykelin  yk s  Őyledir: İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye savaşa girip girmeme tehlikesi geçirmektedir. Episkopos Monsenyör Roncalli, 13 Haziran 1940 yılında Aziz Antonio Bayramı'nda vaatte bulunur ve dualar eder(BSKA).

27 Haziran 1940 tarihinde, Monsenyör Roncalli o dönemin BaŐpapazı olan Giorgio Montico'ya bir mektup yazar ve yaptığı bu duayı da mektupla birlikte gönderir. Mektupta, süregelen geliŐmeleri anlatmakta ve demektedir ki: Aziz Antonio Bayramı'nda barış için yaptıkları duadan önce savaş tehlikesi bulunmaktadır. Oysa duadan birkaç saat sonra, Türkiye ile Almanya arasında barış antlaŐması imzalanmış, Fransa ise silah bırakmıştır. Ancak dua ettikleri sırada bunların gündemde olmadığını, dolayısıyla bu antlaŐma sonucundan daha sonra bilgi sahibi olduğunu anlatır. Sonuçta vaatte bulunulmuŐtur ancak yeterince paraları olmadığından Vatikan devreye girer ve bu istekle

heykeltraş Luigi Bresciani tarafından altın varakla kaplı ahşap oyma heykel hazırlanır(BSKA).

2004 yılında Mgr. Georges Marovitch bu vaadler yerine gelsin diye, küçük gümüş bir Aziz Antonio heykeli yaptırmıştır ve bu heykel İstanbul'daki Vatikan büyük elçiliğinde Papa Roncalli için hazırlanan müzede bulunmaktadır(BSKA).

Şekil 4.4.39. Ahşap lamba (BSKA)

Işığın her biçimde ve her bir benzetme kullanılarak İsa ile olan bütünlüğünü, kilisenin birçok ayrıntısında görmek mümkündür. Kilisede sağ ve sol bölümlerinde 12 Havari ve "Öğretileriyle" toplam 12 ahşap lamba bulunur. Üzerlerindeki Latince yazılarda hep Işıktan sözedilmektedir. Sol absidioldeki 2 lamba, Absiddeki 6 lamba Sağ absidioldeki 4 lamba görülmektedir. (Şekil 4.4.39.)

Şekil 4.4.40. Oymalı bank (BSKA)

Şekil 4.4.41. Oymalı bankta bulunan İsa'nın monogramı (BSKA)

Kürsünün hemen arkasında, sol absidiolde sırtını veren oymalı bank, Luigi Bresciani tarafından yapılmış olup, ortasında İsa'nın monogramı bulunur. (Şekil 4.4.40., Şekil 4.4.41.) IHS yani "JHVH" harflerinin anlamı şudur: Eski Ahit'te İsrailoğulları Allah'a

Yahve ya da Adonai ya da Adonai Elohim diye seslenirlerdi. İbranice yazılış Jhwh'dir (BSKA).

Birçok ayin, onun sesinden gelen her bir notayla derin bir anlam kazanır. Melodiler kilisenin tavanına çarparak, aşağıya, dinleyicilere doğru inişe geçerler. İster bir düğünün sonsuz sevinçli atmosferi içinde olsun, isterse bir cenazenin uğurlanışındaki buruklukta olsun, org, her zaman ayinlere daha derin bir anlam ve ruh katar.

Abside sırtımızı dönüp yüzümüzü kilisenin girişine çevirdiğimizde, ana kapının üzerine kurulmuş olan locada duran dev org'u görebiliriz. Vincenzo Mascioni di Cuvio (Varese-İtalya) tarafından yapılan yeni org, birçok ayinde, törende ve konserlerde kullanılmaktadır. Pneumatik bir org olup, elektrikli vantilatöre sahiptir ve üç bölümlüdür: Büyük org, Koro org, Etkili org. (Şekil 4.4.43) Büyükdere'deki Saint Antonio Kilisesi'nden getirilen ve şimdi alttaki kilisede, yani kriptada bulunan RIEGER marka eski org ise, yıllar içinde birkaç kez toplanmış, akort edilmiş ve uzun yıllar bu kilisede kullanılmıştır(Şekil 4.4.44.).

Şekil 4.4.42. Rieger marka eski org

Şekil 4.4.43. Üç bölümlü yeni org org (BSKA)

İsa, ele verilişinden başlayarak ölümüne ve dirilişine kadar üç günlük süre boyunca bütün insanlığı kurtarmak için çok derin ıstıraplar çekti ve günahların bedelini ödedi. Gerileceği Haç'ı sırtlanıp Golgota Tepesi'ne kadar taşınması, ödediği bedelin yükünün ne kadar ağır olduğunu göstermektedir. İsa'nın bu sürecini anlatan 14 önemli olay, sadece Katolik kiliselerinde bulunan ve "Haç Yolu" denilen ikona dizisiyle anılır. Özellikle Paskalya'ya taşıyan Karem süresince her Cuma günü Haç Yolu yapılır. Haç Yolu'nun kilise

tarihindeki gelişimi çok anlamlıdır. Hıristiyanlar, kutsal toprakları ziyaret ettikleri zaman Getsemani bahçesinden başlayıp, Golgota Tepesi'ne kadar İsa'nın haça gerildiği yere yürüyerek dua edip İsa'nın ıstıraplarını anmaktaydılar. Bazı Hıristiyanlar kendi ülkelerine dönüp bu yolu anımsamak için bir kiliseden başka bir kiliseye ya da kiliseden mezarlığa kadar durak olarak küçük şapeller ve haçlar inşa ettiler. Zamanla farklı yerlerde farklı Haç Yolu gelenekleri oluştu. Bugünkü Haç Yolu'nun şekli XV. yüzyılda üç geleneğin sentezi olarak doğmuştur:

Şekil 4.4.44. İsa'nın haçtan alınma sahnesini betimleyen rölyef pano. (BSKA)

- İsa'nın haçın ağırlığından dolayı düşüşü.
- Yolu anımsamak.
- İsa'nın yorgunluktan, acıdan, sevgiden, merhametten oluşan durakları.

İsa Haç'a gerilmeden önce bu yoldaki dostlarına, düşmanlarına, duyarsızlara her bakışı sevgi ve barış bakışıdır. Hıristiyanlar bugün kiliselerde 15 olay anımsamaktadırlar. Durak durak dolaşıp, her bir tablodaki olayın üzerine düşünüp ve dua edip, İsa'nın gerçek ölümünü ve dirilişini anımsayarak bu büyük lütuf kaynağından aldıkları iman ile beslenmektedirler. Saint Antonio Kilisesi'nde de bu ikonalar kilisenin sağ bölümünden başlayarak sütunlara monte edilmiştir ve sol bölümün son sütununa vaftiz havuzuna kadar uzanır. İsa'nın tün insanlığın günahlarının bedeli olarak çektiği ıstıraplarını yüreğinde hissedenden her kişi vaftiz aracılığı ile günahlardan arınmaya hazırdır. Sütunlarda yer alan tüm bu ikonalar büyük bir olasılıkla Paris'te yaptırılmıştır. (Şekil 4.4.44.) (BSKA)

5. SONUÇ: SAİNT ANTONİO KİLİSESİ' NİN BEYOĞLU KİLİSELERİ İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

İstanbul'da 19.yüzyılda batılı anlamda kent oluşumunun temellerinin atılması bağlamında ilk kez belediye teşkilatının kurulduğu, deneme alanı olarak seçilen ve Batılı kent imgesinin yaratılmasında öncülük eden Beyoğlu / Pera, sadece mimari ve kentsel anlamda değil sosyal, kültürel ve dini anlamda da öncü olmuştur. Özellikle iki adımda bir kilise görülen bir bölge olması Beyoğlu'nu dini anlamda özellikle kilise mimarisi özelinde de öncü hale getirmektedir.

Bu bağlamda tez kapsamına alınan 22 kiliseden 5 tanesi 18.yy' a ait, 15 tanesi 19.yy'a ait ve 2 tanesi 20.yy'a aittir. Bölgede bulunan kiliselerden Saint Pierre ve Saint Paul Kilisesi, Galata Panagia Kafatiani Kilisesi, Galata İoannes Prodromos Kilisesi (*Galata Aya Yani Kilisesi*), Santa Maria Kilisesi ve Taksim Hagias Trias Kilisesi (*Ayia Trias Kilisesi*) 18.yy, Beyoğlu Hagıos Konstantinos Ve Hagia Helene Kilisesi (*Ayios Konstantinos Ve Ayia Eleni Kilisesi*), Galata Hagios Nikolaos Kilisesi (*Galata Ayios Nikolaos / Aya Nikola Kilisesi*), Galata Panagia Kilisesi (*Galata Panaya Kilisesi*), Surp Yerrortutyun Kilisesi (*Üçhoran Kilisesi*), Taksim Surp Harutyun Kilisesi, Sakızağacı Surp Asdvadzadzin Kilisesi, Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi, Surp Yerrortutyun Kilisesi (*Saint Trinite Kilisesi*), Surp Hisus Pırğıç Kilisesi (*Başpiskoposluk Kilisesi / Patrikhane Kilisesi*), Aynalıçeşme Avedaranagan Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi, Saint Benoit Kilisesi ve Manastırı, Saint Esprıt Kilisesi, Kırım Kilisesi (*Angilikan Kilisesi*), Alman Protestan Kilisesi, Beyoğlu Saint Louis Des Français Kilisesi 19.yy ve son olarak Galata Surp Krikor Lusavoriç ve Saint Antoine Kilisesi'nin (*St. Antonio Kilisesi / St. Antuvan Kilisesi*) 20. yy. yapıları olduğu görülmüştür. (Tablo 5.1.)

Tablo 5.1. Beyoğlu Kiliseleri'nin yapım yüzyıllarına göre dağılımını gösteren tablo.

KATALOG NO.	YAPIM YÜZYILI	SAYISI	YÜZDELİK DİLİMİ
2,5,6,18,19	XVIII. YÜZYIL	5	% 22,7
1,4,3,8,9,10,11,12,13,14,15,16,20,21,22	XIX. YÜZYIL	15	% 68,2
7,17	XX. YÜZYIL	2	% 9,1

Yukarıda bulunan tablodan da takip edilebileceği üzere bölgede bulunan toplam 22 kilisenin %22,7 'si 18.yy., % 68,2 'si 19. yy. ve % 9,1'inin 20.yy yapısı olduğu görülmektedir.(Tablo 5.1.)

Tablo 5.2. Beyoğlu Kiliseleri'nin cemaat özelliklerine göre dağılımını gösteren tablo.

KATALOG NO.	CEMAATİ	SAYISI	YÜZDELİK DİLİMİ
1,2,3	RUM ORTODOKS KİLİSELERİ	3	% 13,6
4,5,6	TÜRK ORTODOKS KİLİSELERİ	3	% 13,6
7,8,9	ERMENİ GREGORYAN KİLİSELER	3	% 13,6
10,11,12,13	ERMENİ KATOLİK KİLİSELER	4	% 18,2
14	ERMENİ PROTESTAN KİLİSELER	1	% 4,6
15,16,17,18,19,20,21,22	ÖTEKİ KİLİSELER KİLİSELER	8	% 36,4

Bölgede bulunan kiliselerin cemaatlerine göre 6 gruba, ayrılmaktadır:

- 1) **Rum Ortodoks Kiliseleri** Taksim Hagias Trias Kilisesi, Beyoğlu Hagios Konstantinos ve Hagia Halene, Galata Panagia Kilisesi),
- 2) **Türk Ortodoks Kiliseleri** Galata Hagios Nikolaos Kilisesi, Galata İoannes Prodromos Kilisesi (*Galata Aya Yani Kilisesi*), Galata Panagia Kafatiani Kilisesi
- 3) **Ermeni Gregoryan Kiliseleri** Karaköy Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi, Surp Yerrortutyun (*Üçhoron*) Kilisesi, Taksim Surp Harutyun Kilisesi
- 4) **Ermeni Katolik Kiliseleri** Sakızağacı Surp Asdvadzadzin (*Meryemana*) Katedrali, Surp Hovhan Vosgeperan Kilisesi, Surp Yerrortutyun Kilisesi (*Üçhoron Kilisesi*), Surp Hisus Pırgiç Kilisesi (*Başpiskoposluk Kilisesi /Patrikhane Kilisesi*)
- 5) **Ermeni Protestan (Evangelist) Kiliseleri** Avedaranagan Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi (*Üçhoron Kilisesi*)
- 6) **Öteki Kiliseler** Saint Benoit Kilisesi ve Manastırı, Saint Esprît Kilisesi, Saint Antonie Kilisesi (San Antonio Kilisesi), Santa Maria (*St. Mary Draperis Kilisesi*), Saint Pierre ve Saint Paul Kilisesi (Sen Piyer Ve Sen Paul Kilisesi), Kırım Kilisesi (*Anglikan Kilisesi*), Alman Protestan Kilisesi ve Saint Louis des Français Kilisesi.

Yukarı bulunan listeden de takip edilebileceği üzere bölgede bulunan toplam 22 kiliseden 3 Rum Ortodoks Kilisesi, 3 Türk Ortodoks Kilisesi, 3 Ermeni Gregoryan Kilisesi, 4 Ermeni Katolik Kilisesi, 1 Ermeni Protestan Kilisesi ve 8 adet de muhtelif cemaate ait kilise

bulunmaktadır. Bu bağlamda bölgede bulunan toplam 22 kilisenin % 13,6'sı Rum Ortodoks, % 13,6'sı Türk Ortodoks Kilisesi, % 13,6'sı Ermeni Gregoryan Kilisesi, % 18,2'si Ermeni Katolik Kilisesi, % 4,6'i Ermeni Protestan Kilisesi, % 36,4'üde muhtelif cemaate ait kiliselerdir. (Tablo 5.2.)

Tablo 5.3. Beyoğlu Kiliseleri'nin üslup özelliklerine göre dağılımını gösteren tablo.

KATALOG NO.	ÜSLUP ÖZELLİĞİ	SAYISI	YÜZDELİK DİLİMİ
1,2,3,4,5,6,7,9,11,12,18,22	EKLEKTİK	12	% 54,5
8	EKLEKTİK/NEO-RÖNESANS DETAY AĞIRLIKLIL	1	% 4,6
13	EKLEKTİK /NEO-ROMANESK DETAY AĞIRLIKLIL	1	% 4,6
15,19	EKLEKTİK/ NEO-BİZANS DETAY AĞIRLIKLIL	2	% 9
20,14	EKLEKTİK/ NEO-GOTİK DETAY AĞIRLIKLIL	2	% 9
16	NEO-BAROK	1	% 4,6
17	NEO-GOTİK	1	% 4,6
10,21	NEOKLASİK	2	% 9

Seçilen toplam 22 kilisenin 12'si eklektik üslupta tasarlanmış cephelere sahiptir. Biri **eklektik/neo-rönesans detay ağırlıklı**, biri **eklektik /neo-romanesk detay ağırlıklı** 2 tanesi **eklektik/ neo-bizans detay ağırlıklı**, 2 tanesi **eklektik/ neo-gotik detay ağırlıklı** bir tanesi **neo-barok**, bir tanesi **neo-gotik** ve son olarak 2 tanesi **neoklasik** özelliklere kiliselerdendir

Pilot bölge olarak seçilen bu kiliselerden, Beyoğlu Hagîos Konstantinos ve Hagia Helene Kilisesi (*Ayios Konstantinos ve Ayia Eleni Kilisesi*), Taksim Hagias Trias Kilisesi (*Ayia Trias Kilisesi*), Galata Panagia Kafatiani Kilisesi, Galata Hagios Nikolaos Kilisesi (*Galata Ayios Nikolaos / Aya Nikola Kilisesi*), Galata Panagia Kilisesi (*Galata Panaya Kilisesi*) Galata İoannes Prodromos Kilisesi (*Galata Aya Yani Kilisesi*), Galata Surp Krikor Lusavoriç , Taksim Surp Harutyun Kilisesi, Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi, Surp Yerrortutyun Kilisesi (*Saint Trinite Kilisesi*), Santa Maria Kilisesi, ve Beyoğlu Saint Louis Des Français Kilisesi **eklektik** üslupta, Surp Yerrortutyun Kilisesi (*Üçhoran Kilisesi*) eklektik olmasıyla beraber, **neo-rönesans** ağırlıklı detaylar içermektedir. Surp Hisus Pırğıç Kilisesi (*Başpiskoposluk Kilisesi / Patrikhane Kilisesi*) eklektik olmasıyla beraber Neo-

Rönesans ağırlıklı detaylar içermektedir. Saint Benoit Kilisesi ve Manastırı ile Saint Esprît Kilisesi ise eklektik olmalarıyla beraber **neo-bizans** detay ağırlıklı kiliseler olduğu görülmüştür. Kırım Kilisesi (*Angilikan Kilisesi*) ise eklektik kiliseler içerisinde en fazla neo-gotik detaylar içeren kiliselerdendir ve Kırım Kilisesi (*Angilikan Kilisesi*) ise bundan sonra gelen ikinci neo-gotik detay ağırlıklı kilise olduğu görülmüştür. Saint Esprît Kilisesi'nin üslubu neo-barok, Sakızağacı Surp Asdvadzadzin Kilisesi ile Alman Protestan Kilisesi'nin üslup özelliklerinin neo-klasik olduğu görülmüştür. Neo-gotik üslup bu 22 kilise içerisinde eklektik unsurlarla birlikte yer yer görülürken, **neo-gotik** üsluptaki tek kilise özelliğini **Saint Antonie Kilisesi** (*St. Antonio Kilisesi /St. Antuvan Kilisesi*)'dir.

Bunula beraber yukarıda bulunan tablodan da takip edilebileceği üzere bölgede bulunan toplam 22 kilisenin % 59'unun eklektik , % 4,6'sının eklektik / neo-rönesans detay ağırlıklı , % 4,6'sının eklektik /neo-romanesk detay ağırlıklı, %9'unun eklektik / neo-bizans detay ağırlıklı, %9'unun eklektik/ neo-gotik detay ağırlıklı, % 4,6'sının neo-barok, % 4,6'sının neo-gotik ve son olarak %9'unun ise neoklasik üslupta olduğu görülmektedir. (Tablo 5.3.)

Yine bu toplam 22 kilisenin 21'i kagir yığma strüktür sisteme sahip olup, sadece biri betonarme strüktür sistemi kullanılarak yapılmıştır. Bölgede bulunan kiliselerin strüktür sistemine bakıldığında sadece **Saint Antoine Kilisesi**'nin (*St. Antonio Kilisesi /St. Antuvan Kilisesi*) betonarme olduğu, görülmüştür. Bunu dışındaki kiliseler kagir yığma sistemle yapılmış yapılardır.

Tablo 5.4. Beyoğlu Kiliseleri'nin strüktür sistemine göre dağılımını gösteren tablo.

KATALOG NO.	STRÜKTÜR SİSTEMİ	SAYISI	YÜZDELİK DİLİMİ
17	BETONARME	1	% 4,6
1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,18,19,20,21,22	KÂGİR YIĞMA	21	% 95,4

Yukarıda bulunan tablodan da takip edilebileceği üzere bölgede bulunan toplam 22 kilisenin % 4,6'sının betonarme ve %95,4'ü ise kagir yığma sistemle yapılmış olduğu görülmektedir. (Tablo 5.4.)

Tablo 5.5. Beyoğlu Kiliseleri'nin narteks sayılarına göre dağılımını gösteren tablo.

KATALOG NO.	NARTEKS SAYISI	SAYISI	YÜZDELİK DİLİMİ
1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,22	TEK NARTEKSLİ	21	% 95,4
21	NARTEKSSİZ	1	% 4,6

Bu kiliselerin 21'i tek narteksli iken yalnızca biri narteksizdir. Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi sekizgen planlı bir kilise olduğu için narteksiz bir kilisedir bunun dışındaki 21 kilise ise tek narteksiz kilisedir.

Yukarıda bulunan tablodan da takip edilebileceği üzere bölgede bulunan toplam 22 kilisenin % 95,4'i tek narteksliyken, % 4,6'sı narteksizdir. (Tablo 5.5.)

22 kilisenin 14 tanesinde tek çan kulesi, 2 tanesinde çift çan kulesi bulunurken birinde çan kulesi bulunmadığı halde yapı içerisinde birer çan mahalli ayrılmıştır. Ayrıca bu kiliselerin 5'inde yapı içerisinde çan mahalli bulunmazken, çan mahalli cephe ile beraber tasarlanmıştır ve bunlardan 3 tanesi dış cephe saçağında gelişigüzel yerleştirilmişken, bir tanesi ise dış cephe aksında ve mahya hizasında üçgen alınlık şeklinde ön cephede yer almaktadır.

Tablo 5.6. Beyoğlu Kiliseleri'nin çan kulelerinin sayı ve konumlarına göre dağılımını gösteren tablo.

KATALOG NO.	ÇAN KULESİ	SAYISI	YÜZDELİK DİLİMİ
3,4,5,6,10,14,15,16,17,18,19,21,22	TEK ÇAN KULELİ	13	% 59
1,2	ÇİFT ÇAN KULELİ	2	% 9,1
20	ÜÇ ÇAN KULELİ	1	% 4,6
8	YAPI İÇERİSİNDE ÇAN MAHALİ	1	% 4,6
11,12,13	DIŞ CEPHE SAÇAĞINDA TEK	3	% 13,6
9	DIŞ CEPHE SAÇAĞINDA ORTADA TEK	1	% 4,6

Galata Panagia Kafatiani Kilisesi, Galata Hagios Nikolaos Kilisesi (*Galata Ayios Nikolaos / Aya Nikola Kilisesi*), Beyoğlu Saint Louis Des Français Kilisesi, Sakızağacı Surp Asdvadzadzin Kilisesi, Aynalıçeşme Avedaranagan Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi, Saint Galata Surp Krikor Lusavoriç, Benoit Kilisesi ve Manastırı, Saint Esprît Kilisesi, Saint Antoine Kilisesi (*St. Antonio Kilisesi /St. Antuvan Kilisesi*), Santa Maria Kilisesi, Saint Pierre ve Saint Paul Kilisesi, Alman Protestan Kilisesi, Galata Panagia Kilisesi (*Galata Panaya Kilisesi*) **tek çan kuleli**, Beyoğlu Hagıos Konstantinos ve Hagia Helene Kilisesi (*Ayios Konstantin ve Ayia Eleni Kilisesi*), Taksim Hagias Trias Kilisesi (*Ayia Trias Kilisesi*) **çift çan kuleli**, Kırım Kilisesi (*Angilikan Kilisesi*) **üç çan kuleli**, Surp Yerrortutyun Kilisesi (*Üçhoran Kilisesi*)'nin **çan mahali yapı içerisinde**, Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi, Surp Yerrortutyun Kilisesi (*Saint Trinite Kilisesi*), Surp Hisus Pırğıç Kilisesi (*Başpiskoposluk Kilisesi /Patrikhane Kilisesi*)'nin çan kulesi yapının **dış cephe saçağında tek kuleli** ve son olarak Taksim Surp Harutyun Kilisesi **dış cephe saçağında ortada** çatı mahyasının aksında cephede ve tek kuleli olduğu görülmektedir.

Yukarıda bulunan tablodan da takip edilebileceği üzere bölgede bulunan toplam 22 kilisenin % 59'u tek çan kuleli, % 9,1 çift çan kuleli, % 4,6'sının çan mahali yapı içerisinde, % 13,6'sının çan kulesi dış cephe saçağında tek çan kuleli, % 4,6'sının dış cephe saçağında ortada tek çan kuleli olduğu görülmektedir. (Tablo 5.6.)

Tablo 5.7. Beyoğlu Kiliseleri'nin apsid sayılarına göre dağılımını gösteren tablo.

KATALOG NO.	APSİT SAYISI	SAYISI	YÜZDELİK DİLİMİ
7,9,10,12,13,14,16, 18,19,20,21,22	TEK APSİDLİ	12	% 54,5
5,15	ÇİFT APSİDLİ	2	% 9,1
1,2,3,4, 6,8,11,17	ÜÇ APSİDLİ	8	% 36,4

22 kilisenin 12 tanesinde tek apsid, 8 tanesinde 3 apsid ve 2 tanesinde çift apsid bulunmaktadır.

Bu kiliseden Galata Surp Krikor Lusavoriç, Taksim Surp Harutyun Kilisesi, Sakızağacı Surp Asdvadzadzin Kilisesi, Surp Yerrortutyun Kilisesi (*Saint Trinite Kilisesi*), Surp Hisus Pırğıç Kilisesi (*Başpiskoposluk Kilisesi /Patrikhane Kilisesi*), Aynalıçeşme Avedaranagan

Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi, Saint Esprît Kilisesi, Santa Maria Kilisesi, Saint Pierre ve Saint Paul Kilisesi, Kırım Kilisesi (*Angilikan Kilisesi*), Alman Protestan Kilisesi, Beyoğlu Saint Louis Des Français Kilisesi **tek apsidli**, Galata Panagia Kafatiani Kilisesi, Saint Benoit Kilisesi ve Manastırı **çift apsidli** ve Beyoğlu Hagîos Konstantinos ve Hagia Helene Kilisesi (*Ayios Konstantinos ve Ayia Eleni Kilisesi*), Taksim Hagias Trias Kilisesi (*Ayia Trias Kilisesi*), Galata Hagios Nikolaos Kilisesi (*Galata Ayios Nikolaos / Aya Nikola Kilisesi*), Galata Panagia Kilisesi (*Galata Panaya Kilisesi*), Galata İoannes Prodromos Kilisesi (*Galata Aya Yani Kilisesi*), Surp Yerrortutyun Kilisesi (*Üçoran Kilisesi*), Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi, Saint Antoine Kilisesi (*St. Antonio Kilisesi /St. Antuvan Kilisesi*) **'nin üç apsidli olduğu** görülmektedir.

Yukarıda bulunan tablodan da takip edilebileceği üzere bölgede bulunan toplam 22 kilisenin % 54,5'i tek apsidli, % 9,1'i çift apsidli ve % 36,4 üç apsidli olduğu görülmektedir. (Tablo 5.7.)

Tablo 5.8. Beyoğlu Kiliseleri'nin örtü sistemlerine göre dağılımını gösteren tablo.

KATALOG NO.	ÜST ÖRTÜ SİSTEMİ	SAYISI	YÜZDELİK DİLİMİ
1,15	KUBBE VE TONOZ	2	% 9
3,6,8,9	KIRMA ÇATI	4	% 18
10,12	KIRMA ÇATI (GİZLİ TONOZ)	2	% 9
2,7	KIRMA ÇATI, KUBBE ve TONOZ	2	% 9
5	KIRMA ÇATI, APSİT ÜSTÜ YARIM KONİK ÇATI	1	% 4,6
4	KIRMA ÇATI, İÇTE BASİT TONOZ ve YARIM KUBBE	1	% 4,6
17,20	KIRMA ÇATI, İÇTEN KABURGALI ÇAPRAZ TONOZ	2	% 9
21	KIRMA ÇATI, İÇTEN ÇİFT CİDAR OLARAK KUBBE	1	% 4,6
22	KIRMA ÇATI, İÇTEN KUBE ve BASIK TONOZ	1	% 4,6
14	KIRMA ÇATI, BASIK TONOZ	1	% 4,6
19	KIRMA ÇATI, İÇTEN KUBBE ve APSİT ÜZEZERİ YARIM KUBBE	1	% 4,6
13	DÜZ ÇATI, İÇTEN ÇAPRAZ TONOZ VE APSİT ÜZEZERİ YARIM KUBBE	1	% 4,6
18	DÜZ ÖRTÜ, İÇTEN TONOZ	1	% 4,6
16	KIRMA ÇATI,İÇTE DÜZ ÖRTÜ	1	% 4,6
11	BASİT ROTUNDA İÇTE KUBBE ve TONOZ	1	% 4,6

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere bu kiliselerden 2 tanesinde kubbe ve tonoz ,4 tanesinde kırma çatı ,2 tanesinde kırma çatı (gizli tonoz), 2 tanesinde kırma çatı sütrüktürü ile birlikte kubbe ve tonozun da kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca 1 tanesinde kırma çatı ile beraber apsid üzeri yarım konik çatı, bir tanesinde kırma çatıyla beraber içte yarım kubbe ve basit tonoz sistemi seçildiği görülmektedir. İki kilisede ise dışarıdan kırma çatı olarak algılanan üst örtü sisteminin, içeride kullanılan kaburgalı çapraz tonozlarla kurgulandığı görülmektedir. Yine Bir kilisede dıştan kırma çatı içten çift cidar olarak kubbe sistemi, bir tanesinde dıştan kırma çatı içten ise kubbe ve basık tonoz, bir kilisede dıştan kırma çatı içten kubbe ve apsid üzeri yarım kubbe, bir diğerinde, dıştan düz örtü içten tonoz sistemi, birtanesinde dışarıdan kırma çatı içte ise düz örtü sistemi, son olarak bir tanesinde de dıştan basit rotunda içeride ise kubbe ve tonoz sistemi kullanıldığı görülmektedir.

Yine bu kiliselerden Beyoğlu Hagîos Konstantinos ve Hagia Helene Kilisesi (*Ayios Konstantinos ve Ayia Eleni Kilisesi*), Saint Benoît Kilisesi ve Manastırı **kubbe ve tonoz**, Galata Panagia Kilisesi (*Galata Panaya Kilisesi*), Galata İoannes Prodromos Kilisesi (*Galata Aya Yani Kilisesi*) , Surp Yerrortutyun Kilisesi (*Üçoran Kilisesi*), Taksim Surp Harutyun Kilisesi **kırma çatı**, Sakızağacı Surp Asdvadzadzin Kilisesi, Surp Yerrortutyun Kilisesi (*Saint Trinite Kilisesi*) **kırma çatı (gizli tonoz)**, Taksim Hagias Trias Kilisesi (*Ayia Trias Kilisesi*), Galata Surp Krikor Lusavoriç **kırma çatı, kubbe ve tonoz**, Galata Panagia Kafatiani Kilisesi **kırma çatı, apsid üstü yarım konik çatı**, Galata Hagios Nikolaos Kilisesi (*Galata Ayios Nikolaos / Aya Nikola Kilisesi*) **kırma çatı, içte basit tonoz ve yarım kubbe**, Saint Antoine Kilisesi (*St. Antonio Kilisesi /St. Antuvan Kilisesi*), Kırım Kilisesi (*Angilikan Kilisesi*) **kırma çatı, içten kaburgalı çapraz tonoz**, Alman Protestan Kilisesi **kırma çatı, içten çift cidar olarak kubbe**, Beyoğlu Saint Louis Des Français Kilisesi, **kırma çatı, içten kube ve basık tonoz** Aynalıçeşme Avedaranagan Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi **kırma çatı, basık tonoz**, Saint Pierre ve Saint Paul Kilisesi **kırma çatı, içten kubbe ve apsid üzeri yarım kubbe**, Surp Hisus Pırğıç Kilisesi (*Başpiskoposluk Kilisesi /Patrikhane Kilisesi*) **düz çatı, çapraz tonoz ve apsid üzeri yarım kubbe**, Santa Maria Kilisesi **düz örtü, içten tonoz**, Saint Espşit Kilisesi **kırma çatı,içte düz örtü**, Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi **basit rotunda içte kubbe ve tonoz** sistemi kullanılarak yapılmıştır.

Yukarıda bulunan tablodan da takip edilebileceği üzere bölgede bulunan toplam 22 kilisenin % 9' u kubbe ve tonoz, % 18'i kırma çatı, % 9' u kırma çatı (gizli tonoz), % 9'

u kırma çatı, kubbe ve tonoz, % 4,6' sı kırma çatı ,apsid üstü yarım konik çatı, % 4,6' sı kırma çatı, içte basit tonoz ve yarım kubbe, % 9' u kırma çatı, içten kaburgalı çapraz tonoz, % 4,6' sı kırma çatı, % 4,6' sı içten çift cidar olarak kubbe, % 4,6' sı kırma çatı, içten kube ve basık tonoz, % 4,6' sı kırma çatı, içten kubbe ve apsid üzeri yarım kubbe, % 4,6' sı düz çatı, çapraz tonoz ve apsid üzeri yarım kubbe, % 4,6' sı düz örtü, içten tonoz, % 4,6' sı kırma çatı,içte düz örtü, % 4,6' sı basit rotunda içte kubbe ve tonoz sistemi kullanılarak yapılmıştır. (Tablo 5.8.)

Tablo 5.9. Beyoğlu Kiliseleri'nin nef sayılarına göre dağılımını gösteren tablo.

KATALOG NO.	NEF SAYISI	SAYISI	YÜZDELİK DİLİMİ
8,9,10,12,14,18,19,21,22	TEK NEFLİ	9	% 41
15	ÇİFT NEFLİ	1	% 4,5
1,2,4,5,6,7,13,16,17,20	ÜÇ NEFLİ	10	% 45,5
3	BEŞ NEFLİ	1	% 4,5
11	NEFSİZ	1	% 4,5

Bölgede bulunan kiliselerin genelinde 1 ila 5 nef arasında sahip oldukları nef sayısının değiştiği ayrıca sekizgen merkezi plan da kullanıldığı görülmektedir. Bölgede toplam 21 kilise üzerinde yapılan incelemelerde mevcut kiliselerden 1'inde 5 nef, 1'inde 2 nef, 10'unda tek nef, 8'inde ise 3 nef kullanıldığı ve sadece 1'inde sekizgen merkezi plan tercih edildiği görülmektedir. Galata Panagia Kilisesi **5 nefli**, Saint Benoit Kilisesi **2 nefli**, Galata Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi, Taksim Surp Harutyun Kilisesi, Sakızağacı Surp Asdvadzadzin Kilisesi, Surp Yerrortutyun Kilisesi (*St. Trinite*), Santa Maria Kilisesi, Saint Pierre ve Saint Paul Kilisesi, Kırım Kilisesi (*Angilikan Kilisesi*), Aynalıçeşme Avedaranagan Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi, Alman Protestan Kilisesi, Surp Yerrortutyun Kilisesi (*Üç Horan Kilisesi*) **tek nefli**, Saint Antoine Kilisesi, Beyoğlu Hagios Konstantinaos ve Hagia Helene Kilisesi (*Ayios Konstantinos ve Ayia Eleni Kilisesi*), Taksim Hagias Trias Kilisesi (*Aya Trias Kilisesi*), Galata Panagia Kafatiani Kilisesi, Galata Hagios Nikolaos Kilisesi, Galata İoannes Prodromos Kilisesi (*Galata Aya Yani Kilisesi*), Surp Hisus Pırgıç Kilisesi, Saint Espirit Kilisesi **3 neflidir**. Ayrıca sekizgen merkezi planlı ve **nefsiz** olan Hovhan Vosgeperan Kilisesi de bu bölgede bulunmaktadır.

Bu bağlamda bölgede bulunan kiliselerin % 5'inde 5 nef, % 5'inde 2 nef, % 47'sinde tek nef, %38'inde 3 nef ve %5'inde ise sekizgen merkezi planının kullanımının tercih edildiği görülmektedir. (Tablo 5.9.)

Bölgede bulunan diğer kiliselerde genellikle kuzey-güney aksında gelişen bazilikal plan kullanıldığı görülürken, Saint Antoine kilisesinde açık Latin haç planının tercih edildiği görülmektedir. Çalışma kapsamında, bu tercihin kilise kullanıcılarının mezhebine ait olan ritüel farklılıklarından kaynaklandığı görülmüştür.

Tablo 5.10. Beyoğlu Kiliseleri'nin plan şekillerine göre dağılımını gösteren tablo.

KATALOG NO.	PLAN ŞEKLİ	SAYISI	YÜZDELİK DİLİMİ
2,3,4,5,6,7,8,9,10,12,14,15,16,19,20,22	BAZİLİKAL PLANLI	16	% 72,7
1	AÇIK HAÇ PLANLI	1	% 4,55
18	BOZUK AÇIK HAÇ PLANLI	1	% 4,55
13	KAPALI HAÇ PLANLI	1	% 4,55
17	LATİN HAÇ PLANLI	1	% 4,55
21	DİKDÖRTGEN PLANLI	1	% 4,55
11	SEKİZGEN MERKEZİ PLANLI	1	% 4,55

Yine bu kiliselerden 16 tanesinde bazilikal plan görülürken 1 tanesinde açık haç planı, bir tanesi kapalı haç, bir tanesinin bozuk haç plana (*yapının orijinal planı açık haç planına sahipken zaman içerisinde geçirdiği değişimler sonucu yapılan eklerle bu durumun değiştiği görülmektedir.*), bir tanesi latin haç plana bir tanesi dikdörtgen ve bir tanesi de sekizgen merkezi plana sahiptir.

İncelenen bu 22 kilisenin plan şekillerine bakıldığında Taksim Hagias Trias Kilisesi (*Ayia Trias Kilisesi*), Galata Panagia Kafatiani Kilisesi, Galata Hagios Nikolaos Kilisesi (*Galata, Ayios Nikolaos / Aya Nikola Kilisesi*), Galata Panagia Kilisesi (*Galata Panaya Kilisesi*), Galata İoannes Prodromos Kilisesi (*Galata Aya Yani Kilisesi*), Galata Surp Krikor Lusavoriç, Surp Yerrortutyun Kilisesi (*Üçhoran Kilisesi*), Taksim Surp Harutyun Kilisesi, Sakızağacı Surp Asdvadzadzin Kilisesi, Surp Yerrortutyun Kilisesi (*Saint Trinite Kilisesi*),

Aynalıçeşme Avedaranagan Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi, Saint Benoit Kilisesi ve Manastırı, Saint Esprít Kilisesi, Saint Pierre ve Saint Paul Kilisesi, Kırım Kilisesi (*Angilikan Kilisesi*), Beyoğlu Saint Louis Des Français Kilisesi **bazilikal planlı**, Beyoğlu Hagîos Konstantinos ve Hagia Helene Kilisesi (*Ayios Konstantinos ve Ayia Eleni Kilisesi*) **açık haç planlı**, Santa Maria Kilisesi **bozuk açık haç planlı**, Surp Hisus Pırgıç Kilisesi (*Başpiskoposluk Kilisesi /Patrikhane Kilisesi*) **kapalı haç planlı**, Saint Antoine Kilisesi (*St. Antonio Kilisesi /St. Antuvan Kilisesi*) **latin haç planlı**, Alman Protestan Kilisesi **dikdörtgen planlı** ve son olarak Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi'nin sekizgen **merkezi planlı** olduğunu görülmektedir. (Tablo 5.10.)

Yukarıda bulunan tablodan da takip edilebileceği üzere bölgede bulunan toplam 22 kilisenin % 72,7'i **bazilikal planlı**, % 4,55'i **açık haç planlı**, % 4,55'i **bozuk açık haç planlı**, % 4,55'i **kapalı haç planlı**, % 4,55'i **latin haç planlı**, % 4,55'i **dikdörtgen planlı** olduğu görülmektedir.

Tablo 5.11. Beyoğlu Kiliseleri'nin vitray olup olmadığına göre dağılımını gösteren tablo.

KATALOG NO.	VİTRAY	SAYISI	YÜZDELİK DİLİMİ
2,14,17,18,20,21,22	VAR	7	% 31,8
1,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,15,16,19	YOK	15	% 68,2

Seçilen bu toplam 22 kiliseden 15 tanesinde vitray bulunmazken, 7 tanesinde muhtelif vitrayların kullanıldığı görülmektedir. Beyoğlu Saint Louis Des Français, Taksim Hagias Trias Kilisesi (*Ayia Trias Kilisesi*), Saint Antoine Kilisesi (*St. Antonio Kilisesi /St. Antuvan Kilisesi*), Kırım Kilisesi (*Angilikan Kilisesi*), Alman Protestan Kilisesi ve Aynalıçeşme Avedaranagan Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi'nde muhtelif vitrayların kullanıldığı görülürken, Beyoğlu Hagîos Konstantinos ve Hagia Helene Kilisesi (*Ayios Konstantinos ve Ayia Eleni Kilisesi*), Galata Panagia Kafatiani Kilisesi, Galata Hagios Nikolaos Kilisesi (*Galata Ayios Nikolaos / Aya Nikola Kilisesi*), Galata Panagia Kilisesi (*Galata Panaya Kilisesi*), Galata İoannes Prodromos Kilisesi (*Galata Aya Yani Kilisesi*), Galata Surp Krikor Lusavoriç kilisesi, Surp Yerrortutyun Kilisesi (*Üçhoran Kilisesi*), Taksim Surp Harutyun Kilisesi, Sakızağacı Surp Asdvadzadzin Kilisesi, Taksim Hovhan Vosgeperan Kilisesi, Surp Yerrortutyun Kilisesi (*Saint Trinite Kilisesi*), Surp Hisus Pırgıç Kilisesi

(*Başpiskoposluk Kilisesi /Patrikhane Kilisesi*), Aynalıçeşme Avedaranagan Amenasurp Yerrortutyun Kilisesi, Saint Benoit Kilisesi Ve Manastırı, Saint Esprît Kilisesi, Saint Pierre ve Saint Paul Kiliselerinde vitray bulunamamıştır. Yukarıda bulunan tablodan da takip edilebileceği üzere bölgede bulunan toplam 22 kilisenin % 31,8 'inde muhtelif vitraylar görülürken kalan % 68,2'inde vitray görülmemiştir.(Tablo 5.11.)

Beyoğlu'nda incelenmek üzere seçilen toplam 22 kilise arasında 20. yy.'da yapılan Saint Antonio Kilisesi %9,1 dilim içerisinde kalmaktadır. Bu bölgede %68.2 ile en çok 19.yy.da kilise inşaatlarının gerçekleştirildiği görülmektedir. (Bkz. Tablo.5.12.)

Saint Antoine Kilisesi'nin cephelerinde ve iç bezeme ve iç mekân oluşumunda yapıldığı dönemin egemen üslup tercihleri doğrultusunda bir neo-klasik çerçeve içerisinde düzenlendiği görülmektedir. Bu bağlamda, yaratılmak istenen neo-klasik kimlik için, arka planında skolâstik felsefe bulunan ve bu doğrultuda da belki de geçmiş dönemlerin en belirgin biçimde “yaradana ulaşma” amacı güderek oluşturulmuş mimari üslubu olan gotik üslubun 19.yüzyılda yeniden canlanması olarak adlandırılan neo-gotik üslup tercih edilmiştir.

San Antonio Kilisesi tez kapsamındaki 22 kilise arasında tek neo-gotik üslupta tasarlanmış ve tek betonarme strüktüre sahip kilise olarak öne çıkmaktadır. Bu durum sözü geçen kilisenin bu bölge içerisinde ayrıcalıklı bir biçimde önemsenererek tasarlandığını göstermektedir. İçerdiği her türlü detayın taşıdığı üslubun özelliklerine uygun olması ve daha da önemlisi “ince” bir işçilikle gerçekleştirilmiş olması da bu kilise için ciddi bir biçimde ekonomik yatırım yapıldığını da göstermektedir. Bunların dışında, sadece günümüz için değil aynı zamanda yapıldığı dönemde de İstanbul'un en önemli şehir içi akslarından birinin yani İstiklal Caddesi'nin hem de en merkezi bölümünde yapılması da gözden kaçırılmaması gereken önemli bir özelliğidir. Unutulmamalıdır ki, İstiklal Caddesi bulunduğu Pera bölgesinin Osmanlı İmparatorluğu'nun yeni ve Avrupai yaşantısının sadece burada bulunan bankerlerin mevcudiyeti ile finansal merkezi değil, aynı zamanda da Avrupaileşen Osmanlı kimliğinin belirginleştiği sembolik platformudur da. Bu derece kuvvetli bir ekonomik arka planı bulunan Saint Antonio Kilisesi'nin yapıldığı dönemde İstanbul'da bulunan cemaatinin maddi ve manevi olarak Osmanlı sınırları içerisinde kuvvetli olduğu ve bu kilisenin İstanbul'un önde gelen sayılı önemli binalarından biri olabilmesi için yapıldığı söylenebilir. Bu bağlamda, kilisenin ilgili cemaatinin Osmanlı

sarayı ile yakın ve iyi ilişkiler içerisinde bulunduğu da yukarıda geçen bütün bu özelliklere sahip olduğu ile alakalı olarak söylenebilmektedir.

Beyoğlu'nda bulunan ve bu tez kapsamında seçilmiş olan toplam 22 kilise arasında Saint Antoine Kilisesi'nin İstanbul içerisinde bulunan herhangi bir patrikhaneye bağlı olmadığı görülmüştür. İncelenen 22 kilise içerisinde Saint Antoine Kilisesi, herhangi bir patrikhaneye bağlı olmayan ve öteki kiseler kategorisinde bulunan, %36,4 'lük dilim içerisinde yer almaktadır.

22 kiliseden sadece San Antonio Kilisesi'nin bünyesinde apartmanlar bulunmaktadır. Sözü geçen kilisenin yapım aşamasında kiliseye akar olması nedeni ile tasarlanan bu apartmanlar, sözü geçen bu fonksiyonel mevcudiyetleri haricinde sembolik olarak da kiliseyi saran bir şekilde konumlandırılmışlardır. Bu durum adeta kilisenin önemini bir taraftan vurgularken, diğer taraftan da kutsallığının bu çok dinamik şehir içi aksından (İstiklal Caddesi) ayrılmasını ve korunmasını sağlamaktadır. Ayrıca bu apartman bloklarının kilisenin mimari üslubu olan neo gotik üslupta ve aynı zamanda da kilise ile aynı malzeme ve strüktür sistemi ile inşaa edilmeleri bu önemli kent içi aksında (İstiklal Caddesi) oluşan genel apartmanlaşmaya göndermeler yapan, ama aynı zamanda da bağlı buldukları kilise ile de görsel bütünlük sağlayabilmeleri adına tasarlandıklarını göstermektedir.

San Antonio Kilisesi ve kiliseye ait apartmanlarda yapı malzemesi olarak sırlı tuğlanın* betonarme strüktür üzerinde kaplama olarak seçilmesi, bu yapı kompleksinin yapımı aşamasında modern/ çağdaş bir cephe yaratma çabasına girildiğinin bir göstergesi olabilir. Bu seçim kilise cemaatinin batıya açık olan "dünya görüşünü" de vurgulamak için seçilmiş gibi gözükmektedir. Aynı zamanda da sadece kilise binası değil, bir apartmanlaşmayı da içeren bu komplekste tuğla malzemenin seçilmesi, bu çift fonksiyonlu az görülür durumun bir taraftan kullanıcılar tarafından bir çerçeve içerisinde algılanmasını sağlarken, diğer taraftan da kilisenin ve ilgili cemaatinin dini inanışlarında ne kadar "açık görüşlülüğe" ve modern/ çağdaş bir hayat anlayışına sahip olduğunu da vurgulamaktadır denilebilir.

*M.Ö.10 yy.dan beri yapı malzemesi olarak kullanılan pişmiş toprak tuğlalar, endüstri devrimi sonrasında sırlanarak seri üretim ile üretilen yapı malzemeleri halini almışlardır. Bu bağlamda da sırlı tuğlanın endüstri devrimi sonrasında kullanılan modern/ çağdaş bir malzeme olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak; tez kapsamında ele alınan Beyoğlu Kiliseleri'nin 18., 19. ve 20. Yüzyılın ortalarına kadar geçen dönem içinde inşa edildikleri; en çok Ermeni Katolik kilisesi ile İstanbul'daki hiçbir cemaate bağlı olmayan kiliseler oldukları; kiliselerin genellikle eklektik üslupta ve kagir olarak inşa edildiği; bazilikal planın tercih edildiği; bu kiliseler içinde Saint Antonio Kilisesi'nin İstanbul'un en önemli Caddelerinden İstiklal Caddesi üzerinde bulunması; betonarme ve neo gotik üslupta inşa edilmiş tek kilise olması ve kilise yanında kiliseye hizmet eden veya gelir getiren başka yapıların bulunması ile diğer Beyoğlu kiliseleri arasında ayrıcalıklı ve öncül bir yeri olduğu söylenebilir.

Tablo 5.12. Beyoğlu Kiliseleri'nin yapım yüzyıllarına, cemaat özelliklerine, üslup özelliklerine, strüktür sistemine, narteks sayılarına , çan kulelerinin sayı ve konumlarına, apsit sayılarına , örtü sistemlerine, nef sayılarına, plan şekillerine ve vitray olup olmadığına göre dağılımlarını gösteren tablo

KATALOG NO	KİLİSE ADI	YAPIM YÜZYILI	CEMMATI	ÜSLUBU	STRÜKTÜR SİSTEMİ	NARTEKS	ÇAN KULESİ	APSID SAYISI	ÜST ÖRTÜ SİSTEMİ	NEF SAYISI	PLAN ŞEKLİ	VİTRAY
1	BEYOĞLU HAGİOS KONSTANTİNOS VE HAGİA HELENE KİLİSESİ (AYİOS KONSTANTİNOS VE AYİA ELENİ KİLİSESİ)	19.yy.	RUM ORTODOKS	Eklektik	Kagir Yığma	1	2	3	Kubbe ve tonoz	3	Açık haç	Yok
2	TAKSİM HAGİAS TRİAS KİLİSESİ (AYİA TRİAS KİLİSESİ)	18.yy.	RUM ORTODOKS	Eklektik	Kagir Yığma	1	2	3	Kırma çatı, kubbe ve tonoz	3	Bazilikal	Var
3	GALATA PANAGİA KİLİSESİ (GALATA PANAYA KİLİSESİ)	19.yy.	RUM ORTODOKS	Eklektik	Kagir Yığma	1	1	3	Kırma çatı	5	Bazilikal	Yok
4	GALATA HAGİOS NİKOLAOS KİLİSESİ (GALATA AYİOS NİKOLAOS / AYA NİKOLA KİLİSESİ)	19.yy.	TÜRK ORTODOKS	Eklektik	Kagir Yığma	1	1	3	kırma çatı, içte Basit tonoz ve yarım kubbe.	3	Bazilikal	Yok
5	GALATA PANAGİA KAFATİANİ KİLİSESİ	18.yy.	TÜRK ORTODOKS	Eklektik	Kagir Yığma	1	1	2	Kırma çatı, apsid üstü yarık konik çatı	3	Bazilikal	Yok
6	GALATA İOANNES PRODROMOS KİLİSESİ (GALATA AYA YANİ KİLİSESİ)	18.yy.	TÜRK ORTODOKS	Eklektik	Kagir Yığma	1	1	3	kırma çatı	3	Bazilikal	Yok
7	GALATA SURP KRİKOR LUSAVORİÇ	20.yy.	ERMENİ GREGORYAN	Eklektik	Kagir Yığma	1	1	1	Kubbe, tonoz ve kırma çatı	3	Bazilikal	Yok
8	SURP YERRORTUTYUN KİLİSESİ (ÜÇHORAN KİLİSESİ)	19.yy.	ERMENİ GREGORYAN	Eklektik/neo-rönesans detay ağırlıklı	Kagir Yığma	1	1 yapı içinde çan mahali var	3	Kırma çatı	1	Bazilikal	Yok
9	TAKSİM SURP HARUTYUN KİLİSESİ	19.yy.	ERMENİ GREGORYAN	Eklektik	Kagir Yığma	1	1 dış cephe saçağında	1	Kırma çatı	1	Bazilikal	Yok
10	SAKIZAĞACI SURP ASDVADZADZİN KİLİSESİ	19.yy.	ERMENİ KATOLİK	Neoklasik	Kagir Yığma	1	1	1	Kırma çatı (gizli tonoz)	1	Bazilikal	Yok
11	TAKSİM HOVHAN VOSGEPERAN KİLİSESİ	19.yy.	ERMENİ KATOLİK	Eklektik	Kagir Yığma	1	1 Cephesaçağında	3	Dışta basit rotunda, içte Kubbe ve tonoz	yok	Sekizgen merkezi planlı	Yok
12	SURP YERRORTUTYUN KİLİSESİ (SAİNT TRİNİTE KİLİSESİ)	19.yy.	ERMENİ KATOLİK	Eklektik	Kagir Yığma	1	1 cephe saçağında	1	Kırma çatı (gizli tonoz)	1	Bazilikal	Yok
13	SURP HİSUS PIRGIÇ KİLİSESİ (BAŞPİSKOPOSLUK KİLİSESİ / PATRİKHANE KİLİSESİ)	19.yy.	ERMENİ KATOLİK	Eklektik/romanesk detay ağırlıklı	Kagir Yığma	1	1 cephe duvarında/ saçağında	1	Dıştan düz çatı, ve apsid üzeri yarım kubbe, içten çapraz tonoz	3	Kapalı haç planı	Yok
14	AYNALIÇEŞME AVEDARANAGAN AMENASURP YERRORTUTYUN KİLİSESİ	19.yy.	ERMENİ PROTESTAN	Eklektik/neo-gotik detay ağırlıklı	Kagir Yığma	1	1	1	Kırma çatı, içten basık tonoz	1	Bazilikal	Var
15	SAİNT BENOİT KİLİSESİ VE MANASTIRI	19.yy.	ÖTEKİ	Eklektik-neo-bizans detay ağırlıklı	Kagir Yığma	1	1	2	Kubbe ve tonoz	2	Bazilikal	Yok
16	SAİNT ESPRİT KİLİSESİ	19.yy.	ÖTEKİ	Neo-barok	Kagir Yığma	1	1	1	Kırma çatı, içte	3	Bazilikal	Yok
17	SAİNT ANTOİNE KİLİSESİ (ST. ANTONİO KİLİSESİ / ST. ANTUVAN KİLİSESİ)	20.yy.	ÖTEKİ	Neo-gotik	Betonarme	1	1	3	kırma çatı içte kaburgalı çapraz tonoz	3	Latin haç planlı	Var
18	SANTA MARİA KİLİSESİ	18.yy.	ÖTEKİ	Eklektik	Kagir Yığma	1	1	1	Düz örtü, içte tonoz	1	Bozuk açık haç	Var
19	SAİNT PIERRE VE SAİNT PAUL KİLİSESİ	18.yy.	ÖTEKİ	Eklektik/ neo-bizans detay ağırlıklı	Kagir Yığma	1	1	1	Kırma çatı, içte Kubbe ve apsid üzeri yarım kubbe	1	Bazilikal	Yok
20	KIRIM KİLİSESİ (ANGİLİKAN KİLİSESİ)	19.yy.	ÖTEKİ	Eklektik/ neo-gotik detay ağırlıklı	Kagir Yığma	1	3	1	Kırma çatı, içten çapraz tonoz	3	Bazilikal	Var
21	ALMAN PROTESTAN KİLİSESİ	19.yy.	ÖTEKİ	Eklektik	Kagir Yığma	yok	1	1	Kırma çatı, içte çift cidar olarak kubbe	1	Dikdörtgen planlı	Var
22	BEYOĞLU SAİNT LOUIS DES FRANÇAİS KİLİSESİ	19.yy.	ÖTEKİ	Eklektik	Kagir Yığma	1	1	1	Kırma çatı, içte Kubbe ve basık tonoz	1	Bazilikal	Var

KAYNAKLAR

(kolektif)., (1969), “Hünername Minyatürleri ve Sanatçıları”, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul

Ahmed Lûtfî, (1989). “Vak'a-nüvis Ahmet Lûtfî Efendi Tarihi”, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara

Ahmet Refik, (1988), “onuncu asr-ı Hicride İstanbul Hayatı 1495-1591”, Enderun Kitabevi Yayınları, İstanbul

Akbulut,M.R.,Sorguç, C.,(1994) "Gazhaneler", Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 3: 377-378

Akın, N.,(1994), “Beyoğlu”, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 2:213

Akın, N.,(2002), “19. Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera”, Literatür Yayınları, İstanbul

Arseven, C. A., (1989), “Eski Galata ve Binaları”, Çelik Gülersoy Vakfı İstanbul Kütüphanesi Yayınları, İstanbul

Ayvansarayî Hüseyin Efendi (2001), “Hadikatü'l- Cevami / İstanbul Camileri ve Diğer Dini- Sivil Mimari Yapılar”, İşaret Yayınları, İstanbul

Beydilli, K., (1995), “II Mahmud Devrinde Katolik Ermeni Cemaati ve Kilisesinin Tanınması”, Harvard Yayınları, Harvard

Beydilli,K.,Şahin, K., (2001), ‘Mahmud Râif Efendi ve Nizâm-ı Cedîde Dâir Eseri’, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara

Beydilli , K., (2003),“Bir Yeniçerinin Hatıratı”, Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları , İstanbul

Çelik, Z, (1986), “19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul”, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul

Can, C., (1993), "İstanbul'da 19. Yüzyıl Batılı ve Levanten Mimarların Yapıları ve Koruma Sorunları" ,Yıldız Teknik Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi

Can, C., (1994), “Saint Antoine Kilisesi”, İstanbul Ansiklopedisi, 4:411-412

Cezar, M., (1965), “Osmanlı Tarihinde Levendler”, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları, İstanbul

Cezar, M., (1991), “19. yy Beyoğlusu”, Akbank Yayınları, İstanbul

Dirimtekin, F., (1964), “Ecnebi Seyyahatlara Nazaran !6. Yüzyılda İstanbul”, Gelenek Yayınları, İstanbul

Dökmeci, V., Çıracı, H., (1990), “Tarihsel Gelişim Sürecinde Beyoğlu”, Türkiye Turing Otomobil Kurumu Yayını, İstanbul

Duhani, S. N., (1982), “Eski İnsanlar Eski Evler”, Türkiye Turing Otomobil Kurumu Yayını, İstanbul

Eyice, S.,(1968), Semavi Eyice, "İstanbul'un Tarihi Eserleri", İstanbul Ansiklopedisi(2.bskı), 2:1244, 44-144

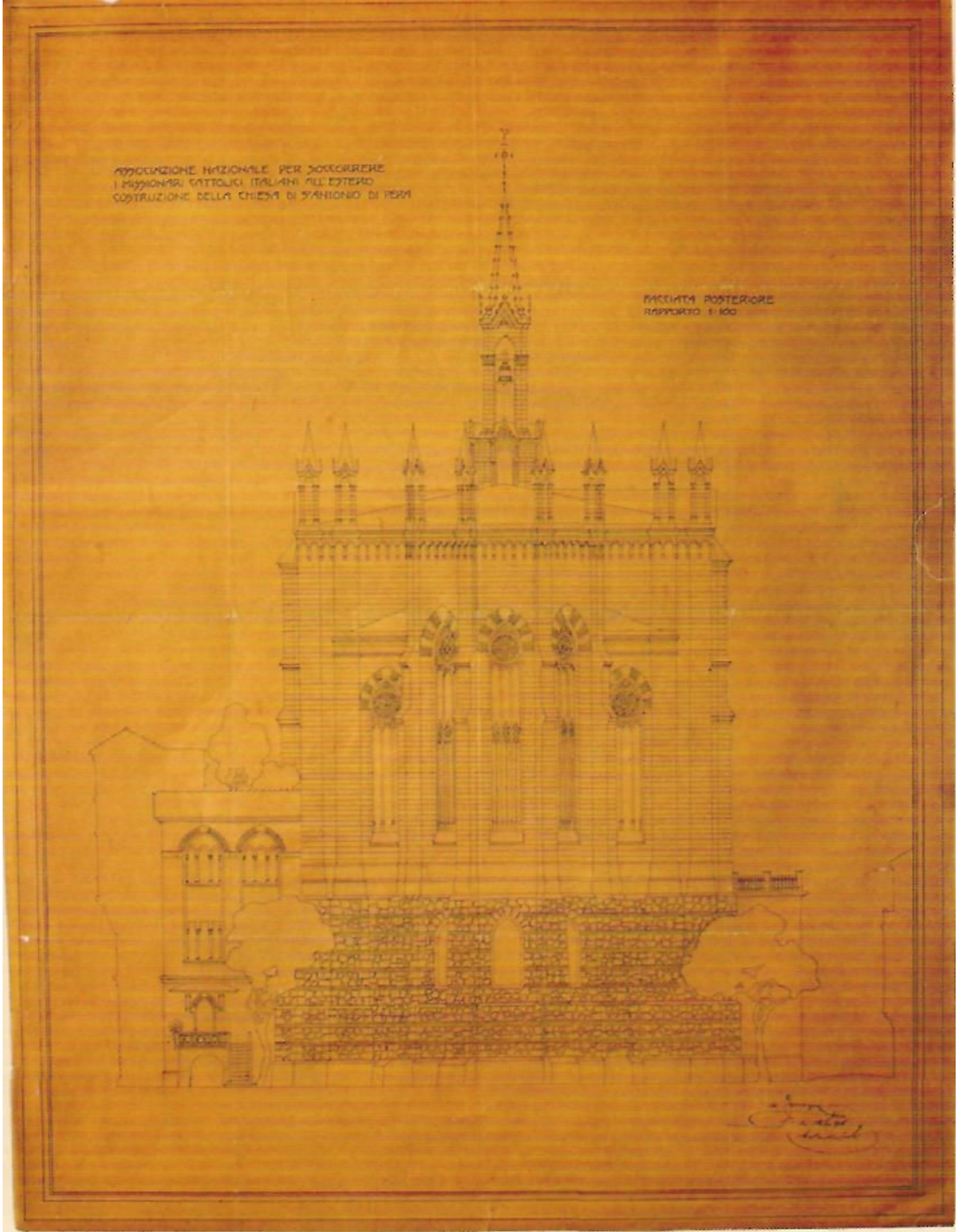
Evliya Çelebi, (1966), “Seyahatnamesi”, Üçdal Yayınevi, İstanbul

- Genim, M.S., (2004), “Geçmişten Günümüze Beyoğlu I”, Taç Vakfı yayınları, İstanbul
- Hovhannesyan, S.S.,(1996), “Payitaht İstanbul’un Tarihçesi”,Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul
- Hovhannesyan, S. S., (1997), “Vayitaht İstanbul'un Tarihçesi (2. Baskı)” , Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul
- İnciciyan, P.G., (1956), “18. Asırda İstanbul”, İstanbul Fethi Derneği İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul
- İşli, E., (2002), "İstanbul'un Mahalle İsimlerine Ait Kaynaklar ve 1876 -1877 Tarihli, İstanbul dergisi" 2002, 40:71-77
- Karaca, Z., (1995), “İstanbul’da Osmanlı Dönemi Rum Kiliseleri”, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Karaca, Z., (2004), “Geçmişten Günümüze Beyoğlu II”, Taç Vakfı yayınları, İstanbul
- Kömürçiyen, E. Ç., (1952), “İstanbul Tarihi”, İstanbul Üniversitesi Fen edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul
- Kömürçiyen, E. Ç., (1988), “İstanbul Tarihi, 18. Asırda İstanbul”, İstanbul Eren Yayıncılık ve Kitapçılık Yayınları, İstanbul
- Malkoç, M. N., (1999), “İstanbul'daki Protestan Kiliseler”, Kaya Yayınları, İstanbul
- Meriç, R. M., (1957), “Birkaç Mühim Arşiv Vesikası, İstanbul Enstitüsü Dergisi”, 3:33
- Nirven, S. N., (1953), “İstanbul’da Fatih II. Sultan Mehmed Devri Türk Su Medeniyeti”, Kağıt ve Basım İşleri Yayınları, İstanbul
- Pamukciyan, K., (2003), “Zamanlar, Mekanlar, İnsanlar”, Aras Yayınları, İstanbul
- Sakaoğlu, N., (1999) “Bu Mülkün Sultanları”, Oğlak Yayınları, İstanbul
- Schneider, M. A., Nomidis, M., (1944), “Galata, Topographisch-Archeologischer Plan Mit Erläuterndem Text, İstanbul
- Sevinç, S., (1997), “Tanzimattan Cumhuriyete İstanbul’da Latin Katolik Yapılar”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mimarşinan Üniversitesi, İstanbul
- Sezer, S., Özyalçın, A., (2003) “Üç Dinin Buluştuğu Kent İstanbul”, İnkılap Yayınları, İstanbul
- Şentürk, Ş., Can C., Girardelli P., (1996), “Yaşayan Çizgiler”, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Tancoigne, J.M. , (2003), “İzmir’e, Ege Adalarına ve Girit’e Seyahat”, Büke Yayınları, İstanbul
- Tuğlacı, P., (1991), “İstanbul Ermeni Kiliseleri”, Pars Yayınları, İstanbul
- Tutel ,E., (1995), "Haliç Sularında Yolcu Vapurları, İstanbul Dergisi”, 1995 Sayı: 15 : 39- 45
- Yenal, E., (2003), “Bir Zamanlar Türkiye”,Yapı Kredi Yayınları , İstanbul
- Yurdaydın, H., (1976), “Nasuhü’s-Silahi (matrakçı) Beyan-ı Menazil-i Sefer-i İrakeyn” ,(yayınevi belli değil),Ankara

İNTERNET KAYNAKLARI

- [1] <http://www.beyoglu.bel.tr>
- [2] <http://sehirrehberi.ibb.gov.tr>
- [3] www.sentantuan.com
- [4] www.roxanepphoto.com
- [5] www.mkn.itu.edu.tr

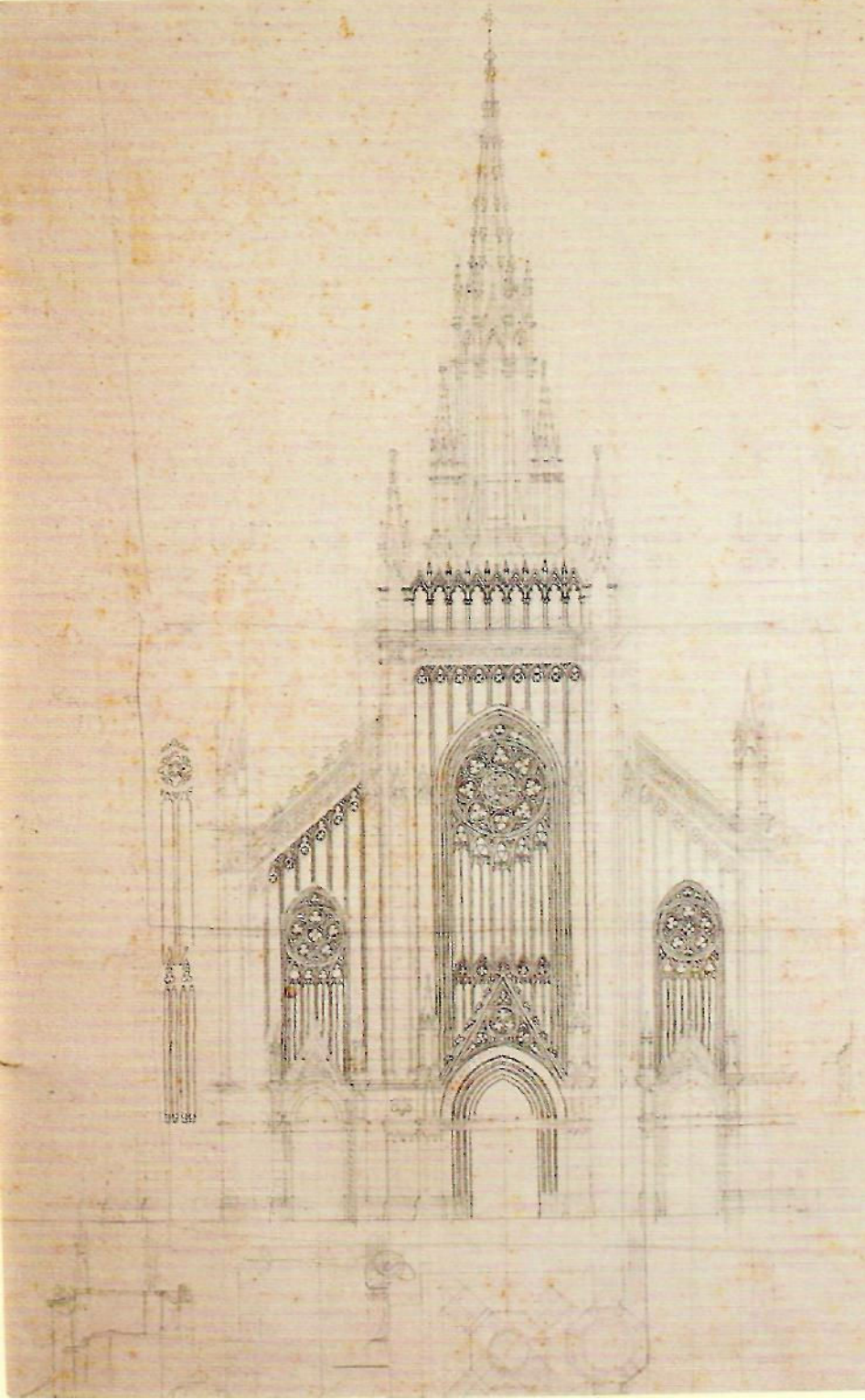
EKLER

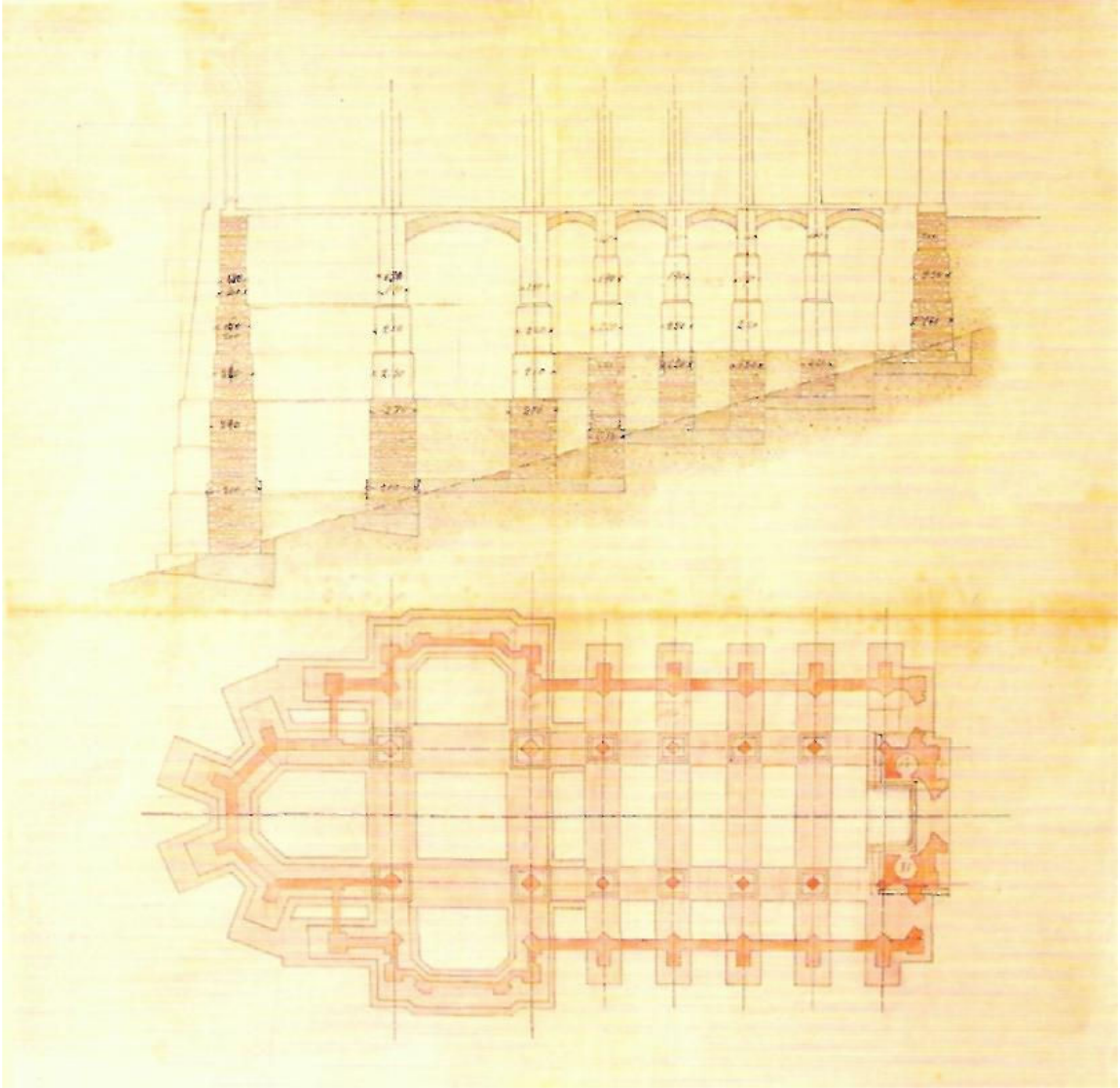
Ek 1 Saint Antoine Kilisesi'nin Doğu cephesi Aydinger üzerine çini, 59 x 78 cm, ölçek 1/50 Çizen: G. Mongeri 20 Ekim 1906 Pafta antetinde yapının inşasına destek olan kurumun da belirtildiği bu çizim uygulama devam ederken hazırlanmış. (Şentürk, Can, Girardelli, 1996)

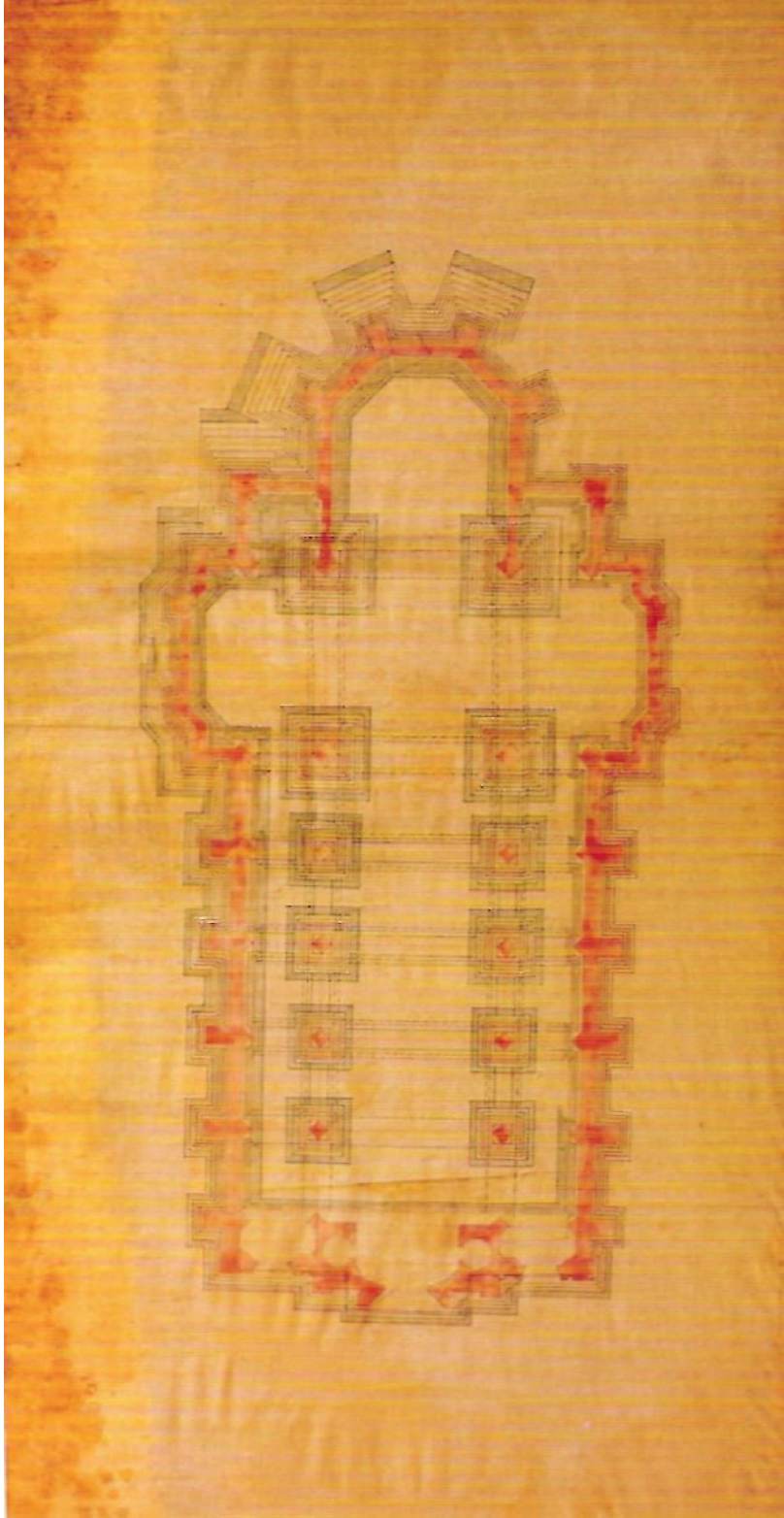
Ek 2 Saint Antoine Kilisesi'nin Cephe etüdü Resim kartonu üzerine kurşunkalem, çini ve suluboya, 46 x 68 cm, ölçek: 1/100 Çizen: G. Mongeri 3 Kasım 1906 Uygulama devam ederken hazırlanmış bir tasarım. (Şentürk, Can, Girardelli, 1996)

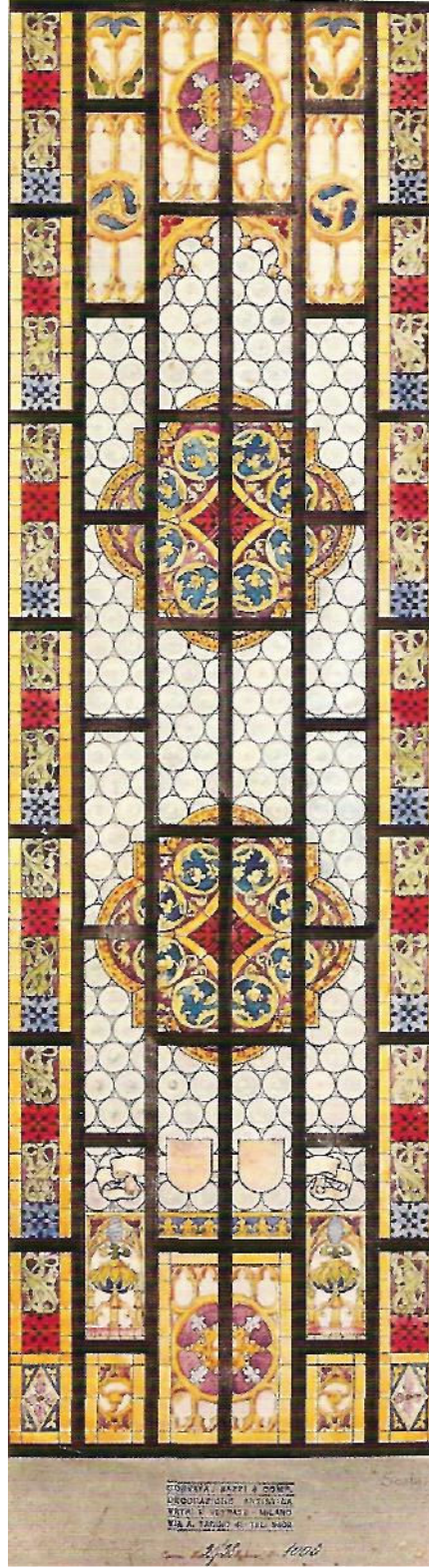
Ek 3 Saint Antoine Kilisesi'nin Cephe etüdü Resim kartonu üzerine kurşunkalem ve çini, 36 x 60 cm, ölçek 1/100 kilise inşaatına fon sağlamak amacıyla Aralık 1906'da hazırlanan "Katolıklere Çağrı" adlı broşürde bu cephe tasarımına uygun bir perspektif çizimi bulunuyor (Şentürk, Can, Girardelli,1996)

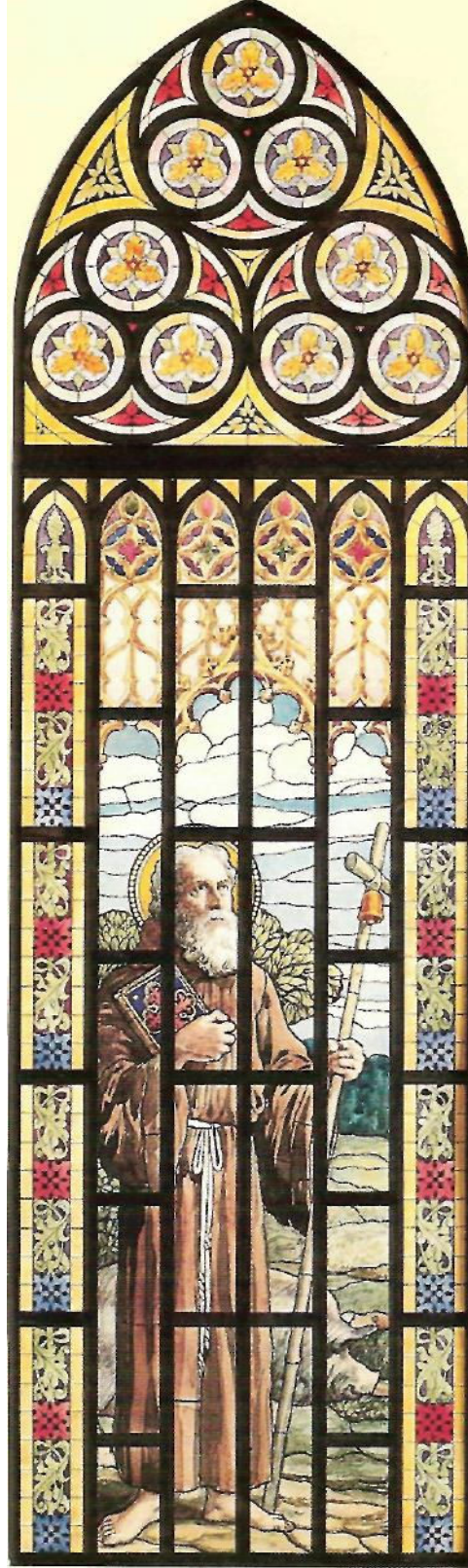
Ek 4 Saint Antoine Kilisesi'nin Temel planı ve kesit Çizim bezi üzerine çini ve suluboya, 86 x 85 cm, ölçek 1/100 (Şentürk, Can, Girardelli,1996)

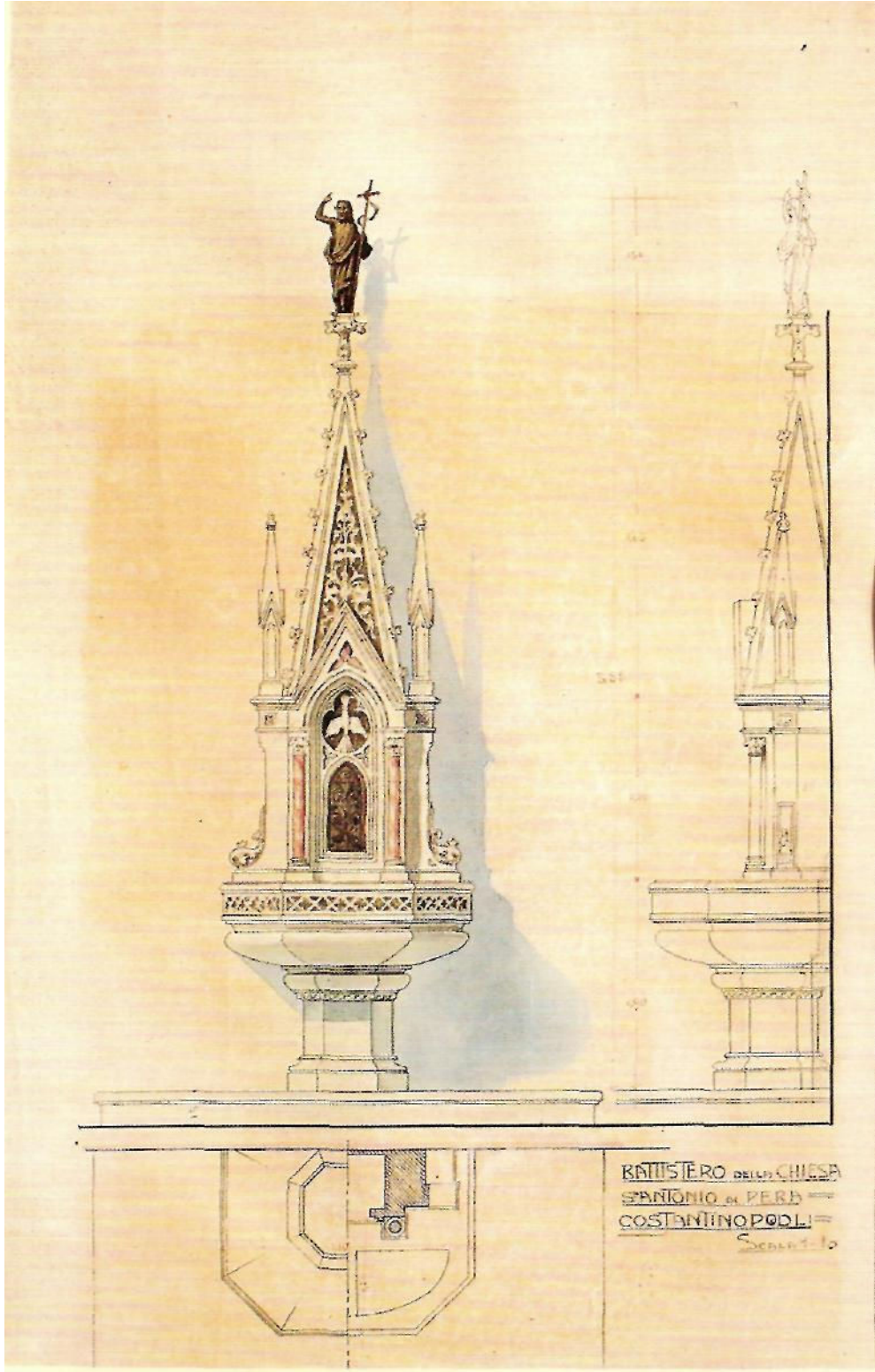
Ek5 Saint Antoine Kilisesi'nin Temel planı Muşamba üzerine çini ve suluboya, 46 x 89 cm, ölçek 1/100 (Şentürk, Can, Girardelli,1996)

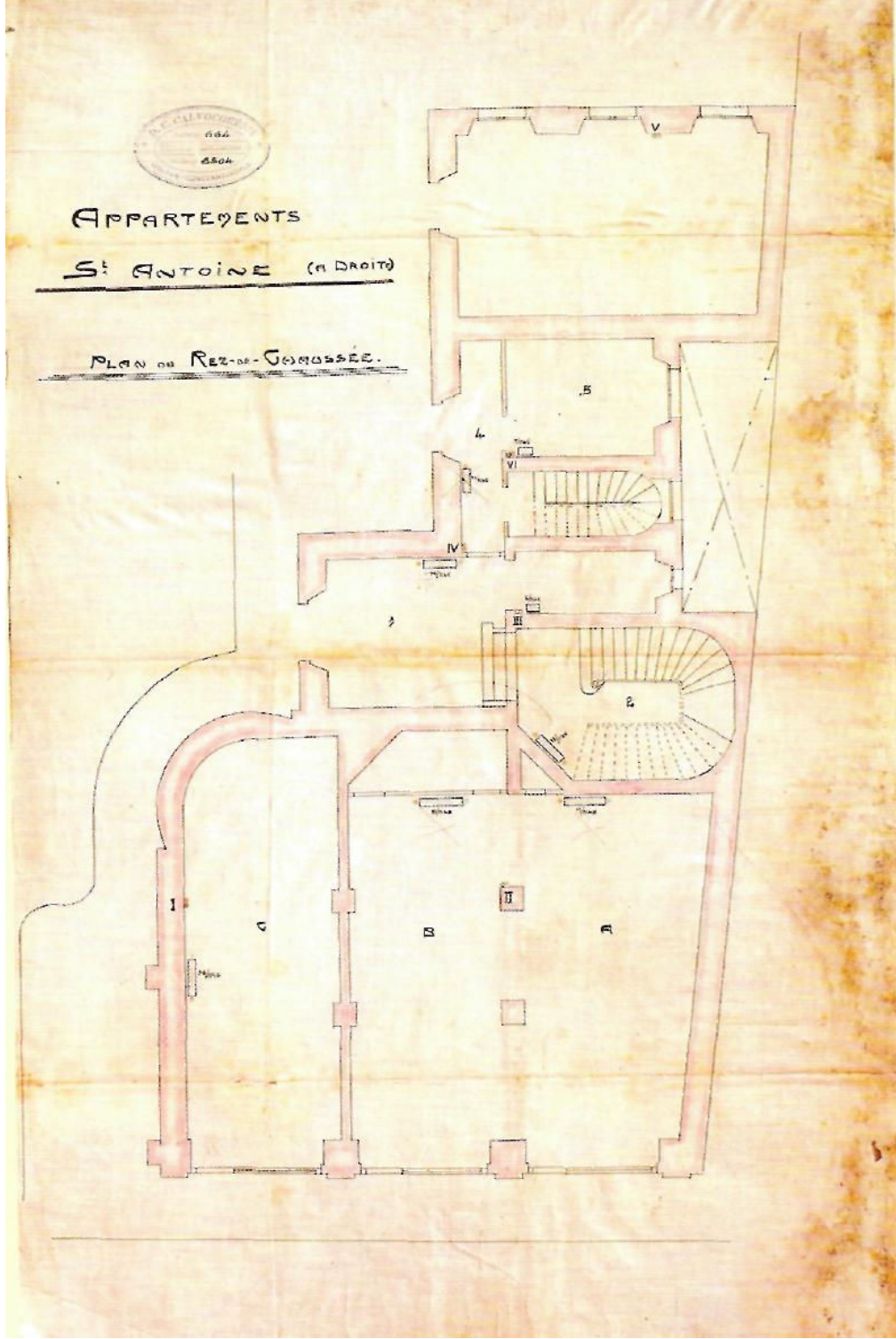
Ek 7 Saint Antoine Kilisesi'nin Vitray tasarımı, Corvaya Bazzi, Milano Resim kartonu üzerine çini ve suluboya, 27 X 69 cm(Şentürk, Can, Girardelli,1996)

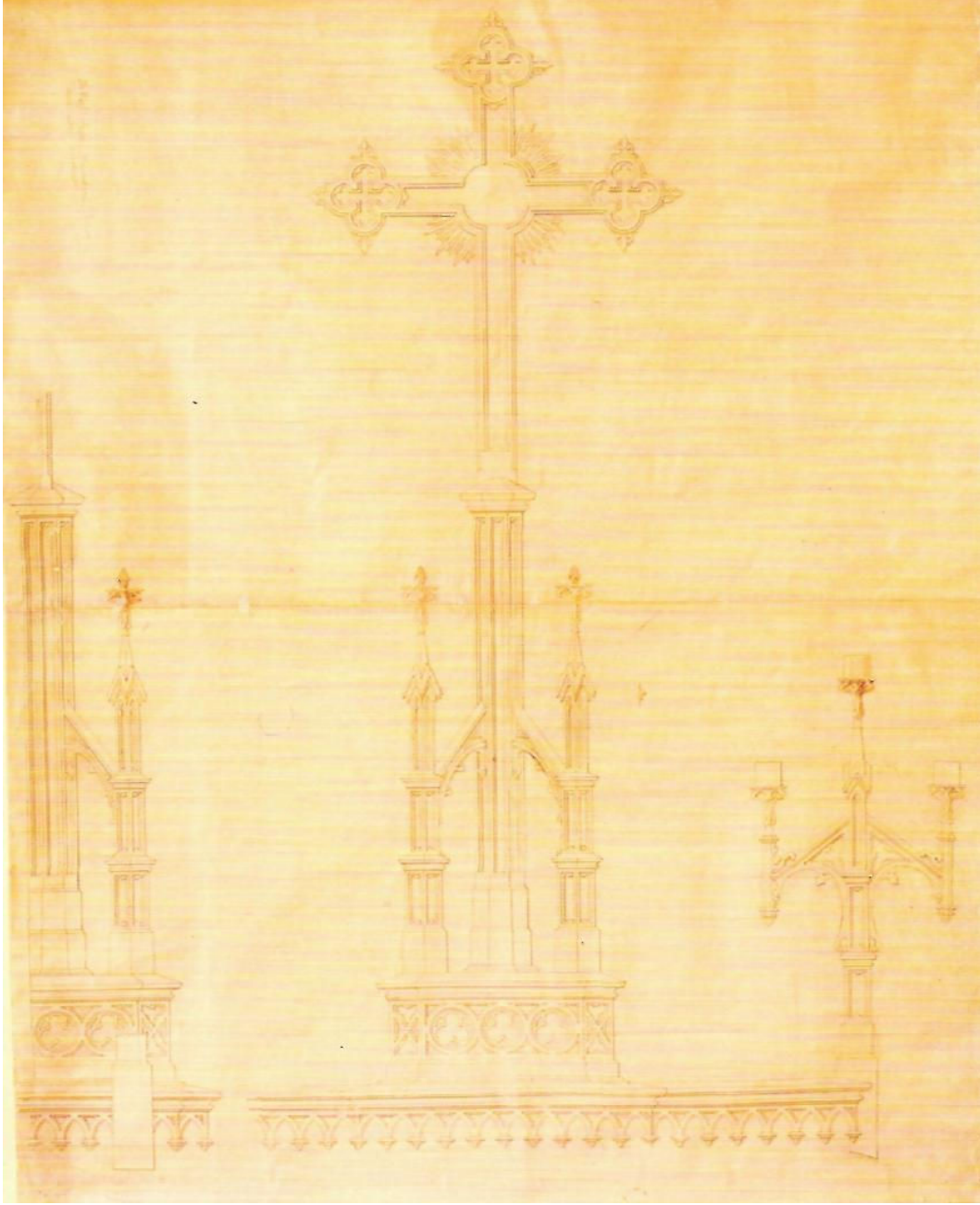
Ek 8 Saint Antoine Kilisesi'nin Padovah Aziz Antonio'yu betimleyen vitray tasarımı, Corvaya Bazzi, Milano Resim kartonu üzerine çini ve suluboya, 27 X 69 cm (Şentürk ,Sezer, Özyalçiner,1991)

Ek 9 Saint Antoine Kilisesi'nin Vaftiz çeşmesi tasarımı Resim kartonu üzerine kurşunkalem, çini ve suluboya, 44 x 65 cm, ölçek 1/10 (Şentürk, Sezer, Özyalçınar, 1991)

Ek 10 Saint Antoine Kilisesi'nin Apartmanlar tesisat projesi, güney bloku asma kat planı Çizim bezi üzerine kurşunkalem, çini ve kırmızı mürekkep, 46 x 70 cm, ölçek 1/50 Çizen: D. C. (Şentürk ,Sezer, Özyalçiner,1991)

Ek 11 Saint Antoine Kilisesi'nin Büyük şamdanlı haç tasarımı Eskiz kâğıdı üzerine kurşunkalem ve mürekkep, 99 x 125 cm, ölçek 1/1 (Şentürk ,Sezer, Özyalçiner,1991)

Ek 12 Saint Antoine Kilisesi'nin Cadde tarafındaki İtalyan deniz şehirlerini simgeleyen armalar (Gênes, Venise, Amalfi ve Pise)

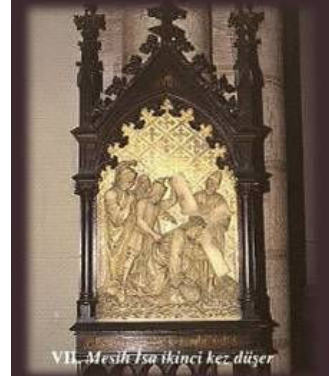
Ek 13 Saint Antoine Kilisesi'nin Avlu tarafındaki İtalyan deniz şehirlerini simgeleyen armalar

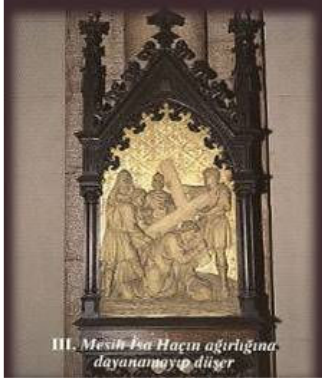
II. Mesih İsa Haç omuzuna alır

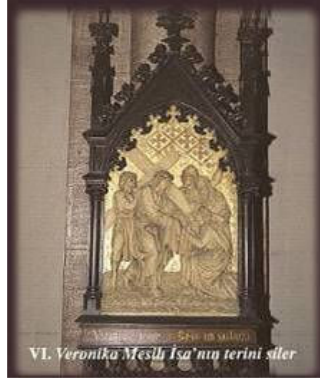
IV. Mesih İsa Annesi ile karşılaşır

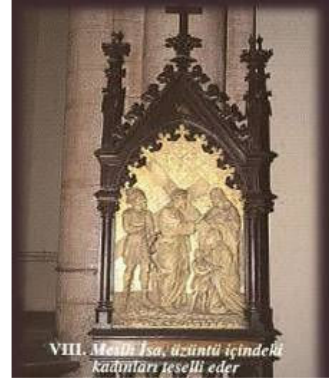
VII. Mesih İsa ikinci kez düşer

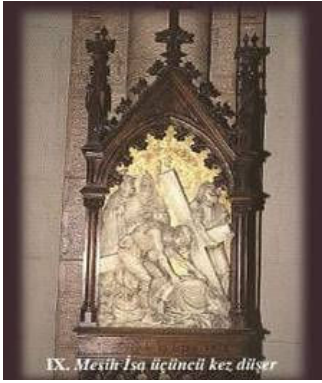
III. Mesih İsa Haçın ağırlığına dayanamayıp düşer

VI. Veronika Mesih İsa'nın terini siler

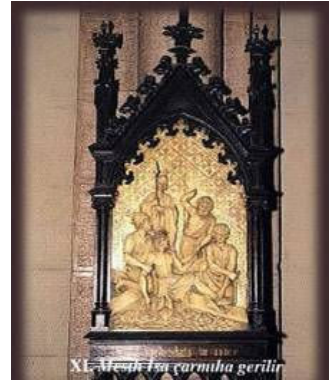
VIII. Mesih İsa, üzüntü içindeki kadınları teselli eder

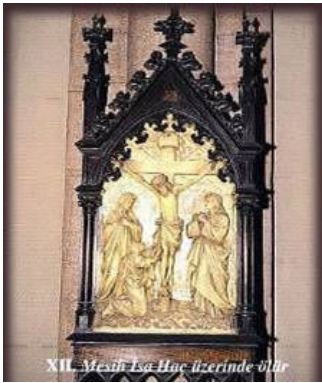
IX. Mesih İsa üçüncü kez düşer

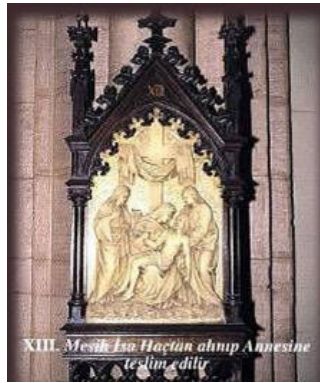
X. Mesih İsa'nın elbiselerini çıkarıyorlar

XI. Mesih İsa çarmıha gerilir

XII. Mesih İsa Haç üzerinde ölür

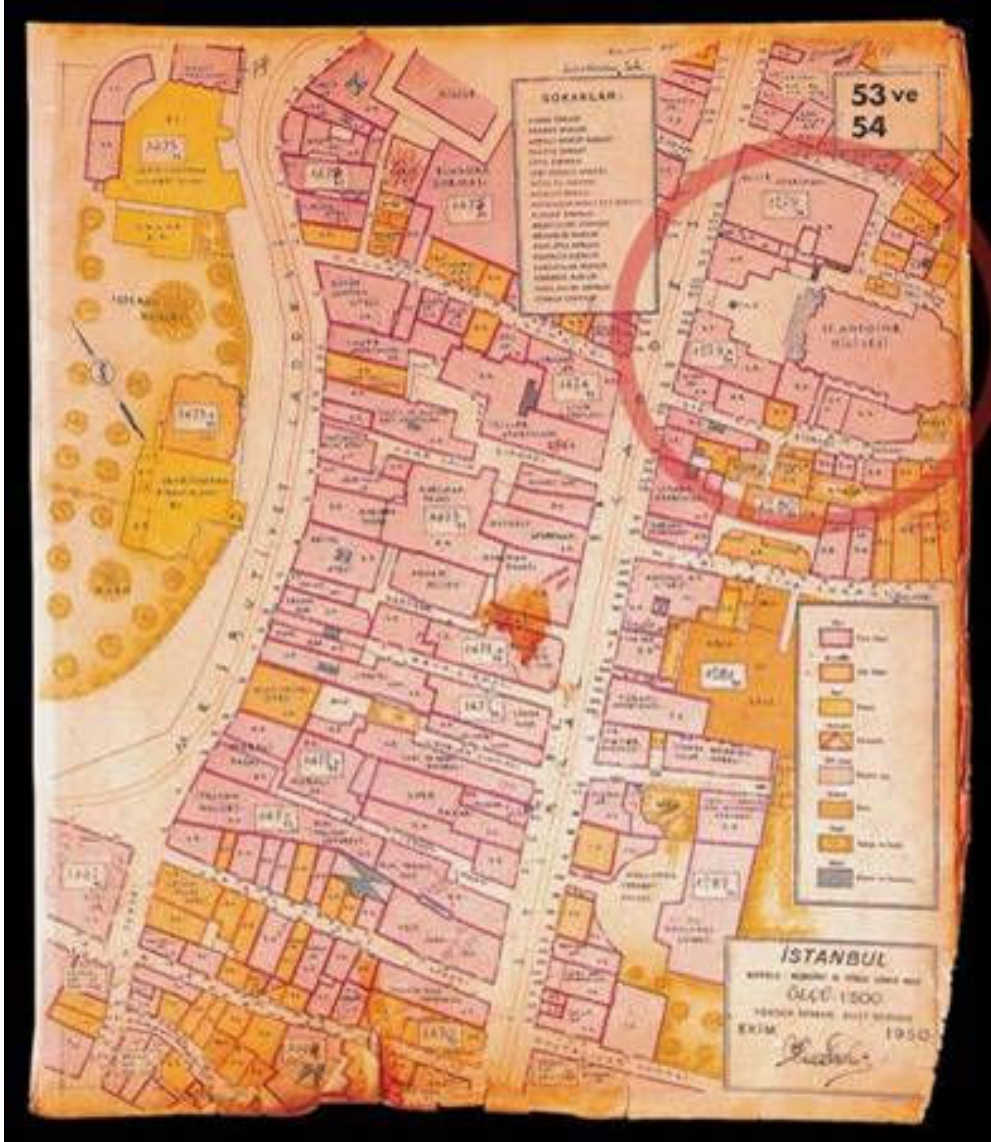

XIII. Mesih İsa Haçtan alınır Annesine teslim edilir

XIV. Mesih İsa mezara konular

Ek 14 Saint Antoine Kilisesi'nin içinde Haç Yolu'nu betimleyen rölyef kabartmalar

Ek 15 Suat Nirven'in hazırladığı 1950 tarihli haritada Saint Antoine Kilisesi'nin yeri *

*Fransızca Saint Antoine Kilisesi olarak bilinen yapı İtalyan rahiplerin yönetimindedir ve asıl adı San Antonio'dur

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Tarihi	13.11.1976	
Doğum Yeri	Gaziantep/ İslâhiye.	
Lise	1990–1993	Silivri Lisesi
Lisans	1994–1995	Marmara Üniversitesi A.E.F. Resim-iş Öğretmenliği.
	1995–1996	Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi. İç Mimarlık Bölümü.
Yüksek Lisans	2004-Devam ediyor	Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Mimarlık Tarihi ve Kuramı Programı

Çalıştığı Kurumlar

1996–2000	İstanbul Arkeoloji Müzesi / İstanbul (Kazı Çalışmaları ve Kazı Mimarı olarak)
2000–2003	Anadolu Metro Ortaklığı / İstanbul (İBB. Metro İnşaatı Kazı Mimarı)
2004–2007	Özkutan Mimarlık.